

І. О. Мікульонок

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА
ВЛАСНІСТЬ
ТА
ПАТЕНТОЗНАВСТВО**

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

І. О. Мікульонок

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА ПАТЕНТОЗНАВСТВО

Підручник

3-тє видання,
перероблене та доповнене

*Затверджено Вченою радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як підручник для студентів, які навчаються
за програмами підготовки магістрів*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2019

УДК 347.77 / .78 (075.8)

ББК 67.304.3я73

М59

*Гриф надано Вченою радою КПП ім. Ігоря Сікорського
(Протокол № 3 від 06.03.2017 р.)*

Рецензенти: *О. С. Парфенюк*, д-р техн. наук, проф.,
заслужений винахідник України,
Донецький національний технічний університет

О. М. Гавва, д-р техн. наук, проф.,
Національний університет харчових технологій

Відповідальний редактор *А. Я. Карвацький*, д-р техн. наук, проф.,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Мікульонок І. О.

М59 Інтелектуальна власність та патентознавство: підручник /
І. О. Мікульонок. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – Київ: КПП ім. Ігоря
Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2019. – 244 с. – Бібліогр.: с. 240–241.
ISBN 978-966-622-824-9

Викладено основи інтелектуальної власності та патентознавства. Висвітлені питання, пов'язані з охороною об'єктів авторського права та суміжних прав, а також промислової власності, зокрема винаходів і корисних моделей.

Розглянуто основні відомості про міжнародну співпрацю у сфері охорони інтелектуальної власності, ліцензування й передачу технологій, оформлення авторських договорів, патентну інформацію й документацію, патентні дослідження, складання й подання заявки на винахід (корисну модель).

Для студентів, які навчаються за програмою підготовки магістрів.

УДК 347.77 / .78 (075.8)

ББК 67.304.3я73

ISBN 978-966-622-824-9

© І. О. Мікульонок, 2017

© І. О. Мікульонок, 2019, зі змінами

© КПП ім. Ігоря Сікорського (ІХФ), 2019

ПЕРЕДМОВА

Одним з найголовніших показників рівня будь-якого суспільства є увага, яку приділяють у ньому розвитку культури, науки, техніки й технології. Від інтелектуального рівня суспільства і рівня його культурного розвитку в кінцевому підсумку залежить і успіх вирішення проблем, що стоять перед ним. У свою чергу і культура, і наука, і техніка, і технологія можуть ефективно розвиватися тільки за наявності відповідних умов, включаючи і правові передумови.

Далеко не останнє місце в становленні й розвитку високорозвиненого цивілізованого суспільства належить інженерам. Недарма слово інженер походить від латинського «інженіум»^{*}, що означає «здатність, винахідливість». Саме інженерам, цим «здатним і винахідливим», має дякувати людство за всі ті механізми, машини, споруди й речовини, які використовуються багатьма поколіннями.

Але сучасному інженеру вже недостатньо розробити новий технічний об'єкт, він повинен забезпечити цьому об'єкту належну правову охорону. Уявіть собі, яке розчарування очікує молодого й завзятого творця, коли розроблені ним нові, з його точки зору, пристрої, засоби або речовини не тільки не знайдуть споживача і, відповідно, не принесуть прибутку, але й примусять відшкодувати збитки особам, чії права були порушені. Така ситуація може раз і назавжди посіяти сумніви в думках спеціаліста щодо свого професіонального рівня, після чого молода та енергійна людина стає непомітним, замкненим у собі виконавцем чужих (іноді й не дуже вдалим) думок.

Отже, сучасний випускник вищого технічного навчального закладу повинен не тільки вміти спроектувати той чи інший об'єкт, але й професійно обґрунтувати вибір конструкції, дій з матеріальними об'єктами та порядок їх виконання в часі, інгредієнтів речовин та їх кількісного складу. Таким чином, стає очевидною необхідність викладання майбутнім інженерам основ знань, пов'язаних із захистом інтелектуальної і передусім промислової власності.

Конституція України наголошує, що «кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». Тому одне з найважливіших завдань сучасної вищої школи – навчити майбутніх науковців, конструкторів, технологів і виробників реалізувати це право.

Підручник розроблено на основі лекцій, які автор читає протягом майже два десятки років студентам інженерно-хімічного факультету Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Усі зауваження і пропозиції будуть сприйняті автором із вдячністю.

---

^{*} Інженер (фр. *ingénieur*, від лат. *ingenium*) – фахівець з повною вищою технічною освітою.

1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ПРАВО НА РЕЗУЛЬТАТ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Загальні положення

У широкому розумінні *інтелектуальна власність* означає закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в науковій, літературній, художній і промисловій сферах.

Під «власністю» зазвичай розуміють суспільні відносини, що історично склалися, щодо привласнення або розподілу матеріальних об'єктів, які й є об'єктами власності. Найважливішою же характеристикою власності є те, що її власник може використовувати свою власність так, як він бажає, і ніхто інший за законом не може використати цю власність без дозволу її власника. Проте існують принципові відмінності між матеріальними й нематеріальними продуктами інтелектуальної діяльності як об'єктами привласнення.

Матеріальний об'єкт можна мати й утримувати, тобто встановити над ним фізичне панування, що й називають володінням. Володіння будь-яким об'єктом (предметом, матеріалом) є необхідною передумовою користування цим об'єктом і розпоряджатись об'єктом може тільки той, хто ним володіє.

Інтелект (здатність до мислення, раціонального пізнання) безпосередньо не створює матеріальних об'єктів, і тому результати інтелектуальної діяльності не є об'єктами відносин власності в класичному розумінні. Неможливо встановити фізичне панування над ідеєю, твором науки, літератури, мистецтва, винаходом та іншими результатами інтелектуальної праці; ними не можна володіти, проте їх можна використовувати одночасно в різних місцях і різними особами, чого не можна робити з матеріальним об'єктом.

З цього приводу дуже влучно сказав видатний англійський драматург і романіст, лауреат Нобелівської премії в галузі літератури Джордж Бернард Шоу (1856–1950): «Якщо у Вас є яблуко і в мене є яблуко, і ми обміняємося цими яблуками, то у Вас і в мене залишиться по одному яблуку. А якщо у вас є ідея і в мене є ідея, і ми обміняємося ними, то в кожного з нас буде по дві ідеї!».

Отже, інтелектуальна власність як право на результати розумової діяльності людини, є благом нематеріальним, зберігається за його творцями й може використовуватись іншими особами лише за узгодженням з ними (крім випадків, зазначених у законодавстві). При цьому сам процес інтелектуальної діяльності як такої право на власність зазвичай не регулює. Лише після завершення цієї діяльності внаслідок створення нових результатів у сфері науки, літератури, мистецтва, техніки й технології починають діяти норми цивільного права, що забезпечують суспільне визнання відповідного об'єкта, встановлюють його правовий режим, а також охорону прав і законних інтересів його

творця. До того ж об'єктам інтелектуальної власності майнові права не надаються. Будь-який винахід, промисловий зразок тощо – це вирішення проблеми (завдання), яке стає товаром лише тоді, коли воно має споживчу вартість.

Інтелектуальна власність має подвійну природу. Право, що виникає у творця на результат інтелектуальної діяльності, подібне до права власності, що має особа, працею якої створено матеріальний об'єкт. Право на результат творчої діяльності забезпечує його власнику виняткову можливість розпоряджатися цим результатом на свій розсуд і дає змогу передавати іншим особам (або надавати дозвіл на його використання). За цілим рядом ознак це право може належати до майнових прав і подібне до права власності.

Водночас існують й інші відносини особистісного спрямування, які набувають юридичної чинності відповідно до права авторства. Автор (фізична особа, творчою працею якої створено результат інтелектуальної діяльності) володіє сукупністю особистих немайнових (моральних) прав, які не можуть бути відчужені від їхнього власника внаслідок самої їхньої природи. І якщо у відносинах економічного привласнення визначають «кому дозволено використовувати певний, наприклад, твір промисловим або комерційним чином», то у відносинах особистісного привласнення міститься відповідь на запитання «Хто творець даного твору?».

Майнові й немайнові права взаємопов'язані. Цей зв'язок виявляється в тому, що внаслідок використання об'єктів інтелектуальної власності з'являється майно (матеріальні об'єкти) і право власності на нього.

Інтелектуальну власність за встановленою традицією поділяють на авторське право й промислову власність.

Авторське право закріплює за авторами та іншими творцями інтелектуальної власності певні права, які надають їм можливість дозволяти або забороняти протягом обмеженого періоду часу ті або інші види використання їхніх творів. У широкому розумінні авторське право містить положення про охорону авторського права^{*}, а також охорону суміжних прав^{**}.

Промислова власність охоплює права на такі об'єкти інтелектуальної власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг (товарні знаки й знаки обслуговування), фірмові найменування та зазначення про походження товарів чи найменування місця походження товарів, а також припинення недобросовісної конкуренції. При цьому промислову власність розуміють у найширшому значенні й розповсюджують не лише на промисловість, але й на сільське господарство, торгівлю, а також на всі продукти промислового чи природного походження.

---

^{*} *Авторське право* – розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури й мистецтва;

^{**} *Суміжні права* (права, суміжні з авторським правом) – права виконавців, виробників фонограм і відеогам та організацій мовлення.

14 липня 1967 р. у столиці Швеції Стокгольмі було підписано Конвенцію, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ, рис. 1.1) і згідно з якою до інтелектуальної власності належать права на:

- 1) літературні, художні й наукові твори;
  - 2) виступи виконавців, фонограми й програми ефірного мовлення;
  - 3) винаходи у всіх галузях людської діяльності;
  - 4) наукові відкриття;
  - 5) промислові зразки;
  - 6) товарні знаки, знаки обслуговування і торгові найменування й позначення;
  - 7) припинення недобросовісної конкуренції
- і всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловості, науковій, літературній або художній галузях*.

Рис. 1.1. Емблема Всесвітньої організації інтелектуальної власності

Види діяльності, зазначені в п. 1, регулюють авторським правом, в п. 2 – суміжними правами; а в пп. 3, 5, 6 і 7 – є об’єктами промислової власності. При цьому наукові відкриття (п. 4) не належать жодній з основних сфер інтелектуальної діяльності**.

Перелік конкретних видів виняткових прав, застережених Конвенцією, має приблизний характер і може бути доповнений іншими результатами інтелектуальної діяльності. Так, *специфічними об’єктами інтелектуальної власності* є сорти рослин, комерційна таємниця та деякі інші.

---

* Відповідно до Цивільного кодексу України до об’єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп’ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; топографії (компонування) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

** Женевський договір з міжнародної реєстрації наукових відкриттів (1978 р.) визнає наукові відкриття як «визначення явищ, властивостей або законів матеріального всесвіту, не визнаних раніше і таких, що підлягають перевірці». На сьогодні наукові відкриття не реєструються (реєстрація відкриттів існувала свого часу в колишньому СРСР).

1.2. Основні інституції права інтелектуальної власності

Інтелектуальну власність, як уже зазначалося, подано трьома самостійними інституціями, які утворюють відповідно авторське право й суміжні права, право на об'єкти промислової власності і право на специфічні об'єкти інтелектуальної власності.

Авторським правом і суміжними правами регулюють особисті немайнові права й майнові права авторів та їхніх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури й мистецтва (авторське право), а також права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій ефірного й кабельного мовлення (суміжні права, тобто права, суміжні з авторським правом). Об'єднання в одній інституції двох зазначених груп правових норм пояснюється тісною взаємозалежністю виникнення й здійснення суміжних прав і прав авторів творів.

Авторське право й суміжні права мають сприяти створенню умов для заняття творчою працею, забезпечувати правове визнання та охорону досягнутих творчих результатів, закріплення за авторами прав на використання створених ними творів, одержання авторами доходів тощо.

Основними завданнями авторського права й суміжних прав є стимулювання творчої активності авторів творів науки, літератури й мистецтва та створення умов для широкого використання творів у інтересах суспільства, оскільки підвищення рівня охорони прав авторів у жодному разі не повинно перешкоджати використанню їхніх творів з метою освіти або бути перешкодою у прагненні читачів, глядачів або слухачів ознайомитися з ними.

До основних принципів авторського права й суміжних прав належать:

– *свобода творчості;*

забезпечуючи свободу творчості, авторське право й суміжні права охороняють усі твори науки, літератури й мистецтва незалежно від їхнього призначення, позитивних чи негативних якостей і способу вираження. З цією метою закон зазвичай не обмежує коло творів, що охороняються, будь-яким переліком. Автори вільні у виборі теми, сюжету, жанру й форми втілення створених ними образів, і самостійно вирішують питання щодо випуску свого твору у світ;

– *невідчужуваність особистих немайнових прав автора;*

особисті немайнові права (право авторства, право на авторське ім'я (тобто право використовувати твори під справжнім іменем автора, під псевдонімом або без імені – анонімно), право на оприлюднення твору, право на захист репутації автора тощо) зберігаються за автором за будь-яких умов;

– *принцип свободи авторського договору;*

правила, що регулюють відносини авторів і користувачів творів, законом жорстко не регламентовані й найчастіше визначаються вільним волевиявленням самих сторін;

– поєднання особистих інтересів автора з інтересами суспільства;

одним з головних питань авторського права й суміжних прав є визначення розумних меж монопольного права автора на використання створеного ним твору. При цьому суспільство рівною мірою зацікавлене як у вільному доступі до створених авторами творів, так і в ефективній охороні створених творів нормами авторського права й суміжних прав.

Промислова власність нерозривно пов'язана з економічними процесами будь-якої держави і є важливим інструментом наукового, технічного, технологічного та економічного розвитку суспільства. Термін «промислова власність» використовують через те, що її об'єкти оцінюють передусім з позиції промислової значущості, економічної ефективності, одержання прибутку під час їх використання у виробничій діяльності.

Право на об'єкти промислової власності (патентне право) регулює майнові й пов'язані з ними немайнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням і використанням насамперед винаходів, корисних моделей і промислових зразків, які, як і твори науки, літератури й мистецтва є результатом інтелектуальної діяльності людини. Але, якщо у творах науки, літератури й мистецтва основний предмет правової охорони – художня форма й мова, які визначають їхню оригінальність, то в об'єктах патентного права цінність полягає в змісті технічних рішень.

До основних принципів патентного права належать:

– надання правової охорони лише тим розробкам, які в офіційному порядку визнані патентоздатними винаходами, корисними моделями й промисловими зразками;

дотримання всіх формальностей, пов'язаних з офіційним визнанням патентоздатності розробки, є обов'язкова умова правової охорони;

– визнання за власником патенту виняткового права на використання запатентованого об'єкта;

тільки власник патенту може виготовляти, застосовувати, ввозити, продавати або іншим чином вводити в обіг запатентований об'єкт промислової власності;

– надання охорони передусім справжнім авторам об'єктів промислової власності;

можливість отримати патент і стати його власником надається передусім саме авторам технічного рішення. Якщо треба подати заявку на видачу патенту особі, яка не є автором об'єкта промислової власності, ця особа має надати докази, які підтверджують її право на подання заявки. При цьому за авторами в будь-якому разі визнають особисті немайнові права на створені ними об'єкти промислової власності, які є безстроковими й невідчужуваними;

– дотримання розумного балансу інтересів власника патенту та інтересів суспільства;

цей баланс інтересів відображають вилучення зі сфери патентної монополії, продиктовані суспільними потребами (наприклад, можливість разового виготовлення ліків в аптеках за рецептами лікаря, проведення наукового експерименту, використання запатентованих технічних рішень за надзвичайних обставин (катастрофа, епідемія тощо) та ін.).

Важливим елементом економіки є індивідуалізація підприємців, а також виготовлюваної ними продукції, виконуваних робіт і послуг. З цією метою застосовують такі об'єкти промислової власності як знаки для товарів і послуг (товарні знаки й знаки обслуговування), фірмові найменування, зазначення походження товарів. Крім цього, охорона інтересів власників виняткових прав на ці об'єкти ґрунтується на інших принципах, ніж охорона прав власників патентів. Закон не розглядає ці об'єкти як результати безпосередньо творчої діяльності й не визначає за їхніми конкретними авторами якихось особистих прав.

До **специфічних об'єктів інтелектуальної власності**, які теж є результатом творчої діяльності людини, зазвичай належать комп'ютерні програми і компіляції, або бази даних (у ряді країн, в тому числі і в Україні, їх відносять до об'єктів авторського права), сорти рослин, комерційна таємниця (секрети виробництва, ноу-хау), раціоналізаторські пропозиції та ін*.

В Україні правову охорону надають усім об'єктам авторського права й суміжних прав, а з об'єктів промислової і специфічної власності – винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, знакам для товарів і послуг, зазначенням походження товарів, топографіям (компонуванню) інтегральних мікросхем, захисту від недобросовісної конкуренції, сортам рослин.

---

* У ряді країн деякі з наведених об'єктів належать до об'єктів промислової власності.

2. СИСТЕМА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Авторське право й суміжні права

2.1.1. Авторське право

Об'єктами авторського права є твори науки, літератури й мистецтва, які є результатом творчої діяльності. Авторське право поширюється як на оприлюднені, так і на не оприлюднені, як на завершені, так і на не завершені твори, незалежно від їхнього призначення, жанру, обсягу й мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо), які існують у будь-якій об'єктивній формі: письмовій, усній, звуко- або відеозапису, зображенні, об'ємно-просторовій та ін. При цьому правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі*.

Слід зазначити, що авторське право на твір не пов'язане з правом власності на матеріальний об'єкт, у якому виражено твір (книга, аудіо- або відеокасета, компакт-диск тощо). Передача права власності на матеріальний об'єкт або права володіння матеріальним об'єктом сама по собі не тягне за собою передачі яких-небудь авторських прав на твір, виражений у цьому об'єкті.

Об'єктами авторського права можуть бути: літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо); виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; комп'ютерні програми; компіляції (бази) даних; музичні твори з текстом і без тексту; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; аудіовізуальні твори; твори образотворчого мистецтва; твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва; фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії; твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо, якщо вони не охороняються законами України про правову охорону об'єктів промислової власності; ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності; сценічні обробки літературних письмових творів і обробки фольклору, придатні для сценічного показу; похідні твори; збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних,

---

* Наприклад, не можна вважати автором аквалангу, телебачення, літака або підводного човна французького письменника й географа Жуля Габріеля Верна (1828–1905), які він описав у своїх творах.

інші складені твори за умови, що вони є результат творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини; тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів; інші твори.

Об'єктами авторського права не можуть бути: повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації; твори народної творчості (фольклор); видані органами державної влади у межах їхніх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їхні офіційні переклади; державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій; грошові знаки; розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

Твір – це результат творчої діяльності. Якщо твір складається з різних оригінальних частин, то ці частини, як і оригінальна назва твору, охороняються авторським правом.

Як літературні твори охороняються і комп'ютерні програми, незалежно від способу чи форми їх вираження. Підлягають охороні також технічні креслення й фотографічні твори.

Залежно від використання інших творів під час створення певного твору усі твори поділяють на самостійні й похідні.

Самостійним є твір з оригінальною формою, а *похідним* – твір, створений на основі іншого твору. У похідному творі обов'язково має міститися посилання на оригінал. Так, роман «Війна і мир» Льва Толстого або поема «Енеїда» Івана Котляревського є самостійними творами, а енциклопедичний словник – похідним (при цьому в кінці кожної словникової статті енциклопедичного словника зазвичай розміщують джерела інформації, які було використано під час її написання).

Похідним видом літературних творів, що охороняються авторським правом, є переклад творів іншою мовою.

За відсутності доказів іншого автором твору вважають особу, зазначену як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Це положення застосовують також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Особа, яка претендує на охорону своїх авторських прав, повинна довести факт їх порушення. Особливого значення це набуває для творів, виражених

в усній формі (промови, лекції, доповіді тощо). Цих складнощів можна уникнути, якщо потурбуватися про будь-яку матеріальну форму втілення цього усного твору (наприклад, аудіо- або відеозапис на матеріальному носіїві).

Права автора поділяють на особисті немайнові й майнові.

Автору належать такі *особисті немайнові права*:

- вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;
- забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він, як автор твору, бажає залишитись анонімом;
- вибирати псевдонім, зазначати й вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі та його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посягання на твір, що може зашкодити честі й репутації автора.

Автор може вибирати один або декілька псевдонімів, наприклад, у разі немилозвучності його прізвища або побоювання, що твір може йому нашкодити за власну точку зору. Достатньо широко користуються псевдонімами (сценічними іменами) актори, письменники, політики та інші публічні люди.

Так, співаки Авраам Іпджян відомий під сценічним ім'ям Авраам Руссо, Віталій Грачов – Вітас, Лев Лещев – Лев Лещенко, співачки Алла Перфілова – Валерія, Віра Кіперман – Віра Брежнева, Інесса Клімчук – Ірина Аллегрова, Лада Волкова – Лада Денс, Наталія Поривай – Наташа Корольова, акторки Катрін Фаб'єн Дорлеак – Катрін Деньов, Норма Джин Мортенсон – Мерилін Монро, актори Карлос Ірвін Естевес – Чарлі Шин, Ніколас Кім Коппола – Ніколас Кейдж, Марк Сінклер Вінсент – Він Дизель, співаки Девід Роберт Джонс – Девід Боуї, Реджиналд Кеннет Дуайт – Елтон Джон та ін.

Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

До *майнових прав автора* (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

- виключне право на використання твору;
- виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дає змогу йому використовувати твір у будь-якій формі й будь-яким способом.

Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти:

- відтворення творів;
- публічне виконання й публічне сповіщення творів;
- публічну демонстрацію й публічний показ;
- будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;
- переклад творів;
- переробку, адаптацію, аранжування та інші подібні зміни творів;
- включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;
- розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат і шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;
- подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і в будь-який час за їхнім власним вибором;
- здавання в майновий найм та (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, компіляцій (баз) даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеогамі або у формі, зчитуваній комп'ютером;
- імпорт примірників творів.

Цей перелік не є вичерпним.

Право автора дозволяти або забороняти переклад його твору може бути спричинений сумнівом автора щодо створення адекватного перекладу, який би не перекручував і не спотворював оригінал.

Нижче наведено фрагменти статті Юрія Скиби «Як наші освітяни вдруге вбили Пушкіна» (див. 2000: Еженедельник. 2012. № 8 (595). 24.02 – 01.03.2012. – С. F1, F6–F7).

«Ось кілька перлів із підручників зарубіжної літератури для 5-го (Ю. Ковбасенко, Л. Ковбасенко; Київ, «Грамота», 2005) та 7-го класів (Н. Півнюк, О. Чепурко, Н. Гребницька; Київ, «Освіта», 2007). Зосібна, із вступу до поеми «Руслан і Людмила»: «В гіллі русалка спить бліда» («Русалка на ветвях сидит»), «Сліди нечуваних страхіть» («Следы невиданных зверей»), «В примарах там ліси й долини» («Там лес и дол видений полны») тощо. Нічогенька собі «заміна» вишуканій, кришталеву дзвінкій романтиці оригіналу – безкрила товмачка блідість і примарність!

А чого варта сіра шаблонність «співавторського» мислення: чарівно загадковий «брег пустой» стає буденно прозаїчним «берегом диким», колоритний «дядька (себто командир, наставник) морской» – пересічним «дозорцем», піднесено ліричні «води ясные» – проблематично принагідними «хвилями смарагдовими», якими ті стають (подібно Каховському водосховищу влітку) за надміру забруднення зеленими водоростями, або усталено казкова «Баба-Яга» – усічено недолюгою «Ягою»...

Ще більшими ляпами позначений перекладний варіант «Пісні про віщого Олега». Починаючи з перших же рядків: «Збирається віщий Олег-войовник З хозарами знов воювати...» («Как ныне собирается вещий Олег Отмститъ неразумным хазарам...»). Мало того що славний і мудрий (віщий) першокиївський князь незбагненно поповнився сумнівно привабливим епітетом «войовник», так ця його агресивна сутність посилена подвійним уживанням. Про порівняльну ж мелодику – годі й казати.

Далі – більше: «Із темного лісу старий чарівник Виходить назустріч поволі» («Из тёмного леса навстречу ему Идѣт вдохновенный кудесник»). Ну де, скажіть на милість, у першоджерелі йдеться про «старість» і «повільність»? Все з точністю до навпаки: «идѣт вдохновенный»!

У першому випадку – в'ялість, невиразність (у тому числі й римувальна), у другому – динамізм, експресивна піднесеність.

Ніби висічені з граніту «могучие владыки» трансформуються в аморфно безликих «міцних володарів». Зникають не лише окремі слова, а й думки («Тебе не поранив лукавий кинжал, Ворожа стріла не вразила» – «И плащ, и стрела, и лукавый кинжал Щадят победителя годы»). Та зворотно додаються відсутні («З тобою, мій друже, мій вірний слуга, Пройшов я походи великі» – «Прощай, мой товарищ, мой верный слуга, Расстаться настало нам время»). Причому, знову ж таки, з негативним присмаком: «Хмільна бенкетує дружина» – «Дружина пирует у брега». Як бачимо, одним розчерком пера шанувально благочинна тризна перероджується в розгульну пиятику...

Апогею ж перекладацького бракоробства сягає сцена, де наш легендарний князь постає ледь не... бузувіром-святотатцем: «Гуляє з дружиною князь-войовник На славній слов'янській могилі. З ним – гості і друзі, як ранішній сніг, Сьогодні їх кучері білі...» Чесно кажучи, і порівнювати несила: «Пирует с дружиною вещий Олег При звоне весёлом стакана. И кудри их белы, как утренний снег Над славной главою кургана».

Там, де у Поета – образне порівняння голів посивілих воїнів із засніженим курганом, горе-переповідник уздрів... могилу, на котрій, бач, влаштоване вінценосне чаркування! Смішно. Бридко. Образливо».

Автор (чи інша особа, яка має авторське право) зазвичай має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення й використання твору встановлюють у авторському договорі або в договорах, які укладають за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Суб'єктами авторського права є автори творів, їхні спадкоємці та особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали свої авторські майнові права (тобто інші правонаступники).

Авторське право на твір, створений спільною працею двох і більше осіб (співавторів), належить всім цим особам. Відносини між співавторами визначають угодою, укладеною між ними. У цьому разі авторське право на колективний твір належить всім авторам, незалежно від ступеня творчого внеску кожного із співавторів і характеру твору. При цьому і колективний твір, і

співавторство можуть бути нероздільними й роздільними. Якщо *співавторство нероздільне*, то твір являє собою єдине нерозривне ціле, частини якого не мають самостійного значення; у цьому разі авторські права як на сам твір, так і на окремі його частини належать усім співавторам. Якщо ж *співавторство роздільне*, то використання колективного твору в цілому також погоджують усі співавтори, проте кожний співавтор вправі самостійно, без згоди інших співавторів, розпоряджатися своєю частиною твору.

Особа, яка має авторське право, щоб сповістити про свої права, може використовувати знак охорони авторського права, який проставляють на кожному примірнику твору і складається з латинської літери С (від англ. *copyright*) у колі – ©, імені (найменування) особи, яка має авторське право, і року першої публікації твору.

Суб'єктами авторського права після смерті автора стають його спадкоємці. Авторські права успадковують або згідно із законом, або за заповітом. Якщо ж померлий автор не мав законних спадкоємців і не залишив заповіту, його авторські права припиняються.

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення й починає діяти від дня створення твору, тобто виникнення і здійснення авторських прав не потребує виконання будь-яких формальностей. В Україні, як і в багатьох інших державах, воно діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті (в деяких державах існують також інші строки, наприклад, 50 або 75 років після смерті автора, починаючи з 1 січня року, що настає за роком смерті, чи 95 років з моменту видання або 120 років з моменту створення, залежно від того, що менше). Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора. Якщо весь твір публікують (оприлюднюють) не водночас, а послідовно томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначають окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування. Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права відносно не оприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

Дія строку охорони авторського права закінчується 1 січня року, наступного за роком, у якому мали місце юридичні факти, передбачені вище.

Особисті немайнові права автора охороняються безстроково.

Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання. Твори, які стали суспільним надбанням, може вільно, без виплати авторської винагороди, використовувати будь-яка особа, за умови дотримання особистих немайнових прав автора.

Незважаючи на те, що, як уже було зазначено, виникнення і здійснення авторських прав не потребує виконання будь-яких формальностей, в Україні відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 27 грудня 2001 р., № 1756 діє державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Відповідно до цієї Постанови встановлюється порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір. Цей порядок визначає процедуру подання заявок на реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, їх розгляду, державної реєстрації, публікації відомостей про цю реєстрацію, видачі свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір, а також ведення Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір і Державного реєстру договорів, які стосуються права автора на твір, яка здійснюється Департаментом інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

2.1.2. Суміжні права

Щоб ознайомити широку аудиторію зі своїм твором, автору часто потрібне сприяння посередників (видавців, музикантів, продюсерів та ін.), які, використовуючи свої професійні якості, можуть донести твір до аудиторії в найбільш цікавій і доступній формі. З цією метою в більшості держав, щоб урегулювати відносини між авторами й посередниками, розроблено законодавство про суміжні права.

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу й форми вираження, є:

- виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- фонограми, відеограми;
- передачі (програми) організацій мовлення.

Фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до складу аудіовізуального твору*. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

Відеограма – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких

---

* Відповідно до ДСТУ 4419:2005 «Інформація і документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення понять» фонограма – це фонодокумент, що містить звукову інформацію, записану у формі звукових коливань (мова, музика тощо).

Фонодокумент (аудіодокумент, звуковий документ) – документ, який містить звукову інформацію, зафіксовану будь-якою системою звукозапису.

рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до складу аудіовізуального твору*. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій.

Суб'єктами суміжних прав є:

- виконавці творів, їхні спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- виробники фонограм, їхні спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- виробники відеограм, їхні спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- організації мовлення та їхні правонаступники.

Виконавець – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

Виробник відеограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу й відповідає за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

Виробник фонограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу й відповідає за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

Організація мовлення – організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення.

Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм і відеограм мають дотримуватися прав суб'єктів авторського права й виконавців, а організації мовлення – прав суб'єктів авторського права, виконавців і виробників фонограм (відеограм).

Ні виконавці, ні виробники фонограм, ні організації мовлення не створюють творів, а лише доносять їх до публіки. Проте, внаслідок витрат на це значних коштів, їхні майнові інтереси потребують особливої охорони.

Виникнення і здійснення суміжних прав не потребує виконання будь-яких формальностей. Виробники фонограм (відеограм) і виконавці, щоб сповістити про свої права, можуть на всіх примірниках фонограм (відеограм) або на

---

* Відеограма не є об'єктом авторського права, оскільки, на відміну від аудіовізуального твору, вона є відеозаписом, який здійснює особа, що не може втручатися в хід записуваного ним виконання. Ця особа, наприклад, не може змінювати освітлення, а може лише вибирати місце розташування відео- або кінокамери. Отже, «пасивна» фіксація будь-яких рухомих зображень без втручання в процес, відтворений на матеріальному носіїві, є не аудіовізуальним твором, а відеограмою.

їхньому пакуванні використовувати знак охорони суміжних прав, який складається з латинської літери Р у колі – ©, імені (найменування) особи, що має суміжні права, і зазначення року першої публікації фонограми (відеограми).

Права суб'єктів суміжних прав, як і права авторів, також поділяють на особисті немайнові й майнові.

Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання. Особисті немайнові права виконавців охороняються безстроково.

Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограму (відеограму) не опубліковано протягом зазначеного часу.

Організації мовлення користуються правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.

Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені вище строки захисту.

До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди в межах встановленого строку.

2.1.3. Захист авторського права і суміжних прав

Захист авторського права й суміжних прав у нашій державі регулюють Законом України «Про авторське право і суміжні права», введеним у дію Постановою Верховної ради України № 3793-ХІІ від 23.12.1993, згідно з яким порушенням авторського права й суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

- вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав та їхні майнові права;
- піратство у сфері авторського права та (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України й розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;
- плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автор цього твору;
- ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право та (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;
- вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права та (або) суміжних прав;

- будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права та (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження й застосування засобів для такого обходу;

- підроблення, змінювання чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

- розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права та (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Якщо будь-яка особа порушує авторські та (або) суміжні права, не дотримується передбачених договором умов використання творів та (або) об'єктів суміжних прав, використовує твори й об'єкти суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації та (або) документів про управління правами чи створює загрозу неправомірного використання об'єктів авторського права та (або) суміжних прав та здійснює інші порушення особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав, то суб'єкти авторського права та (або) суміжних прав мають право:

- вимагати визнання та поновлення своїх прав;

- звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

- подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

- подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником унаслідок порушення ним авторського права та (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;

- вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права та (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, у порядку, передбаченому Митним кодексом України;

- брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри

про порушення чи загрозу порушення авторського права та (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- вимагати, у тому числі в судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та (або) суміжних прав і судові рішення щодо цих порушень;

- вимагати від осіб, які порушують авторське право та (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

- вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав здійснюють також у порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Найбільш оперативним і зручним джерелом інформації про авторське право й суміжні права в Україні є офіційний бюлетень Департаменту інтелектуальної власності «Авторське право і суміжні права».

Офіційний бюлетень «Авторське право і суміжні права» видається з 2002 року. Періодичність видання не рідше двох разів на рік однією книгою, в якій застосовується наскрізна нумерація сторінок.

Бюлетень містить такі розділи:

- офіційні повідомлення;
- відомості про реєстрацію авторського права на твір;
- відомості про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір;
- відомості про облік організацій колективного управління;
- покажчики (до розділу «Відомості про реєстрацію авторського права на твір»);
- сповіщення;
- відомості про уповноважені організації колективного управління, які здійснюють збирання і розподіл винагороди (роялті) за використання опублікованих із комерційною метою фонограм і відеограм та зафіксованих у них виконань;
- відомості про уповноважені організації колективного управління, які здійснюють збирання і розподіл між суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав коштів від відрахувань (відсотків) виробниками та імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких у домашніх умовах можна здійснити відтворення творів і виконань, зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах.

У розділі бюлетеня «Офіційні повідомлення» публікуються:

- нормативні акти України у сфері охорони авторського права та суміжних прав;
- тексти міжнародних договорів, офіційні документи Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) тощо.

У розділі бюлетеня «Відомості про реєстрацію авторського права на твір» подаються:

- номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір;
- дата реєстрації авторського права;
- повне ім'я та/або псевдонім автора (авторів), чи позначення «анонімно»;

- повне ім'я або повне офіційне найменування роботодавця;
- об'єкт авторського права, до якого належить твір;
- вид, повна та скорочена назва твору (творів);
- вихідні дані для оприлюднених творів;
- анотація.

Матеріали подаються у порядку зростання номерів свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір.

У розділі бюлетеня «Відомості про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір» подаються:

- повне ім'я та/або псевдонім автора (авторів) твору;
- вид, повна та скорочена назва твору (творів);
- об'єкт авторського права, до якого належить твір;
- номер реєстрації договору;
- дата реєстрації договору;
- вид договору;
- повне ім'я фізичної(их) або повне офіційне найменування юридичної(их) особи (осіб), сторін договору.

Матеріали подаються у порядку зростання номерів рішень.

У розділі бюлетеня «Відомості про облік організацій колективного управління» подаються:

- назва організації колективного управління;
- основна сфера діяльності організації колективного управління;
- дата та номер видачі свідоцтва про облік організації колективного управління.

Матеріали подаються у порядку зростання номерів свідоцтв про облік організацій колективного управління.

У розділі бюлетеня «Покажчики» містяться:

- нумераційний покажчик свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір за об'єктами авторського права;
- алфавітний покажчик авторів творів;
- алфавітний покажчик роботодавців, яким належать авторські майнові права на службовий твір.

У розділі бюлетеня «Сповіднення» подаються відомості щодо:

- зміни прізвища, ім'я та по батькові автора (авторів) твору;
- зміни складу авторів;
- зміни прізвища, ім'я та по батькові фізичної особи або повного офіційного найменування юридичної особи, яка має авторське право на твір;
- визнання реєстрації недійсною;
- передачі (відчуження) майнових прав на твір;
- зміни у відомостях про передачу (відчуження) майнових прав на твір;
- надання дозволу на використання твору;
- зміни у відомостях про надання дозволу на використання твору;
- видачі дубліката свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір;
- виправлення очевидних помилок (граматичних, синтаксичних, інформаційних тощо);
- реорганізації (ліквідації) організації колективного управління;
- видачі дубліката свідоцтва про облік організації колективного управління;
- виключення організації колективного управління з реєстру обліку організацій колективного управління.

2.1.4. Етичні норми поведінки суб'єктів авторського й суміжних прав

2.1.4.1. Загальні положення

Майже кожний фахівець з вищою освітою у своїй роботі неодмінно стикається з необхідністю розробки того чи іншого документа: статті, креслення, текстового конструкторського документа тощо. Особливо це стосується наукового працівника. Тому однією з основ професії науковця є негласне прийняття ним певного «кодексу поведінки», що визначає бажані форми поведінки наукового працівника та обов'язки тих, хто належить до цієї професії, по відношенню один до одного та інших людей. Основна ціль такого кодексу – забезпечити максимальну корисність науки як для суспільства, так і для власного наукового співтовариства. Поступальна хода науки вимагає спільного оволодіння знаннями, навіть попри те, що іноді це потребує відмови від миттєвих особистих переваг. Тому всі, хто причетний до створення творів, і це передусім автори, мають нести певну відповідальність за свої дії.

2.1.4.2. Етичний кодекс ученого України

Саме із зазначеною метою загальними зборами Національної академії наук України від 15.04.2009 р. був ухвалений Етичний кодекс ученого України, текст якого наведено нижче*.

Передмова

Метою Етичного кодексу вченого України (надалі Кодекс) є формулювання загальних етичних принципів, яких кожен з науковців і викладачів має дотримуватися у своїй роботі. Кодекс регулює відносини науковців між собою та із суспільством. Він установлює основні засади для оцінки вченими своєї власної роботи та діяльності колег під моральним кутом. Закріплені тут принципи мають слугувати основою для етичної підготовки молодих науковців. Основним завданням Кодексу є надання пріоритету моральним вимірам науки та соціальній відповідальності спільноти вчених і кожного вченого зокрема. Проблема особистої відповідальності вченого набула важливого значення тому, що суспільні інститути часом не встигають за стрімкими темпами розвитку науки і технологій.

В усьому світі етичні кодекси базуються на розумінні того, що належна практика у сфері науки сприяє довірі в середовищі наукового співтовариства та між ним і суспільством, що є необхідним для розвитку науки. Вчені повинні бути впевненими в надійності результатів роботи своїх колег. У свою чергу, суспільство має бути впевненим у чесності науковців та достовірності результатів їхніх досліджень. На жаль, останнім часом така довіра похитнулася у зв'язку з тим, що в багатьох країнах спостерігалися серйозні порушення етики, які підірвали авторитет науки та довіру суспільства до вчених. Щоб запобігти такому розвитку подій в Україні, всі науковці мають усвідомлювати важливість високоетичної поведінки та свою відповідальність за формування громадської думки щодо науки.

---

* Вісник НАН України. 2009. № 7. С. 64–68.

1. Загальні принципи

1.1. Етика науки базується на основоположних цінностях, нормах та принципах і визначає моральну поведінку вченого, його відповідальність перед суспільством.

1.2. У своїй роботі вчений має керуватися визнаними стандартами практики, загальні положення яких сформульовано у цьому Кодексі.

1.3. Учений повинен усвідомлювати, що ефективність науки оцінює суспільство.

1.4. Учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства або природи. Вчений повинен протидіяти отриманню результатів, що суперечать принципам гуманізму, шляхом:

- відмови у співпраці;
- попередження суспільства про можливі негативні наслідки використання досягнень науки в антигуманному напрямку;
- інформування громадськості, зокрема наукового співтовариства, щодо можливих негативних наслідків застосування наукових досягнень і необхідності їх попередження.

1.5. Учений зобов'язаний протидіяти конформізму в науковому співтоваристві, брати активну участь у процесах атестації наукових кадрів, протидіяти присудженню наукових ступенів і звань за роботи, які не відповідають сучасним досягненням світової науки або виконані з порушенням норм етики, зокрема рішуче викривати факти плагіату й інших форм порушень авторського права.

1.6. Учений має активно протидіяти псевдонауці, виступати проти розповсюдження в суспільстві її поглядів і рекомендацій.

1.7. Вчений має спрямовувати свої зусилля на подальше застосування отриманих знань задля блага людства, збереження навколишнього середовища та найекономічнішого використання природних ресурсів. Визнаючи суспільні потреби та обмеженість природних ресурсів, учений повинен активно протидіяти проведенню необґрунтованих досліджень.

1.8. Свобода в науці – це в першу чергу свобода вибору наукових напрямів дослідження, концепцій, гіпотез, парадигм, проблем і методів їхнього вирішення, й понад усе, свобода думки та слова. Свобода в науковій творчості в своїй основі повинна мати високий професіоналізм. Учений має захищати свободу наукової думки, засуджувати цензуру щодо наукової творчості та будь-які намагання монополізувати ті чи інші напрями науки.

1.9. Учений несе відповідальність за виникнення небезпеки для окремої людини, суспільства, економіки або шкоди для природи, які може заподіяти застосування неперевіраних нових наукових знань.

1.10. Учений не чинить дій, які можуть завдати шкоду професійній репутації іншого вченого. Проте, за наявності неспростовних доказів неетичної поведінки чи непрофесійних дій вченого, наукове співтовариство має у відкритій неупередженій дискусії дати їм відповідну оцінку.

1.11. Учений має докладати зусиль до підготовки та розвитку наукової молоді – інтелігентів, чесних і самовідданих патріотів. Тому виховання наукової зміни не повинно обмежуватися тільки наданням технічних навичок, необхідних для проведення дослідження. Підготовка має включати основні етичні стандарти та норми науки. Наукові співробітники та викладачі мають слугувати взірцем моральності для молодих вчених щодо ставлення до науки та до авторських прав.

2. Наукові дослідження

2.1. Учений має дотримуватися найвищих професійних стандартів планування та проведення наукових досліджень на основі глибоких знань про доробок світової науки у певній галузі.

2.2. Учений зобов'язаний вишукувати найприйнятніші з огляду на адекватність та економічну виправданість шляхи вирішення досліджуваної проблеми. Висновки завершеного дослідження вчений зобов'язаний викладати об'єктивно, незважаючи на очікування замовника.

2.3. Учений має забезпечувати бездоганну чесність і прозорість на всіх стадіях наукового дослідження та вважати неприпустимим прояви шахрайства, зокрема фабрикування та фальшування даних, піратства і плагиату. Неприпустимим є намагання керівних осіб упереджено впливати на характер отримуваних в дослідженні даних і висновків. Учений служить лише об'єктивній істині.

2.4. Учений має пам'ятати, що наукове дослідження – це процес отримання нового знання. Він має прагнути до належної ерудиції і компетентності, за яких можливий критичний аналіз найсучасніших наукових знань.

2.5. Учений має забезпечувати необхідний захист інтелектуальної власності.

2.6. Вчений має сприяти якнайповнішому використанню результатів своєї праці в інтересах суспільства та з метою охорони довкілля.

2.7. Наукові дослідження жодним чином не повинні ображати гідність або йти всупереч правам людини. У медикобіологічних дослідженнях слід керуватися принципами біоетики.

2.8. Наукове дослідження має проводитися таким чином, щоб не спричиняти шкоди навколишньому середовищу. Якщо такого пошкодження неможливо уникнути, вплив людини повинен бути зведений до мінімуму, а середовище після завершення дослідження відновлене до його первинного стану.

3. Учений як автор

3.1. Основною мотивацією діяльності вченого має бути прагнення до пізнання та бажання збагатити науку новими знаннями. При цьому найвищою нагородою вченого є досягнення істини та визнання наукового співтовариства. Вчений має право та обов'язок захищати свій науковий пріоритет. Разом з тим, публікація неточних і непереконливих наукових результатів, а також публікація в ненаукових виданнях з метою досягнення пріоритету, неприпустимі.

3.2. Учений визнає міжнародні та національні правові норми щодо авторських прав. Він може використовувати інформацію з будь-яких публікацій за умови, що вказує джерело та проводить чітку межу між власними даними та здобутками інших. Запозичення для власних публікацій будь-яких фотографій, рисунків, таблиць, схем тощо потребує, згідно з видавничими правилами, дозволу автора або видавництва.

3.3. При публікації результатів дослідження, що проводилося групою вчених, всі, хто брав творчу участь у роботі, мають бути зазначеними як автори; у разі необхідності може бути зазначено їхній особистий внесок.

Тільки реальний творчий внесок у наукову роботу може слугувати критерієм авторства.

Поступатися авторством на наукову роботу іншій особі, приймати авторство або співавторство та, особливо, вимагати його є неприпустимим.

3.4. Учений не повинен повторювати свої наукові публікації з метою підвищення їх кількості. Якщо для пропаганди наукових досягнень доцільна публікація однієї і тієї ж роботи в різних журналах, редактори останніх повинні бути поінформовані про факт публікації в інших виданнях.

3.5. Учений повинен бути об'єктивним в оцінці власних досягнень. Преса, радіо та телебачення можуть бути використані для пропаганди наукових досягнень, але не власної особи. При публікації роботи вчений підпорядковується вимогам видавця, але бажано, щоб наукові ступені та звання автора не були вказані. Така інформація може бути подана у примітці.

4. Учений як керівник

4.1. Для наукової праці вчений оточує себе співробітниками тільки на основі неупередженої оцінки їхніх інтелектуальних, етичних і персональних рис. Учений повинен протидіяти всім проявам протекціонізму, корупції і дискримінації.

4.2. Учений будує взаємини зі співробітниками на принципах справедливості, виявляє доброзичливість і підтримку своїм учням та оцінює кожного з них об'єктивно. Як керівник він має сприяти службовому зростанню підпорядкованих йому співробітників відповідно до їхньої кваліфікації і ставлення до праці.

4.3. Учений не перекладає на своїх співробітників виконання завдань, які він повинен виконувати сам.

4.4. Учений-керівник зобов'язаний обґрунтовувати, але не нав'язувати членам свого колективу своє наукове бачення проблеми.

4.5. Учений повинен докладати всіх зусиль для створення належної творчої атмосфери в колективі.

5. Учений як викладач

5.1. Учений має з повагою ставитися до своїх учнів і до їхнього вільного й критичного мислення.

5.2. Учений у своїй викладацькій роботі повинен не лише доносити до аудиторії достовірну наукову інформацію, але й сприяти становленню громадянської позиції молодого покоління.

5.3. Учений не повинен перешкоджати спілкуванню своїх учнів з іншими вченими та науковими інституціями. Він поважає їх право на вільне об'єднання, самоврядування та членство в колегіальних академічних організаціях, прислухається до думки студентського співтовариства щодо форми та методів навчання.

5.4. Учений повинен проводити заняття в цікавій формі, прийнятній для широкого кола учнів. Він має переконатися в належному забезпеченні лабораторій та бібліотек, заняття проводити суворо відповідно до розкладу. Зміст лекцій повинен відображати сучасні досягнення світової науки і не супроводжуватися тиском упередженої думки.

5.5. Учений має об'єктивно ставитися до учнів, утримуючись від неетичних форм оцінок.

5.6. Учений має усвідомлювати, що він повинен бути взірцем найвищої інтелігентності, в якій відображаються традиції визнаних українських і світових наукових шкіл.

5.7. Учений приділяє особливу увагу обдарованим студентам і залучає їх до наукової праці. Він має виховувати у своїх учнів почуття відповідальності за наукову діяльність.

5.8. Учений не розголошує інформацію особистого характеру щодо своїх учнів.

5.9. Учений не приймає жодної оплати чи іншого доходу від своїх студентів. Не дозволяється проведення індивідуальних чи групових занять або консультацій, безпосередньо оплачуваних студентами.

6. Учений як консультант чи експерт

6.1. Учений має виступати експертом тільки у сфері своєї компетенції відповідно до своїх знань і досвіду.

6.2. Учений має дотримуватися принципу рівності при проведенні експертного розгляду. Будь-яка дискримінація на підставі статі, раси, політичних поглядів чи культурної та соціальної приналежності є несумісною з цим принципом.

6.3. Учений висловлює свою думку про роботу та наукові досягнення колег чесно, чітко та неупереджено. Як вишукано ввічливі та прихильні, так і упереджено негативні висловлювання не припустимі. Підготовка об'єктивного критичного висновку повинна розглядатися як обов'язок, від виконання якого вчений не має права ухилитися.

6.4. Учений несе персональну відповідальність за чесну й об'єктивну оцінку кандидатських і докторських дисертацій. Виступаючи в ролі опонента при захисті дисертаційних робіт, учений має бути неупередженим.

6.5. Під час обговорення, полеміки та висловлювання критичних зауважень учений повинен дотримуватися принципів рівноправності, фактичної обґрунтованості та достовірності. Принцип рівноправності гарантує рівні права всім учасникам дискусії або полеміки незалежно від наукових ступенів і звань. Принцип фактичної обґрунтованості виключає необ'єктивну критику. Принцип достовірності забороняє будь-які перекручування з метою приниження або дискредитації.

6.6. При проведенні експертного розгляду вчений має дотримуватися принципу конфіденційності.

6.7. У ході експертного розгляду вчений має зберігати незалежність і не піддаватися тиску при підготовці та виголошенні висновків.

6.8. Обираючи кандидатів для проведення дослідження або на інші наукові посади, вчений як експерт має об'єктивно оцінювати претендентів. Він не повинен надавати перевагу своїм учням, представникам своєї наукової школи тощо. При конфлікті інтересів учений повинен ставити загальні інтереси вище, ніж інтереси замовників дослідження.

7. Учений як громадянин

7.1. Учений має присвятити себе пошукові нових знань та їх застосуванню на благо суспільству та для збереження природи. Інформація, яка надається суспільству, має бути достовірною. Вчений протидіє поширенню неперевірених даних і необґрунтованих рекомендацій.

7.2. Учений сприяє розповсюдженню наукових знань і протидіє поширенню псевдонаукових теорій, хибних концепцій та уявлень.

7.3. Учений повинен оприлюднювати результати своїх досліджень не лише у спеціальних наукових виданнях, але й у науково-популярній формі, щоб зробити їх максимально доступними для широких верств суспільства.

7.4. Учений повинен брати активну участь у житті наукового співтовариства та у роботі колегіальних органів. При цьому він має діяти, насамперед, виходячи із загальних інтересів науки й тільки потім з інтересів особистих та своєї установи.

7.5. Учений не дозволяє використовувати авторитет науки чи свій власний авторитет у рекламних або пропагандистських цілях з корисливою метою.

7.6. Учений, що займає урядову чи адміністративну посаду, повинен дотримуватися етичних норм, прийнятих у науковому співтоваристві.

2.1.4.3. Деякі особливості дотримання етичних норм поведінки

Натепер багатьма редакціями наукових журналів, а також видавництвами для вчасного виявлення фактів плагіату або недобросовісного запозичення матеріалів інших авторів використовуються спеціальні програмні продукти, наприклад, російський інтернет-проект «Антиплагіат» – програмно-апаратний комплекс для перевірки текстових документів на наявність запозичень з відкритих джерел в мережі Інтернет та інших джерел.

Також з метою перевірки якості рецензування певних наукових журналів деякі організації, а також окремі науковці, наприклад за допомогою комп'ютерної програми SCIdgen, «генерують» безглузді статті, написані псевдонауковою мовою і надсилають їх до редакцій. У разі опублікування таких «шедеврів» авторитет журналу зводиться нанівець. Крім того, завдяки спеціальному програмному забезпеченню, з'являється можливість вчасно виявити у надісланих матеріалах плагіат.

Нижче в жартівливій формі наведено приклад ходу думок абстрактного «псевдовченого».

Припустімо, що деякий «вчений» хоче опублікувати у своїй статті щось на кшталт

$$1+1=2.$$

Зрозуміло, що це виглядатиме несолідно, тому одну з одиниць лівої частини цього виразу можна представити у вигляді $1 = \ln e$, іншу у вигляді $1 = \cos^2 \sqrt{\pi} + \sin^2 \sqrt{\pi}$, а праву частину – навести у вигляді $2 = \sum_{i=0}^{\infty} \frac{1}{2^i}$, при цьому у результаті чого вийде таке

$$\ln e + \cos^2 \sqrt{\pi} + \sin^2 \sqrt{\pi} = \sum_{i=0}^{\infty} \frac{1}{2^i}.$$

Такий рівень, можливо й підійде для якогось наукового видання, проте для більш «просунутих» журналів цей вираз варто ускладнити. Нехай $e = \lim_{q \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{q}\right)^q$, а

$\sqrt{\pi} = \int_{-\infty}^{+\infty} e^{-x^2} dx$, тоді остаточно матимемо

$$\ln \left(\lim_{q \rightarrow \infty} \left(1 + \frac{1}{q}\right)^q \right) + \cos^2 \left(\int_{-\infty}^{+\infty} e^{-x^2} dx \right) + \sin^2 \left(\int_{-\infty}^{+\infty} e^{-x^2} dx \right) = \sum_{i=0}^{\infty} \frac{1}{2^i}.$$

Зрозуміло, що такий підхід для справжнього вченого абсолютно неприпустимий.

2.2. Право промислової власності

2.2.1. Винаходи

Згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», введеним у дію Постановою Верховної Ради України № 3769-ХІІ від 23.12.1993, *винахід (корисна модель*)* – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології.

Об'єктом винаходу (корисної моделі), якому (якій) надається правова охорона, може бути:

- продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо);
- процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Правову охорону надають винаходу, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоздатності, тобто якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

Правова охорона не поширюється на такі об'єкти технології:

- сорти рослин і породи тварин**;
- біологічні в своїй основі процеси відтворення рослин та тварин, що не відносяться до небіологічних та мікробіологічних процесів;
- топографії інтегральних мікросхем;
- результати художнього конструювання.

До пристроїв як об'єктів винаходів належать машини, механізми, прилади тощо. Для характеристики пристроїв використовують такі ознаки: наявність конструктивних елементів; наявність зв'язків між елементами; взаємне розташування елементів; форма виконання елементів або пристрою в цілому; форма виконання зв'язків між елементами; параметри та інші характеристики елементів та їх взаємозв'язок; матеріал, з якого виготовлено елементи або пристрій у цілому, середовище, що виконує функцію елемента.

До речовин як об'єктів винаходу належать: індивідуальні хімічні сполуки, до яких також умовно зараховують високомолекулярні сполуки й об'єкти генетичної інженерії; композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави тощо) і продукти ядерного перетворення. Для характеристики речовин використовують такі ознаки:

- для індивідуальних хімічних сполук – якісний склад (атоми певних елементів), кількісний склад (кількість атомів кожного елемента); зв'язок між

---

* Особливості корисної моделі більш докладно розглядатимуться в п. 2.2.2.

** Незважаючи на те, що в Цивільному кодексі України є стаття 485 «Захист прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин», натепер у чинному законодавстві України норми цієї статті щодо видів прав інтелектуальної власності на породи тварин не мають механізмів реалізації, оскільки відповідне законодавство відсутнє.

атомами, взаємне розташування їх у молекулі, виражене хімічною структурною формулою, чи в кристалічній решітці. Сполуки з невстановленою структурою (об'єкти генетичної інженерії) описують за допомогою їх фізико-хімічних та інших характеристик, які дають можливість їх ідентифікувати;

– для композиції – якісний (інгредієнти) і кількісний (вміст інгредієнтів) склад; структуру композиції; структуру інгредієнтів;

– для речовин, одержаних шляхом ядерного перетворення, – якісний (ізотопний) склад елемента, кількісний склад (кількість протонів і нейтронів); основні ядерні характеристики: період піврозпаду, тип і енергію випромінювання (для радіоактивних ізотопів);

– для речовин невизначеного складу – фізико-хімічні, фізичні та утилітарні показники й ознаки способу одержання.

До штамів мікроорганізмів, культури клітин рослини і тварини як об'єкта винаходу належать індивідуальні штами мікроорганізмів, культивованих клітин рослини і тварини; консорціями мікроорганізмів.

До процесів (способів) як об'єктів винаходу належать процеси виконання дій над матеріальним об'єктом (об'єктами) за допомогою матеріальних об'єктів. Для характеристики процесу використовують такі ознаки: наявність дії або сукупності дій; порядок виконання таких дій у часі (послідовно, одночасно, у різних сполученнях тощо); умови виконання дій: режим (температура, тиск, концентрації компонентів тощо), використання речовин (вихідної сировини, реагентів, каталізаторів тощо), пристроїв (пристосувань, інструментів, обладнання тощо), штамів мікроорганізмів, культивованих клітин рослин і тварин.

В Україні не можуть отримати правову охорону як винахід відкриття, наукові теорії та математичні методи; методи організації та управління господарством; плани, умовні позначення, розклади, правила; методи виконання розумових операцій; комп'ютерні програми; результати художнього конструювання; топографії інтегральних мікросхем; сорти рослин і породи тварин тощо. Усі ці об'єкти не є вирішення завдання, тобто не підпадають під поняття продукту чи процесу, проте більшість з них охороняються правом як інші об'єкти інтелектуальної власності.

Крім того, правову охорону надають винаходу, який, крім відповідності умовам патентоздатності (тобто якщо він є новий, має винахідницький рівень і промислово придатний), не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі.

Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом. Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Укрпатенту (до 2000 року – Держпатенту України). При цьому строк дії патенту на секретний винахід дорівнює строку засекречування винаходу, але не може бути довшим від визначеного зазначеним Законом строку дії охорони винаходу.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років.

До 2004 року в Україні пріоритет, авторство і право власності на винахід також засвідчувалося і деклараційним патентом, строк дії якого становив спочатку 5, а згодом 6 років від дати подання заявки до Укрпатенту.

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» також передбачено такі види патентів як деклараційний патент на корисну модель і деклараційний патент на секретну корисну модель. Проте на тепер деклараційні патенти в Україні не видаються.

2.2.2. Корисні моделі

Як було зазначено в п. 2.2.1, згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» корисна модель – це результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології*.

Не можуть отримати правову охорону як корисна модель об'єкти, які не можуть отримати правову охорону і як винахід.

Правову охорону надають корисній моделі, яка не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умовам патентоздатності, тобто якщо вона є новою і промислово придатною.

Пріоритет, авторство і право власності на корисну модель в Україні засвідчуються патентом (до 2006 року – деклараційним патентом). Строк дії патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Укрпатенту. При цьому строк дії патенту на секретну корисну модель дорівнює строку засекречування корисної моделі, але не може бути довшим від визначеного за зазначеним Законом строку дії охорони корисної моделі.

Зазвичай корисну модель називають «малим винаходом», маючи на увазі те, що корисні моделі, хоч і нагадують за своїми зовнішніми ознаками патентоздатні винаходи, але найчастіше менш значущі за своїм внеском у рівень техніки.

2.2.3. Промислові зразки

Промисловий зразок – це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

---

* До 2004 року корисну модель в Україні визначали як нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою. При цьому об'єктом корисної моделі могло бути таке конструктивне виконання пристрою, яке мало явно виражені просторові форми, тобто характеризувалося не лише наявністю елементів і зв'язків між ними, але й формою виконання цих елементів, їх певним взаємним розташуванням.

Сьогодні, мабуть, нікого не потрібно переконувати, що навіть за рівних параметрів і вартості майже кожен з нас віддасть перевагу зручному й привабливому товару. Зорова привабливість і зручність користування є тими міркуваннями, які впливають на остаточне рішення споживача надати перевагу одному товару перед іншим. Оригінальне оформлення зовнішнього вигляду товару не тільки приваблює потенційного покупця, але і, як знак для товарів і послуг, може допомагати відрізнити товари конкретного виробника чи постачальника від однорідних товарів.

Привабливість товару в естетичному плані примушує виробників вкладати в дизайн чималі кошти, що зрештою спонукає їх захищати результати творчої праці дизайнерів за допомогою оформлення прав на промислові зразки. І сьогодні рідко яка пляшка (не тільки ексклюзивна, але й масова), флакон, етикетка або комплект етикеток, пачка для сигарет або пакет не захищені у правовому відношенні, тобто не мають патенту на промисловий зразок.

Згідно із Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», введеним у дію Постановою Верховної Ради України № 3770-ХІІ від 23.12.1993, правову охорону надають промислового зразку, що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі та відповідає умові патентоздатності (а саме, якщо промисловий зразок є новим).

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування та їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу та призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб (зрозуміло, що привабливий, але незручний у вживанні виріб не зможе бути конкурентоздатним на сучасному ринку товарів і послуг).

Промислові зразки можуть бути об'ємними (моделі), площинними (малюнки) або комбінованими. *Об'ємні промислові зразки* являють собою композицію, в основу якої покладено розвинуту об'ємно-просторову структуру, наприклад, зовнішній вигляд пляшки для напоїв, флакон для парфумів тощо. *Площинні промислові зразки* являють собою композицію, в основу якої покладено лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не можна сприйняти візуально як об'ємне, наприклад, зовнішній вигляд етикетки, малюнка на пачці для сигарет тощо. *Комбіновані промислові зразки* характеризують загальними ознаками, властивими об'ємним і площинним зразками, наприклад, зовнішній вигляд пачки для сигарет, пакета для товарів тощо (рис. 2.1*).

Частину виробу можна заявити як промисловий зразок за умови, якщо вона виконує самостійну функцію, має завершену композицію та її можна використати з цілим рядом виробів (наприклад, ковпачок для флакона, пробка для пляшки). Комплект (набір) виробів можна заявити як промисловий зра-

---

* Указания по составлению и подаче заявки на промышленный образец. Москва : ВНИИПИ, 1986. 134 с.

зок, якщо елементи, що входять до його складу й виконують різні функції, відмінні один від одного, але вирішують загальні задачі комплекту (набору) в цілому (наприклад, набір туб певної косметичної лінії, комплект етикеток пляшки для напоїв). Варіантами же промислового зразка є художньо-конструкторські вирішення одних і тих самих виробів (комплектів), які відрізняються сукупністю суттєвих ознак, що визначають однакові естетичні та (або) ергономічні особливості виробів (наприклад, два або декілька аерозольних балончиків, які відрізняються один від одного формою ковпачка).

Промислові зразки необхідно відрізняти від інших об'єктів промислової власності: винаходів, корисних моделей, об'ємних товарних знаків (так, винаходи й корисні моделі, на відміну від промислового зразка, захищають технічну сутність об'єкта, яка може полягати в особливій формі об'єкта, своєрідному розташуванні та з'єднанні його окремих частин, матеріалі об'єкта, наприклад, складі скла, структурі пакувального матеріалу тощо).

Слід також зазначити, що немає чітких критеріїв розмежування творів декоративно-прикладного мистецтва, що охороняється авторським правом, і промислових зразків. Багато творів декоративно-прикладного мистецтва за відповідності їх умовам патентоздатності можна також визнати промисловими зразками.

Промисловими зразками можуть бути: одиничний виріб, його частина, комплект (набір) виробів, варіанти виробу або комплекти виробів (рис. 2.2).

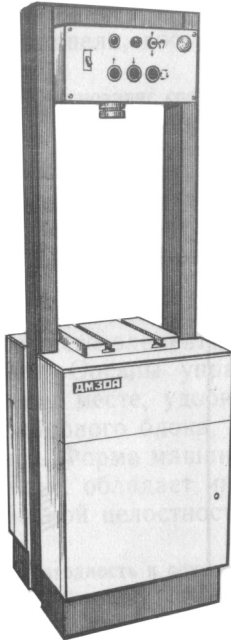
Деякі ж вироби можна визнати як промисловими зразками, так і об'ємними товарними знаками (наприклад, форма ємності для хімічних речовин). У цьому разі можлива одночасна охорона об'єкта як промисловим зразком, так і товарним знаком (необхідно лише врахувати, що такі об'єкти виконують різні функції та оформлюють по-різному).

Не можуть одержати правову охорону об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм: палаток, транспортних зупинок, телефонних будок тощо), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди і друкована продукція як така (книжки, газети, журнали і т. ін., які охороняються нормами авторського права), об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин (снігу, льоду, піску тощо).

Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом, термін дії в Україні якого становить 10 років з дати подання заявки до Установи, з можливістю продовження дії патенту за клопотанням заявника, але не більше як на 5 років.

Патент надає його власнику виключне право використовувати промисловий зразок на свій розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів. Використанням же промислового зразка визнають виготовлення, пропонування для продажу, введення в господарський обіг або збері-

гання в зазначених цілях виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка (отже, особа, що використовує з комерційною метою, наприклад, «чужу» пляшку для напоїв, може бути притягнута до відповідальності).

а

б

в

Рис. 2.1. Промислові зразки: *а* – об’ємний; *б* – площинний; *в* – комбінований

Заявка, тобто сукупність документів, необхідних для видачі патенту, має стосуватися одного промислового зразка й може містити його варіанти. Її складають українською мовою й вона повинна містити: заяву про видачу патенту; комплект фотокарток із зображенням виробу (його макета, малюнка), що дають повне уявлення про зовнішній вигляд виробу; опис промислового зразка; креслення, схему, карту (якщо необхідно). До заявки можна додавати також інші документи (наприклад, документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки на промисловий зразок). Докладніше вимоги щодо заявки викладено в «Правилах складання і подання заявки на промисловий зразок».

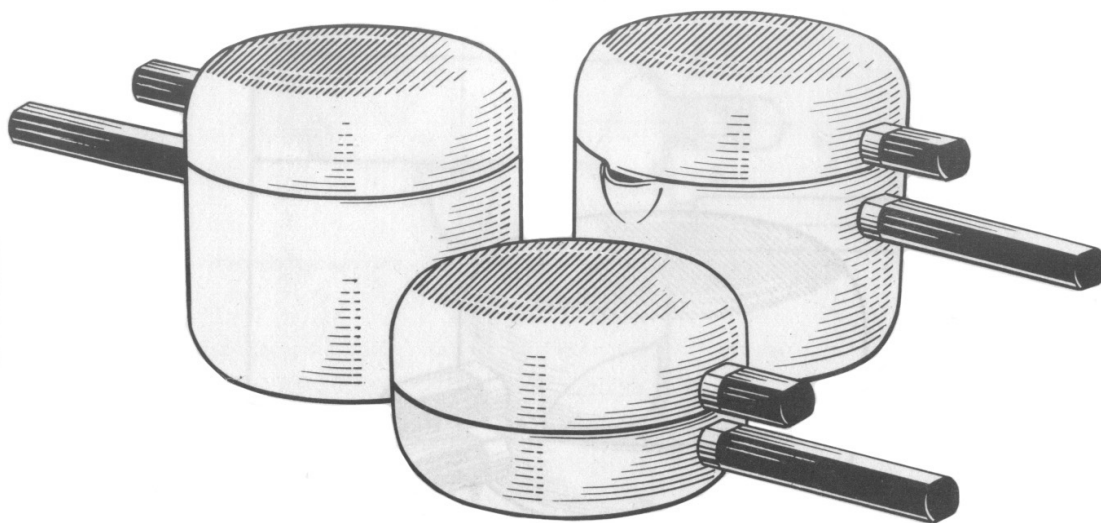
ROYAL TIME

ROYAL TIME

 ПентоПак

 PentoPak

а

б

Рис. 2.2. Промислові зразки: *а* – варіанти виробу; *б* – набір виробів

При цьому патент надає його власнику право (майже в будь-якому разі) забороняти іншим особам використовувати промисловий зразок без його дозволу. Будь-яке посягання на права власника патенту вважається порушенням цих прав і тягне за собою відповідальність відповідно до чинного законодавства України. На вимогу власника патенту таке порушення треба припинити, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки.

2.2.4. Знаки для товарів і послуг

Знак для товарів і послуг (товарний знак, торговельна марка) – це позначення, за яким товари й послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

У конкурентній боротьбі на ринку товарів і послуг виграє виробник товару вищої якості, а також особа, яка забезпечує найвищий рівень послуг. Саме товарний знак дає змогу відрізнити товари й послуги одних осіб від однорідних товарів і послуг інших осіб, а також часто замінює собою довге й складне найменування тієї чи іншої юридичної чи фізичної особи. Товарний знак виконує функції індивідуалізації товарів і послуг шляхом їх виділення з маси однорідних і подібних товарів і послуг, вказівки на певну якість товарів і послуг, джерело їх походження, а також реклами. Саме тому наявність товарного знака спрощує для споживача вибір товарів і послуг необхідної якості.

Зазвичай знаком є позначення, розміщене на продукції, її пакуванні або супровідній документації. Таке позначення розглядають як знак для товарів і послуг лише тоді, коли воно зареєстроване у встановленому законом порядку. У нашій державі згідно із Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», введеним у дію Постановою Верховної Ради України № 3771-ХІІ від 23.12.1993, об'єктом знака може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні (образотворчі) елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень. Таким чином, знаком найчастіше можуть бути словесні, зображувальні, об'ємні та інші позначення або їх комбінації, виконані в будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів.

Словесні знаки для товарів і послуг являють собою слова або сполучення букв, що мають словесний характер.

Словесні знаки мають перед іншими видами знаків для товарів і послуг таку перевагу як наявність фонетичного аспекту. Вони найчастіше мають більшу розрізняльну силу та краще запам'ятовуються й відтворюються, ніж зображувальні. Словесний знак простіше пов'язувати з фірмовим найменуванням, створюючи серії товарних знаків для однієї юридичної особи (підприємства, організації тощо). Особливо же значні переваги словесних знаків для товарів і послуг з точки зору реклами (приблизно 80 % усіх знаків для товарів і послуг у світі є словесними).

Словесні знаки поділяють на дві основні групи: знаки у вигляді слів природної мови й знаки у вигляді слів, утворених штучно. Природні слова зазвичай запам'ятовують краще, ніж штучні.

Природні слова – це звичайні слова й сполучення слів різних мов: БРАВО, ЗОЛОТА ФОРТУНА, АСТРА, PUMA, PEARL DROPS, MON AMI; а штучні – це слова, спеціально створені для використання як знаки для товарів і послуг: ШЕГЕЛЕН, КУБОНІТ, ELKA, НЕОРАС, МОМО.

Словесні знаки реєструють як у звичайному шрифтовому виконанні, так і в спеціальному графічному, яке надає їм оригінальності (рис. 2.3,а).

Зображувальні знаки для товарів і послуг являють собою різні конкретні та абстрактні зображення предметів, тварин, птахів, людей, складних ліній і фігур, орнаменти, художньо виконані шрифтові елементи, а також різні композиції цих елементів (рис. 2.3,б).

Розроблюючи зображувальні знаки, найчастіше беруть до уваги характеристику товару, підприємства або послуг, для яких створюють знак, і виражають її, якщо це можливо, зображенням чого-небудь типового або конкретного.

Об'ємними знаками для товарів і послуг називають тривимірні зображення товару чи його пакування (рис. 2.4,а; наприклад, форма мила або шоколадна фігурка, оригінальна форма пляшки, флакона, коробки). На відміну від промислового зразка, об'ємний знак для товарів і послуг не визначається виключно його функціональним призначенням, але й дає змогу виділити вироб конкретного виробника з ряду однорідних товарів (так, якщо просто оригінальний флакон для парфумів зазвичай являє собою промисловий зразок, то такий самий флакон з написом, наприклад, CHANEL може вже бути товарним знаком).

Комбіновані знаки для товарів і послуг являють собою комбінації елементів різного характеру: словесно-зображувальних, об'ємних та ін. Найчастіше це словесно-зображувальні композиції (рис. 2.4,б).

У світі як знаки для товарів і послуг використовують такі види й категорії позначень: слова (ця категорія включає найменування підприємств, прізвища, імена, географічні назви та будь-які інші слова або набори слів (довільні чи ні), а також рекламні гасла); літери й цифри (прикладами є одна чи кілька літер, одна або кілька цифр чи будь-яке їх сполучення); зображення (ця категорія включає різні зображення, рисунки й символи, а також плоскі зображення товарів чи пакування); просторові (об'ємні) позначення (типовою категорією просторових позначень є форма виробів або їх пакування); комбінація будь-яких елементів з наведених вище, включаючи логотипи* та етикетки; кольорові знаки (ця категорія включає слова, зображення і будь-які їх комбінації в кольоровому виконанні, а також сполучення кольорів і колір сам по собі; слухові позначення (звукові знаки; можна виділити дві типові категорії звукових знаків, а

---

* *Логотип* – словесний товарний знак в особливому графічному виконанні. Логотип (він же «фірмовий блок») зазвичай містить як безпосередньо фірмовий знак, так і найменування фірми.

саме ті, які можна перекласти на музичні ноти або інші символи, та інші (наприклад, крик тварин)); нюхові знаки (пахучі знаки; наприклад, якась особа виготовляє свій товар (наприклад, друкарський папір) з певним ароматом і споживач звикає до розпізнання товарів за їх запахом); інші (невидимі) позначення (прикладами їх є позначення, що їх розпізнають на дотик).

WINDOWS

Нью Вінд

IMPULSE

URANTIA

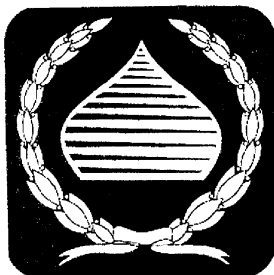
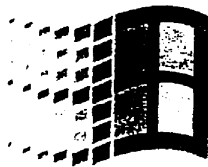
AutoExpress

Улустов

ЄВРОІМІДЖ

Deliss

a

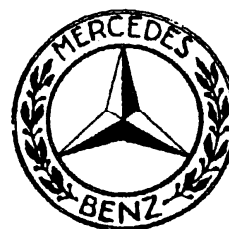
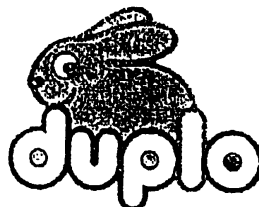

b

Рис. 2.3. Знаки для товарів і послуг: *a* – словесні; *b* – зображувальні

a

б

Рис. 2.4. Знаки для товарів і послуг: *a* – об'ємні; *б* – комбіновані

Більшість юридичних і фізичних осіб надзвичайно серйозно ставляться до розроблення товарних знаків для своєї продукції. Робота над товарним знаком може тривати не один рік, розглядають десятки й сотні варіантів (рис. 2.5), а після остаточного вибору товарного знака в його рекламу вкладають значні кошти*. Вартість товарного знака іноді перевищує вартість усього майна фірми (так, за даними Forbes у 2016 році вартість товарного знака «Apple», що належить компанії «Apple» (США), становила 154,1 млрд доларів США, Google (США) – 82,5 млрд \$, Microsoft (США) – 75,2 млрд \$, «Coca-Cola» (США) – 58,5 млрд \$, Facebook (США) – 52,6 млрд \$ і т. д. (табл. 2.1**, 2.2***). Тому товарний знак ретельно охороняється його власником.

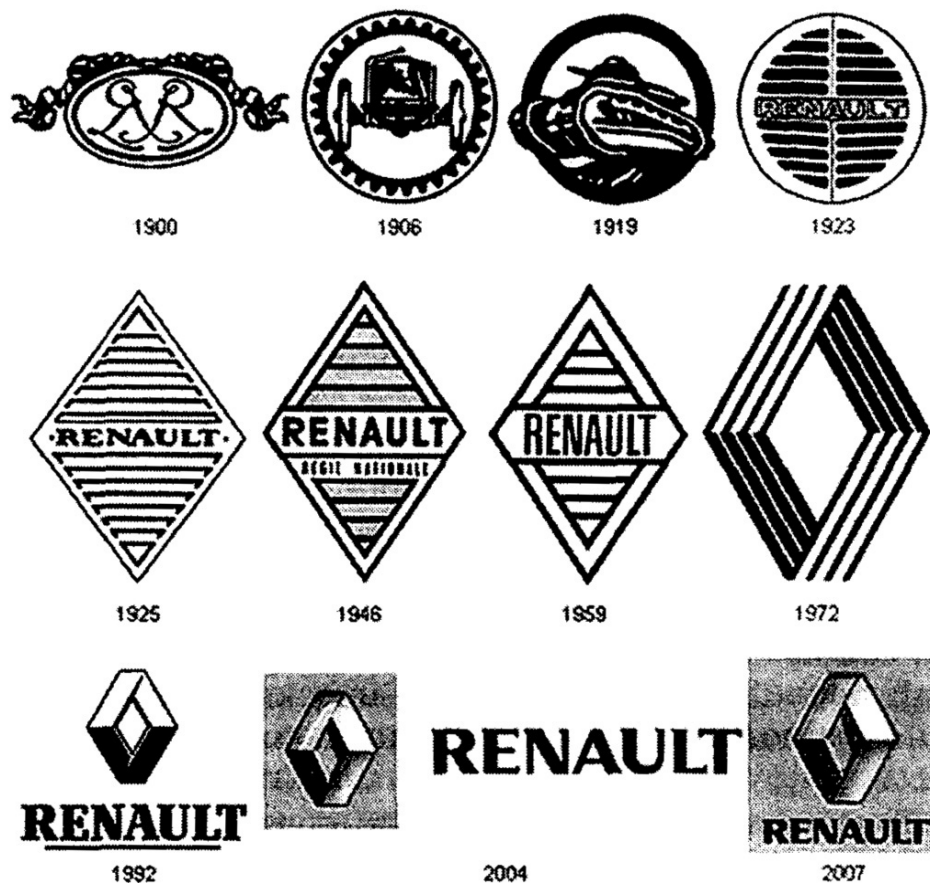

Рис. 2.5. Еволюція знака для товарів і послуг «Renault» (Глаголева Е. В. Луи Рено. Москва: Мол. гвардия, 2016. С. 71. (Жизнь замечат. людей. Сер. биограф.))

* Наприклад, на створення одного з рекламних роликів всесвітньо відомих парфумів «Chanel № 5», який триває лише 4 хвилини, було витрачено 44 млн \$ (Самые интересные рекорды // Метро news. № 15 (352). 17 апреля 2012 г. С. 7).

** Forbes. The World's Most Valuable Brands. Ranking 2018. <https://www.forbes.com/powerful-brands/list/> (дата звернення 06.05.2019).

*** Самые дорогие бренды Украины / Корреспондент. 2019. № 7 (823). 12.04.2019. С. 24–32.

Таблиця 2.1. Вартість найвідоміших знаків для товарів і послуг (станом на 2018 рік)

№ місця	Знак	Держава походження	Галузь	Вартість знака, млрд \$
1		США	Технології	182,8
2		США	Технології	132,1
3		США	Технології	104,9
4		США	Технології	94,8
5		США	Інтернет-сервіс	70,9
6		США	Напої	57,3
7		США	Багатогалузовий	47,6
8		США	Дозвілля, розваги	47,5
9		Японія	Автомобілі	44,7
10		США	Телекомунікації	41,9

Таблиця 2.2. Вартість найвідоміших вітчизняних знаків для товарів і послуг (станом на 2018 рік)

№ місця	Знак	Правовласник	Галузь	Оціночна вартість знака, млн \$
1		ПрАТ «Київстар»	Телекомунікації	245,2
2		IDS Group	Напої	178,2
3		ТОВ «САВ-Дистрибьюшн»	Торгівля	176,9
4		ПрАТ "Фармацевтична фірма «Дарниця»"	Технології	172,2
5		Rozetka.ua	Торгівля	168,7
6		ТОВ «Сандора»; PepsiCo	Напої	159,2
7		ТОВ «Лайфселл»	Телекомунікації	157,1
8		OLX, Inc	Телекомунікації	146,8
9		ТОВ «Гаджет Трейдинг»	Торгівля	143,6
10		ТОВ «Нестле Україна»	Харчова промисловість	135,2

Часто для запобігання його присвоєння третіми особами поряд з товарним знаком присутнє попереджувальне маркування: латинська літера R (від англ. *registered*) у колі (®) – для зареєстрованих товарних знаків і літери ТМ (від англ. *trade mark*) – для знаків, що очікують реєстрації. Іноді власник зареєстрованого знака може повідомляти про це словами «Зареєстровано в Патентному відомості (назва держави)», наприклад, «Registered in US Patent Office», або у скороченому варіанті – «Reg. US Pat. Off.», або, як варіант, повідомленням типу «Registered Trade Mark» – «Зареєстрований товарний знак». Використовують також маркування «Reg TM», «M» (Mark), «MR» (Mark Registered), «SM» (Service Mark – знак обслуговування), «Trademark» (англомовні країни), «Marque deposee» (франкомовні країни), «Marks registrada» (іспаномовні країни), «L» (від «logo» – логотип). При цьому повідомлення про реєстрацію зазвичай немає поруч із загальновідомими товарними знаками, наприклад, знаками фірм IBM, Mc Donald's, Mercedes.

Саме попереджувальне маркування у світовій практиці є одним з основних доказів того, що знак для товарів і послуг був відомий і той, хто без відповідного дозволу його використовує, незважаючи на попереджувальне маркування, є свідомим порушником.

У ряді держав, наприклад, у США, Великій Британії, Канаді, Нідерландах, Швейцарії, Сирії, Індії, Пакистані та деяких інших попереджувальне маркування застосовують у вигляді літер ТМ. Але таке позначення означає, що знак охороняється не згідно з реєстрацією, а внаслідок «принципу пріоритету» в його використанні, тобто введення в господарський обіг у вигляді, що надає йому можливість стати достатньо відомим (наприклад, використання в рекламі).

У більшості же держав (у тому числі і в Україні) як попереджувальне маркування для зареєстрованого знака для товарів і послуг застосовують позначення ®, яке проставляють поруч із знаком для товарів і послуг.

Отримання прав на знак для товарів і послуг здійснюється відповідно до чинного законодавства. Однак, терміни розгляду заявок на видачу свідоцтва на відповідний знак часто складають декілька років, що іноді навіть перевищує терміни існування самого суб'єкта господарювання (фізичної чи юридичної особи). Беручи до уваги таку ситуацію, доцільно після подання заявки на реєстрацію знака та отримання рішення про встановлення дати подачі заявки використовувати знак з попереджувальним маркуванням ТМ, а після опублікування в офіційному бюлетені (в Україні це «Промислова власність») відомостей про видачу свідоцтва на знак, змінити попереджувальне маркування ТМ на ®.

Таким чином, попереджувальне маркування ТМ має на меті попередити потенційних порушників про те, що після державної реєстрації (її здійснюють одночасно з опублікуванням відомостей про видачу свідоцтва на знак) власник знака набуває права, передбачені законодавством, і він зможе притягти до відповідальності всіх, хто порушував його права, починаючи від дати подання заявки на отримання свідоцтва.

Як товарний знак не розглядають позначення, що не мають розрізняльної здатності; є загально-вживані як позначення товарів і послуг певного виду; вказують на вид, якість, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, а також на місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг; є оманливі або такі, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу (наприклад, «MARTINI» (можна сплутати з відомим знаком MARTINI) або «PEPS!» (можна сплутати з відомим знаком PEPSI), рис. 2.6); є загально-вживаними символами й термінами. Ці позначення можна застосувати в знаку як елементи, що не охороняються, якщо вони не займають домінуючого положення в зображенні знака.

Рис. 2.6. Приклад знаку «Peps!», що може ввести в оману щодо відомого напою «Pepsi»

Не можуть одержати правову охорону позначення, які зображують: державні герби, прапори та емблеми; офіційні назви держав; емблеми, скорочені або повні найменування міжнародних міжурядових організацій; офіційні контрольні, гарантійні та пробірні клейма, печатки; нагороди та інші відзнаки. Такі позначення можна використовувати в зображенні знака як елементи, що не охороняються, якщо на це є згода відповідного компонентного органу або їх власників.

Не реєструють як товарні знаки також позначення, які відтворюють промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам; назви відомих в Україні творів науки, літератури й мистецтва або цитати й персонажі з них, твори мистецтва та їх фрагменти без згоди власників авторського права або їхніх правонаступників; прізвища, імена, псевдоніми та похідні від них, портрети й факсиміле відомих в Україні осіб без їхньої згоди.

Також позначення не повинні бути тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати зі знаками, раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи щодо однорідних товарів і послуг або знаками інших осіб, якщо ці знаки охороняються без реєстрації на підставі міжнародних договорів, учасником яких є Україна.

При цьому охорону надають знаку, який не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі. Так, не зовсім пристойно для українського споживача товарів і послуг звучать такі знаки, як, наприклад, Blue Water (мінеральна вода), Duru (мило), Osram (електролампи), Bledina (дитяче харчування), Perdu (сосиски), Pedrini – кухонний посуд, Serla – туалетний папір, Wispa (шоколадний батончик), Shkoda (автомобілі), «Mazzoli» (взуттєвий

магазин) та, на превеликий жаль, багато інших. Тим не менше, деякі з подібних знаків таки отримують правову охорону.

Наприклад, у США при рекламі пива «Coors» використовувався слоган «Turn It Lost!» (приблизне значення «Стань вільним!»). Буквальний же переклад на іспанську призвів до появи шедевра «Страждай від проносу!». Парфумерна компанія Clairol презентувала в Німеччині свої сухі дезодоранти під слоганом «Mist Stick» (приблизне значення – туманний дезодорант). Невдовзі представники Clairol з'ясували, що німецькою слово «Mist» означає «гній». Компанія Colgate-Palmolive вивела на французький ринок зубну пасту Cue. Через деякий же час з'ясувалось, що саме таку назву має популярний порножурнал (газета «Урядовий кур'єр», № 2, 04.01.2003 р. – с. 11). Відомий російський виробник популярного шоколаду «Алёнка», вирішив випустити новий шоколад «Кузя, друг Алёнки» (за аналогією з відомою лялькою Барбі та її другом Кеном); проте напис на обгортці шоколадки латиницею «Kuzuя, drug Alenky» призвів до неоднозначного тлумачення («drug» англійською означає «наркотик»). І подібних прикладів можна навести безліч.

Знаки для товарів і послуг слід відрізнити від маркування товару, а також схожих з ними інших об'єктів промислової власності: фірмових найменувань і промислових зразків. Так, маркування продукції надає споживачеві всі необхідні відомості про товар і його виробника, а товарний знак сповіщає споживача про товаровиробника лише за умовним позначенням. Фірмове найменування, на відміну від товарного знака, може бути лише в словесній формі і його не можна передати за договором іншим користувачам. Відмінність же промислового зразка від товарного знака полягає в тому, що промисловий зразок є складовою частиною самого промислового виробу (форма, колір, малюнок виробу), а товарний знак (слово, малюнок) на виробі лише представляють (при цьому об'ємний товарний знак може одночасно охоронятися і як промисловий зразок)*.

Право власності на знак для товарів і послуг в Україні засвідчують свідоцтвом, термін дії якого становить 10 років від дати подання заявки до Департаменту інтелектуальної власності з можливістю періодичного подовження реєстрації кожні 10 років. Обсяг правової охорони зареєстрованого товарного знака визначають його зображенням, наведеним у свідоцтві про реєстрацію то-

---

* У деяких випадках оптимальною може стати комплексна охорона суміжного об'єкта інтелектуальної власності шляхом одночасної подачі заявки на промисловий зразок і знак для товарів і послуг. Прикладом може бути парфумерний флакон з етикеткою. За наявності в такій комбінації словесного елемента його доцільно охороняти як знак для товарів і послуг, а образотворчу композицію етикетки – патентом на промисловий зразок. При цьому оригінальна декоративна форма самого флакона є зручною для правової охорони як знака для товарів і послуг, оскільки оформлення заявки на промисловий зразок у цьому випадку пов'язане з труднощами складання переліку суттєвих ознак промислового зразка, вибору прототипу й додержання умови світової новизни.

варного знака, і переліком товарів і послуг, для яких даний знак зареєстрований, якщо інше не встановлено законом (вимоги щодо заявки на знак для товарів і послуг докладно викладено в «Правилах складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг»).

Свідоцтво на знак для товарів і послуг є правовою основою належності знака конкретній особі й свідчить про її виняткове право володіти, користуватися й розпоряджатися зареєстрованим знаком на свій розсуд; передавати на підставі договору право власності на знак або на підставі ліцензійного договору давати дозвіл (видавати ліцензію) на його використання будь-якій особі, а також забороняти іншим особам використовувати зареєстрований знак без її дозволу, за винятком випадків, якщо використання знака не визнається згідно з чинним законодавством порушенням прав власника знака*.

Як уже було зазначено, більшість юридичних і фізичних осіб надзвичайно серйозно ставляться до розробки товарних знаків для своєї продукції. Робота над товарним знаком може тривати не один рік, при цьому розглядається безліч варіантів, а після остаточного вибору варіанта знака в його рекламу вкладаються значні кошти, і вартість товарного знака врешті-решт може набагато перевищувати вартість усього майна фірми (наприклад, вартість таких відомих товарних знаків як «Coca-Cola», «Microsoft», «IBM», «Google», «Intel», «Toyota» і багатьох інших становить десятки мільярдів доларів). Тому товарний знак ретельно охороняється його власником.

Проте іноді прийнятне співвідношення ціни і якості товару й високий попит на нього, пропонованого під певним товарним знаком, може зіграти злий жарт із його власником. Так, згодом популярний товарний знак може стати загальноновживаним терміном (тобто перейти в ім'я загальне для даної групи товарів), який не є відмітним позначенням для товару певного виробника або послуги певного постачальника послуг.

Спочатку це може бути навіть на руку власникові товарного знака, оскільки у свідомості споживача саме його товарний знак ототожнюється з певною категорією товарів у цілому. У той же час це таїть і певну небезпеку: перехід товарного знака в загальне вживання як назви товарної категорії призводить до припинення його правового захисту й відкриває можливість його використання будь-якому виробникові. Тому компанії, чиїм товарним знакам загрожує подібна небезпека, докладають серйозних зусиль для запобігання переходу їхніх товарних знаків в загальноновживані терміни.

Одним з найбільш показових прикладів останнього часу може бути американська компанія Xerox Corporation – піонер масового випуску копіювальних апаратів. Тривалий час апарати під товарним знаком Xerox домінували на ринку копіювальної техніки, потіснивши інші технології копіювання, і тому цей товарний знак у багатьох куточках світу став загальним для цілого класу пристроїв. Тем не менше, компанії Xerox все-таки вдалося викоринити загальне слово «xerox» з англійської мови, замінивши його на «photocopier» або «photocopy». У Росії компанія намагається проводити аналогічну політику під гаслом:

XEROX®

---

* Наприклад, у США застосовують такі санкції за умисну торгівлю товарами, які позначені підробленими товарними знаками: штраф до 250 000 \$, тюремне ув'язнення строком до 5 років або обидва зазначені покарання разом. Повторне порушення прав власників знаків карається штрафом у розмірі до 1 млн \$ або тюремним ув'язненням строком до 15 років.

«Ксерокс – це Херох. Херох – це не тільки ксерокс». Проте більшість з нас все одно майже будь-який копіювальний пристрій називають «ксероксом», процес виготовлення копії документа йменують не інакше, як «ксерокопіюванням», а за потреби зробити копію звертаються із проханням до власника відповідного апарата «відксерити» одну-дві сторінки.

...Самі того іноді не підозрюючи, ми щодня виголошуємо значну кількість слів, які колись були товарними знаками.

Насамперед до таких слів належить таке потрібний для людини пристрій як **унітаз** – санітарно-технічне приладдя для видалення «основних продуктів життєдіяльності людей», установлене в туалетах і споряджене системою автоматичного або напівавтоматичного змиву.

Перший подібний пристрій зі зливальним бачком було запатентовано в 1861 році, а через два роки англієць Томас Твайффорд удосконалив цю модель, виконавши чашу з більш естетичного фаянсу та оснастивши конструкцію дерев'яним сидінням. Свою розробку за назвою «UNITAS» (у перекладі з латинського «єдність») він продемонстрував в 1884 році на присвяченій охороні здоров'я Лондонській міжнародній виставці, на якій експонат «UNITAS» одержав найвищу нагороду – золоту медаль.

Також існує версія, що слово «унітаз» пішло від назви одного з найбільш впливових виробників товарів цього призначення – іспанської фірми «Unitas», яка з 1909 року випускала унітази й постачала їх у багато країн світу, у тому числі й у Росію. Крім того, певна частка російськомовного населення помилково вважає, що слово «унітаз» є скороченням словосполучення «універсальний таз»...

До середини XIX століття для освітлення житлових і виробничих приміщень у темний час доби користувалися масляними лампами, які використовували всілякі жири. Однак під час горіння жири давали недостатньо світла й багато кіптяви, нерідко неприємно пахнули й залишали на лампах значний нагар. Тому, з початком промислового використання світлих нафтопродуктів почалися інтенсивні пошуки заміників жирів для освітлення. У 1851 році в Англії почала працювати перша промислова нафтоперегінна установка, а вже в 1854 році була зареєстрована торговельна марка «керосін» (укр. «гас») для позначення нового пального для освітлювальних ламп. Почалася епоха переходу від масляних ламп до газових. Сьогодні гасом (англ. *kerosene* від грецьк. κηρός – віск) називають прозору, безбарвну (або жовтувату), трохи маслянисту на дотик горючу суміш рідких вуглеводнів (від C₈ до C₁₅) з температурою кипіння в інтервалі 150–250 °С, одержувану прямою перегонкою або ректифікацією нафти.

Одним з найпоширеніших як у повсякденному житті, так і в техніці змащувальних засобів, одержуваних переробкою нафти, є **вазелін** – мазеподібна рідина без запаху й смаку, що складається із суміші мінерального масла й твердих парафінів. Цей продукт в 1859 році винайшов англійський хімік Роберт Чезбро й згодом назвав «Vaseline», утворивши найменування із двох слів: німецького «Wasser» – вода й грецького «elaion» – маслинова олія. Натепер торговельна марка «Vaseline» належить британсько-нідерландській компанії Unilever, яка випускає під цим брендом цілий ряд засобів по догляду за шкірою, хоча в багатьох країнах слово «вазелін» уже давно стало загальним.

Тривалий час для молодих батьків залишалася проблемою гігієна їхніх малят. Численні «багаторазові» випрані пелюшки постійно сушилися в будинку, на балконі або навіть у дворі. І проблема часто полягала не стільки в кількості пелюшок, скільки в їхній якості. І винахідництву мам і татусів тут можна тільки позаздрити. Наприклад, автора цих рядків у дитячому віці сповивали в досить практичні для цього літні бавовняні або зимові байкові онучі, які видавалися главі сімейства як офіцерові й використовувалися ним не за прямим

призначенням. Революцію в цьому питанні зробила американська компанія Procter & Gamble, яка під товарним знаком «Pampers» випустила одноразові підгузки з вологовбирною речовиною. Натепер слово «підгузок» майже не вживається: його просто замінило слово «памперс».

А скільки радості дітворі 1970–1980 років доставляли **фломастери**, які давали змогу, на відміну від традиційних тоді кольорових олівців, робити чіткі, яскраві й насичені малюнки! І мало, кого тоді цікавило, що «Flo-Master» – це торговельна марка фетрової капілярної ручки.

Сьогодні **скотч** – зазвичай прозора клейка стрічка – з успіхом майже витиснула її аналог – ізоляційну стрічку, про яку у свій час ходив анекдот: «Якщо вже нічого не допомагає для ремонту зламаної речі, то складіть її уламки й міцно перемотайте їх синьою ізострічкою».

Слово «скотч» утворене від англійського «Scotch tape» – «шотландська стрічка» – товарного знака рулонної клейкої стрічки американської компанії 3М. Формально, скотчем можна називати тільки стрічки компанії 3М, оскільки це все-таки діючий товарний знак. Однак, уже зараз у сучасних російській, українській та й у багатьох інших мовах це слово стало загальним і нерідко вживається для позначення будь-якої клейкої стрічки.

Подібно «побутовому» скотчу в медицині широко використовується **лейкопластир** – тонка, здебільшого у вигляді вузької смужки або стрічки, тканина з нанесеною на неї клейкою масою, яка застосовується для покриття невеликих ушкоджень шкіри, утримання хірургічних пов'язок тощо. Термін «лейкопластир» походить від німецького «Leukoplast», утвореного, у свою чергу, від «Leuko-» (грецьк. λευκός – світлий, білий) і «Pflaster» (пластир – лікарська форма у вигляді пластичної маси, що має здатність розм'якшуватися за температури тіла й прилипати до шкіри, або у вигляді тієї самої маси на плоскому носії, призначена для зовнішнього застосування). Лейкопластир було розроблено в 1882 році німецьким хіміком-фармацевтом Паулем Карлом Байерсдорфом. З 1921 по 2003 рік товарний знак «Leukoplast» належав німецькій компанії Beiersdorf AG, а з 2003 року – також німецькій компанії BSN medical GmbH, проте термін «лейкопластир» уже давно багатьма не сприймається як товарний знак.

Непроста доля таких знайомих кожному з нас (особливо навесні й восени) ліків як **аспірин**. Під товарним знаком «Aspirine» німецька хімічна й фармацевтична компанія Bayer в 1899 році вивела на ринок ацетилсаліцилову кислоту – можливо, комерційно найуспішніші ліки. У багатьох країнах аспірин став іменем загальним, що означає протизапальний, жарознижувачий і болезаспокійливий засіб.

Потреба швидкого сушіння мокрого волосся після прийняття водних процедур, особливо для представниць прекрасної статі, тривалий час перетворювалася на справжню проблему й часто призводило до запізнь на важливі зустрічі й наступних непереконливих виправдань. І лише в 1908 році виробник електрообладнання німецька компанія AEG (від Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) запропонувала споживачеві перший спеціалізований прилад для сушіння волосся під торговельною маркою «Föhn» («фён»). Термін, що ввійшов у багато мов, «**фен**» пов'язаний із зазначеною торговою маркою, схожою за написанням зі словом Föhn, яке означає теплий сухий альпійський вітер.

Це сьогодні й стара, і молода людина хизується в кросівках усіляких фірм, а поцікавтеся в представників старшого й середнього поколінь, і вони скажуть, що в часи їхньої

молодості про кросівки вони не могли й мріяти, а взуттям на всі випадки життя для них нерідко були **кеди** (як зараз пам'ятаю по 3 рублі за пару) – зручні як для заняття спортом, так і для повсякденного носіння. Але спочатку це взуття під торговельною маркою «Keds» майже століття тому – у 1916 році – було розроблене американською фірмою «U.S. Rubber».

Численні радянські споживачі «Шипра», «Тройного» або «Російського лісу» і не підозрювали, що вони користуються далеко не одеколоном, як було написано на куплених ними в галантерейних магазинах флаконах, оскільки справжній **одеколон** виробляють тільки у Франції: під товарним знаком «Eau de Cologne» – «Кельнська вода», що належать спадкоємцям уродженця Італії, парфумера Йоганна (Джованні) Марії Фарини (1685–1766).

Також на всій неосяжній території колишнього СРСР майже будь-який бренд і називали й нерідко продовжують називати коньяком, хоча справжній **коньяк** – це міцний алкогольний напій, вироблений з певних сортів винограду за особливою технологією в місті Коньяк департаменту Шаранта Франції.

Нечисленний заміський особняк, а то й міська квартира сьогодні обходяться без **джакузі** – гідромасажної ванни, назва якої походить від північноамериканської фірми Jacuzzi Inc., заснованої в 1917 році італійським емігрантом на прізвище Jacuzzi, що й організувала масове виробництво гідромасажних ванн. Хоча «джакузі» – некоректна «американське» вимова італійського прізвища Jacuzzi, тобто «Якуцці», проте воно міцно вкоренилося в багатьох мовах світу.

Набагато більше вражень, ніж під час перебування в джакузі, можна одержати, поринаючи в морські або океанські глибини. І в цьому разі краще скористатися спеціальним спорядженням. Різні типи легкого водолазного спорядження, що дають змогу поринати на глибини до трьохсот метрів і легко рухатися під водою, називають **аквалангом**, хоча «Aqua-lung» (від лат. *aqua* – вода й англ. *lung* – легень, тобто «Водяна легень») – це товарний знак компанії U.S. Divers.

Звичайно, не можна не згадати **термос** – незамінний супутник туристів, рибалок і грибників, уміст якого зігріває багатьох з нас прохолодною осінню або в люті морози. Випущений в 1934 році німецькою фірмою Thermos GmbH цей тип посудин Дьюара, призначений для теплоізоляції продуктів харчування, сьогодні в багатьох країнах також визнаний іменем загальним і втратив статус товарного знака.

На запитання: «Як називається обладнання звукозапису мови з метою її наступного прослуховування?» кожний, майже не замислюючись, відповість: «**Диктофон**». Хоча сьогодні подібні пристрої випускає безліч виробників, вдячне людство пам'ятає, що у витоків створення перших масових пристроїв цього типу була американська компанія Dictaphone.

Зараз уже навряд чи в когось вдома залишився **магнітофон**, хіба що на дачі або горіщі сільського будинку. Але ж були часи, коли ці електромеханічні прилади для запису звуку найчастіше на магнітну стрічку й наступного його відтворення було достатньо розповсюдженим, хоча й не таким дешевими як того хотілося би. Багато хто з нас вперше почув пісні Володимира Висоцького або «битлів» саме завдяки магнітофону. Цікаво, що «Magnetophon» – торговельна марка випущеного в 1930-х роках першого комерційного приладу котушкового типу для запису звуку на магнітну стрічку німецької компанії АЕГ.

Протягом багатьох десятиліть новосели радянських міських новобудов після відкриття вхідних дверей свого нового житла вступали на досить практичний **лінолеум**, що встеляв підлогу не тільки в передпокої, але й на кухні, у кімнатах і підсобних приміщеннях.

Патент на виробництво лінолеуму був отриманий в 1863 році англійцем Фредеріком Уолтоном, а вже через рік компанією «Walton, Taylor and Co.» було почато його промислове виробництво. Спочатку лінолеум виготовляли на тканинній (джутової) основі з рослинних олій (наприклад, лляного, соняшникового), коркового борошна та інших компонентів – так званий гліфталевий лінолеум.

Через дефіцитність сировини (у першу чергу рослинної олії) гліфталевий лінолеум з 1950-х років поступився місцем полівінілхлоридному лінолеуму. Полівінілхлоридне підлогове покриття вже не є лінолеумом як таким, оскільки його компоненти не мають нічого спільного з тими, які запатентував Уолтон, проте новий матеріал зберіг попередню назву. І потрібно віддати належне старанням вітчизняних хіміків, технологів і машинобудівників: і після десятиліть років інтенсивної експлуатації (часто навіть у виробничих приміщеннях) лінолеум продовжує служити вірою й правдою!

А чи замислювалися ми над тем, чому люди похилого віку нерідко будь-який полімерний пакет або плівку називають целофановими? А все дуже просто: адже в часи їхньої молодості майже не було іншого полімерного плівкового матеріалу крім целофану (від целюлоза й грецьк. φᾶνός – світлий) – прозорого жировологостійкого плівкового матеріалу, одержуваного із природного полімеру віскози, джерелом якої служить деревина. Целофан був винайдений Жаком Едвіном Бранденбергером, швейцарським текстильним інженером на початку XX століття й запатентований під торговельної маркою «Cellophane». Після розробки в середині XX століття нових видів промислових полімерних матеріалів роль целофану істотно знизилася – він був майже повністю витиснутий поліетиленом, поліпропіленом і поліетилентерефталатом (лавсаном). Але дуже багато хто продовжували будь-який плівковий виріб називати целофаном, і тому згодом назва цього полімеру стала іменем загальним.

Одним з універсальних і невибагливих легкових або напіввантажних автомобілів у багатьох країнах вважається **джип** – автомобіль підвищеної прохідності. Слово «джип» утворене від аббревіатури JP (Джей-Пі) у назві автомобіля «Willys JP», що випускався компанією «Вілліс» під час Другої світової війни та набув найширшого поширення. Також це слово іноді асоціюють із англомовним жаргонізмом, утвореним від аббревіатури GP – «General Purpose», тобто «загального призначення». Останнім часом власник торговельної марки «Jeep» американська автомобілебудівна компанія «Chrysler Group LLC» замість слова «джип» наполягає на вживанні терміна «всюдихід», проте поки без особливих успіхів.

Ще одним з «колишніх» товарних знаків є **ескалатор** (англ. *escalator*, складене за зразком слова *elevator* від фр. *Escalade* – штурмові сходи), знайомий більшості жителів і гостей великих міст із метрополітеном.

Ескалатор – це підйомно-транспортна машина у вигляді нахиленої до обрію на 30–35° (за необхідної висоти підйому до 6 м кут нахилу ескалатора становить 30° або 35°, а за висоти підйому понад 6 м – тільки 30°; відповідно розрізняють і ескалатори: тунельні й поверхові).

Перший ескалатор був запатентований американським винахідником Джессом Рено в 1892 році, а виготовлений і запущений уже два роки через у парку Коні-Айленд (Нью-Йорк) як атракціон для туристів. Перші ескалатори являли собою гладкі рухомі доріжки без щаблів (зараз такий вид транспорту називається травелатором – пасажирським конвеєром або тротуаром, що рухається). Трохи пізніше їх спорядили поруччям, а сучасний вид ескалатор набув до 1921 року.

Незаперечними перевагами ескалаторів є більша пропускна здатність, можливість використання нерухомого ескалатора як сходів, а також, на відміну від ліфта або фунікулера, відсутність потреби очікування прибуття транспортного засобу (зокрема кабіни ліфта).

А скільки поколінь продовжує насолоджуватися неповторним смаком **ескімо** – вершкового морозива на паличці, покритого шоколадною глазур'ю! Незабаром вдячне людство відзначить столітній ювілей цих ласощів: перша промислова партія у двадцять п'ять тисяч порцій «Eskimo Pie» («пиріг ескімоса») була випущена на початку далеких 1920-х років (на території СРСР ескімо почало проводитися з 1937 року). І, незважаючи на те, що товарний знак «Eskimo Pie» натеper належить швейцарському виробникові продуктів харчування Nestle, сьогодні мало вже хто сприймає «ескімо» як його власність.

...Існує ще чимало слів, які колись були товарними знаками, але згодом втратили свою здатність виділяти із загальної маси однорідних товарів або послуг товар певного виробника або послугу певного постачальника послуг. І, можливо, нічого страшного в цьому немає: адже подібний стан речей є певним показником популярності відповідного товару або послуги. Так що колишнім власникам таких товарних знаків, а нині загальноновживаних термінів потрібно не стільки засмучуватися, скільки пишатися своїми дітищами!

2.2.5. Фірмові найменування

Фірмові найменування – це стійкі позначення юридичних (організацій, підприємств, фірм, компаній, концернів тощо) або фізичних осіб (далі – підприємств), під ім'ям яких здійснюють їх виробничу або іншу діяльність.

Фірмове найменування є засобом розпізнавання підприємств серед інших. Якщо знак для товарів і послуг допомагає відрізнити товари та (або) послуги одних підприємств від однорідних товарів та (або) послуг інших, то фірмове найменування вказує на підприємство без будь-яких посилань на ті товари й послуги, що поставляються ним на ринок і є однією з найважливіших складових іміджу підприємства й корисним джерелом інформації для споживачів.

Отже, порівнюючи фірмове найменування зі знаком для товарів і послуг, можна зазначити, що:

- кожне підприємство може мати лише одне фірмове найменування, тоді як знаків для товарів і послуг у нього може бути декілька (для кожної категорії товарів і послуг може бути свій знак);
- фірмове найменування є засобом ідентифікації підприємства серед суб'єктів господарської діяльності, а знак для товарів і послуг призначений для відрізнення товарів і послуг, які виготовляють на цьому підприємстві або надаються ним.

2.2.6. Зазначення походження товарів

Зазначення походження товарів – це позначення на товарах, які походять з певної місцевості.

Правова охорона зазначення походження полягає в недопущенні використання неправдивих зазначень походження, тобто таких, що застосовують на товарах, які не походять з місцевості, на яку вказує зазначення походження. Застосування неправдивих зазначень походження може бути причиною введення в оману споживачів і кваліфікують як недобросовісну конкуренцію.

Зазвичай серед зазначень походження товарів розрізняють вказівку походження товару й найменування місця походження товару. *Вказівка походження товару* дає лише уявлення про справжнє місце походження товару (наприклад, «Зроблено в Україні», зображення пам'ятника Богдану Хмельницькому для Києва, Ейфелевої вежі для Парижу), а *найменування місця походження товару* застосовують для виділення в масі товарів таких, які мають особливі (специфічні) властивості, зумовлені виключно або переважно географічним середовищем даної місцевості, її природними та (або) людськими чинниками (наприклад, «Золота балка»).

Відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (№ 752-XIV від 16.06.1999 р.) розрізняють просте зазначення походження товару і кваліфіковане зазначення походження товару. Перше – це будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару.

Друге ж охоплює такі терміни: назву місця походження (НМП) товару й географічне зазначення походження (ГЗП) товару.

НЗП товару – це назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором.

ГЗП товару – це назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора*.

---

* Різниця між НМП і ГЗП товару полягає в тому, що НМП передбачає пряму залежність особливих властивостей товару, що походить із зазначеного географічного місця, від природних умов чи людського фактора або поєднання природних умов і людського фактора, характерних для даного географічного місця. У той же час ГЗП передбачає, що природними умовами чи людським фактором, характерним для даного географічного місця, або їх поєднанням зумовлюються не особливі властивості товару, а лише певні якості, репутація або інші характеристики.

Правову охорону простого зазначення походження товару надають на підставі його використання й не реєструють. У порядку, встановленому згаданим Законом, реєструють тільки кваліфіковане зазначення походження товару. Право використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару засвідчує свідоцтво. Свідоцтво, що посвідчує реєстрацію права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, діє протягом 10 років від дати подання заявки. Відповідно до зазначеного Закону строк дії свідоцтва за клопотанням власником свідоцтва може бути продовжений на наступні 10 років.

Для попереджувального маркування назви місця походження товару застосовують обведену овалом аббревіатуру НМП: (НМП). Замість цього маркування або разом з ним можна навести текст: «Зареєстрована в Україні назва місця походження товару».

Для попереджувального маркування географічного зазначення походження товару застосовують обведену овалом аббревіатуру ГЗП, замість якого або разом з ним можна навести текст: «Зареєстроване в Україні географічне зазначення походження товару».

2.2.7. Недобросовісна конкуренція

Недобросовісна конкуренція – це будь-які дії в конкуренції, які суперечать правилам, торговим чи іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

У нашій державі відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції, регулюють Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», веденим у дію Постановою Верховної Ради України № 237/96-ВР від 07.06.1996, згідно з яким недобросовісною конкуренцією вважають:

1) неправомірне використання ділової репутації господарюючої особи (неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, пакування; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама);

2) створення перешкод господарюючим особам у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції (дискредитація господарюючої особи; купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом; схилення до бойкоту господарюючої особи; схилення постачальника до дискредитації покупця (замовника); схилення господарюючої особи до розірвання договору з конкурентом; підкуп працівника постачальника; підкуп працівника покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції);

3) неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.

Вчинення зазначених дій тягне за собою накладання штрафів, а також адміністративну, цивільну й кримінальну відповідальність.

На рис. 2.7 наведено приклад недобросовісної конкуренції з боку кондитерської фабрики «Волшебница» («Чарівниця») із селища Малаховка Московської області (Росія), яка відверто скопіювала зовнішній вигляд популярного серед споживачів колишнього СРСР шоколаду «Алёнка» для власної продукції (шоколаду «Алёна» і «Анюта»)*.

Результат іншого прикладу недобросовісної конкуренції наведено на рис. 2.8 і 2.9 у вигляді інформаційного листа ТОВ «Рекламно-інформаційна компанія «Одекс Плюс» щодо порушення іншою юридичною особою Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» і відповідної постанови Голови Київського територіального відділення Антимонопольного комітету України.

Прикладом недобросовісної конкуренції є *контрафакт* – (англ. *counterfeit* – підробка) – новий продукт, створений на основі відомого оригіналу з порушенням інтелектуальних прав; а також фальсифіковані споживчі товари.

Рис. 2.7. Приклад недобросовісної конкуренції шляхом копіювання зовнішнього вигляду популярного серед споживачів колишнього СРСР шоколаду «Алёнка»

* Газета «Известия», 10 квітня 2001 р.

Нашим друзьям и партнерам!

Информационное письмо

Компания "Одекс Плюс", издатель отраслевых справочников "Строительные компании Киева от "А" до "Я", "Финансы. Право. Безопасность.", "Информатика, электроника, связь: компании Украины от "А" до "Я", "Магазины Киева от "А" до "Я", "Полиграфия Киева от "А" до "Я", "Туристические услуги в Киеве от "А" до "Я", "Сервис в Киеве от "А" до "Я", "Транспорт и перевозки от "А" до "Я", "Радиотехника, электротехника, энергетика: компании Украины от "А" до "Я", "Медицина, медицинские услуги от "А" до "Я", "Кто есть кто в экономике, культуре, науке Киева", "Кто есть кто в Житомире", "Кто есть кто в Виннице", "Скидки в Киеве", "Современная одежда и обувь" информирует Вас о следующем:

В апреле 1999 года на рынке рекламных услуг Киева появилось некое ЧП, которое демонстрировало нашу продукцию – справочники "Полиграфия Киева от А" до "Я", "Туристические фирмы Киева от "А" до "Я", "Строительные компании Киева от "А" до "Я" – и предлагало оплатить рекламу в следующих выпусках этих справочников.

Желая нажиться на известности нашей Компании, эти недобросовестные конкуренты почти дословно использовали наше фирменное наименование.

Сложившаяся ситуация была рассмотрена в Антимонопольном Комитете и 30 июня 2000 года Киевским городским территориальным отделением Антимонопольного Комитета Украины было принято решение (прилагается).

Действия ЧП, имитирующего название нашей фирмы, признаны незаконными, ЧП не имеет права использовать наше название "Одекс Плюс" и обязано перерегистрироваться.

Справедливость восторжествовала. Отныне существует только одна организация, имеющая право на фирменное наименование "Одекс Плюс".

С уважением и надеждой на дальнейшее сотрудничество

Директор

Допира Т.Н.

03056, г. Киев, ул. Дашавская, 22, тел.: 446-42-23, 446-81-15, 424-85-21
E-mail: odex-plus@ukrnet.net <http://www.who-is-who.com.ua>

Рис. 2.8. Інформаційний лист ТОВ «Рекламно-інформаційна компанія «Одекс Плюс» щодо порушення іншою юридичною особою Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

ПОСТАНОВА

ГОЛОВИ КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ

АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМПІТЕТУ УКРАЇНИ

20 червня 2009 м. Київ № 21/08-Б

Про припинення недобросовісної
конкуренції і накладення штрафу

Справа від 11.08.99
№30-7/08.99-С

Голова Київського міського територіального відділення Антимонопольного комітету
України

Лисицький Микола Федорович,

розглянувши матеріали справи від 11.08.99 №30-7/08.99-С щодо ознак недобросовісної конкуренції з боку приватного підприємства «Видавництво «Одекс Плюс» (надалі - ПП «Видавництво «Одекс Плюс» або Відповідач), яка була розпочата за заявою товариства з обмеженою відповідальністю «Рекламно-інформаційна компанія «Одекс Плюс» (надалі - ТОВ «РІК «Одекс Плюс» або Заявник), згідно з розпорядженням голови Відділення від 11.08.99 №48/7-Р

ПОСТАНОВИВ:

1. Визнати дії ПП «Видавництво «Одекс Плюс» які полягають у використанні без дозволу ТОВ «РІК «Одекс Плюс» фірмового найменування «Одекс Плюс», що може призвести до змішування з діяльністю ТОВ «РІК «Одекс Плюс», який має пріоритет на використанні цього найменування, такими, що містять в собі порушення, передбачене ст.4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», а саме неправомірне використання без дозволу уповноваженої на те особи фірмового найменування, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта (підприємства), який має пріоритет на його використання.

2. Зобов'язати ПП «Видавництво «Одекс Плюс» припинити дії, зазначені в п.1 цієї Постанови.

3. За вчинене порушення накласти на ПП «Видавництво «Одекс Плюс» штраф у розмірі

1500 (одна тисяча п'ятсот) грн.

Постанова підлягає виконанню у 30 - денний строк з дня одержання цієї постанови.

У разі незгоди з цією постановою зацікавлені особи мають право на оскарження протягом 30 днів з дня її одержання відповідно до чинного законодавства.

ГОЛОВА

М. ЛИСИЦЬКИЙ

Рис. 2.9. Постанова Голови Київського територіального відділення Антимонопольного комітету України щодо порушення Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»

Розрізняють такі види контрафакту:

- використання чужого знака для товарів і послуг або знака настільки схожого, що їх легко переплутати (наприклад, замість «Adidas» – «Abidas», «Gucci» – «Guchi», «Dolce & Gabbana» – «Dolce & Cabbana», «Nike» – «Hike», «Samsung» – «Sumsang» та ін.; рис. 2.10); у цьому разі виробники підробок мають можливість заперечувати факт контрафакту тим, що оригінальне ім'я не використовувалося, а пересічний покупець при цьому часто не знає, як точно виглядає оригінальний знак для товарів і послуг, і під час покупки керується приблизно знайомим йому позначенням;

- підробка зовнішнього вигляду товару; це актуально для таких речей як предмети декору, меблі, одяг, наручні годинники і т. ін.;

- незаконне використання мультимедійної продукції, книг і комп'ютерних програм – порушення авторського права, наприклад випуск «піратських CD або DVD дисків»;

- незаконне використання запатентованих технічних рішень.

За різними оцінками, що ґрунтується на розмірах митних конфіскацій, річний оборот контрафакту у світі становить від 200 до 360 млрд дол. США. Так, за даними Федерації годинникової промисловості Швейцарії щорічно проводиться понад 40 млн копій швейцарських годинників, а прибуток від реалізації цих копії оцінюється перевищує 1 млрд дол. США.

Рис. 2.10. Приклад використання знака для товарів і послуг, схожого на знак «Samsung» міжнародної транснаціональної компанії «Samsung Electronics Co., Ltd»

2.2.8. Топографія (компонування) інтегральної мікросхеми

Топографія (компонування) інтегральної мікросхеми* (ІМС) – це зафіксоване на матеріальному носіїві просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними (інтегральна мікросхема (ІМС) – це мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення).

---

* Відповідно до Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» передбачено термін «топографія інтегральної мікросхеми», а відповідно до Цивільного кодексу України – «компонування (топографія) інтегральної мікросхеми».

У деяких державах для позначення цього об'єкта використовують інший термін – топологія інтегральної мікросхеми.

Згідно із Законом України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.1997 топографії ІМС можна надати охорону, якщо вона є оригінальною.

Топографія ІМС визнається оригінальною, якщо вона не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС, має відмінності, що надають їй нові властивості, і не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Установи або до дати її першого використання (при цьому топографія, яка містить елементи, відомі в галузі мікроелектроніки на дату подання заявки або на дату першого використання топографії ІМС, може бути визнана оригінальною тільки в тому разі, якщо сукупність таких елементів у цілому відповідає зазначеним вимогам).

Обсяг прав на топографію ІМС визначається зображенням топографії ІМС на матеріальному носії.

Виключне право на використання топографії ІМС засвідчує свідоцтво, яке діє протягом 10 років від дати подання заявки на одержання свідоцтва або від дати першого використання топографії ІМС.

2.2.9. Сорти рослин

У міру пізнання законів природи людина отримує дедалі більші можливості цілеспрямовано впливати на розвиток рослин у потрібному їй напрямі, створюючи нові сорти з певними властивостями.

Сорт – це окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови виникнення правової охорони:

- може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;
- може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
- може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

Різновидами сорту, на які можуть набуватися права, як це видно з наведеного визначення, є клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція.

В Україні до 2006 року охорону надавали сортам таких рослин як баклажан, буряки городні, буряки цукрові, диня, жито, кавун, капуста білокачанна, капуста червонокачанна, капуста цвітна, картопля, кукурудза, морква, огірок, перець солодкий, помідор, просо, пшениця м'яка, пшениця тверда, рис, соняшник, соя, тритикале*, ячмінь.

---

* Тритикале – житньо-пшеничні гібриди, форми пшениці, одержані в результаті схрещування її з житом. Кормова культура. Цінний матеріал для селекції.

Сорт вважають придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним та стабільним.

В Україні право на сорт охороняється державою й засвідчується патентом. Строк дії патенту згідно із Законом України «Про охорону прав на сорти рослин», введеним у дію Постановою Верховної Ради України № 3117-ХІІ від 21.04.1993, становить 30 років від дати державної реєстрації права. Для сортів деревних та чагарникових культур і винограду цей строк становить 35 років. Після завершення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, а також його дострокового припинення чи відмови від них цей сорт стає суспільним надбанням і його може вільно використовувати будь-яка особа відповідно до зазначеного Закону.

При цьому відповідно до зазначеного Закону будь-яка особа має право розмножувати у своєму господарстві, і це не вважається порушенням майнових прав володільця патенту, для власних потреб зібраний матеріал, одержаний нею у своєму господарстві вирощуванням сорту, що охороняється, за умови належності сорту до одного з таких ботанічних родів і видів: боби; віка посівна; горох; жито; картопля; конюшина олександрійська; конюшина персидська; люпин жовтий; люцерна; льон олійний, включаючи льон-довгунець; нут; овес; очеретянка канарська; пшениця м'яка; пшениця тверда; райграс; ріпак; редька; рис; спельта; тритикале; ячмінь.

2.2.10. Комерційна таємниця

Відповідно до статті 505 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Аналогічний термін – конфіденційна інформація (згідно із Законом України «Про інформацію» від 12.10.1992) – це інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень (конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею

порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом)*.

Отже, *комерційна таємниця* – це будь-яка інформація, що має справжню або потенційну комерційну цінність внаслідок її невідомості й недоступності третім особам, до якої не існує вільного доступу на законних підставах і відносно якої власник інформації вживає заходів щодо її конфіденційності**.

Як об'єкт інтелектуальної власності комерційна таємниця має ряд специфічних особливостей, однією з яких є її універсальність. Комерційною таємницею може бути будь-яка інформація, яка стосується особливостей виробництва, технології, управління, фінансів, інноваційної та іншої діяльності підприємства і яка дає змогу підприємству мати перевагу перед конкурентами. При цьому комерційною таємницею, яка за умови дотримання певних вимог до її збереження діє протягом необмеженого часу, можуть бути також охороноздатні рішення, одержання патентних прав на які з тих або інших причин визнають недоцільним (класичний приклад – комерційна таємниця на склад напою Соса-Сола, патентування якого неодмінно призвело б до його розкриття й можливості неконтрольованого використання іншими виробниками напоїв).

Не можуть належати до комерційної таємниці статутні документи підприємства; відомості за встановленими формами звітності про фінансово-господарську діяльність та інші відомості, необхідні для перевірки правильності обчислення й сплати податків та інших обов'язкових платежів; відомості про забруднення навколишнього середовища, порушення антимонопольного законодавства, недотримання умов безпеки праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю населення; бухгалтерська звітність та деякі інші відомості.

2.2.11. Наукові відкриття

Цивільним кодексом України передбачені права інтелектуальної власності на наукове відкриття – встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

Автор наукового відкриття має право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву. При цьому право на наукове відкриття засвідчується дипломом та охороняється у порядку, встановленому законом (тим не менше, механізм охорони наукового відкриття в Україні на тепер відсутній).

---

* За оцінкою незалежних експертів більше ніж 80 % розвідувальної діяльності становить саме промисловий, а не військовий або політичний шпіонаж (Андрушук Г. Защита коммерческой тайны в США: противодействие экономическому шпионажу // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. 2013. № 8. С. 47–59).

** Часто комерційну таємницю називають ноу-хау (від англ. know-how – «знаю як»).

Правову охорону науковим відкриттям надавали в колишньому СРСР (вперше в усьому світі державну реєстрацію наукового відкриття було здійснено в 1959 році з датою пріоритету від 1947 року), і саме на настійну вимогу СРСР наукові відкриття було включено до об'єктів правової охорони Конвенції про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності. За час існування державної реєстрації наукових відкриттів у СРСР їх зареєстроване понад 350. Проте натеper жоден національний закон або міжнародний договір не надає прав власності на наукові відкриття.

2.2.12. Раціоналізаторські пропозиції

Згідно з Цивільним кодексом України раціоналізаторською пропозицією є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначають її описом, а також кресленнями, якщо вони подані.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана. При цьому автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення від юридичної особи, якій ця пропозиція подана, а юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі.

2.2.13. Суб'єкти права промислової власності

Суб'єктами, які беруть участь у відносинах, пов'язаних з реєстрацією, використанням і захистом прав на об'єкти промислової власності, є як фізичні, так і юридичні особи. До них належать автори об'єктів промислової власності, власники охоронних документів, спадкоємці, правонаступники й представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені).

Автори. Автором винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми або сорту рослини є фізична особа, творчою працею якої вони створені. Авторство на знак для товарів і послуг законодавством не передбачено. Право авторства є невідчужуваним особистим правом і охороняється безстроково.

Якщо у створенні об'єкта промислової власності брало участь кілька осіб, усі вони є співавтори. Співавторство має різні форми (творчу роботу може розпочати одна особа, продовжити друга, а закінчити третя, а можуть виконувати й одночасно всі ці особи тощо) – необхідно лише, щоб кожний із співавторів зробив у спільну роботу певний творчий внесок (незалежно від ступеня творчої участі у спільній роботі). Постановка проблеми, а також про-

сте технічне сприяння (виготовлення креслень, макетів, оформлення документації тощо) відносин співавторства не породжує.

Патентовласники. Право на одержання патенту має автор винаходу, корисної моделі, промислового зразка, сорту рослини, а також його спадкоємець, якщо інше не передбачене законом. Особи автора й патентовласника збігаються далеко не завжди. Закон зазвичай надає автору можливість відступлення належного йому права на одержання патенту будь-якій фізичній або юридичній особі шляхом вказівки в заяві на видачу патенту імені майбутнього патентовласника. При цьому власниками патенту можуть бути кілька осіб (фізичних та (або) юридичних) одночасно.

Якщо винахід, корисна модель, промисловий зразок або сорт рослин створені під час виконання службових обов'язків або за дорученням роботодавця (за умови, що контрактом не передбачене інше), право на одержання патенту має роботодавець або його правонаступник.

При цьому, відповідно до Цивільного кодексу України особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або в якій працює працівник. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором. Особливості здійснення майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, можуть бути встановлені законом (стаття 429). Особисті же немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором (стаття 430).

Власники прав на знак для товарів і послуг. Право на одержання свідоцтва на знак для товарів і послуг має будь-яка фізична або юридична особа.

Власники прав на топографії інтегральних мікросхем. Право на одержання свідоцтва на топографію ІМС має автор або його правонаступник.

Спадкоємці. У разі смерті автора або власника охоронного документа на об'єкт промислової власності суб'єктами права стають їхні спадкоємці. При цьому в спадщину переходять лише майнові права померлого автора або власника охоронного документа (особисті немайнові права: право авторства, право на авторське ім'я – у спадщину не переходять).

Успадкування права промислової власності здійснюється згідно із законом і за заповітом. Якщо у померлого автора (власника охоронного документа) спадкоємців за законом немає і він не залишив заповіту, то твір переходить у суспільне надбання (твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора, передбачених статтею 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Правонаступники. Правонаступник автора винаходу, корисної моделі або промислового зразка чи його роботодавця має право на одержання патенту на відповідний об'єкт промислової власності. Правонаступник особи, що подала заявку на реєстрацію знака для товарів і послуг, топографії ІМС, також має право на одержання свідоцтва на ці об'єкти інтелектуальної власності.

Департамент інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (далі – Департамент) – це центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності. Департамент разом із сукупністю експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери її управління, становлять державну систему правової охорони інтелектуальної власності.

Департамент спрямовує діяльність передусім таких закладів як Державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності», «Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності», Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав».

Департамент інтелектуальної власності (далі – Департамент, Установа) є органом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України (далі – Міністра). Департамент входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Основними завданнями Департаменту є:

- забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- узагальнення та аналіз досвіду зарубіжних країн, розроблення та внесення пропозиції щодо вдосконалення та гармонізації національного законодавства з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є або має намір бути Україна;
- забезпечення здійснення міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності з відповідними органами інших держав та представництва і участі України в діяльності міжнародних (зокрема Всесвітньої організації інтелектуальної власності), європейських та інших регіональних організацій у сфері інтелектуальної власності;

- координація співробітництва з Європейським Союзом (ЄС) та державами-членами у сфері інтелектуальної власності, зокрема, стосовно взятих Україною зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та забезпечення виконання зобов'язань у сфері інтелектуальної власності, узятих Україною в рамках членства у Світовій організації торгівлі;
- організація проведення експертизи заявок на об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ) та видачі патентів/свідоцтв на ОПІВ, визначення уповноважених закладів для проведення експертизи заявок на ОПІВ та доручення їм проведення такої експертизи;
- забезпечення здійснення державної реєстрації ОПІВ, проведення реєстрації договорів про передачу прав на ОПІВ та ліцензійних договорів, надання адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності, ведення державних реєстрів ОПІВ, організація видання офіційних бюлетенів з питань інтелектуальної власності;
- забезпечення відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками та ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок;
- організація взаємодії органів виконавчої влади з питань легалізації нелицензійних примірників комп'ютерних програм в органах виконавчої влади;
- забезпечення ведення обліку організацій колективного управління (далі – ОКУ), які діють згідно зі свідоцтвами, до моменту втрати чинності цих свідоцтв, та забезпечення ведення реєстрації та акредитації ОКУ, надання їм методичної допомоги та здійснення нагляду за їх діяльністю;
- організація розробки мінімальних ставок, а також тимчасових тарифів винагороди (відрахувань) за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав;
- здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форми власності вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» і «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»;
- здійснення організаційного, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності Апеляційної палати (що розглядає заперечення проти рішень Мінекономрозвитку та заяви про визнання знаків добре відомими в Україні), Комісії щодо погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг, Атестаційної комісії та Апеляційної комісії (що розглядають заяви кандидатів у патентні повірені та скарги на дії патентних повірених).

Державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» (НОІВ) – є державною некомерційною організацією, головними завданнями якого є:

- пропагування знань та формування культури у сфері інтелектуальної власності;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності;
- наукові дослідження у сфері інтелектуальної власності;
- розробка пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності;
- формування стратегії розвитку інтелектуальної власності в Україні.

Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) є державним підприємством, головними завданнями якого є:

- прийом заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності, проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності на відповідність їх умовам надання правової охорони, забезпечення здійснення державної реєстрації об'єктів промислової власності і змін їх правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей;
- участь у розробці пропозицій формування державної політики в сфері охорони промислової власності, заходів щодо її реалізації та здійсненні цих заходів;
- участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері охорони промислової власності;
- забезпечення, в межах своїх повноважень, виконання міжнародних зобов'язань України в сфері охорони промислової власності, участь у підготовці та укладанні міжнародних договорів України з питань охорони промислової власності;
- участь в організації підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з питань охорони промислової власності;
- забезпечення здійснення державної реєстрації договорів про передачу права власності на об'єкти промислової власності, що охороняються в Україні, та договорів про видачу дозволу (ліцензійних договорів) на їх використання;
- забезпечення виконання завдань Державної програми інформатизації України в частині, що стосується промислової власності;
- інформаційне забезпечення функціонування державної системи охорони промислової власності: створення, актуалізація та забезпечення функціонування патентно-інформаційної бази, необхідної для проведення експертизи, та довідково-пошукового апарату;

- забезпечення фізичних та юридичних осіб інформацією про об'єкти промислової власності;
- забезпечення формування фондів національної патентної документації в органах державної системи науково-технічної інформації України;
- проведення науково-дослідних робіт і підготовка пропозицій з питань удосконалення методології проведення експертизи, підвищення її якості, юридичного та технологічного забезпечення;
- участь у судових справах стосовно об'єктів промислової власності;
- матеріально-технічне і методологічне забезпечення в сфері охорони промислової власності.

Державна організація «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (УААСП) створена з метою управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у сфері:

- драматичних прав;
- музичних прав (публічне виконання та механічне відтворення);
- літературних прав, включаючи наукові статті, монографії, переклади;
- прав на твори скульптури, графіки, живопису, фотографічних творів;
- аудіовізуальних та кінематографічних прав.

УААСП здійснює:

- оформлення матеріалів державної реєстрації;
- реєстрацію правовласників та об'єктів охорони авторських прав;
- укладання з користувачами ліцензійних угод на відповідне використання об'єктів інтелектуальної власності – музичних, драматичних, літературних, аудіовізуальних, візуальних (скульптура, графіка, живопис, фотографія) творів;
- збір, розподіл та виплату авторської винагороди;
- проведення розрахунків з авторами інших країн світу, неурядовими та іншими організаціями за угодами з зарубіжними авторськими товариствами про взаємне представництво інтересів;
- ведення обліку користувачів авторських прав та суміжних прав;
- правовий захист авторських прав;
- проведення заходів щодо запобігання порушенню прав авторів і власників суміжних прав;
- судову практику.

УААСП також здійснює міжнародне співробітництво з авторсько-правовими організаціями зарубіжних країн по взаємному представництву інтересів, а у сфері видавничої справи – співробітництво з іноземними видавцями щодо перекладу та видання іноземними мовами і розповсюдження в усьому світі українських наукових і науково-прикладних журналів, періодичних видань, учбових посібників та літератури, книг з питань історії та культури.

Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені) надають фізичним та юридичним особам допомогу й послуги, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляє інтереси зазначених осіб в Укрпатенті та установах, що належать до сфери його управління, а також судових органах, кредитних установах, у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами.

Іноземці та інші особи, що проживають або мають постійне місце проживання за межами України, у відносинах з Установою свої права реалізують здебільшого через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Правовий статус представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) і відносини, пов'язані з набуттям, реалізацією і припиненням права займатися діяльністю патентного повіреного, визначає й регулює «Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)».

Представники з питань інтелектуальної власності на сорти рослин надають фізичним та юридичним особам допомогу й послуги, пов'язані з охороною прав на сорти рослин, представляє інтереси зазначених осіб в органах виконавчої влади, судах, банках, а також у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами.

Правовий статус представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, які виступають від імені селекціонерів (авторів сортів), заявників (осіб, які подали заявку на сорт рослин) та власників сортів у відносинах, що регулюються Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» визначає «Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин».

Атестацію та реєстрацію представників здійснює Держветфітослужба. Патентні повірені, що пройшли атестацію в Департаменті інтелектуальної власності, у Держветфітослужбі підлягають тільки реєстрації.

2.3. Інтелектуальна власність і мережа Інтернет

Мережу Інтернет (Internet) створено в США з метою надання більш швидких і ефективних засобів роботи військовим, дослідникам і викладачам. Проте, вже незабаром виявилися додаткові аспекти застосування Інтернет, завдяки яким ця мережа почала збільшуватися лавиноподібно (від першого сайту symbolics.com – 15 березня 1985 року до майже мільярда сайтів наприкінці 2015 року). Обслуговують вони численну армію користувачів у всьому світі й їх кількість безперервно зростає. Мережа Інтернет дає змогу за лічені хвилини або навіть у режимі реального часу розповсюджувати й одержувати різноманітну інформацію, яка містить у тому числі й об'єкти авторського й суміжних

прав: програми для ЕОМ, бази даних, аудіо- і відеозаписи тощо. Усі ці об'єкти надзвичайно вразливі, оскільки в Інтернеті величезна кількість часто дуже цінної з економічної точки зору інформації перебуває в режимі вільного доступу й тому майже безплатно тиражується серед численних споживачів. Тобто на сьогодні є реальні умови порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

1996 р. у Женеві підписані Договір ВОІВ про авторське право й Договір про виконання і фонограми. Ці договори були укладені для врахування значних змін у розповсюдженні інформації на сучасному етапі й доповненні існуючих у цій сфері договорів, а саме: Бернської та Римської конвенцій та угоди ТРІПС (див. п. 3.2).

Договори 1996 р. насамперед спрямовано на вирішення питань, спричинених сучасними цифровими технологіями, зокрема розповсюдженням об'єктів через електронну мережу, тому їх іноді називають Інтернет-договорами.

Беручи до уваги стрімкі темпи розвитку мережі Інтернет і правові питання, що виникають під час користування нею, ВОІВ докладає значних зусиль щодо розроблення відповідної законодавчої бази.

2.4. Відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності

Захист прав на об'єкти права інтелектуальної власності здійснюється згідно з відповідними Законами України («Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки» та ін.), а також у порядку, встановленому адміністративним, цивільним, господарським і кримінальним законодавством.

Так, згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення (стаття 51² «Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення».

Згідно з Кримінальним кодексом України (Стаття 176. Порушення авторського права і суміжних прав) незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм

і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі*, – караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

Вищезазначені дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

Згідно зі Статтею 177 (Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію) Кримінального кодексу України незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції, привласнення авторства на них, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, – караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ви-

---

* Матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

правними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Вищезазначені дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Кримінальним кодексом України передбачається і відповідальність за незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (Стаття 229). Так, незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, – караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

Вищезазначені дії, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позба-

вленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для її виготовлення.

Певну відповідальність визначає й Митний кодекс України. Так, згідно із статтею 345 кодексу ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності, тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності, а на посадових осіб підприємств – від тридцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією товарів, що переміщуються з порушенням права інтелектуальної власності.

2.5. Основні особливості права інтелектуальної власності

У першому розділі вже зазначалися основні відмінності інтелектуальної власності від власності в традиційному значенні, тобто власності над матеріальним об'єктом. Але після більш детального ознайомлення з об'єктами права інтелектуальної власності, а також особливостями їх захисту зазначені відмінності можна дещо розвинути та уточнити (табл. 2.3).

Таким чином, інтелектуальна власність має істотну більшу комерційну привабливість, ніж традиційні матеріальні товари. Зокрема право користування одним і тим самим об'єктом інтелектуальної власності власник цього об'єкта може надати одночасно декільком особам.

Таблиця 2.3. Порівняння ознак власності на матеріальний об'єкт та об'єкт права інтелектуальної власності*

Ознака об'єкта власності	Вид власності	
	Традиційна власність	Інтелектуальна власність
Природа	Матеріальна	Нематеріальна
Володіння	Фізичне придбання об'єкта та утримання його як завгодно довго	Інтелектуальне (інформаційне) володіння об'єктом
Творче походження	не є обов'язковою ознакою об'єкта	є обов'язковою ознакою об'єкта
Користування: – загальні особливості	Використовується власником об'єкта або іншою особою за згодою чи дорученням власника; під час користування об'єкт старіє фізично й морально; користуватися об'єктом можна лише в одному місці однією або декількома особами	Використовується власником об'єкта. Користування об'єктом іншою особою регулюється чинним законодавством; під час користування об'єкт старіє морально; користуватися об'єктом можна одночасно декільком особам в одному чи декількох різних місцях;
– строк користування	строк дії права необмежений	строк дії особистих немайнових прав необмежений;
– територія користування	необмежена	строк дії особистого майнового права зазвичай обмежений; територія дії особистих немайнових прав необмежена; територія дії особистих майнових прав зазвичай обмежена (у першу чергу для об'єктів промислової власності);
Розпорядження	зміна власника об'єкта означає її повну відчуженість і втрату права власності першим власником	зміна власника об'єкта передбачає незмінність особистих немайнових прав та означає передання особистих майнових прав новому власнику
Можливість зміни або удосконалення	об'єкт може бути змінений або удосконалений у будь-який спосіб	об'єкт не може бути змінений або удосконалений відповідно до чинного законодавства (наприклад, друге видання літературного твору, виправлене та доповнене)

* Див. також Лихолат А. О. Інтелектуальна власність: стан і перспективи розвитку її в Україні / А. О. Лихолат // Сторінки історії: зб. наук. праць. Київ: НТУУ «КПІ», 2014. Вип. 37. С. 159–169.

3. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Загальні положення

Майже до середини XIX століття одержати охорону об'єктів інтелектуальної власності, і передусім промислової, у різних державах світу було досить важко, оскільки закони в цих державах дуже відрізнялися один від одного. Більше того, патентні заявки доводилося подавати у всіх державах, у яких здійснювалося патентування, в один і той же час з метою уникнення передчасної публікації заявок в одних державах, що порочило новизну об'єкта в інших. Крім того, у міру того, як все більше й більше держав у той час створювали свої системи захисту об'єктів інтелектуальної власності, виникло загальне бажання гармонізувати відповідні закони на міжнародному рівні.

Початком реалізації цих ідей вважають 1873 р., коли уряд Австро-Угорської імперії запропонував іншим державам взяти участь у першій міжнародній виставці винаходів у Відні. Тоді деякі держави відмовилися від участі в ній через неадекватну правову охорону винаходів, що демонструвалися на виставці. Занепокоєний станом у цій сфері Віденський конгрес з патентних реформ у цьому ж році прийняв головні принципи патентування винаходів.

Як наслідок Віденського конгресу, у Парижі 1878 р. було проведено Міжнародний конгрес з промислової власності, результатом якого було рішення про скликання міжнародної конференції з метою розроблення гармонізованих вимог до національних законодавств у цій сфері. Така конференція відбулася 1880 р. у Парижі. На ній було підготовлено проект документа, який незабаром став основою однієї з найважливіших міжнародних угод – Паризької конвенції з охорони промислової власності. 1883 року в Парижі цю Конвенцію було остаточно схвалено й прийнято, а чинності вона набула з 1884 року.

Пізніше було прийнято ще п'ять спеціальних угод, які були розвитком ідей і принципів, закладених Паризькою конвенцією:

- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода, 1891 р.);
- Мадридська угода про недопущення фальшивих або таких, що можуть ввести в оману, позначень товарів (1891 р.);
- Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків (Гаазька угода, 1925 р.);
- Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода, 1957 р.);
- Лісабонська угода про охорону найменування місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода, 1958 р.).

1967 року на Дипломатичній конференції в Стокгольмі підписано Конвенцію, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ; (англ. World Intellectual Property Organization або WIPO, фр. Organisation mondiale de la propriété intellectuelle або OMPI). З 1974 року ВОІВ одержала статус спеціалізованої установи Організації об'єднаних націй з питань творчості та інтелектуальної власності. Діяльність ВОІВ спрямовано на сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами й міжнародними організаціями, а також на забезпечення адміністративного співробітництва між Союзами у сфері охорони інтелектуальної власності.

Стаття 4 Стокгольмської конвенції визначає такі основні функції ВОІВ:

- сприяння розробці заходів, розрахованих на поліпшення охорони інтелектуальної власності у всьому світі і на гармонізацію національних законодавств у цій галузі;
- укладання міжнародних договорів з охорони інтелектуальної власності;
- виконання адміністративних функцій Паризького союзу, спеціальних Союзів, утворених у зв'язку з цим Союзом, і союзу Берну;
- надання техніко-юридичної допомоги в галузі інтелектуальної власності;
- збір і поширення інформації, проведення досліджень і публікація їхніх результатів;
- забезпечення діяльності служб, що полегшують міжнародну охорону інтелектуальної власності;
- виконання будь-яких інших належних дій.

Одним із напрямків діяльності ВОІВ з кінця минулого століття стала її участь в освітній діяльності. Так, з 1998 року Всесвітня Академія ВОІВ займається підготовкою людських ресурсів в галузі охорони інтелектуальної власності. При ній існує Центр дистанційного навчання, який дає змогу отримувати знання через Інтернет.

У 2000 році ВОІВ заснувала щорічний Міжнародний день інтелектуальної власності, спрямований на роз'яснення ролі інтелектуальної власності в розвитку суспільства, який з 2001 року відмічається щорічно 26 квітня – у день, коли 1970 року набула чинності міжнародна Конвенція, згідно з якою була заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Станом на початок 2015 року членами ВОІВ є 188 держав, що становить понад 90 % усіх держав світу.

3.2. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності

У рамках ВОІВ функціонують різні міжнародні угоди. Їх зазвичай поділяють на програмні, класифікаційні та реєстраційні.

До **програмних міжнародних угод** належать дві групи угод: у галузі промислової власності та в галузі авторських і суміжних прав.

Розглянемо програмні угоди, що стосуються промислової власності.

Паризька конвенція про охорону промислової власності. Прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 20 березня 1883 р. і доповнена Мадридським протоколом 1981 р. Конвенція набула чинності 7 липня 1884 року, після чого її неодноразово переглядали.

Головна мета Паризької конвенції – утворення Союзу з охорони промислової власності та встановлення єдиних для держав-учасниць правил надання правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам, знакам для товарів і послуг (товарним знакам і знакам обслуговування), фірмовим найменуванням, зазначенням походження або найменування місць походження товарів, а також запобіганню недобросовісної конкуренції.

Положення Паризької конвенції можна поділити на чотири категорії.

Перша категорія положень містить норми матеріального права, які гарантують основне право, відоме як право національного режиму в кожній з держав-учасниць (згідно з ним громадяни будь-якої держави-учасниці в питаннях охорони промислової власності користуються в інших державах-учасницях Конвенції такими самими правами, які ці держави-учасниці надають своїм громадянам).

Друга категорія положень встановлює ще одне основне право, відоме як право пріоритету. Це право означає, що на основі заявки на видачу охоронного документа на об'єкт промислової власності, поданої заявником в одній з держав-учасниць Конвенції, той самий заявник (або його правонаступник) може протягом певного періоду часу (зазвичай 12 місяців) запитувати охорону в усіх інших державах-учасницях. При цьому ці пізніші заявки розглядатимуться, як ніби то вони подані в той самий день, що і перша заявка. Право пріоритету надає заявникові значні практичні переваги за його бажання одержати охорону в кількох державах: заявнику не потрібно одночасно подавати всі заявки як вдома, так і в інших державах, оскільки в його розпорядженні є зазвичай дванадцять місяців, щоб вирішити, у яких саме державах запитувати охорону.

Третя категорія положень визначає ряд загальних норм у сфері матеріального права, які містять або норми, що встановлюють права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, або норми, що потребують або дають змогу державам-учасницям передбачати у своєму законодавстві відповідні цим нормам положення.

Четверта категорія стосується адміністративних рамок, встановлених з метою реалізації Конвенції.

Станом на 21.09.2013 учасниками Паризької конвенції є 175 держав (Україна є її учасницею з грудня 1991 р.). Паризька конвенція відкрита для всіх держав.

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури. Договір підписано 28 квітня 1977 р., набув чинності 19 серпня 1980 р. Україна – член Договору з 2 липня 1997 р.

Відповідно до договору, держави, які дозволяють або вимагають депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, визнають для такої мети депонування мікроорганізму в будь-якому міжнародному органі з депонування. Отже усувається вимога про представлення мікроорганізмів у компетентний орган кожної держави, де проситься патентна охорона.

Договір дає змогу заявнику винаходу в галузі генетичної інженерії й мікробіології замість депонування мікроорганізму в кожній окремій державі депонувати лише один раз і сплачувати одне мито.

Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів. Підписано 1891 р. і неодноразово переглянуто (останній раз у Стокгольмі 1967 р.).

Відповідно до цієї Угоди, на всі товари, які містять неправдиве або таке, що може ввести в оману, зазначення походження, яке прямо чи опосередковано вказує на одну з держав-учасниць Мадридської угоди або на місце, що знаходиться в такій державі, як на сторону або місце походження товару, треба накласти арешт у разі ввезення в будь-яку державу-учасницю Мадридської угоди.

Договір про закони щодо товарних знаків (Договір TLT – Trademark Law Treaty). Підписано 27 жовтня 1994 р., набув чинності 1 серпня 1996 р.

Головна мета Договору – зробити національні й регіональні системи реєстрації товарних знаків (знаків для товарів і послуг) зручнішими для користувачів.

Сінгапурський договір про закони щодо товарних знаків. Підписано 27 березня 2006 р., набув чинності 16 березня 2009 р.

Договір спрямований на гармонізацію адміністративних процедур реєстрації товарних знаків. Він спирається на Договір про закони щодо товарних знаків, але ширше за сферою застосування, і зокрема враховує сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин. Підписано 2 грудня 1961 р. і неодноразово переглянуто. Україна – учасниця Конвенції з 2 серпня 2006 р.

Метою Конвенції є сприяння розвитку міжнародного співробітництва й надання допомоги державам-учасникам в гармонізації законодавства у сфері охорони сортів рослин.

Найробський договір про охорону олімпійського символу. Договір підписано 26 вересня 1981 р., набув чинності 25 вересня 1982 р. Усі держави-учасниці Договору зобов'язані захищати олімпійський символ (п'ять перепле-

тених кілець) від використання в комерційних цілях (у рекламі, на товарах тощо) без дозволу Міжнародного олімпійського комітету.

Олімпійська емблема входить до складу Прапора олімпійського руху – білого поля, в центрі якого розміщено Олімпійську емблему: п'ять переплєтених кілець, розташованих у два ряди (три у верхньому, два в нижньому). Кільця символізують союз (єдність) п'яти континентів і всесвітній характер Олімпійських Ігор.

Кольори кілець (зліва направо): блакитне, жовте, чорне, зелене, червоне. Проте, всупереч поширеній версії, кожне з кілець не відноситься до якогось конкретного континенту. Так, шість кольорів (разом з білим фоном полотна Прапора олімпійського руху) скомбіновані так, що є національними кольорами всіх без винятку країн світу (при цьому до 1951 року офіційний довідник стверджував, що кольори кілець відповідають різним частинам світу: Європа – блакитний, Азія – жовтий, Африка – чорний, Австралія – зелений і Америка – червоний; проте пізніше це пояснення було видалено, оскільки не було жодних доказів, що П'єр де Кубертен мав на увазі саме таке тлумачення кольорів).

Крім того, однією з угод, що регулює відносини щодо прав інтелектуальної власності, є *Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності* (англ. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights; скорочено TRIPS). Основи створення цивілізованої системи світової торгівлі закладено ще 1948 р., коли на Женевській конференції було підписано Генеральну угоду з тарифів і торгівлі (ГАТТ), метою якої було розроблення та узгодження принципів створення нормативно-правової бази для лібералізації міжнародних торгових відносин. Багаторічні переговори й консультації в рамках ГАТТ завершилися створенням Світової організації торгівлі (СОТ), яка почала діяти з 1 січня 1995 р.

У межах договору про створення СОТ і діє Угода TRIPS, метою якої є усунення перешкод на шляху розвитку міжнародної торгівлі, сприяння забезпеченню ефективного захисту прав інтелектуальної власності з тим, щоб заходи щодо реалізації прав цієї форми власності не створювали перешкод для законної торгівлі.

Угоду побудовано на підставі існуючих міжнародних конвенцій щодо прав інтелектуальної власності. Її положення стосуються таких прав інтелектуальної власності як авторські й суміжні права, товарні знаки, географічні позначення, промислові зразки, винаходи, корисні моделі, топографії інтегральних мікросхем, конфіденційна інформація. Також ця угода встановлює мінімальні стандарти для визнання й захисту основних об'єктів інтелектуальної власності.

Базові стандарти ТРІПС:

- термін захисту майнових авторських прав має бути 70 років після смерті автора, для фільмів і фотографій цей термін складає відповідно до 50 і 25 років з моменту створення;

- авторське право має надаватися автоматично і не може залежати від виконання ніяких формальностей, таких як реєстрація;

- комп'ютерні програми розглядаються як літературні твори з точки зору авторського права і мають ті ж умови захисту;
- національні обмеження авторського права, такі як добросовісне використання в США, мають бути чітко обмежені;
- патенти мають надаватися в усіх галузях технології, проте допускаються винятки з метою захисту громадських інтересів; термін захисту майнових прав, що надаються патентом, має складати не менше 20 років;
- перелік об'єктів, які не можуть бути запатентовані, має бути обмежений так само, як і обмеження авторського права;
- кожна країна має надавати громадянам інших країн, які приєдналися до ТРІПС, такий рівень прав в галузі інтелектуальної власності, який вона надає своїм власним громадянам.

Тепер розглянемо програмні угоди, що стосуються авторських і суміжних прав.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Ця Конвенція, прийнята 9 вересня 1886 р., є найдавнішим міжнародним договором у сфері авторського права, що відкритий для приєднання всім державам. Конвенція набула чинності 4 грудня 1887 року, після чого з метою вдосконалення міжнародної системи охорони її текст неодноразово переглядали.

Конвенцію засновано на таких основних принципах:

- принципі «національного режиму», відповідно до якого твори, створені в одній з держав-учасниць Конвенції, обов'язково одержують у всіх інших державах-учасницях таку саму охорону, яку ці держави надають своїм власним громадянам;
- принципі автоматичної охорони, згідно з яким охорона не залежить від яких-небудь формальних умов, відповідно до якого охорона надається автоматично й не передбачає формальних умов реєстрації;
- принцип незалежності охорони, згідно з яким володіння наданими правами та їх здійснення не залежить від існування охорони в інших країнах, у тому числі в державі походження твору;
- принципі презумпції авторства, тобто за відсутності доказів іншого автором вважається той, чиє ім'я або псевдонім вказані на примірнику твору, наприклад, на обкладинці книги. При цьому Конвенція не містить визначення авторства, тому в різних країнах поняття про авторство деяких творів можуть відрізнятися.

Згідно з Бернською конвенцією охороні підлягають всі твори у сфері літератури, науки й мистецтва, яким би засобом і в якій би формі їх не було виражено.

Міжнародна конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (Римська конвенція). Конвенцію підпи-

сано 26 жовтня 1961 р., набула чинності 18 травня 1964 р. Римська конвенція стосується охорони суміжних прав, за своїми принципами аналогічна Бернській конвенції і стосується захисту суміжних прав.

Договір ВОІВ з авторського права. Підписано в Женеві 20 грудня 1996 р., набув чинності 6 березня 2002 р.

Цей Договір широко відомий також як «Договір ВОІВ в галузі Інтернету» (разом з Договором ВОІВ з виконань і фонограм), оскільки доповнює традиційні міжнародні угоди в галузі охорони авторського права відповідно до вимог епохи Інтернету.

Договір ВОІВ з виконань і фонограм. Підписано в Женеві 20 грудня 1996 р., набув чинності 20 травня 2002 р. Разом з Договором ВОІВ з авторського права відомий також як «Договір ВОІВ в галузі Інтернету».

Конвенція з охорони інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм. Підписано в Женеві 21 жовтня 1971 р., набула чинності 18 квітня 1973 р.

Конвенція передбачає обов'язок кожного з держав-учасниць охороняти інтереси виробника фонограм, що є громадянином іншої держави-учасниці. Вона забороняє виготовлення дублікатів фонограм без згоди виробника, а також ввезення й поширення таких дублікатів з метою їх поширення для загального користування.

Брюссельська конвенція про поширення сигналів, що несуть програми й передаються через супутники. Підписано в Брюсселі 21 травня 1974 р., набула чинності 25 серпня 1979 р.

Конвенція передбачає обов'язок кожної з держав-учасниць вживати заходи із запобігання поширенню на своїй або зі своєї території будь-якого сигналу, що несе програми, будь-яким засобом, для якого сигнал, що переданий на супутник або проходить через нього, не призначається.

До класифікаційних міжнародних угод належать:

– Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (Страсбурзька угода);

– Ніццька угода про міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода);

– Віденська угода про введення Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків (Віденська Угода);

– Локарнська угода про введення Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська Угода).

Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію (Страсбурзька угода). Підписано 24 березня 1971 р., набула чинності 7 жовтня 1975 р. (для України – 7 квітня 2010 року).

Угодою введено міжнародну патентну класифікацію (МПК), яка є засобом досягнення уніфікованого класифікування патентних документів на винаходи й корисні моделі в міжнародному плані. Натепер діє версія МПК-2019.01 (докладніше див. п. 5.2).

Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг з метою реєстрації знаків (Ніццька угода). Угоду підписано 15 червня 1957 р., набула чинності 8 квітня 1961 р. (для України – 29 грудня 2000 р.).

Угодою введено міжнародну класифікацію товарів і послуг (МКТП) з метою їх реєстрації. Натепер діє одинадцята редакція МКТП 2018 року, яка містить 45 класів: 34 для товарів і 11 для послуг.

Віденська угода про заснування Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків (Віденська Угода). Підписано 12 червня 1973 р., набула чинності 9 серпня 1985 р. (для України – 29 липня 2009 р.).

Угодою введено класифікацію для знаків, що містять образотворчі елементи або які є такими. Мета класифікації – полегшити пошук схожих чи тождесних знаків для товарів і послуг та уникнути трудомісткого перекласифікування під час обміну документами на міжнародному рівні. Натепер діє сьома редакція Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків («Віденська класифікація»).

Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків (Локарнська Угода). Підписано 8 жовтня 1968 р., набула чинності 27 квітня 1971 р. (для України – 7 липня 2009 р.).

Угодою введено Міжнародну класифікацію промислових зразків (МКПЗ). Натепер діє десята редакція МКПЗ, яка містить 32 класи.

І, нарешті, до **реєстраційних міжнародних угод** належать:

- Договір про патентну кооперацію;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода) і Протокол до Мадридської угоди (Мадридський протокол);
- Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків (Гаазька угода);
- Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода).

Договір про патентну кооперацію (Договір РСТ – Patent Cooperation Treaty). Підписано 1970 р. у Вашингтоні (переглянуто в 1979 і 1984 рр.). На кінець 2016 учасницями Договору є 151 держава. Україна бере участь у Договорі з 26 серпня 1992 р.

Подання заявок з метою одержання патентів на один і той самий винахід (корисну модель) у різних державах за традиційною системою означає, що ці заявки мають подаватися зазвичай до окремих патентних відомств, яким доводиться здійснювати формальну експертизу відповідної заявки. При цьому відповідні заявки слід підготувати, що передбачає певні витрати на переклад,

на патентних повірених у різних державах і сплату зборів патентним відомствам (до того ж заявник ще не знає чи є в нього шанси отримати патенти, чи його технічне рішення вже є рівнем техніки, тобто не є новим). Якщо ж ці патентні відомства проводять кваліфікаційну експертизу (експертизу заявок по суті), то кожному відомству доводиться проводити відповідний пошук.

Договір РСТ значно спрощує процедуру одержання патентів на певний винахід (корисну модель) або на групу винаходів (корисних моделей) у різних державах.

Договір РСТ:

- встановлює міжнародну систему, за допомогою якої шляхом подання однієї заявки («міжнародної заявки») до одного патентного відомства («одержуюче відомство») однією мовою будь-якої держави-учасниці РСТ, яку заявник зазначає у своїй заяві («зазначені держави»);

- передбачає проведення формальної експертизи міжнародної заявки одним патентним відомством – одержуючим відомством;

- піддає кожному міжнародну заявку міжнародному пошуку, результати якого наводять у звіті про пошук, який містить перелік посилань на опубліковані патентні документи, що можуть впливати на патентоздатність винаходу за міжнародною заявкою;

- передбачає централізовану міжнародну публікацію міжнародних заявок з міжнародними звітами про пошук, а також їх відправлення відомствам зазначених держав;

- надає звіт, що містить думку відносно того, чи відповідає заявлений винахід певним міжнародним критеріям патентоздатності.

Описану вище сукупність дій зазвичай називають «міжнародною фазою» процедури РСТ, після чого настає «національна фаза» міжнародної заявки в кожній зазначеній у заяві міжнародної заявки державі. Процедура національної фази міжнародної заявки в нашій державі регламентується Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Процедура РСТ дуже популярна серед іноземних заявників. Так, у 2015 році майже 90 % заявок на винаходи в Україні від іноземних заявників надійшло саме за процедурою РСТ.

Договір про патентне право (Договір PLT – Patent Law Treaty). Підписано в Женеві 1 червня 2000 р., набув чинності 28 квітня 2005 р.

Договір спрямований на гармонізацію та прискорення формальних процедур, пов'язаних з національними і регіональними патентними заявками і патентами з метою зробити ці процедури зручнішими. Він встановлює максимальні переліки вимог, які можуть використати відомства інтелектуальної власності в державах-учасниках.

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків (Мадридська угода) і Протокол до Мадридської угоди (Мадридський протокол). Мадридську угоду підписано 14 квітня 1891 р. (набула чинності 15 липня 1892 р.) і доповнено Мадридським протоколом 28 червня 1989 р. (набув чинності 1 грудня 1995 р.). Україна – учасниця Угоди з грудня 1991 р.

Угодою передбачено міжнародну реєстрацію знаків для товарів і послуг Міжнародним бюро ВОІВ. Ця угода надає власникам знака ряд переваг. Так, фізична або юридична особа, яка бажає одержати охорону свого товарного знака в кількох державах, зазвичай має виконати формальні вимоги щодо реєстрації товарних знаків національних відомств кожної окремої держави (різні процедури, необхідність подання заявки різними мовами, різні строки охорони та ін.) Крім того, необхідність подання національних заявок у кожній державі призводить до певних матеріальних витрат (національні збори, гонорари патентним повіреним і перекладачам тощо). Мадридська же угода передбачає подання однієї заявки на міжнародну реєстрацію, що поширює свою дію на держави-учасниці Угоди. Цю заявку подають однією мовою (французькою), а збори сплачують лише один раз до Міжнародного бюро ВОІВ; строк дії охорони становить двадцять років для всіх держав, на які поширюється охорона, з можливістю подовження реєстрації (кожні 20 років).

Мадридський протокол являє собою доповнення Мадридської угоди і прийнятий з метою введення в систему міжнародної реєстрації знаків деяких нових елементів, які спрощують приєднання до Угоди окремих держав (зокрема, заявки на міжнародну реєстрацію знаків можна скласти не лише французькою, а й англійською мовою).

Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків (Гаазька угода). Підписано в Гаазі 6 листопада 1925 р., набула чинності 1 червня 1928 р., після чого неодноразово переглянуто й доповнено. Угоду відкрито для держав-учасниць Паризької конвенції.

Україна є учасницею Угоди з 17 січня 2002 р. (Гаазького акта Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, прийнятого 28 листопада 1960 р. у Гаазі, та Женевського акта Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, прийнятого 2 липня 1999 р. у Женеві).

Основною метою Угоди є забезпечення охорони промислових зразків у державах-учасниках Гаазької угоди з виконанням мінімальних формальностей і мінімальними витратами шляхом подання лише однієї заявки безпосередньо до Міжнародного бюро ВОІВ або через національне відомство держави-учасниці, якщо цього потребує її національне законодавство.

Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації (Лісабонська угода). Підписано в Лісабоні 31 жовтня 1958 р., набула чинності 25 вересня 1966 р. Україна не є учасницею Лісабонської угоди.

Угода передбачає захист зареєстрованого за міжнародною процедурою найменування місця походження зазвичай в усіх державах-учасниках доти, поки це найменування охороняється в державі походження.

3.3. Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності

Однією з форм міжнародного співробітництва у сфері охорони інтелектуальної власності є діяльність регіональних міжнародних організацій.

Європейська патентна організація (ЄПО). ЄПО засновано 1973 р. відповідно до Європейської патентної конвенції. Основною метою Конвенції є запобігання дублюванню діяльності патентних служб відносно пошуку та експертизи патентних заявок. Конвенція передбачає видачу так званого Європейського патенту Європейським патентним відомством. У кожній державі-учасниці Конвенції, за винятком держав Спільного ринку, виданий Європейський патент діє як національний.

Євразійська патентна організація (ЄАПО). ЄАПО створено відповідно до Євразійської патентної конвенції, яку підписано в Москві 1994 р.

Конвенція передбачає видачу Євразійського патенту, дія якого регулюється тими самими положеннями, що і дія національного патенту, виданого в державі-учасниці. Конвенція дає можливість заявнику подати одну заявку на одній мові (російській) до одного одержуючого відомства. Натепер конвенція діє на території восьми держав, що раніше входили як республіки до складу СРСР: Азербайджанської Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Вірменія, Російської Федерації, Республіки Таджикистан і Туркменістану (до 26.04.2012 р. учасником ЄАПО також була Республіка Молдова).

Міждержавна рада з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності. Ця Угода з 19.11.2011 р. замінила підписану в Москві 1993 року державами – колишніми республіками СРСР – Міждержавну раду з питань охорони промислової власності.

Мета Угоди – координація спільної діяльності з удосконалення міждержавної системи охорони й захисту інтелектуальної власності, а також протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності.

З цією метою держави – учасниці Угоди здійснюють співробітництво шляхом

а) зміцнення контактів, проведення спільних досліджень та обміну думками у сфері охорони й захисту інтелектуальної власності;

б) обміну інформацією про законодавство держав – учасниць цієї Угоди у сфері правової охорони й захисту інтелектуальної власності;

в) погодження питань, пов'язаних з охороною й захистом інтелектуальної власності, у ході здійснення співробітництва у сфері економіки, торгівлі, науки, техніки та культури, а також сприяння в укладенні відповідних міжнародних договорів;

г) здійснення спільних дій із запобігання правопорушенням, а також виявлення та припинення їх у сфері інтелектуальної власності й протидії таким правопорушенням;

д) ужиття ефективних заходів для запобігання правопорушенням та припинення їх у сфері інтелектуальної власності;

е) взаємного захисту суб'єктів господарської діяльності держав – учасниць цієї Угоди від недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності.

На Африканському континенті діють:

1) *Африканська організація інтелектуальної власності* (Organisation Africaine de la Propriété Intellectuelle – OAPI); створена 1977 року для франкомовних держав Центральної й Західної Африки;

2) *Африканська регіональна організація промислової власності* (African Regional Industrial Property Organization – ARIPO); створена 1976 року для англomовних держав Африки.

3.4. Патентування винаходів і корисних моделей в іноземних державах

Патент на винахід (корисну модель) надає охорону винаходу (корисній моделі) на певній території, тобто в конкретній державі (державих), протягом певного часу. У всіх інших державах це технічне рішення може безперешкодно використовувати будь-яка особа.

За допомогою патенту його власник (або правонаступник) є монополістом у використанні запатентованого технічного рішення в обсязі прав, що надаються йому законодавством держави, на території якої діє патент.

Комплекс заходів, що спрямовані на одержання правової охорони на винахід (корисну модель) і здійснюються відповідно до національних законодавств держав патентування чи міжнародних договорів, називають патентуванням. До цих заходів належать: визначення доцільності патентування; визначення об'єкта патентування; вибір держав патентування; вибір процедури патентування; підготовка заявки на винахід (або корисну модель, далі – винахід) для патентування в іноземних державах; подання заявки на патент у відповідні іноземні патентні відомства; сплата зборів за дії, пов'язані з діловодством за заявкою і т. ін., а також послуг патентних повірених; ведення листування з патентними відомствами в процесі проведення експертизи заявок на патенти; одержання патентів на винахід; підтримання чинності патентів від-

повідно до національних законодавств; ведення листування з адміністративними й судовими органами, якщо порушені справи про патентні суперечки, а також інші дії.

Перше питання, яке постає під час вирішення доцільності одержання правової охорони на технічне рішення – це визначення можливості одержання такої правової охорони. У цьому разі слід відповісти на такі запитання:

1. Чи відповідає технічне рішення критеріям охороноздатності?

2. Чи можливо скласти формулу винаходу так, щоб вона забезпечувала правовий захист у достатньому обсязі?

3. Чи можливо, виконуючи вимоги національного законодавства про повноту розкриття суті винаходу, скласти опис винаходу, не розкриваючи при цьому повністю секретів, що унеможлиблює його несанкціоноване використання?

4. Чи можливий контроль за використанням винаходу?

Якщо на ці запитання можна дати позитивні відповіді, то виникають нові:

1. Яка конкретна мета патентування?

2. У яких державах доцільно патентувати технічне рішення?

3. Яку процедуру патентування доцільно використати?

4. На який вид об'єктів промислової власності доцільно одержати правову охорону?

5. На які кошти здійснювати патентування?

Таким чином, одержання охорони технічного рішення містить три головних аспекти:

функціональний – вид правової охорони (патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок, свідоцтво на топографію інтегральної мікросхеми або охорону «ноу-хау»), строки й системи патентування;

географічний – у яких державах доцільно одержати правову охорону;

фінансовий – на які кошти здійснювати заходи щодо охорони технічного рішення.

З якою ж метою найчастіше здійснюють патентування технічних рішень в іноземних державах?

По-перше, патентування доцільне з метою експорту продукції. Патентна охорона підвищує шанси виходу на ринок із запатентованою продукцією, а у випадку недобросовісної конкуренції дає змогу вжити цивілізованих заходів щодо її припинення. Проте патентування доцільне найчастіше в разі стабільного експорту в державу патентування, а у випадку разового контракту незначного обсягу патентування зазвичай недоцільне.

По-друге, велике значення має патентна охорона науково-технічних розробок під час планування продажу ліцензій на технології, що розроблені на основі таких розробок і мають патентоздатні об'єкти промислової власності.

По-третє, іноді особа проводить патентування технічних рішень з метою створення сприятливого клімату для подальшого виходу на ринок. У цьому разі патентування зазвичай здійснюють з метою спостереження за потенційними конкурентами й досить ефективною рекламою нового товару.

По-четверте, патентування можливе з метою витіснення конкурентів і захоплення ринку (реалізація політики «експансії»).

По-п'яте, патентування здійснюють для експонування продукції на виставках, ярмарках тощо з можливістю наступної реалізації продукції за кордоном.

Вибір виду правової охорони залежить від об'єкта правової охорони (винахід, корисна модель, промисловий зразок, знак для товарів і послуг тощо) і від національних законодавств держав, у яких визначено доцільність отримати правову охорону.

Процедуру патентування вибирають залежно від передбачуваних ринків збуту технічного рішення, строків оформлення та умов одержання охоронного документа, участі держав у міжнародних і регіональних договорах з охорони промислової власності, наявності коштів на патентування та інших факторів.

Слід пам'ятати, що одержання охоронних документів на технічне рішення передбачає витрати коштів не тільки на саму процедуру оформлення заявок і одержання цих документів, а й на щорічне підтримання чинності охоронних документів зазвичай в кожній державі, на території яких діють ці документи.

4. ЛІЦЕНЗУВАННЯ І ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЇ

4.1. Загальні положення

Одним із засобів розвитку національної економіки будь-якої держави є передача й придбання передових технологій, і насамперед на комерційній основі. Зазвичай, обмін технологіями можна здійснити й на некомерційній основі (обмін інформацією або її передача; проведення науково-технічних конференцій, семінарів, відвідування виставок і ярмарків тощо), проте, якщо наявні знання недостатні, ефективно впровадити ці технології у сферу виробництва чи надання послуг навіть висококваліфікованим фахівцям досить важко.

Основними юридичними формами передачі й придбання технології на комерційній основі є:

- 1) передача права власності на об'єкти інтелектуальної власності;
- 2) ліцензування, тобто надання власником об'єкта інтелектуальної власності іншій фізичній або юридичній особі дозволу на здійснення на певній території (зазвичай на території певної держави) протягом певного часу дій, на які має права власник цього об'єкта;
- 3) передача ноу-хау.

Іншими формами передачі й придбання технологій на комерційній основі є продаж і придбання основних фондів; проекти «під ключ»; спільні підприємства; надання інжинірингових послуг, франчайзинг та ін.

Будь-яка форма обміну технологіями переслідує одну мету: реалізувати або придбати передові технології, щоб підвищити конкурентоздатність продукції, що виготовляють на основі цих технологій. В умовах держави це дає можливість певною мірою замінити імпорту продукцію вітчизняними виробами, а також задовольнити потреби внутрішнього ринку з подальшим виходом на ринок зовнішній.

4.2. Передача права власності на об'єкти інтелектуальної власності

Передача права власності на об'єкт інтелектуальної власності означає зміну власника цього об'єкта. Після цього сторона (фізична або юридична особа), що передала права на запатентоване технічне рішення, повністю їх втрачає, а сторона, яка стає власником цього рішення, набуває всіх виключних прав, що виникають у зв'язку з видачею охоронного документа на об'єкт інтелектуальної власності.

Юридичний документ, який засвідчує факт передачі прав, зазвичай називають «договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності» або «актом передачі прав» («передачею прав»). Його підписують представники обох сторін.

4.3. Ліцензійні договори

Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності, реалізована у формі купівлі-продажу ліцензій, на сьогодні є однією з найпоширеніших форм передачі технологій майже в будь-якій державі світу.

Зазвичай під ліцензійним договором (ліцензійною угодою) прийнято розуміти договір, відповідно до якого надається *ліцензія* – право на використання об'єкта інтелектуальної власності.

Сторонами ліцензійного договору є *ліцензіар* (продавець) і *ліцензіат* (покупець).

Предметом ліцензійного договору можуть бути лише права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, які на момент укладення договору були чинними.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону.

Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату й виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта в зазначеній сфері. Отже виключна ліцензія надає ліцензіату право на узгоджених умовах і території протягом обумовленого строку використовувати предмет ліцензії на монопольних засадах. При цьому ліцензіар не має права використовувати предмет ліцензії на відповідній території протягом обумовленого строку, а також надавати ліцензії іншим особам.

Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату й виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта в зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта в зазначеній сфері. Отже невиключна ліцензія надає ліцензіату право на узгоджених умовах і території протягом обумовленого строку використовувати предмет ліцензії. При цьому за ліцензіаром зберігається право використовувати предмет ліцензії, а також надавати ліцензії іншим особам. Невиключну ліцензію іноді також називають простою ліцензією. При цьому вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено ліцензійним договором.

Також існують інші види ліцензій, зокрема *повна* ліцензія, яка надає ліцензіату всіх прав на використання об'єкта інтелектуальної власності без обмеження території на весь строк його дії. Але, на відміну від передачі прав

власності, якщо надають повну ліцензію, власник об'єкта залишається тим самим.

У практиці ліцензійної торгівлі зустрічають і *перехресні ліцензії* (крос-ліцензії), згідно з якими обидві сторони обмінюються ліцензіями, особливо в тих випадках, якщо власники різних патентів не можуть здійснювати виробничу або комерційну діяльність, не порушуючи прав один одного.

Часто мають місце і так звані *супровідні ліцензії*, які передбачають передачу прав на використання об'єктів інтелектуальної власності у складі інших комерційних угод, наприклад, на поставку комплектного обладнання, інжиніринг, надання технічної допомоги тощо. У цих випадках предмети ліцензії відіграють допоміжну, супровідну роль, а їх передачу здійснюють у рамках ліцензійних договорів, що є доповненнями до основних угод, або у вигляді окремих розділів контрактів за цими угодами.

За передані згідно з ліцензійним договором права на предмет цього договору ліцензіат виплачує ліцензіару певну суму (так звану ліцензійну винагороду).

Ціна (вартість) ліцензії залежить від значної кількості чинників, але зазвичай вона становить третину від величини очікуваного прибутку ліцензіата.

У ліцензійних договорах використовують дві основні форми платежів: паушальні платежі (внески) і роялті. *Паушальний платіж* – це одноразовий внесок за придбання ліцензії, який найчастіше сплачують у початковий період дії ліцензійного договору, а *роялті* – це періодичні відрахування ліцензіата на користь ліцензіара, здійснювані протягом усього терміну дії ліцензії; їх найчастіше встановлюють або у формі визначених відрахувань, або залежно від вартості виробленої за ліцензією продукції (розмір роялті зазвичай становить 15–20 % прибутку, одержаного ліцензіатом завдяки використанню предмета ліцензії).

Вибір форми платежу залежить від конкретних умов. Так, наприклад, паушальні платежі часто встановлюють тоді, коли ліцензіар не впевнений, що предмет ліцензії ефективно використовуватиметься ліцензіатом.

Відповідно до Цивільного кодексу України в ліцензійному договорі визначаються вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також інші умови, які сторони вважають за доцільне включити у договір.

На практиці ліцензійний договір найчастіше містить преамбулу із зазначенням сторін, що уклали договір; тлумачення використовуваних термінів; опис предмета договору; наміри й відповідальності сторін; надані права, зону

їх поширення й обмеження; процес передачі предмета договору; обставини й гарантії; вид, суму й валюту платежів; обмін удосконаленнями предмета договору під час дії договору; методи вирішення суперечок й захисту від претензій третіх осіб; умови надання субліцензій^{*}; наслідки виконання договору; форс-мажорні обставини; процедуру набрання чинності договору, термін його дії та умови розірвання договору сторонами; наслідки закінчення терміну дії договору; форми сплати податків; мову договору; автентичність текстів і юридичні адреси сторін, що уклали договір.

Відповідно до законодавства України щодо охорони прав на об'єкти промислової власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем і сорти рослин – ліцензійний договір вважається дійсним, якщо його складено в письмовій формі й підписано всіма сторонами.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності та договори не підлягають обов'язковій державній реєстрації. Їх державна реєстрація здійснюється на вимогу ліцензіара або ліцензіата у порядку, встановленому законом. Відсутність державної реєстрації не впливає на чинність прав, наданих за ліцензією або іншим договором, та інших прав на відповідний об'єкт права інтелектуальної власності, зокрема на право ліцензіата на звернення до суду за захистом свого права^{**}.

4.4. Передача ноу-хау

Ноу-хау – це технічна, організаційна або комерційна інформація, що має дійсну або потенційну комерційну цінність унаслідок невідомості її третім особам, до якої немає вільного доступу на законній підставі; власник інформації вживає необхідні заходи щодо охорони її конфіденційності.

Ноу-хау, на відміну від охоронюваних об'єктів інтелектуальної власності, не може бути предметом ліцензійного договору (у той же час договір на передачу ноу-хау може бути складений за принципом ліцензійного; раніше навіть існував термін «безпатентна ліцензія», тобто ліцензія на використання науково-технічних рішень, що не мають правової охорони: непатентоздатні рішення або рішення, термін правової охорони яких закінчився, ноу-хау тощо).

Ноу-хау може передаватися в матеріальній (речовій) формі: у вигляді документів, фотознімків, мікрофільмів тощо. У такій формі можна передавати

---

^{*} *Субліцензія* – це надання ліцензіатом права на використання об'єкта інтелектуальної власності третім особам за згодою ліцензіара й на умовах, які оговорюють переважно в основному ліцензійному договорі між ліцензіаром і ліцензіатом.

^{**} Більш докладно умови розпорядження майновими правами інтелектуальної власності викладено в главі 75, а умови виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт – у главі 62 Цивільного кодексу України.

архітектурні плани споруд, діаграми, схеми розташування обладнання, креслення машин і апаратів, характеристики сировини й матеріалів, інструкції технічному персоналу й спеціалістам тощо. Ноу-хау в матеріальній формі ще називається технічною інформацією або технічними даними.

Також ноу-хау може передаватися й у нематеріальній формі (наприклад, у вигляді пояснення процесів особою, що передає ноу-хау, особі-співробітнику одержувача ноу-хау). Таку форму ноу-хау іноді називають технічними послугами, технічною допомогою або управлінськими послугами.

Основною відмінністю процесу передачі ноу-хау є великий ризик, пов'язаний з розкриттям конфіденційної суті ноу-хау до укладання договору, а також несанкціонована передача ноу-хау його одержувачем третім особам після укладання договору.

На відміну від охоронюваних об'єктів інтелектуальної власності ноу-хау в більшості держав не має прямого правового захисту. Проте для його охорони можна використати інші закони, наприклад, про захист від недобросовісної конкуренції.

4.5. Інші форми передачі й придбання технологій на комерційній основі

Інжиніринг. Інжиніринг – це виконання різних інженерних робіт, а також надання інженерно-консультаційних послуг на комерційній основі. До них належать: проведення попередніх досліджень; підготовка техніко-економічних обґрунтувань проектів; консультації; будівельний, інвесторський і технічний нагляд; розроблення нової технології; розроблення рекомендацій щодо організації виробництва й управління; умови експлуатації обладнання; реалізація продукції тощо.

Часто надання інжинірингових послуг пов'язане з продажем обладнання великими фірмами. Контракт на інжинірингові послуги зазвичай потребує їх перелік, організаційні умови здійснення, вартість і порядок оплати тощо.

На практиці види інжинірингу найчастіше поділяють на дві групи:

1) послуги, пов'язані з підготовкою виробничого процесу (передпроектні, проектні, післяпроектні та спеціальні послуги; до спеціальних послуг належать економічні дослідження, проблеми утилізації відходів, юридичні послуги тощо);

2) послуги, які забезпечують нормальний хід виробничого процесу й реалізації продукції (оптимізація процесів експлуатації обладнання та управління підприємством; підбір і підготовка кадрів; пропозиції щодо фінансової політики підприємства тощо).

Промислова кооперація. Значний обсяг технологій передається в процесі промислової кооперації. Розрізняють такі основні форми промислової кооперації:

- 1) постачання комплектного обладнання, ліній, ділянок, цехів, підприємств, зокрема проектів «під ключ»;
- 2) спільні виробництва, спільні підприємства;
- 3) спеціалізація у виробництві готової продукції.

Особливістю укладання коопераційних угод, якщо передають технології, є нарахування платежів зазвичай не від обсягу виготовленої продукції, а від одержаного прибутку або економії витрат, що є результатом промислової кооперації.

Франчайзинг (комерційна концесія). Останнім часом у державах з розвиненою ринковою економікою значного поширення набув продаж товарів і технологій, а також надання послуг на умовах франчайзингу (англ. *franchising*).

Франчайзинг (у широкому розумінні – пільга, привілей, особливе право) позначає спосіб ведення бізнесу, за яким одна сторона (правовласник, франшизер), яка володіє певною технологією, ноу-хау тощо, надає другій стороні (користувачу, франшизанту) право на здійснення певного виду господарської діяльності з використанням знака для товарів і послуг першої сторони. Крім того, франшизер консультує франшизанта під час вибору сфери виробництва або послуг, організації торговельної мережі, проведення рекламної компанії, професійної підготовки персоналу тощо. Договори франчайзингу здійснюються найчастіше між крупними фірмами з солідною репутацією й невеликими юридичними або фізичними особами, які тільки починають бізнес.

Отже, франчайзинг можна розглядати як угоду, за якої виробник чи одноособовий розповсюджувач продукту або послуги, захищених товарним знаком, надає ексклюзивні права на розповсюдження на певній території цієї продукції чи послуги незалежним підприємцям в обмін на одержання від них платежів (роялті) за умови дотримання технологій виробничих і обслуговуваних операцій.

Наведемо декілька прикладів використання франчайзингової системи в бізнесі.

У сфері суспільного харчування Ларрі Аронсон одним з перших запропонував американцям піцу. 1956 р. він відкрив свій перший ресторан у Чикаго, який майже миттєво окупився. Отриманий прибуток дав змогу йому відкрити в наступні роки ще 28 подібних ресторанів. У даний час в Чикаго є понад 3500 ресторанів і кафе-піцерій, багато з яких входить до складу франчайзингової системи. Як приклад можна також навести етапи розвитку й розширення бізнесу на основі франчайзингу компанії «МакДональдс» з новою стратегією швидкого обслуговування клієнтів у США і за кордоном.

В індустрії пляшкових безалкогольних напоїв компанії «Кока-Кола», «Пепсі» і «Севен-Ап» завдяки франчайзингу одержали можливість виготовляти концентрований сироп централізовано й поставляти його спеціалізованим на розлив місцевим заводам, власники яких у результаті ставали керуючими місцевих роздрібних продаж.

Найчастіше виділяють три основні види франчайзинга: виробничий, товарний і сервісний.

При *виробничому франчайзингу* франшизер, який володіє технологією певного продукту, надає франшизанту сировину (зазвичай один чи декілька найважливіших інгредієнтів) для виробництва цього продукту, а також забезпечує франшизанта технічною інформацією й надає йому повноваження на виробництво і продаж товарів з товарним знаком франшизера. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, ресторани й підприємства швидкого обслуговування.

При *товарному франчайзингу* франшизанти набуває право розповсюджувати товари франшизера з його товарним знаком. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, продаж автомобільного палива, косметики або побутової техніки.

При *сервісному франчайзингу* франшизер розробляє систему певних послуг, які за умовами договору франшизанти обов'язково надає своїм споживачам. Прикладами такого франчайзингу можуть бути, наприклад, послуги з техобслуговування й ремонту автомобілів або послуги з обслуговування за кредитними картками.

Нижче наведено основні переваги, які отримують всі сторони франчайзингу:

- *франшизер* набуває можливість одержати вигоду від швидкого розширення свого бізнесу, не вдаючись до кредитів і не беручи на себе серйозних фінансових зобов'язань (відповідні витрати має франшизанти); франшизеру успіх франшизанти може бути більш вигідний, ніж експлуатація власного підприємства або торговельної точки з менеджером, що не вклав власних коштів у справу; розширюється мережа розподілу свого товару (послуг), особливо з укладенням франчайзингових контрактів, за якими франшизанти зобов'язаний купувати у франшизера необхідне обладнання та інгредієнти для виготовлення кінцевого товару; у випадку міжнародного франчайзингу франшизер ближче ознайомлюється із закордонним законодавством і веденням бізнесу в місцевих умовах, тобто набуває знання, одержання яких іншими шляхами коштувало би йому набагато дорожче;

- *франшизанти* набуває спеціальні знання за допомогою програм навчання і професійних консультацій з управління підприємством, які дають йому змогу конкурувати на ринку; використання відомого товарного знака або знака обслуговування франшизера спрощує входження франшизанти в ринок (крім того, франшизер проводить постійну рекламну кампанію на загальнонаціональному й місцевому рівнях у таких масштабах, які не під силу малій або середній фірмі; це надає можливість франшизанту повністю зосередитися на організації й роботі свого підприємства і не турбуватися про просування товару на ринку); франшизанту надається можливість придбання у франшизера обладнання або інгредієнтів, необхідних для виробництва кінцевого товару або надання послуг, за цінами, нижчими за ринкові;

– *споживач товарів або послуг* набуває можливості одержати товари й послуги, які відповідають сучасному рівню; за рахунок надходження іноземних інвестицій створюються нові робочі місця на території розповсюдження товарів і надання послуг; створюються умови для надходження коштів від оподаткування до бюджету держави франшизанта, а також розвитку суміжних галузей промисловості.

4.6. Авторські договори

Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.

Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами. Права на використання твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо у договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору.

Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо). Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передане право,

розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» (від 18.01.2003, № 72.).

Предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору. Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені передані чином

Якщо автор не передав твір замовникові відповідно до умов авторського договору замовлення, він повинен відшкодувати замовникові збитки, в тому числі упущену вигоду. Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішується у суді.

Приклад авторських договорів наведено в Додатку А.

5. ПАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЯ Й ДОКУМЕНТАЦІЯ. ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

5.1. Загальні відомості про патентну інформацію й документацію

Створення нових конкурентноздатних зразків техніки, технології й матеріалів можливе лише на основі всебічного аналізу науково-технічної інформації, яку в найбільш концентрованому вигляді подано насамперед у патентній документації.

Науково-технічна інформація (документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні й зарубіжні досягнення науки, техніки й виробництва, одержані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої та громадської діяльності) сьогодні стає одним із найважливіших джерел відомостей про процес матеріалізації нових знань. Тому інформаційна підготовка сучасного фахівця є одним з необхідних компонентів у його продуктивній та ефективній роботі.

Вільне орієнтування у величезному обсязі найрізноманітнішої інформації потребує наявності у фахівця певних знань у галузі науково-технічної, патентної документації й патентних класифікацій.

5.2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності

Обсяг інформації, що міститься в патентних документах, величезний. У них містяться майже всі дані про досягнення людства в галузі техніки й технології, тому надзвичайно важливо, щоб ця інформація була доступна всім, кому вона потрібна. З цього випливає, що потрібні системи, які певним чином ідентифікували би патентні документи, що належать до тієї чи іншої галузі техніки, і, отже, які би дали можливість знайти потрібну інформацію.

Сьогодні створені й широко застосовують спеціальні інструменти для вирішення цієї проблеми – це *міжнародні класифікації об'єктів промислової власності*, а саме міжнародна патентна класифікація (МПК), міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (МКТП), міжнародна класифікація зображальних елементів знаків (КЗЕ) і міжнародна класифікація промислових зразків (МКПЗ).

У багатьох державах історично склалися національні (внутрішні) патентні класифікації (НПК): США, Великій Британії, Японії та ін., проте міжнародна співпраця патентних відомств багатьох держав сприяла створенню міжнародної патентної класифікації (раніше цю систему часто називали міжнародною класифікацією винаходів – МКВ). Вона базується на Страсбурзькій угоді 1971 р., підготовленій Міжнародним бюро (ВОІВ).

Основне призначення МПК – бути інструментом для здійснення пошуку патентної й науково-технічної інформації стосовно конкретного технічного рішення.

МПК періодично переглядають з метою вдосконалення системи з урахуванням розвитку техніки, і зазвичай кожні п'ять років затверджують її нову редакцію. Так, перша редакція МПК діяла з 01.09.1968 до 30.06.1974, друга – з 01.07.1974 до 31.12.1979, третя – з 01.01.1980 до 31.12.1984, четверта – з 01.01.1985 до 31.12.1989, п'ята – з 01.01.1990 до 31.12.1994, шоста – з 01.01.1995 по 31.12.1999, сьома – з 01.01.2000 до 31.12.2005, восьма (МПК-2006) – з 01.01.2006 до 31.12.2008. Дев'ята редакція МПК (МПК-2009) набрала чинності з 01.01.2009. При цьому рекомендується, щоб патентні документи, які публікують і класифікують згідно з певною редакцією МПК, містили посилання на номер цієї редакції за допомогою відповідної арабської цифри (крім цифри 1): МПК, МПК2, МПК3, МПК4, МПК5, МПК6, МПК7 або МПК, МПК², МПК³, МПК⁴, МПК⁵, МПК⁶, МПК⁷. Також використовують скорочення англійської назви «Int. Cl» (від International Patent Classification).

Відповідно до реформи МПК (починаючи з восьмої редакції) класифікація була розділена на базовий і розширений рівні. Кожна редакція базового рівня вказується роком набрання нею чинності (МПК-2006, МПК-2009), а кожна нова версія розширеного рівня вказується роком і місяцем набрання чинності цієї версії (наприклад, МПК-2019.01)*.

МПК охоплює такі аспекти науки, техніки й технології, які можуть бути об'єктом патентного захисту. Її поділено на вісім розділів, кожен з яких позначено великою літерою латинського алфавіту від А до Н. Заголовки розділів лише наближено відображають їх зміст:

---

* Досвід роботи з попередніми редакціями МПК показав, що для значної частки користувачів (малих патентних відомств і непрофесійних користувачів патентної інформації) 70 000 рубрик (у сьомій редакції МПК) забагато; така кількість рубрик дає дуже багато деталей і перешкоджає правильному класифікуванню або визначенню класифікаційних індексів, за якими слід проводити пошук. Для класифікування невеликих масивів національних патентних документів дуже деталізована класифікаційна система не потрібна, оскільки спричиняє небажані складнощі під час проведення пошуку в таких колекціях. Щоб уникнути цього, було створено базовий рівень, який містить 20 000 рубрик, що будуть переглядатися лише в разі нагальної потреби, і таким чином лишатиметься стабільним та надійним для великої кількості користувачів. Усім документам будуть присвоєні принаймні індекси базового рівня.

З іншого боку, для великих відомств або досвідчених пошуковців поточна редакція МПК недостатньо деталізована. Таким користувачам потрібна система, яку можна легко розширювати і адаптувати до нових технічних досягнень. Поглиблений рівень відповідає цій вимозі, даючи можливість вносити поновлення кожні три місяці, що означає, що його обсяг значно збільшиться протягом наступних років. Поглиблений рівень складається з усіх груп базового рівня і великої кількості детальніших підрозділів.

А – Життєві потреби людини;
В – Виконання операцій. Транспортування;
С – Хімія. Металургія;
D – Текстиль. Папір;
Е – Будівництво;
F – Машинобудування. Освітлювання. Опалювання. Зброя.
Підривні роботи;
G – Фізика;
H – Електрика.

Розділи поділяють на класи, індекс кожного з яких складають з індексу розділу та двозначного числа, наприклад В 01, F 28. Заголовок класу відображає зміст класу, наприклад:

В01 Фізичні чи хімічні процеси або устаткування взагалі;
F28 Теплообмін взагалі.

Кожний клас містить один або більше підкласів. Індекс підкласу складають з індексу класу й великої літери латинського алфавіту, наприклад, В01F. Заголовок підкласу з максимальною точністю визначає зміст підкласу, наприклад:

В01F Змішування, наприклад розчинювання, емульгування, диспергування.

Кожний підклас складають з окремих рубрик, які називають «дробовими рубриками». Серед дробових рубрик розділяють основні групи й підгрупи.

Індекс дробової рубрики складають з індексу підкласу, за яким розміщено два числа, відокремлених одне від іншого похилою рискою.

Індекс основної групи складають з індексу підкласу, за яким розташовано одно-, дво- або тризначне число, похила риска та два нулі, наприклад В01F 9/00. Текст основної групи визначає галузь техніки, яку вважають доцільною для проведення пошуку, наприклад:

В01F 7/00 Змішувачі з обертальними перемішувальними пристроями у нерухомих резервуарах; тістомісилки.

Підгрупи утворюють рубрики, підпорядковані основній групі. Індекс підгрупи є аналогічним індексу основної групи, проте після похилої риски розташовано щонайменше дві цифри, крім 00, наприклад В01F 7/10.

Кожну третю або четверту цифру після похилої риски слід розуміти як подальше додаткове ділення попередньої цифри. Отже, підгрупу з індексом 3/426 треба поставити після підгрупи 3/42, але перед підгрупою 3/43.

Текст підгрупи завжди розглядають у границях обсягу її основної групи й визначає тематичну галузь, у якій вважають найбільш доцільним проведення пошуку. Перед текстом підгрупи ставлять одну або більше крапок, які визначають ступінь її підпорядкованості, тобто вказують на те, що підгрупа є рубрика, підпорядкована найближчій вище розташованій рубриці, надрукованій з меншим відступом, тобто такій, що має на одну крапку менше (рис. 4.1).

15/00 T
 15/02 . T1
 15/04 .. T2
 15/06 ... T3
 15/08 . T4
 15/10 .. T5
 15/12 ... T6
 15/14 .... T7

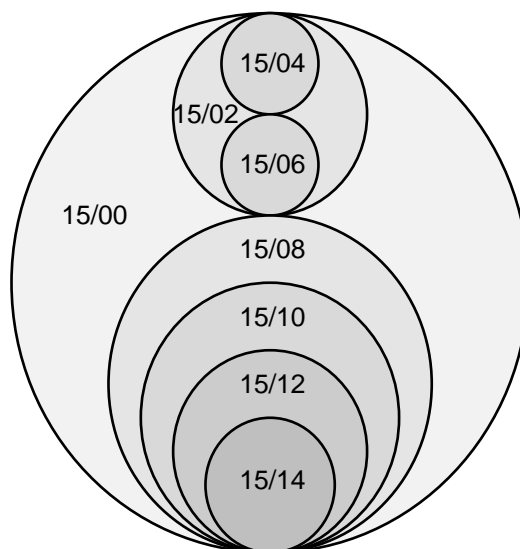

Рис. 4.1. Приклад ієрархічної структури основної групи B29B 15/00
 (тут «Т»—«Т7» – охоплення тематики різних груп)

У будь-якому разі текст підгрупи слід розглядати в границях змісту вище розташованої рубрики, якій підпорядковано цю групу, наприклад:

B01F 3/00 Змішування, наприклад диспергування, емульгування, відповідно до змішуваних фаз;

3/18 . твердих речовин з твердими речовинами.

Текст підгрупи B01F 3/18 має розумітися так: «Змішування, наприклад диспергування, твердих речовин з твердими речовинами».

Або, наприклад:

B01F 7/00 Змішувачі з обертальними перемішувальними пристроями у нерухомих резервуарах; тістомісилки

7/16 . з мішалками, що обертаються навколо вертикальної осі

7/18 .. з лопатками або лопатями

Текст підгрупи B01F 7/18 слід розглядати так: «Змішувачі з обертальними перемішувальними пристроями у вигляді мішалок, що споряджені лопатками або лопатями та обертаються навколо вертикальної осі в нерухомих резервуарах».

Отже, повний класифікаційний індекс складають з комбінації символів, які використовують для позначення розділу, класу, підкласу та основної групи або підгрупи (рис. 4.2).

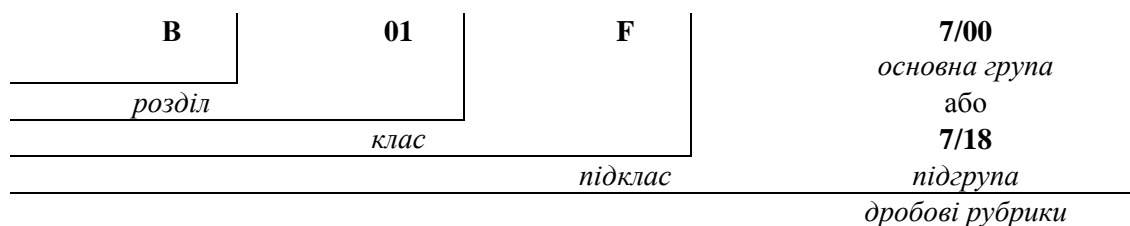

Рис. 4.2. Приклад повного класифікаційного індексу згідно з МПК

Часто за заголовком класу, підкласу або за рубрикою йде фраза в дужках, яка містить посилання на іншу рубрику МПК. Така фраза вказує на те, що тематика, яку визначають посиланням, охоплюється іншою рубрикою (або рубриками) МПК.

Посилання може мати одне з таких значень:

- а) обмеження обсягу (тобто звуження границь рубрики, яку розглядають);
- б) вказівку про перевагу (іншої рубрики над тією, яку розглядають);
- в) інформативну вказівку (у цьому разі інша рубрика «має перевагу» порівняно з рубрикою, яку розглядають).

Технічна суть винаходу стосується або створення (вдосконалення) будь-якого об'єкта, або того, яким чином цей об'єкт використовують. Цей факт знаходить своє відбиття в побудові МПК, яка поєднує в собі два підходи до оцінки класифікованого об'єкта: функціонально-орієнтований і галузевий.

Винаходи (корисні моделі; далі – винаходи), суть яких полягає в природі або функції об'єкта, називають функціонально-орієнтованими. Їх класифікують у функціонально-орієнтованих підрозділах МПК, наприклад:

B01D Розділяння;

C01 Неорганічна хімія;

C07 Органічна хімія.

Винаходи, суть яких полягає в застосуванні або використанні об'єкта в певній галузі, називають галузевими винаходами й класифікують у галузевих підрозділах МПК, наприклад:

C01B Неметалеві елементи; їх сполуки;

C07C Ациклічні або карбоциклічні сполуки.

При цьому слід зазначити, що не завжди підрозділи МПК можуть розглядатись як повністю функціонально-орієнтовані або повністю галузеві.

Часто єдиною інформацією, що розкриває суть певного технічного рішення, є інформація про галузь його використання. У цьому разі винахід буде повністю класифіковано в галузевому підрозділі МПК. Якщо ж конструктивні або функціональні особливості об'єкта винаходу належать до кількох галузей застосування, а також якщо застосування об'єкта в певній галузі не є технічно суттєвим, винахід буде класифіковано у функціонально-орієнтованому підрозділі МПК.

Правильне класифікування технічної суті можна здійснити, дотримуючись таких послідовних дій:

1) передусім слід вибрати найбільш відповідний розділ, потім клас, підклас і, нарешті, основну групу або в її границях найбільш відповідну підгрупу з найбільшою кількістю крапок, обсяг якої буде достатнім, щоб охопити всі найважливіші особливості технічної суті об'єкта, який розглядають;

2) як альтернативу, групу можна знайти за допомогою алфавітно-предметного показника до МПК.

Основним елементом довідково-пошукового апарату (ДПА) до МПК є:

- покажчики класів до МПК відповідних редакцій класифікації;
- алфавітно-предметні покажчики (АПП), у яких всі технічні поняття, що містяться в МПК, розташовано в алфавітному порядку;
- покажчики відповідності між технічним змістом рубрик різних редакцій МПК.

Використання покажчиків відповідності доцільно як на стадії визначення області пошуку, так і безпосередньо під час пошуку для постійного коректування та уточнення пошукової області. Особливо це стосується, наприклад, класу B29 «Обробляння пластиків; обробляння речовин у пластичному стані взагалі», зміст якого значно змінився, починаючи з четвертої редакції МПК.

Витяг з дев'ятої редакції МПК наведено в додатку Б, а приклад розміщення матеріалу в МПК – у додатку В.

5.3. Джерела патентної інформації

Патентна інформація – це сукупність відомостей про результат науково-технічної діяльності, які містяться в описах, прикладених до заявок на винаходи або до охоронних документів, про правовий статус патентних документів, а також про умови реалізації прав, що випливають з патентних документів.

Розрізняють первинні та вторинні джерела патентної інформації.

До первинних джерел патентної інформації належать патентні документи в тому вигляді, у якому їх публікують відомства промислової власності (наприклад, патенти на винаходи й корисні моделі; відомості про заявки на винаходи, які прийняті до розгляду; авторські свідоцтва на винаходи)*. До вторинних джерел патентної інформації належать документи, які є результатом аналітико-синтетичного перероблення первинних джерел (реферати або анотації описів винаходів, видання інформаційних центрів, які спеціалізуються на публікації первинних джерел патентної інформації або широко використовують їх, наприклад, офіційні бюлетені патентних відомств держав та ін.).

Майже будь-яке джерело (первинне чи вторинне) патентної інформації містить два види інформації: бібліографічну й технічну.

Бібліографічні дані, які використовують у патентних документах, ідентифікують за допомогою так званих «кодів ІНІД» (ІНІД – це скорочення найменування «Узгоджені на міжнародному рівні цифрові коди для ідентифікації даних»), які визначають згідно зі стандартом BOIB ST.9 «Рекомендації, що

---

* Станом на 01.04.2014 в Україні видано 123821 патенти на винаходи, 132925 патентів на корисні моделі, 38949 патентів на промислові зразки, 256688 свідоцтв на знаки для товарів і послуг, 13 свідоцтв на топографії інтегральних мікросхем, 3115 реєстрацій кваліфікованих зазначень походження товарів (URL: <http://www.uipv.org/ua/vsjogo.html>).

стосуються бібліографічних даних патентних документів і свідоцтв додаткової охорони».

Розглянемо основні коди ІНІД, які використовують у джерелах патентної інформації.

(10) *Ідентифікація охоронного документа.*

(11) Номер документа.

Зазвичай номери документів утворюють послідовність, яка зростає (починаючи з числа 1, наприклад, в Україні; а в Російській Федерації, яка є правонаступником СРСР, номери патентів на винаходи, щоб їх не плутати з номерами авторських свідоцтв і патентів СРСР, утворюють серію, номери якої починаються з 2 000 000).

(13) Код виду документа.

Код у загальному випадку містить літеру й цифру; літера *A* – це документи, які обов’язково містять текст первісної заявки, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України на винаходи зі строком дії 6 років (до 01.06.2000 – 5 років)); літера *B* – це документи, які містять текст заявки необов’язково в первісному вигляді, але такі, що не належать до наданих прав промислової власності; літера *C* – це документи, які належать до наданих прав промислової власності (наприклад, патенти України зі строком дії 20 років); літера *U* – це документи, які обов’язково містять текст первісно поданої заявки на корисну модель, але такі, що не належать до прав, наданим на корисну модель; цифра найчастіше позначає рівень публікації документа, наприклад *C1* (код виду документа зазвичай визначають згідно зі стандартом *BOIB ST.16* «Рекомендовані стандартні коди для ідентифікації різних видів патентних документів»).

(15) Дата реєстрації документа.

(19) Код держави, відомства або організацій, що здійснила публікацію документа.

Так, Україна має код *UA*, Російська Федерація – *RU*, СРСР – *SU*, США – *US*, Велика Британія – *GB*, Німеччина – *DE*, Франція – *FR*, Швейцарія – *CH*, Японія – *JP*, Канада – *CA*, Норвегія – *NO*, Швеція – *SE*, Італія – *IT* і т.ін. (згідно зі стандартом *BOIB ST.3* «Рекомендовані стандартні двобуквені коди для представлення держав, адміністративних одиниць і міжнародних організацій»; цей стандарт визначає також коди міжнародних організацій, наприклад, *BOIB* – *WO*, Європейського патентного відомства – *EP*, Євразійської патентної організації – *EA* і т.ін.).

(20) *Дані, що стосуються заявки на охоронний документ.*

(21) Номер заявки.

Для нумерації заявок на патенти застосовують дві основні серії:

1) річні серії, у яких номер заявки складається найчастіше з цифр, що позначають рік подання заявки, і порядкового номера, що зростає й надають заявкам протягом даного року (причому щорічно починаються нові серії). Така система діє, наприклад, в Україні й Російській Федерації. В Україні до 01.01.2000 перші дві цифри номера заявки позначають рік подання заявки, третя й четверта – місяць подання заявки, а наступні чотири – порядковий номер, що присвоюють заявці протягом даного року (щорічно починаються нові серії). Починаючи з 01.01.2000 номерам заявкам на винаходи й корисні моделі надавали 10 цифр: перші чотири – рік подання заявки, п'ята й шоста – місяць подання заявки, а останні чотири – порядковий номер, що присвоювали заявці протягом даного року (щорічно розпочинали нові серії). Зараз в Україні номери заявки на винаходи й корисні моделі мають 10 символів: при цьому безпосередньо перед номером заявки (який складається з 9 цифр – року подання заявки і порядкового номеру, що присвоюють заявці протягом даного року) на винахід додають літеру «а», наприклад, а200814679, а перед номером заявки на корисну модель – літеру «u», наприклад, u200901022.

2) серії, які продовжуються – заявкам під час їх реєстрації присвоюють номери в послідовності, яка зростає протягом періоду, що перевищує рік. Така серія існувала в СРСР, номери якої перевищили 5 000 000.

(22) Дата подання заявки.

Якщо треба написати дати з використанням григоріанського календаря, найчастіше дані зазначають у послідовності: «число, місяць, рік», рідше – «рік, місяць, число», а ще рідше – «місяць, число, рік». Між числами, що позначають число, місяць і рік, проставляють крапку, похилу риску або пробіл (наприклад, «21.09.2008», «21/09/2008», «21 09 2008»).

(24) Дата, з якої набирають чинності права, що впливають з патенту.

(26) Мова публікації заявки.

(30) *Пріоритетні дані.*

(31) Номер(и) попередньої(их) заявки(ок) у державі-учасниці Паризької конвенції.

(32) Дата(и) подання пріоритетної(их) заявки(ок) у державу-учасницю Паризької конвенції.

(33) Код держави-учасниці Паризької конвенції, у яку подано попередню(і) заявку(и), згідно зі стандартом BOIB ST.3.

(40) *Дата (дати) надання документа для загального ознайомлення.*

(46) Дата публікації відомостей про видачу патенту (а в Україні, крім того, і номер офіційного бюлетеня, наприклад «25.05.2009. Бюл. № 10, 2009 р.»).

(47) Дата надання документа для загального ознайомлення шляхом вкладки.

(50) *Технічна інформація.*

(51) Міжнародна патентна класифікація (МПК).

- (52) Внутрішня або Національна патентна класифікація (НПК).
- (53) Універсальна десяткова класифікація (УДК).
- (54) Назва винаходу або корисної моделі.
- (56) Список документів-аналогів, якщо його не включено безпосередньо в текст опису винаходу (корисної моделі).
- (57) Реферат або формула винаходу (корисної моделі).
- (60) *Посилання на інші юридично пов'язані національні патентні документи.*
- (62) Номер і дата подання попередньої заявки, з якої виділено даний документ, до Укрпатенту.
- (70) *Ідентифікація осіб, які мають відношення до охоронного документа.*
- (71) Прізвище, ім'я та по батькові або повне найменування заявника.
- (72) Винахідник(и), код держави.
- (73) Власник охоронного документа.
- (74) Прізвище, ім'я та по батькові представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного).
- (75) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) є також заявником(ами).
- (76) Прізвище, ім'я та по батькові винахідника(ів), який(і) є також заявником(ами) і власником(ами) охоронного документа.
- (80) *Ідентифікація даних, що стосуються міжнародних конвенцій, крім Паризької конвенції.*
- (86) Номер і дата подання заявки за процедурою РСТ (процедура, передбачена Договором про патентну кооперацію (див. п. 3.2)).
- Коди ІНІД стосовно знаків для товарів і послуг визначають стандартом ВОІВ ST.60 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про товарні знаки», а стосовно промислових зразків – стандартом ВОІВ ST.80 «Рекомендації, що стосуються бібліографічних даних про промислові знаки».
- Технічна інформація патентного документа на винахід чи корисну модель зазвичай містить:
- а) короткий опис стану рівня техніки;
  - б) докладний опис винаходу, який надає можливості спеціалісту в цій галузі використовувати винахід;
  - в) за потреби одне або більше креслень (або хімічних формул), які сприяють кращому розумінню винаходу;
  - г) пункти формули винаходу, яка визначає обсяг правової охорони, яку надають.
- В Україні безпосередньо опис винаходу (корисної моделі) містить такі розділи:
- галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель);

- рівень техніки (тут наводять дані про відомі заявнику аналоги винаходу (корисної моделі) з виділенням серед них найближчого аналога, який раніше називався прототипом);
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік фігур, креслень (якщо на них є посилання в опису);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

Вторинні джерела патентної інформації містять бібліографічні дані про патентні документи та інформацію про їх зміст.

Найбільш оперативним і зручним джерелом інформації про винаходи є офіційні бюлетені, які видають патентні відомства різних держав зазвичай кілька разів на рік. Інформацію про винаходи в них публікують значно раніше публікації повних описів винаходів.

В Україні таким джерелом є бюлетень Укрпатенту «Промислова власність», у Російській Федерації – бюлетені «Изобретения» (з 1992 р.) і «Полезные модели» (з 1993 р.), «Изобретения стран мира» (з 1985 р.), у США – «Official Gazette of US Patent Office» (частково ці бюлетені є в Державному патентному фонді, м. Київ, вул. Антоновича, 180).

Офіційний бюлетень «Промислова власність» видається з 1993 року. Періодичність видання встановлюється, виходячи з обсягу матеріалів, що надійшли на публікацію. З 1993 р. по 2001 р. видавалось від 3 до 11 номерів офіційного бюлетеня на рік, починаючи з 2002 року офіційний бюлетень виходив один раз на місяць у двох книгах. З квітня 2007 року офіційний бюлетень видається двічі на місяць у двох книгах.

З урахуванням змін у чинній нормативно-правовій базі сфери правової охорони інтелектуальної власності здійснюється удосконалення структури офіційного бюлетеня та складу відомостей, що публікуються в ньому.

У кожній з книг офіційного бюлетеня надаються такі відомості:

Книга 1 «Винаходи, корисні моделі, топографії інтегральних мікросхем» містить такі розділи:

- офіційні повідомлення;
- відомості про заявки на винаходи, які прийняті до розгляду;
- відомості про видачу патентів України на винаходи;
- відомості про видачу патентів України на корисні моделі;
- відомості про реєстрацію топографій інтегральних мікросхем;
- покажчики;
- сповіщення.

Книга 2 «Промислові зразки, знаки для товарів і послуг, кваліфіковані зазначення походження товарів» містить такі розділи:

- офіційні повідомлення;
- відомості про видачу патентів України на промислові зразки;
- відомості про видачу свідоцтв України на знаки для товарів і послуг;
- відомості про знаки, зареєстровані відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків та/або Протоколу до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, яким надана охорона в Україні;

- відомості про добре відомі знаки в Україні;
- відомості про заявки на реєстрацію кваліфікованих зазначень походження товарів та/або права на використання кваліфікованих зазначень походження товарів, які прийняті до розгляду;
- відомості про реєстрацію кваліфікованих зазначень походження товарів;
- відомості про реєстрацію права на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів;
- покажчики;
- сповіщення;
- кольорові зображення промислових зразків;
- кольорові зображення знаків для товарів і послуг.

З 2005 року офіційний бюлетень «Промислова власність» випускався також на CD-ROM, а з 2008 року випускається на DVD.

З 2006 року електронна версія офіційного бюлетеня «Промислова власність» розміщена на веб-сайтах Департаменту інтелектуальної власності та Державного підприємства «Український інститут промислової власності» (натепер «Український інститут інтелектуальної власності»).

З 1994 року до офіційного бюлетеня «Промислова власність» видається Річний покажчик, який містить нумераційні, систематичні та іменні покажчики об'єктів промислової власності, відомості про які були опубліковані протягом року.

Враховуючи сучасні світові тенденції у сфері доступу до патентної документації, з № 1 за 2015 рік припинено тиражування офіційного бюлетеня «Промислова власність» на паперовому носії з метою комплектування патентних фондів організацій України національною патентною документацією. Для зручності користування інформаційними продуктами державної системи правової охорони інтелектуальної власності України розроблено електронну версію офіційного бюлетеня «Промислова власність» на оптичному диску CD-ROM у форматі PDF з інтегрованою пошуковою системою.

Патентні відомства видають також річні, піврічні та квартальні покажчики, які надають суттєву допомогу у швидкому отриманні інформації.

Є три основні види покажчиків:

1) нумераційні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розташовані в порядку їх зростання;

2) систематичні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розташовані в порядку наданих їм індексів класифікації (наприклад, МПК);

3) іменні; такі покажчики містять номери публікації різних видів патентних документів, розташовані в алфавітному порядку імен винахідників, заявників або патентовласників.

Інформація про винаходи у вигляді рефератів є також і в галузевих реферативних виданнях. У нашій державі з 1995 року виходить Український реферативний журнал (УРЖ) «Джерело» – періодичне інформаційне видання, призначене для оперативного відображення змісту друкованих в Україні наукових видань із природничих, технічних, суспільних і гуманітарних дисциплін.

В УРЖ «Джерело» реферуються монографії, збірники наукових праць,

матеріали конференцій, посібники для вишів, серіальні (періодичні та продовжувані) видання, автореферати дисертацій, препринти. Джерелом інформації для підготовки УРЖ є обов'язковий примірник творів друку України, що надходить у Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Український реферативний журнал «Джерело» виходить у чотирьох серіях:

– Серія 1. Природничі науки (рубрики серії: Природничі науки в цілому; Фізико-математичні науки; Хімічні науки; Науки про Землю; Біологічні науки);

– Серія 2. Техніка. Промисловість. Сільське господарство (рубрики серії: Техніка в цілому; Енергетика. Радіоелектроніка; Гірнична справа; Машинобудування. Хімічна технологія. Легка промисловість; Будівництво; Транспорт; Сільське господарство);

– Серія 3. Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво (рубрики серії: Соціологія. Демографія; Історія. Історичні науки; Економіка. Економічні науки; Політика. Політичні науки; Державо і право. Юридичні науки; Культура. Наука. Освіта; Філологічні науки; Мистецтво. Мистецтвознавство; Релігія; Філософські науки. Психологія);

– Серія 4. Медицина (рубрики серії: Медицина. Медичні науки).

Усі чотири серії УРЖ «Джерело» виходять із періодичністю 1 раз у 2 місяці (6 разів на рік).

Ще одним із джерел інформації про винаходи є фірмові журнали, які видають фірми-виробники технічної продукції, а також видання іноземних фірм.

Зразки деяких джерел патентної інформації наведено в додатку Г.

Разом з патентною інформацією під час проведення патентних досліджень користуються також і науково-технічною інформацією, до якої належать видання ВІНТІ, галузевих інститутів інформації, довідники, енциклопедичні статті, підручники й навчальні посібники, статті та огляди в галузевій періодиці, матеріали симпозіумів і конференцій, стандарти, звіти про науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДР і ДКР), рекламні проспекти й фірмові каталоги та ін.

5.4. Патентні дослідження

5.4.1. Загальні відомості про патентні дослідження

Основні вимоги до проведення патентних досліджень й відповідні форми звіту установлює державний стандарт ДСТУ 3575–97 «Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення». Цей стандарт застосовують в усіх галузях господарської діяльності на етапах створення й використання об'єкта господарської діяльності, у зв'язку з чим у студентів мають бути навички щодо застосування цього стандарту.

В Україні також діє і стандарт ДСТУ 3574–97 «Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення», який застосовують для забезпечення використання об'єкта господарської діяльності в Україні й за кордоном без порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності.

Складений і оформлений патентний формуляр засвідчує стан об'єкта господарської діяльності (як товару) щодо порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності та правової охорони об'єкта господарської діяльності під час використання його шляхом продажу, видачі ліцензій, показу на виставках і ярмарках.

Патентний формуляр входить до складу комплексу технічної документації на об'єкт господарської діяльності та складається на підставі звіту про патентні дослідження, що проводять згідно з ДСТУ 3575–97.

Патентні дослідження – це системний науковий аналіз властивостей об'єкта господарської діяльності* (ОГД) протягом його життєвого циклу, які впливають з правової охорони об'єктів промислової власності.

За своїм характером і змістом патентні дослідження належать до прикладних науково-дослідних робіт.

Мета патентних досліджень – визначення патентної ситуації щодо об'єкта господарської діяльності, тобто пристрою, способу або позначення для товарів і послуг.

Патентні дослідження виконують на всіх етапах життєвого циклу ОГД (життєвий цикл ОГД – це сукупність взаємопов'язаних етапів створення, використання й послідовного вдосконалення ОГД). При цьому патентні дослідження проводять у складі таких робіт: маркетингу; менеджменту; прогнозування; перспективного й поточного планування; визначення напрямів, темпів розвитку засобів технічного забезпечення своєї діяльності; проектування; формування замовлення виконавцям; вибору напрямів дослідження в разі створення нових і модернізації існуючих ОГД; виконання НДР і ДКР; науково-технічного співробітництва; постановки ОГД на виробництво; підвищення якості ОГД, удосконалення технології; матеріального й технологічного забезпечення виробництва; експлуатації ОГД; придбання обладнання й ліцензій; реалізації ОГД (продажу, експонування на виставках, ярмарках, продажу ліцензій); правової охорони об'єктів промислової власності.

Результатом патентних досліджень є звіт про патентні дослідження.

Матеріали звіту використовують під час розробки документів, які пов'язані з діяльністю суб'єкта господарської діяльності, у тому числі: прогнозів, програм, планів створення й розвитку виробництва ОГД і надання по-

---

* *Господарська діяльність* – будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних і нематеріальних благ, що виступають у формі товару.

Суб'єкт господарської діяльності – юридична особа (підприємство, об'єднання підприємств, установа, організація будь-якої організаційно-правової форми, а також громадянин, що має статус підприємця).

Патентна ситуація щодо ОГД – сукупність даних з правової охорони об'єктів промислової власності.

слуг; тематичних карток; заявок на розроблення та освоєння ОГД; вихідних вимог замовника на виконання НДР і ДКР; технічних і тактико-технічних завдань на виконання НДР і ДКР; звітів про проведення НДР і ДКР; технічних умов (технічного опису) на розроблений ОГД; стандартів на розроблений ОГД; карт технічного рівня та якості ОГД; заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності; патентних формулярів.

Під час проведення патентних досліджень виконують такі види робіт:

- 1) визначення патентоздатності ОГД;
- 2) визначення ситуації щодо використання прав на об'єкти промислової власності;
- 3) виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкт промислової власності.

Патентоздатність ОГД визначають на основі досліджень загальнодоступної патентної та іншої науково-технічної інформації.

Ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності визначають на основі результатів статистичної обробки патентної документації, яка стосується ОГД; результатів аналізу відомостей щодо укладених ліцензійних договорів і договорів про передачу права власності; аналізу можливостей застосування в ОГД відомих об'єктів промислової власності.

Порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності виявляють на основі досліджень патентної документації, що стосується ОГД; результатів порівняльного аналізу об'єктів промислової власності та ОГД.

Завдання патентних досліджень визначаються стадіями життєвого циклу ОГД (для матеріального ОГД основними стадіями життєвого циклу є дослідження, проектування, виготовлення, реалізація замовнику, монтаж, експлуатація, зняття з експлуатації, демонтаж, утилізація) і відповідними видами робіт, встановленими нормативно-технічними документами.

Розрізняють такі основні види патентного пошуку, які залежать від характеру об'єктів пошуку: тематичний, іменний, нумераційний, пошук патентів-аналогів і пошук для виявлення патентних прав.

Під час *тематичного пошуку* виявляють аналоги (аналог технічного об'єкта – це відомий до дати пріоритету засіб того ж призначення, сукупність ознак якого подібна до сукупності суттєвих ознак даного об'єкта; найближчий аналог (прототип) – це аналог технічного об'єкта, який є найближчим до нього за сукупністю ознак).

Іменний пошук застосовують для контролю діяльності різних фірм та інших заявників. За допомогою аналізу результатів цього виду пошуку можна зробити висновок про пріоритетні напрями роботи провідних фірм у певній галузі техніки. Для його проведення використовують алфавітно-іменні показники.

Нумераційний пошук здійснюють, щоб встановити тематичну належність документа, його зв'язок з іншими документами, а також правовий статус. Нумераційні пошукові системи найчастіше містять номер документа (патенту, заявки тощо), індекс МПК та ін.

Нумераційні покажчики випускають як окремими випусками, так і у складі, наприклад, офіційних бюлетенів.

Пошук патентів-аналогів, тобто патентів, виданих у різних державах на один і той же винахід (корисну модель), дає змогу значно скоротити обсяг патентних документів, які розглядають, а також полегшити деякі інші патентно-інформаційні дослідження.

Пошук для виявлення патентних прав зводять до визначення патентно-правової охорони певного винаходу (корисної моделі) або патентних прав певних осіб.

Найчастіше під час курсового й дипломного проектування студенти мають справу з тематичним пошуком, тому розглянемо його докладніше.

Після формулювання завдання на проведення патентних досліджень розробляють регламент, який містить:

- визначення предмета пошуку;
- зазначення мети пошуку інформації;
- визначення держав пошуку інформації;
- визначення ретроспективності пошуку*;
- визначення класифікаційних індексів;
- вибір джерел інформації.

Першим етапом розроблення регламенту пошуку інформації на проведення патентних досліджень є визначення предмета пошуку.

Предмет пошуку визначають, виходячи з конкретних завдань патентних досліджень, категорії об'єкта (продукт (пристрій, речовина) або процес), а також з того, які саме його елементи, параметри, властивості та інші характеристики досліджуватимуть.

Якщо темою патентних досліджень є пристрій (апарат, машина, технологічна лінія або її елементи), то предметами пошуку можуть бути: пристрій у цілому (загальна компоновка, принципова схема); принцип роботи пристрою; вузли й деталі; матеріали (речовини), які використовують для виготовлення окремих елементів пристрою; технологія виготовлення пристрою; галузі можливого застосування пристрою.

Якщо розглядають будь-яку систему в цілому (наприклад, технологічну лінію або установку), то слід звернути увагу на її конструктивні або функціональні елементи, які не є тривіальними й можуть мати загальне застосування.

---

* ДСТУ 3575–97 передбачає визначення ретроспективності пошуку після визначення класифікаційних індексів, проте, на нашу думку, коректніше поміняти ці два етапи місцями.

У цьому разі слід розглядати як систему в цілому, так і її конструктивні або функціональні елементи.

Якщо темою патентних досліджень є речовина, то предметом пошуку можуть бути: сама речовина (її якісний або кількісний склад); процес (спосіб) одержання речовини; вихідні матеріали; галузі можливого застосування речовини.

Якщо темою патентних досліджень є технологічний процес (спосіб), то предметом пошуку можуть бути: технологічний процес у цілому; його етапи, якщо він являє собою самостійний охоронопридатний об'єкт; вихідні продукти; проміжні продукти та процеси (способи) їх одержання; кінцеві продукти й галузі їх застосування; обладнання, на основі якого реалізують цей процес (спосіб).

Формулювати предмет пошуку слід, за можливості, з використанням термінології, прийнятої у відповідній системі класифікації. Конкретизація предмета пошуку зводиться до наближення його формулювання до найменувань рубрик МПК, НПК, УДК. Слід зазначити, що під час проведення досліджень предмет пошуку може бути уточнений.

Другим етапом регламенту пошуку інформації є зазначення мети пошуку інформації.

Метою патентних досліджень може бути одержання вихідних даних для забезпечення високого технічного рівня й конкурентоздатності ОГД; використання сучасних науково-технічних досягнень і виключення невиправданого дублювання досліджень і розробок; дослідження технічного рівня ОГД, виявлення тенденцій його розвитку; визначення відповідності ОГД умовам патентоздатності; обґрунтування конкретних вимог щодо вдосконалення існуючої та створення нової продукції й технології; аналіз конкурентоздатності ОГД та ін.

Третім етапом регламенту пошуку інформації є визначення держав пошуку інформації. При цьому керуються завданнями проведення патентних досліджень.

Визначаючи патентоздатність ОГД, пошук зазвичай слід проводити щонайменше по таких державах: Україна, Російська Федерація, США, Франція, Велика Британія, Німеччина, Японія, Швейцарія, СРСР (з урахуванням того, що 1991 року СРСР перестав існувати як держава), а також по державах, у яких найбільш розвинута досліджувана галузь техніки.

Вибір держав пошуку, щоб визначити технічний рівень і тенденції розвитку ОГД, здійснюють за результатами попереднього пошуку по УРЖ «Джерело», РЖ ВІНІТІ та інших матеріалах (тематичних добірках, картотеках, аналітичних оглядах тощо).

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності (експертиза ОГД на патентну чистоту), пошук здійснюють по дер-

жавах, відносно яких не повинні бути порушені права патентовласників (наприклад, застосовуючи ОГД на території України й Російської Федерації, державами пошуку будуть ці дві держави).

Четвертим етапом регламенту пошуку інформації є визначення ретроспективності пошуку.

Визначаючи патентоздатність ОГД, який належить до профілюючих напрямів діяльності організації, патентні дослідження проводять найчастіше на глибину 50 років, а визначаючи патентоздатність ОГД, який не належить до профілюючих напрямів діяльності організації – зазвичай не менше ніж на 15 років.

Проводячи патентні дослідження з метою визначення рівня й тенденцій розвитку виду техніки, до якого належить ОГД, пошук здійснюють на глибину, достатню для встановлення тенденцій розвитку даного виду техніки (від 5 до 15 років).

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності, глибину пошуку визначають строком дії патенту в державі пошуку (зазвичай не більше 20 років).

Виявляючи порушення прав власників чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності, глибину пошуку визначають дійсним строком дії даного охоронного документа.

П'ятим етапом регламенту пошуку інформації є визначення класифікаційних індексів.

Для пошуку науково-технічної інформації використовують універсальну десяткову класифікацію, а для пошуку патентної інформації – міжнародну й національні патентні класифікації. При цьому слід враховувати можливі зміни систем класифікації протягом часу, що дорівнює ретроспективності (глибині) пошуку (у зв'язку з цим доцільно четвертим, а не п'ятим (як згідно з ДСТУ 3575–97) етапом регламенту пошуку поставити саме визначення ретроспективності пошуку).

Основи визначення класифікаційних рубрик МПК було розглянуто в п. 5.2.

При цьому слід пам'ятати про наявність декількох підрозділів, у яких можна виявити аналоги даного об'єкта (наприклад, фільтри взагалі класифікують у класі B01, а фільтри спеціального призначення або їх комбінації з іншими пристроями класифікують у галузевих рубриках, наприклад, A01J 11/06, A47J 31/06, D01D 1/10).

Також слід мати на увазі, що якщо, наприклад, об'єктом досліджень є клапан, який застосовують у двигунах внутрішнього згоряння, то пошук слід проводити не тільки в рубриках, які стосуються клапанів безпосередньо, а й у рубриках, які стосуються двигунів.

Останнім, шостим, етапом регламенту пошуку інформації є вибір джерел інформації.

Основні види джерел патентної інформації розглянуто в п. 5.3.

Правильний вибір джерел інформації безпосередньо впливає на якість, достовірність, а також на працевитрати усіх патентних досліджень*.

Вибір джерел інформації здійснюють з урахуванням завдань проведення патентних досліджень, наявності інформаційних джерел у державі, оперативності виходу у світ джерела інформації, інформативності джерела, а також характеру інформації в джерелі.

Визначаючи патентоздатність об'єкта, використовують джерела патентної, науково-технічної інформації та офіційні нормативно-методичні матеріали.

Визначаючи ситуацію щодо використання прав на об'єкти промислової власності, використовують головним чином джерела патентної інформації та офіційні нормативно-методичні матеріали.

Найширше коло джерел інформації застосовують під час патентних досліджень з метою визначення рівня й тенденцій розвитку певного об'єкта техніки. При цьому використовують насамперед реферативну інформацію, повні описи винаходів (корисних моделей) до патентних документів, стандарти, технічні умови, кон'юктурно-економічну інформацію (проспекти, каталоги, фірмові довідники тощо) та іншу науково-технічну літературу.

Передусім потрібно звертатися до джерел інформації, які найбільш доступні й забезпечують за мінімальної трудомісткості максимальну ймовірність виявлення аналогів.

Після розробки регламенту пошуку інформації виконують безпосередньо пошук, оброблення інформації та оформлення довідки про пошук.

Під час проведення пошуку слід встановити раціональну черговість пошуку, щоб найшвидше знайти потрібну інформацію. При цьому бажано концентрувати увагу на рубриках класифікації, у яких імовірність знаходження необхідних документів найбільша. Перед розповсюдженням пошуку на інші галузі техніки слід взяти до уваги вже отримані результати пошуку й, корегуючи його галузі, вивчити посилання, які знаходяться в знайденій документації. Так, наявність значної кількості посилань на патентну літературу може бути сигналом, який вказує на потребу більш докладного вивчення науково-технічної й довідкової літератури. Під час пошуку часто доцільно користуватися посиланнями (постійними й поточними), які наводять у виданнях. Так, у РЖ ВІНТІ постійні посилання вказують на суміжні й міжгалузеві розділи й випуски РЖ, а поточні посилання наводять у кінці розділів як переліки номе-

---

* Суттєву допомогу в проведенні патентного пошуку може надати мережа Інтернет, в якій достатньо повно представлений значний обсяг інформації, яка надається як на платній, так і на безоплатній основі (див. додаток И).

рів рефератів, які містять відомості, що мають належність до основного розділу, але розміщені в інших розділах цієї ж серії.

Після проведення пошуку інформації настає черга її систематизації та аналізу.

Аналіз документації, яку відібрано в результаті пошуку, починають з її систематизації, яка залежить від виду виконуваних робіт. Так, для визначення ситуації щодо використання прав на об'єкт промислової власності відібрані документи систематизують за державами й фірмами, за національними й іноземними заявниками, а охоронні документи національних заявників – за роками подачі заявок.

Для визначення рівня й тенденцій розвитку техніки відібрані патентні документи та джерела науково-технічної інформації систематизують згідно з технічними рішеннями, спрямованими на одержання одного й того ж технічного результату й за роками їх створення.

Відібрані проспекти й каталоги систематизують за типами об'єктів, а документи, які стосуються однотипних об'єктів – за державами, фірмами й роками випуску.

Після систематизації всієї відібраної документації здійснюють попередній аналіз, у результаті якого відбирають найбільш цікаві технічні рішення. Після цього детально аналізують ці рішення залежно від виду виконуваних робіт і остаточно оформлюють звіт про патентні дослідження (ДСТУ 3575–97).

У навчальному процесі звіт про патентні дослідження може бути оформлено за спрощеною формою. Приклад оформлення розділу «Патентні дослідження» розрахунково-пояснювальної записки курсового (дипломного) проекту наведено в додатку Д.

Найчастіше предметом пошуку під час курсового й дипломного проектування є пристрій: апарат, машина, технологічна лінія або їх складові частини, рідше – процес (спосіб) і речовина.

Установивши предмет пошуку, здійснюють його аналіз, тобто розчленовують об'єкт на елементи. При цьому ознаки об'єкта можна виписати у вигляді таблиці, розташовуючи їх у певній послідовності.

Під час аналізу технічного рішення, що належить до пристроїв, спочатку в таблицю вписують усі його основні функціональні елементи (вузли, складові частини, деталі) з вказівкою виконуваних ними функцій. Далі зазвичай визначають ознаки, які характеризують конструктивні особливості окремих функціональних елементів, тобто геометричну форму, матеріал, з якого виготовляють цей елемент, співвідношення розмірів (якщо вони впливають на ефективну роботу предмета пошуку) та ін.

Під час аналізу технічного рішення, що належить до процесів (способів), перш за все слід виділити ознаки, які характеризують наявність операцій і

прийомів, які складають процес (спосіб). Потім виписують ознаки, що характеризують послідовність здійснення операцій і прийомів у часі (для цього в попередній графі (стовпчику) таблиці операції записують у порядку їх слідування під час реалізації процес (способу)). Далі зазначають параметри проведення кожної з операцій і прийомів (температура, тиск, швидкість тощо) і засоби, які використовують під час реалізації цих операцій і прийомів (речовини, інструменти, пристрої тощо).

Під час аналізу технічного рішення, що належить до речовин передусім виписують компоненти, які складають речовину, а потім – ознаки, що характеризують кількісний склад речовини (зазвичай кількісний склад характеризують в інтервалі співвідношень компонентів, наприклад, $N_i - 8-12\% \text{ мас.}$). Після цього зазначають ознаки, які можуть характеризувати геометричні й фізичні властивості речовини або її компонентів (наприклад, форму частинки, довжину й діаметр волокон, агрегатний стан та ін.).

Після виділення всіх ознак об'єкта слід виділити так звані *суттєві ознаки*, тобто такі ознаки, кожна з яких необхідна, а всі разом достатні для того, щоб відрізнити даний об'єкт від усіх інших і характеризувати його з метою досягнення цим об'єктом необхідного технічного результату*. Тобто суттєвою ознакою можна вважати лише таку ознаку об'єкта, за відсутності якої в сукупності його ознак не можна одержати потрібний технічний результат. Якщо розглядають винахід (або корисну модель), то всі його суттєві ознаки наведено у формулі винаходу, що значно спрощує аналіз.

5.4.2. Особливості формули винаходу (корисної моделі)

Формула винаходу (корисної моделі) – це стисла словесна характеристика технічної суті винаходу, що містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатніх, щоб досягти зазначеного заявником технічного результату**. У разі визнання об'єкта винаходом лише формула набуває правового значення і є єдиним критерієм визначення обсягу винаходу (за нею встановлюють факт використання чи невикористання винаходу).

---

* Під *технічним результатом*, якого можна досягти під час реалізації винаходу (корисної моделі), розуміють виявлення нових технічних властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі), обумовлених введенням до нього нових суттєвих ознак. Технічний результат може бути виражений, наприклад, у зменшенні чи збільшенні крутного моменту, у зниженні чи підвищенні коефіцієнта тертя, зменшенні чи збільшенні поверхні контакту фаз, у структурному перетворенні в процесі кристалізації, у поліпшенні контакту робочого органа із середовищем тощо.

** Більш докладно порядок складання формули винаходу (корисної моделі) буде розглянуто в п. 7.7.

Формула має:

- стисло й чітко виражати технічну суть винаходу, а саме відображати в логічному визначенні об'єкт винаходу сукупністю його суттєвих ознак;
- визначати обсяг винаходу, а саме межі прав власника патенту, встановлені нормативними актами;
- бути засобом відрізнєння об'єкта винаходу від інших об'єктів або визначення схожості для встановлення факту використання винаходу.

Формула може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів.

Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики технічної суті одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення стосовно окремих випадків його виконання або використання.

Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з розвитком та (або) уточненням окремих суттєвих ознак стосовно деяких випадків виконання й використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

Багатоланкова формула, що характеризує один винахід (корисну модель), має один незалежний пункт і наступний (наступні) за ним залежний (залежні) пункт (пункти).

Багатоланкова формула, що характеризує групу винаходів, має декілька незалежних пунктів, кожен з яких характеризує один з винаходів групи (наприклад, «спосіб перероблення полімерів і пристрій для його здійснення» або «зубна щітка, ворс зубної щітки, матеріал ворсу і спосіб його одержання»). При цьому кожен з винаходів групи може бути охарактеризований із залученням залежних пунктів, підпорядкованих відповідному незалежному пункту.

Незалежний пункт формули має починатися з назви винаходу (корисної моделі), яку зазначено в заяві та описі, і складатися зазвичай з обмежувальної й відмітної (відрізняльної) частин формули, що відокремлюють одну від одної виразом «який (яка, яке) відрізняється тим, що...». Обмежувальна частина формули включає ознаки, спільні для об'єкта, що заявляють, і найближчого аналога (тобто відомі ознаки), а відмітна – нові ознаки, що відрізняють об'єкт від найближчого аналога (тобто відмітні ознаки).

При цьому слід мати на увазі, що відрізнитись об'єкт може лише наявністю ознак, а не їх відсутністю.

У залежний пункт формули винаходу (корисної моделі) включають суттєві ознаки, що уточнюють сукупність ознак, зазначену в незалежному пункті формули винаходу, у тому числі шляхом розвитку чи уточнення окремих ознак цієї сукупності, та потрібні лише в окремих випадках, у конкретних формах виконання винаходу або за особливих умов його використання.

Залежний пункт формули включає родові поняття, що відображає призначення винаходу зазвичай скорочено порівняно з тим, що було наведено в незалежному пункті, і посилання на незалежний пункт та (або) залежний (залежні) пункт (пункти), якого (яких) він стосується.

У залежному пункті формули, що характеризує один об'єкт, в усіх випадках під поняттям «Пристрій за п. 1» розуміють повний зміст першого пункту формули, а саме сукупність усіх без винятку ознак, наведених у його обмежувальній та відмітній частинах.

Формулу (або кожний пункт багатоланкової формули) викладають у вигляді одного речення, окремі частини якого відокремлюють одну від одної комами, а не крапками із комою, бо це сприяє включенню у формулу мінімальної кількості ознак, підкреслює їх єдність і чітко виражає суть винаходу (при цьому перший пункт формули може бути досить великим: прикладом тому може бути винахід відповідно до патенту України № 52642, лише шостий пункт формули якого займає понад 12 сторінок офіційного бюлетеня «Промислова власність»!).

Визначення найближчого аналога серед аналогів здійснюють зазвичай за одним із двох таких способів:

1) за максимальною кількістю подібних суттєвих ознак даного об'єкта та ознак аналогів;

2) за одною (двома) суттєвою ознакою, яка значною мірою, порівняно з іншими, впливає на досягнення технічного результату, та яку можна виділити із сукупності схожих з ознаками аналога.

При цьому на практиці найчастіше використовують перший із зазначених способів. Так, якщо проєктований об'єкт характеризується суттєвими ознаками А, Б, В, Г, Д, Е і під час патентних досліджень виявлено три аналоги І, ІІ, ІІІ, кожний з яких характеризується суттєвими ознаками:

І – А, Б, В, Ж, И, К;

ІІ – А, Б, В, Г;

ІІІ – А, Б, В, Г, Д, Ж, К, М,

то як найближчий аналог вибирають аналог ІІІ (спільні суттєві ознаки – А, Б, В, Г, Д)*.

5.4.3. Аналіз умов патентоздатності технічного рішення

Перевірку *новизни* технічного рішення здійснюють шляхом порівняння сукупності ознак об'єкта, що заявляється, із сукупністю ознак найближчого аналога. При цьому виявляють подібні ознаки, тобто ознаки, що ідентичні чи еквівалентні одна одній.

---

* При цьому слід мати на увазі, що незважаючи на відповідність проєктованого об'єкта умові новизни, всі ознаки (А, Б, В, Г) аналога ІІ використано в проєктованому об'єкті. Отже, останній визнається таким, що підпадає під дію патенту, яким охороняється аналог ІІ, і під час використання проєктованого об'єкта будуть порушені права власника зазначеного патенту.

Ідентичними називають ознаки, що збігаються за функцією, яку вони виконують, і за формою їх виконання, а еквівалентними – ознаки, що збігаються за функцією, яку вони виконують, і за результатом, якого досягають, використовуючи заявлений винахід.

Винахід не визнають як такий, що відповідає умові новизни, а, отже, – і умові патентоздатності, якщо в рівні техніки виявлено засіб, якому властиві ознаки, ідентичні або еквівалентні всім ознакам, що і в запропонованій заявником формулі винаходу.

Винахід має *винахідницький рівень*, якщо для фахівця він не впливає з рівня техніки.

Винахід відповідає винахідницькому рівню, якщо не виявлено рішення, які мають ознаки, що збігаються з відмітними ознаками заявленого винаходу, або якщо такі рішення виявлено, але не підтверджено відомість впливу відмітних ознак заявленого винаходу на зазначений заявником технічний результат.

Умові винахідницького рівня також відповідають:

- індивідуальна сполука, яка підпадає під загальну структурну формулу групи відомих сполук, але її не описано як спеціально одержану чи досягнену, і виявляє при цьому нові невідомі для цієї групи сполук властивості в кількісному та якісному відношенні (селективний винахід);

- композиція, яка складається принаймні з двох відомих інгредієнтів, що забезпечують синергетичний ефект, можливість досягнення якого не впливає з рівня техніки, тобто який виявляє властивості інгредієнтів таким чином, що кількісні показники хоча б однієї з них вищі, ніж показники тієї ж властивості окремого інгредієнта*;

- процеси (способи) одержання нових індивідуальних сполук (класу, групи) із встановленою структурою;

- процеси (способи) одержання відомих індивідуальних сполук (класу, групи) із встановленою структурою, якщо в їх основу покладено нову для цього класу чи групи сполук реакцію, або невідомі умови проведення відомої для цього класу чи групи сполук реакції.

Винаходи не визнають як такі, що відповідають умові винахідницького рівня, якщо в основу їх покладено:

- доповнення відомого засобу будь-якою відомою частиною (частинами), яка (які) додається (додаються) до нього за відомими правилами, для до-

---

* Як приклад такої композиції можна навести сплав Вуда (за ім'ям англійського інженера-винахідника Барнаба Вуда (Wood), який розробив цей сплав 1860 року) – легкоплавкий сплав на основі вісмуту (температура плавлення сплаву 68 °C). Сплав містить за масою, %: вісмуту – 50, свинцю – 25, олова й кадмію – по 12,5, температура плавлення яких 271,0; 327,4; 231,9 і 321,1 °C, відповідно.

сягнення технічного результату, щодо якого встановлено вплив саме таких доповнень;

- заміна будь-якої частини (частин) відомого засобу іншою відомою частиною (частинами) для досягнення технічного результату, щодо якого встановлено вплив саме такої заміни;

- вилучення будь-якого засобу (елемента, дії) з одночасним вилученням обумовленої його наявністю функції й досягненням звичайного для такого вилучення технічного результату (спрощення конструкції, зменшення маси, габаритів, матеріаломісткості, підвищення надійності, скорочення тривалості процесу тощо);

- збільшення кількості однотипних елементів чи дій для посилення технічного результату, який обумовлено наявністю в засобі саме таких елементів чи дій;

- виконання відомого засобу або його частини (частин) з відомого матеріалу для досягнення технічного результату, який обумовлено відомими властивостями цього матеріалу;

- створення засобу, який складається з відомих частин, вибір яких і зв'язок між якими здійснені за відомими правилами й рекомендаціями та технічний результат, якого при цьому досягають, обумовлений лише відомими властивостями зазначених частин і зв'язків між ними;

- використання відомих речовин, штаму мікроорганізму за новим призначенням, якщо нове призначення обумовлено його відомими властивостями, структурою, виконанням і відомо, що саме такі властивості, структура, виконання потрібні для реалізації зазначеного призначення.

Винахід не визнають як такий, що відповідає умові винахідницького рівня, якщо в його основу покладено заміну кількісної ознаки (ознак), показ таких ознак у взаємозв'язку або в заміні його виду за умови, що факт впливу кожної з них на зазначений технічний результат відомий і нові значення цих ознак або їх взаємозв'язок можна одержати, виходячи з відомих залежностей, закономірностей.

І, нарешті, якщо розроблюваний об'єкт відповідає умовам новизни й винахідницького рівня, то перевіряють чи є об'єкт *промислово придатним*, тобто чи можна його використати в промисловості, сільському господарстві, медицині чи іншій сфері діяльності.

Остаточно, якщо об'єкт новий, має винахідницький рівень і промислово придатний, то він відповідає умовам патентоздатності (при цьому слід мати на увазі, що, як було зазначено в п. 2.2,1 об'єкт не повинен суперечити суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі).

6. ПРАВОВА ОХОРОНА ВІНАХОДІВ І КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ

6.1. Загальні положення

Визнання об'єктів промислової власності об'єктами правової охорони засвідчується виданими на них у встановленому законодавством порядку охоронними документами, якими в Україні є патенти на винаходи, патенти на корисні моделі, патенти на промислові зразки, патенти на сорти рослин, а також свідоцтва на знаки для товарів і послуг і свідоцтва на топографії інтегральних мікросхем.

Патент – це охоронний документ, що засвідчує пріоритет*, авторство і право власності на об'єкт промислової власності.

Саме право власності забезпечує можливість патентовласнику в межах строку дії патенту на території певної держави (або певних держав) виготовляти й реалізовувати запатентовану продукцію на монопольній основі. Тим самим виключають довільний доступ конкурентів до запатентованого технічного рішення й забезпечують умови для одержання додаткового прибутку, поки це рішення, після закінчення строку дії патенту, не стане доступним для будь-якої особи.

Знову створюваний технічний об'єкт, який розглядають як товар, має подвійний характер: індивідуальний під час створення й суспільний під час його використання. Індивідуальний характер об'єкта зумовлений тим, що під час його створення витрачаються як розумові, так і фізичні ресурси, які відводяться від іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом і споживанням. Але, якщо інформація про об'єкт стає доступною, він втрачає свій індивідуальний характер. Проте виникає запитання: якщо кожен може вільно використати новий об'єкт, хто ж відповідатиме за витрати, пов'язані з його розробленням? Одним з головних завдань системи патентування технічних розробок є забезпечення стимулів для створення й використання нових об'єктів. Це досягається за рахунок того, що патентовласник дістає виключні права на комерційне використання запатентованих технічних рішень на обмежений період часу в обмін на публічне розкриття суті цих рішень. При цьому виключні права, що забезпечуються патентом, стосуються лише комерційного використання запатентованого об'єкта, але в цьому разі залишається можливість іншим особам без відома патентовласника використовувати технічну інформацію, розкриту, наприклад, в описі винаходу або корисної моделі. Отже, зазначена інформація може вільно використовуватися, наприклад, для удосконалення існуючого об'єкта чи створення на його основі нового.

---

* *Пріоритет* – першість у поданні заявки на видачу охоронного документа.

В Україні діють декілька видів патентів на винаходи й корисні моделі.

Патент на винахід – це різновид патенту, що видають за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід.

Патент на корисну модель – це різновид патенту, що видають за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель.

Крім того, також розрізняють *патент на секретний винахід* і *патент на секретну корисну модель*. У цьому випадку винахід або корисна модель належить до державної таємниці (відомості, що становлять державну таємницю, регламентуються Законом України «Про державну таємницю» та іншими нормативно-правовими актами).

Також в Україні впродовж певного строку діяли *деклараційний патент на винахід* – (різновид патенту, що видають за результатами формальної експертизи та експертизи на локальну новизну заявки на винахід), а також *деклараційний патент на секретний винахід*. Строк дії деклараційного патенту на винахід становив спочатку п'ять, а згодом шість років від дати подання заявки до Установи.

У зв'язку з тим, що натеper в Україні деклараційні патенти на винаходи не видають, далі розглядатимемо лише патенти на винаходи.

Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Департаменту інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (далі – Установа), а строк дії патенту на корисну модель – 10 років від дати подання заявки до Установи*.

6.2. Умови патентоздатності

Згідно із Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним, а корисна модель, якщо вона є новою і промислово придатною.

Є і інші вимоги щодо надання винаходу або корисній моделі правової охорони. Частину з них було зазначено в пп. 2.2.1 і 2.2.2. Так, винахід і корисна модель, крім відповідності умовам патентоздатності, не повинні суперечити суспільним інтересам, а також принципам гуманності й моралі.

Об'єктом винаходу (корисної моделі), якому (якій) надається правова охорона, може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу (при цьому дію патенту, виданого на спосіб одержання продукту, поширюють і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом).

---

* Строки дії патенту на секретний винахід та патенту на секретну корисну модель дорівнюють строку засекречення винаходу або корисної моделі, але не можуть бути довшими від зазначених строків охорони винаходу або корисної моделі.

Винахід (корисну модель) визнають новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Рівень техніки також включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна) у тій редакції, в якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передує даті подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, то даті її пріоритету, і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

При цьому на визнання винаходу (корисної моделі) патентоздатним не впливає розкриття інформації про нього винахідником або особою, яка одержала від винахідника прямо чи опосередковано таку інформацію, протягом 12 місяців до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету (при цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації покладається на заінтересовану в цьому особу).

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не впливає явно із рівня техніки. Іншими словами, відповідність технічного рішення винахідницькому рівню означає, що воно має бути продуктом творчості. Продукт же творчості не тільки завжди відрізняється від усього, що було раніше, але й навіть, якщо його і створено на основі відомих об'єктів, сам результат має бути несподіваним.

Винахід (корисну модель) визнають промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

6.3. Право на одержання патенту

Право на одержання патенту має передусім винахідник або винахідники, які спільно створили винахід (корисну модель)*. При цьому зазначені винахідники мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними.

Винахіднику також належить право авторства, яке є невід'ємним особистим правом і охороняється безстроково. Винахідник при цьому має право на присвоєння свого імені створеному ним винаходу (корисній моделі).

Право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) має роботодавець винахідника. Винахідник подає роботодавцю письмове повідомлення про створений ним службовий винахід (корисну модель) з описом, що розкриває суть технічного рішення. Після цього роботодавець пови-

---

* Не визнаються винахідниками фізичні особи, які не внесли особистого творчого внеску у створення винаходу (корисної моделі), а надали винахіднику (винахідникам) тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні та (або) оформленні заявки.

нен протягом чотирьох місяців подати до Установи заявку на одержання патенту чи передати право на його одержання іншій особі або прийняти рішення про збереження службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації. У цей же строк роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умови виплати йому (або його правонаступнику) винагороди. Якщо роботодавець не виконає зазначених вимог у встановлений строк, то право на одержання патенту на службовий винахід (корисну модель) переходить до винахідника або його правонаступника. У цьому разі за роботодавцем залишається переважне право на придбання ліцензії.

Строк збереження роботодавцем чи його правонаступником службового винаходу (корисної моделі) як конфіденційної інформації, якщо його не використано, має бути не більше чотирьох років. У протилежному разі право на одержання патенту переходить до винахідника чи його правонаступника.

Якщо винахід (корисну модель) створено двома чи більше винахідниками незалежно один від одного, то право на одержання патенту на цей винахід чи патенту на корисну модель належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Установи або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату пріоритету (за умови, що зазначена заявка не вважається відкликаною, не відкликана, або за якою не прийнято рішення про відмову у видачі патенту).

6.4. Порядок одержання патенту

Особа, яка бажає одержати патент і має на це право, подає до Установи *заявку* – сукупність документів, необхідних для видачі Установою патенту на винахід чи патенту на корисну модель.

За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу.

Якщо винахід (корисна модель) створено з використанням інформації, що становить державну таємницю, чи цей винахід (корисна модель) згідно із Законом України «Про державну таємницю» стосується державної таємниці, то заявка подається до Установи через компетентні органи.

Заявка на винахід має стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу), а заявка на корисну модель – однієї корисної моделі (вимога єдиності корисної моделі).

Заявку складають українською мовою й вона має містити:

- заяву про видачу патенту України на винахід чи патенту України на корисну модель;
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);

– реферат*.

У заяві про видачу патенту слід зазначати заявника (заявників) і його (їх) адресу, а також навести дані про винахідника (винахідників).

Винахідник має право вимагати, щоб його не згадували як винахідника даного винаходу (корисної моделі) у будь-якій публікації Установи.

Опис винаходу (корисної моделі) повинен викладатися у визначеному порядку й розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно й повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Формула винаходу (корисної моделі) повинна виражати його суть, базуватися на описі й викладатись у визначеному порядку зрозуміло й стисло.

Реферат складається лише для інформаційних цілей. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

За подання заявки сплачують збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки (зазначений строк може бути продовжено, але не більше ніж на шість місяців; за продовження строку сплачують збір).

Датою подання заявки є дата одержання матеріалів, що містять принаймні:

- заяву в довільній формі про видачу патенту, викладену українською мовою;

- відомості про автора та його адресу, викладені українською мовою;

- матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), викладений українською або іншою мовою; у цьому випадку для збереження дати подання заявки переклад цього матеріалу українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

Якщо Установа вважає, що на момент одержання матеріали заявки не відповідають зазначеним вимогам, то вона повідомляє про це заявника. Якщо протягом двох місяців заявник усунув недоліки, то датою подання заявки буде дата одержання Установою виправлених матеріалів. У противному разі заявку вважають неподаною.

Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же винахід (корисну модель) протягом дванадцяти місяців від дати подання попередньої заявки до Установи чи до відповідного органу держави-учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності (див. п. 3.2), якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

З метою подальшого розгляду заявки на предмет видачі патенту уповноважений Установою заклад експертизи – Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» – проводить експертизу заявки.

---

* Вимоги щодо елементів заявки докладно викладено в «Правилах складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» від 22.01.2001 (див. розд. 7).

Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи, складається з попередньої експертизи, формальної експертизи та, за заявкою стосовно патенту на винахід (секретний винахід), – кваліфікаційної експертизи і проводиться закладом експертизи відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» (від 15.03.2002).

До встановлення дати подання заявки здійснюють її попередній розгляд, у ході якого заявка, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, розглядають на предмет наявності в ній матеріалів, які можуть становити державну таємницю. Якщо заявлене технічне рішення становить державну таємницю, заявку в Установі розглядають у режимі секретності.

Після подання заявки та за наявності документа про сплату збору за її подання проводять *формальну експертизу заявки* (експертизу за формальними ознаками), тобто експертизу, у ході якої встановлюють дату подання заявки, належність зазначеного в заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можна визнати винаходами (корисними моделями), і відповідність складу заявки та її оформлення встановленим вимогам.

Щоб змінити матеріали заявки, за запитом формальної експертизи заявнику надають два місяці від дати одержання ним повідомлення закладу експертизи. Якщо за цей строк недоліки не усунуті й заявник не подає клопотання про продовження відповідного строку, заявка вважається неподаною, про що заявнику надсилається повідомлення.

За належності об'єкта, що заявляється, до об'єктів технології, визначених зазначеним Законом, відповідності документів заявки формальним вимогам Закону та правил, встановлених на його основі Установою, а також відповідності документа про сплату збору за подання заявки встановленим вимогам заявнику надсилається за заявкою стосовно:

- патенту на винахід – повідомлення про завершення формальної експертизи та можливість проведення кваліфікаційної експертизи (тобто експертизи, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності);
- патенту на корисну модель – рішення Установи про видачу патенту на корисну модель.

По закінченні вісімнадцяти місяців від дати подання заявки на видачу патенту на винахід, а якщо заявлено пріоритет, то від дати пріоритету, Установа публікує у своєму офіційному бюлетені («Промислова власність») відомості про заявку за умови, що її не відкликано, її не вважають відкликаною або якщо за нею не прийнято рішення про відмову у видачі патенту. За клопотанням заявника Установа публікує відомості про заявку раніше зазначеного строку. Відомості про заявки, які становлять державну таємницю, не публікують.

За клопотанням будь-якої особи та за наявності документа про сплату збору за кваліфікаційну експертизу заявки проводять зазначену експертизу. Клопотання подають протягом трьох років від дати подання заявки.

Під час кваліфікаційної експертизи заклад експертизи має право запитати від заявника додаткові матеріали, які йому треба надати протягом двох місяців від дати отримання запиту. Якщо заявник у відповідний строк не подасть відповідні матеріали або мотивоване клопотання щодо продовження цього строку, заявку вважають відкликаною.

У результаті кваліфікаційної експертизи Установа приймає рішення про видачу патенту на винахід або рішення про відмову у видачі патенту на винахід, які надсилають заявнику.

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати одержання ним рішення про видачу патенту.

Також заявник має право перетворити заявку на видачу патенту на винахід на заявку на видачу патенту на корисну модель і навпаки в будь-який час до одержання ним рішення про видачу патенту або рішення про відмову в його видачі. У цьому разі зберігається встановлена дата подання заявки, а якщо заявлено пріоритет, – дата її пріоритету. За подання заяви про перетворення заявки сплачується збір.

Опубліковані відомості про заявку на патент на винахід надають замовнику тимчасову правову охорону в обсязі формули винаходу, з урахуванням якої їх опубліковано. При цьому заявник має право на одержання компенсації за завдані йому після публікації відомостей про заявку збитки від особи, яка порушила права заявника.

На підставі рішення про видачу охоронного документа й за наявності документа про сплату державного мита за його видачу, а також документа про сплату збору за публікації про його видачу здійснюють державну реєстрацію патенту на винахід або патенту на корисну модель. Установа здійснює видачу патенту в місячний строк після його державної реєстрації та одночасно публікує відомості про видачу патенту.

Патент видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання одного і того ж патенту мають кілька осіб, їм видається один патент. Патент на корисну модель видається під відповідальність його власника за відповідність корисної моделі умовам патентоздатності.

До виданого патенту на вимогу його власника Установа вносить виправлення очевидних помилок з наступним повідомленням про це в офіційному бюлетені.

У випадку втрати чи зіпсування патенту його власнику видається дублікат патенту у порядку, встановленому Установою. За видачу дубліката патенту сплачується збір.

6.5. Права та обов'язки, що впливають з патенту

Права, що впливають з патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу.

Права, що впливають з патенту на секретний винахід чи з патенту на секретну корисну модель, діють від дати внесення інформації про нього до відповідного Реєстру.

Патент надає його власникові виключне право використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Взаємовідносини під час використання винаходу (корисної моделі), патент на який належить кільком особам, визначають угодою між ними. Якщо така угода відсутня, кожний власник патенту може використовувати винахід (корисну модель) за своїм розсудом, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) іншій особі без згоди інших власників патенту.

Використанням винаходу (корисної моделі) визнають:

- виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;
- застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним.

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй.

Процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

Будь-який продукт, процес виготовлення якого охороняється патентом, за відсутності доказів протилежного вважається виготовленим із застосуванням цього процесу за умови виконання принаймні однієї з двох вимог:

- продукт, виготовлений із застосуванням процесу, що охороняється патентом, є новим;
- існують підстави вважати, що зазначений продукт виготовлено із застосуванням даного процесу і власник патенту не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити процес, що застосовувався при виготовленні цього продукту.

У такому разі обов'язок доведення того, що процес виготовлення продукту, ідентичного тому, що виготовляється із застосуванням процесу, який охороняється патентом, відрізняється від останнього, покладається на особу, щодо якої є достатні підстави вважати, що вона порушує права власника патенту.

Власник патенту може використовувати попереджувальне маркування із зазначенням номера патенту на продукті чи пакуванні продукту, виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі).

Патент надає його власникові право забороняти іншим особам використовувати винахід (корисну модель) без його дозволу (за винятком випадків, якщо таке використання не визнають порушенням прав, що надає патент).

Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником.

Власник патенту має право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію^{*}) на використання винаходу (корисної моделі) на підставі ліцензійного договору, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) такий дозвіл надається тільки за погодженням із Державним експертом.

Договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами.

Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на винахід (корисну модель) або видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені відомостей в обсязі та порядку, встановлених Установою, з одночасним внесенням їх до Реєстру. За опублікування зазначених відомостей та запропонованих стороною договору змін до відомостей про видачу ліцензії сплачуються збори.

За ліцензійним договором власник патенту (ліцензіар) передає право на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі (ліцензіату), яка бере на себе зобов'язання сплачувати ліцензіару обумовлені договором платежі та здійснювати інші дії, передбачені договором про виключну або невиключну ліцензію.

За договором про виключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату в повному обсязі, на визначеній території й на обумовлений строк, залишаючи за собою право використовувати винахід (корисну модель) у частині, що не передається ліцензіату. При цьому ліцензіар не має права надавати ліцензії на використання винаходу (корисної моделі) іншій особі на цій же території в обсязі наданих ліцензіату прав.

За договором про невиключну ліцензію ліцензіар передає право на використання винаходу (корисної моделі) ліцензіату, залишаючи за собою право

---

^{*} *Ліцензія* – це дозвіл власника патенту (ліцензіара), що видається іншій особі (ліцензіату), на використання винаходу (корисної моделі) на певних умовах (див. п. 5.3).

на використання винаходу (корисної моделі), включаючи право надання ліцензій іншим особам.

Власник патенту має сплачувати відповідні збори за підтримання чинності патенту й добросовісно користуватися виключним правом, що впливає з патенту.

Якщо винахід (корисна модель), крім секретного винаходу (корисної моделі), не використовують або неповністю використовують в Україні протягом трьох років, починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту, то будь-яка особа, яка має бажання й виявляє готовність використовувати винахід (корисну модель), якщо власник прав відмовляється від укладання ліцензійного договору, може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу (корисної моделі) на умовах невиключної ліцензії.

З метою забезпечення здоров'я населення, оборони держави, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства Кабінет Міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу (корисної моделі) визначеній ним особі без згоди власника патенту в разі його безпідставної відмови у видачі ліцензії на використання винаходу (корисної моделі).

При цьому:

- 1) дозвіл на таке використання надається виходячи з конкретних обставин;
- 2) обсяг і тривалість такого використання визначаються метою наданого дозволу, і у випадку напівпровідникової технології воно має бути лише некомерційним використанням органами державної влади чи виправленням антиконкурентної практики за рішенням відповідного органу державної влади;
- 3) дозвіл на таке використання не позбавляє власника патенту права надавати дозволи на використання винаходу (корисної моделі);
- 4) право на таке використання не передається, крім випадку, коли воно передається разом з тією частиною підприємства чи ділової практики, в якій здійснюється це використання;
- 5) використання дозволяється переважно для забезпечення потреб внутрішнього ринку;
- 6) про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі) власнику патенту надсилається повідомлення одразу, як це стане практично можливим;
- 7) дозвіл на використання відміняється, якщо перестають існувати обставини, через які його видано;
- 8) власнику патенту сплачується адекватна компенсація відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі).

Рішення Кабінету Міністрів України про надання дозволу на використання винаходу (корисної моделі), строк і умови його надання, відміну дозво-

лу на використання, розмір та порядок виплати винагороди власнику патенту можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Будь-яка особа, яка до дати подання до Установи заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету в інтересах своєї діяльності з комерційною метою добросовісно використала в Україні з комерційною метою технологічне (технічне) рішення, тотожне заявленому винаходу (корисній моделі), чи здійснила значну й серйозну підготовку для такого використання, зберігає право на безплатне продовження цього використання або на використання винаходу (корисної моделі), як це передбачено зазначеною підготовкою (право попереднього користування).

Не визнають порушенням прав, що впливають з патенту, використання запатентованого винаходу (корисної моделі):

- у конструкції чи під час експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід (корисна модель) використовують виключно для потреб зазначеного засобу;
- без комерційної мети;
- з науковою метою або в порядку експерименту;
- за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо).

6.6. Припинення дії патенту та визнання його недійсним

Власник патенту в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

Дія патенту припиняється в разі несплати у встановлений строк річного збору за підтримання його чинності (дія патенту припиняється з першого дня року, за який збір не сплачено). Збір за підтримку чинності патенту на секретний винахід чи патенту на секретну корисну модель не сплачують.

Патент може бути визнано в судовому порядку недійсним повністю або частково в разі:

- а) невідповідності запатентованого винаходу (корисної моделі) умовами патентоздатності;
- б) наявності у формулі винаходу (корисної моделі) ознак, яких не було в поданій заявці;
- в) неподання заявником заявки до Установи й неповідомлення Установи про свої наміри здійснити патентування даного винаходу (корисної моделі) в іноземній державі перед поданням заявки на одержання охоронного документа на винахід (корисну модель) у відповідні установи іноземних держав;

г) видачі патенту внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

Якщо патент чи його частину визнано недійсними, Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

6.7. Захист прав власника патенту

Якщо права власника патенту порушено, він може вимагати: припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення його прав, і відновлення становища, що існувало до порушення прав; стягнення завданих збитків, включаючи неодержані доходи; відшкодування моральної шкоди; застосування інших передбачених законодавчими актами заходів, пов'язаних із захистом прав власника патенту.

7. ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ І ПОДАННЯ ЗАЯВКИ НА ВИНАХІД (КОРИСНУ МОДЕЛЬ)*

7.1. Загальні положення

Цей розділ максимально наближений до Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 22.01.2001, № 22.

7.1.1. Ці Правила розроблені відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (далі – Закон), Паризької конвенції з охорони промислової власності від 20 березня 1883 року, яка є чинною на території України з 25 грудня 1991 року, Договору про патентну кооперацію, підписаного 19 червня 1970 року, який є чинним на території України з 25 грудня 1991 року, і визначають вимоги до документів заявки на видачу патенту (деклараційного патенту) України на винахід (секретний винахід) і деклараційного патенту України на корисну модель (секретну корисну модель).

Вимоги Правил є обов'язковими для заявників.

7.1.2. Перелік визначень та скорочень

- ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності;
- Договір – Договір про патентну кооперацію;
- заявка – сукупність документів, необхідних для видачі Установою патенту (деклараційного патенту) на винахід чи деклараційного патенту України на корисну модель;
- заявник – особа, яка подала заявку;
- Інструкція – Інструкція до Договору про патентну кооперацію;
- міжнародна заявка – заявка, яка подана згідно з Договором;
- МПК – Міжнародна патентна класифікація;
- особа – фізична або юридична особа;
- представник – представник у справах інтелектуальної власності (патентний повірений);
- секретний винахід (секретна корисна модель) – винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесену до державної таємниці;
- Укрпатент – Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» Міністерства освіти і науки України** – уповноважений Установою державний заклад для розгляду і проведення експертизи заявок;
- Установа – Міністерство освіти і науки України.

---

* Розділ зазначених Правил, що стосується подання міжнародної заявки (міжнародної фази), а також підрозділ, що стосується особливостей змісту заявки на винахід щодо штаму мікроорганізму, культури клітин рослин і тварин тут не розглядаються.

** Як було зазначено в п. 2.2.13 діяльність Укрпатенту координується Департаментом інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

7.2. Вимога єдиності винаходу (корисної моделі)

7.2.1. Згідно з частиною 4 статті 12 Закону заявка на винахід повинна стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдиності винаходу).

7.2.1.1. Група винаходів визнається пов'язаною єдиним винахідницьким задумом, якщо має місце технічний взаємозв'язок між цими винаходами, що виражається однією або сукупністю однакових чи відповідних суттєвих ознак, які визначають внесок у рівень техніки кожного із заявлених винаходів, які розглядаються в сукупності.

7.2.1.2. Визначення того, чи є група винаходів настільки взаємозв'язаною, що вона утворює єдиний винахідницький задум, повинно проводитись незалежно від того, заявляються ці винаходи в окремих пунктах або як альтернатива в одному пункті формули винаходу.

7.2.1.3. Вимога єдиності винаходу визнається дотриманою, якщо:

- заявка стосується одного винаходу, тобто одного продукту, способу чи застосування раніше відомого продукту або способу за новим призначенням;

- заявка стосується одного винаходу, який охарактеризований з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів його здійснення, що не супроводжується заміною чи вилученням окремих ознак, наведених у незалежному пункті формули винаходу;

- заявка стосується групи винаходів, які пов'язані єдиним винахідницьким задумом.

Вимозі єдиності може відповідати група винаходів, зокрема, якщо заявка стосується:

- винаходів, один з яких призначений для одержання (виготовлення) іншого, наприклад, пристрій або речовина та спосіб одержання (виготовлення) зазначеного пристрою або речовини в цілому чи їх частини;

- винаходів, один з яких призначений для здійснення іншого, наприклад, спосіб і пристрій для здійснення зазначеного способу в цілому чи однієї з його дій;

- винаходів, один з яких призначений для використання іншого (в іншому), наприклад, спосіб або пристрій та його частина; спосіб і речовина, яка призначена для використання в зазначеному способі; застосування пристрою або речовини за новим призначенням та спосіб з їх застосуванням відповідно до цього нового призначення; застосування пристрою або речовини за новим призначенням і пристрій або композиція, складовою частиною яких вони є тощо;

- винаходів, які є об'єктами одного виду, однакового призначення і які забезпечують одержання одного і того самого технічного результату (варіанти).

7.2.2. Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі.

Вимога єдиності корисної моделі визнається дотриманою, якщо:

- заявка стосується однієї корисної моделі, тобто одного пристрою;
- заявка стосується однієї корисної моделі, яка охарактеризована з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів її здійснення, що не супроводжується зміною чи вилученням окремих ознак, наведених у незалежному пункті формули.

7.3. Оформлення документів

7.3.1. Склад заявки.

Заявка повинна містити:

- заяву про видачу патенту (деклараційного патенту) України на винахід чи деклараційного патенту України на корисну модель;
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

7.3.2. Оформлення документів заявки.

7.3.2.1. Документи заявки, а саме: заяву про видачу патенту, опис і формулу винаходу (корисної моделі), креслення і реферат подають у трьох примірниках. Документи, які потребують подальшого перекладу, можуть бути подані мовою оригіналу в одному примірнику, а їх переклад – у трьох примірниках.

7.3.2.2. Усі документи заявки на винахід (корисну модель) слід оформляти таким чином, щоб можна було зберігати їх тривалий час і безпосередньо репродукувати в необмеженій кількості копій.

7.3.2.3. Документи заявки друкують на аркушах білого паперу форматом 210×297 мм. Кожний документ заявки починають на окремому аркуші, при цьому другий і наступні аркуші нумерують арабськими цифрами.

Кожний аркуш використовують лише з одного боку з розміщенням рядків паралельно меншому боку аркуша.

Мінімальний розмір полів аркушів опису, формули, реферату становить, мм:

- ліве – 25;
- верхнє – 20;
- праве і нижнє – 20.

Креслення виконують на аркушах білого паперу форматом 210×297 мм.

Мінімальний розмір полів аркушів креслень становить, мм:

- ліве – 25;
- верхнє – 25;

- праве – 10;
- нижнє – 15.

7.3.2.4. Усі документи друкують шрифтом чорного кольору. Текст опису, формули винаходу і реферату друкують через 2 інтервали або через 1,5 інтервалу при комп'ютерному наборі з висотою літер не менше ніж 2,1 мм

7.3.2.5. Латинські назви, латинські і грецькі літери, графічні символи, математичні і хімічні формули допускається вписувати чорнилом, пастою або тушшю чорного кольору.

7.3.2.6. Бібліографічні дані джерел інформації в документах заявки наводяться таким чином, щоб можна було знайти це джерело інформації.

7.3.3. Графічні зображення.

7.3.3.1. Графічні зображення (власне креслення, схеми, діаграми) виконують відповідно до правил креслення, на щільному, білому, гладкому папері чорними чіткими лініями і штрихами, які не витираються, без розтушовування і розмальовування.

7.3.3.2. Масштаб і чіткість зображень вибирають такими, щоб при репродукуванні з лінійним зменшенням розмірів до 2/3 можливо було розпізнати всі деталі.

Висота цифр і літер має бути не менше 3,2 мм. Цифрові та літерні позначення мають бути чіткими, товщина їх ліній повинна відповідати товщині ліній зображення. Цифри та літери не слід брати в дужки та лапки.

7.3.3.3. На кресленнях використовують переважно прямокутні (ортогональні) проекції (у різних видах, розрізах й перерізах), в окремих випадках допускається також використання аксонометричної проекції.

Кожний елемент на кресленні виконують пропорційно всім іншим елементам за винятком випадків, коли для чіткого зображення елемента необхідне розрізнення пропорцій.

7.3.3.4. Розміри на кресленнях не позначають, їх наводять, за потреби, в описі.

Креслення виконують без будь-яких написів, за винятком необхідних слів, таких як «вода», «пара», «відкрито», «закрито», «розріз за А–А».

7.3.3.5. Окремі фігури розміщують таким чином, щоб аркуші були максимально заповненими і креслення можна було читати при вертикальному розташуванні довгих боків аркуша.

Якщо фігури, що розміщені на двох і більше аркушах, являють собою частини єдиного креслення, то їх розміщують таким чином, щоб це креслення можна було скомпонувати без пропусків будь-якої із зображених на різних аркушах фігур.

На одному аркуші креслення можна розміщувати декілька фігур, при цьому слід чітко відмежовувати їх одну від одної.

7.3.3.6. Елементи фігур позначають арабськими цифрами відповідно до посилань на них у описі винаходу (корисної моделі). Одні й ті самі елементи на декількох фігурах позначають одними й тими ж цифрами.

Позначення, про які не згадують в описі винаходу, на кресленнях не проставляють і навпаки.

7.3.3.7. Якщо графічні зображення представлені у вигляді схеми, то при її виконанні застосовують стандартизовані умовні графічні позначення.

Якщо схема представлена у вигляді прямокутників як графічних позначень елементів, то крім цифрового позначення безпосередньо в прямокутник, якщо це можливо, вписують і назву елемента. Якщо розміри графічного зображення елемента не дозволяють цього зробити, то назву елемента можна зазначити на виносній лінії (за потреби, у вигляді напису під цим елементом).

На схемах одного виду допускається зображення окремих елементів схем іншого виду (наприклад, на електричній схемі допускається зображення елементів кінематичних, гідравлічних схем тощо).

7.3.3.8. Кожне графічне зображення нумерується послідовно арабськими цифрами (фіг. 1, фіг. 2 тощо) незалежно від виду цього зображення (креслення, схема, діаграма тощо) і нумерації аркушів відповідно до черговості наведення їх у тексті опису. Якщо опис винаходу пояснює лише одне графічне зображення, то воно не має нумерації.

7.3.4. Хімічні формули.

У документах заявки можуть бути використані хімічні формули.

Структурні формули хімічних сполук подають (як і креслення) з нумерацією кожної структурної формули як окремої фігури і наведенням посилань на відповідні позначення.

При написанні структурних хімічних формул слід використовувати загальноживані символи елементів і чітко вказувати зв'язки між елементами і радикалами.

7.3.5. Математичні формули і символи.

В описі, формулі і рефераті винаходу (корисної моделі) можуть бути використані математичні вирази (формули) і символи.

Форма подання математичного виразу не регламентується.

Усі літерні позначення, які є в математичних формулах, мають бути розшифровані. При цьому розшифрування літерних позначень подають у порядку їх використання в формулі.

Для позначення інтервалів між величинами допускається використання знаку «—» (від і до), в інших випадках слід писати словами «від» і «до».

При вираженні величин у відсотках знак відсотка (%) слід ставити після числа. Якщо величин декілька, то знак відсотка ставлять перед їх переліком і відокремлюють від них двокрапкою.

Математичні позначення «>», «<», «=» та інші використовуються лише в математичних формулах, а в тексті їх слід писати словами (більше, менше, дорівнює тощо).

Перенос у математичних формулах допускається лише по знаку.

Пояснення до математичної формули слід писати стовпцем і після кожного рядка ставити крапку з комою.

7.3.6. Вимоги до оформлення документів заявки, визначені Правилами, застосовуються також до будь-яких матеріалів, поданих після подання заявки, наприклад, до сторінок, що містять виправлення, та до змінених пунктів формули винаходу.

7.4. Загальні вимоги до змісту документів заявки

7.4.1. Заявку складають українською мовою.

Якщо опис і формулу винаходу (корисної моделі) викладено іншою мовою, то для збереження дати подання їх переклад повинен надійти до Укрпатенту протягом двох місяців від дати подання заявки.

7.4.2. Матеріали заявки не повинні містити висловів, креслень, малюнків, фотографій та будь-яких інших матеріалів, що суперечать громадському порядку і моралі, зневажливих висловлювань стосовно винаходів (корисних моделей) та результатів діяльності інших осіб, а також відомостей і матеріалів, які вочевидь не стосуються або не є необхідними для визнання документів заявки такими, що відповідають вимогам Правил.

7.4.3. У формулі, описі, рефераті і пояснювальних матеріалах до опису використовують, як правило, стандартизовані терміни і скорочення, а за їх відсутності – загальноновживані в науковій і технічній літературі.

При використанні термінів і позначень, що не є загальноновживаними, необхідно пояснити їх значення при першому вживанні в тексті.

Усі умовні позначення слід розшифровувати.

7.4.4. У описі, формулі винаходу (корисної моделі) та рефераті необхідно зберігати єдиність термінології, тобто одні і ті самі ознаки в зазначених документах повинні називатися однаково. Вимога єдиності термінології стосується також умовних позначень і розмірності фізичних одиниць, які використовуються в матеріалах заявки.

Назва винаходу, за потреби, може містити символи латинської абетки та цифри. Використання символів інших абеток, спеціальних знаків у назві не допускається.

Одиниці вимірювання фізичних величин переважно вживаються в одиницях діючої Міжнародної системи одиниць.

7.5. Заява про видачу патенту

7.5.1. Заяву про видачу патенту (деклараційного патенту) України на винахід чи деклараційного патенту на корисну модель слід подавати українською мовою за формою, яка наведена в додатку 1 до Правил*. Якщо відомості не можуть бути повністю розміщені за браком місця у відповідних графах, то їх наводять на додатковому аркуші за тією самою формою із зазначенням у відповідній графі заяви – «див. на окремому аркуші».

7.5.2. Графи з кодами (21), (22), що розташовані у верхній частині заяви, заявником не заповнюються, вони призначені для зазначення реквізитів заявки після її подання до Установи.

7.5.3. Якщо заявник має наміри здійснити патентування в іноземній державі, то у відповідній клітинці заяви необхідно зробити позначку «Х».

7.5.4. Графи з кодами (86) і (87) заповнюються у випадку прийняття міжнародної заявки, що містить зазначення України, до розгляду за національною процедурою. За кодом (86) зазначають реєстраційний номер та дату подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем. У графі за кодом (87) зазначаються номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки.

7.5.5. У графі, що містить прохання видати патент України, необхідно зазначити, який різновид патенту просить видати заявник, зробивши у відповідній клітинці позначку «Х».

За кодом (71) для фізичної особи (фізичних осіб) зазначають повне ім'я, місце проживання; для юридичної особи (юридичних осіб) зазначають повне найменування (згідно з установчими документами), місцезнаходження.

Якщо заявником є винахідник, декілька винахідників чи всі винахідники, то їх місце проживання наводять на звороті заяви у графі за кодом (72).

Для іноземної особи здійснюється транслітерація (передача транскрипційних знаків певної мови літерами української абетки) повного імені або найменування зазначеної особи. Після українського зазначення наводять у дужках ці самі відомості мовою оригіналу. Місце проживання або місцезнаходження заявника (за потреби) наводять мовою оригіналу і зазначають код держави згідно із стандартом BOIB ST.3.

Для заявників – юридичних осіб України зазначають код відповідно до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ), для заявників, що проживають чи мають постійне місцезнаходження за межами України, зазначають код держави згідно із стандартом BOIB ST.3.

Якщо заявників декілька, то зазначені відомості наводяться для кожної особи окремо.

---

* Див. додаток Ж.

7.5.6. Якщо заявник має підстави скористатися правом пріоритету попередньої заявки відповідно до статті 15 Закону, то у відповідній клітинці заяви необхідно зробити позначку «X» і зазначити номер та дату подання попередньої заявки. Відомості про попередню заявку, подану в державі – учасниці Паризької конвенції, наводять за кодами (31), (32), (33). За кодом (33) зазначають код держави, до якої подано попередню заявку, відповідно до стандарту BOIB ST.3. Відомості про попередню заявку, подану до Установи, наводять за кодом (66). Відомості про попередню заявку, з якої виділено цю заявку, наводять за кодом (62). Якщо попередніх заявок декілька, то наводять відомості щодо кожної заявки.

7.5.7. За кодом (54) наводять повну назву винаходу (групи винаходів) чи корисної моделі, яка повинна збігатися з назвою, наведеною в описі.

7.5.8. За кодом (98) зазначають адресу для листування між заявником та Укрпатентом, повне ім'я або найменування адресата. Листування може здійснюватись за будь-якою зручною для заявника адресою на території України. За наявності телефону, факсу чи іншого засобу зв'язку їх вказують.

7.5.9. Якщо заявник користується послугами представника або іншої довіреної особи, то за кодом (74) зазначають повне ім'я та реєстраційний номер представника або повне ім'я іншої довіреної особи.

7.5.10. Якщо заявник бажає прискорити публікацію заявки, у відповідній клітинці треба зробити позначку «X».

7.5.11. Розділ заявки «Перелік документів, що додаються» заповнюють за допомогою позначок «X» у відповідних клітинках із зазначенням кількості примірників і аркушів кожного документа. У клітинці «інші документи», якщо такі є в матеріалах заявки, необхідно зазначити назву документа.

7.5.12. Якщо право на подання заявки й одержання патенту передано винахідником чи роботодавцем правонаступнику, то в графі «Підстави щодо виникнення права на подання заявки і одержання патенту» відповідну підставу зазначають позначкою «X». Якщо заявником (заявниками) є єдиний винахідник чи всі винахідники, то ця графа не заповнюється.

7.5.13. За кодом (72) наводять дані про винахідника (винахідників): повне ім'я та місце проживання. Для іноземного винахідника здійснюється транслітерація (передача транскрипційних знаків певної мови літерами української абетки) повного імені і поряд, у дужках, ці самі дані мовою оригіналу, а замість його місце проживання проставляють назву держави та її код згідно із стандартом BOIB ST.3. Якщо винахідники є заявниками, то вони проставляють підписи у правій графі.

7.5.14. Якщо винахідник (винахідники) не бажає (бажають) бути згаданим (згаданими) у публікації відомостей про заявку та (або) відомостей про видачу патенту, то у відповідній графі заяви робиться про це запис, що підпи-

сується винахідником (винахідниками), який (які) не бажає (бажають) бути згаданим (згаданими).

7.5.15. Заповнення останньої графі заяви «Підпис (и) заявника (ів)» є обов'язковим, крім випадку, коли всі заявники є винахідниками і їх підписи проставлені в графі за кодом (72).

Якщо заявником є юридична особа, то заяву підписує особа, що має на це повноваження. Підпис складається з повного найменування посади особи, яка підписує заяву, особистого підпису, ініціалів, прізвища і скріплюється печаткою.

Якщо заявник доручив ведення справ за заявкою представнику або іншій довірєній особі, то довірена особа може ставити свій підпис замість заявника.

У цій графі також проставляють дату підпису.

Якщо будь-які відомості наводять на додатковому аркуші, то його треба підписати в такому самому порядку.

7.6. Опис винаходу (корисної моделі)

7.6.1. Призначення опису

Опис повинен розкривати суть винаходу (корисної моделі) настільки ясно і повно, щоб його (її) міг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Опис необхідно викладати в порядку, зазначеному в Правилах.

7.6.2. Структура опису

7.6.2.1. Опис починається із зазначення індексу рубрики діючої редакції МПК, до якої належить винахід (корисна модель), назви винаходу і містить такі розділи:

- галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель);
- рівень техніки;
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік фігур креслення (якщо на них є посилання в описі);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

7.6.2.2. Для кращого розуміння і більш стислого викладення опису дозволяється інша послідовність наведення розділів або їх частин, якщо цього вимагає характер винаходу.

7.6.2.3. Не допускається заміна розділу опису в цілому або його частини посиланням на інформаційне джерело, що містить необхідні відомості, навіть якщо це опис до раніше поданої заявки чи опис до охоронного документа.

7.6.3. Назва винаходу (корисної моделі) повинна відповідати суті винаходу (корисної моделі) і, як правило, характеризувати його (її) призначення.

Назву винаходу (корисної моделі) слід викладати в однині.

Винятки складають:

- назви, які не вживаються в однині;
- назви винаходів, що є хімічними сполуками, охопленими загальною структурною формулою.

Назва групи винаходів, що є об'єктами, один з яких призначений для одержання (виготовлення), здійснення або використання іншого, повинна містити повну назву одного винаходу і скорочену – іншого.

Назва групи винаходів, що є об'єктами, один з яких призначений для використання в іншому, повинна містити повні назви винаходів, які входять до групи.

Назва групи винаходів, що є варіантами, повинна містити назву одного об'єкта групи із зазначенням у дужках слова «варіанти».

7.6.4. Галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель)

У цьому розділі зазначають галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель), а також, за потреби, галузь застосування винаходу (корисної моделі). Якщо таких галузей декілька, то зазначають ті з них, які мають перевагу.

7.6.5. Рівень техніки

7.6.5.1. У розділі «Рівень техніки» наводять рівень техніки, відомий заявнику, і який можна вважати корисним для розуміння винаходу (корисної моделі) і його (її) зв'язку з відомим рівнем.

Зокрема, наводять дані про відомі заявнику аналоги винаходу (корисної моделі) з виділенням серед них аналога, найбільш близького за сукупністю ознак до винаходу (корисної моделі).

7.6.5.2. Аналог винаходу (корисної моделі) – це засіб того самого призначення, який відомий з джерел, що стали загальнодоступними до дати подання заявки до Установи, або, якщо заявлено пріоритет, до дати пріоритету, і характеризується сукупністю ознак, подібних до сукупності суттєвих ознак винаходу (корисної моделі).

Якщо аналогів декілька, то останнім описують найближчий аналог.

При описуванні кожного з аналогів наводять бібліографічні дані джерела інформації, де він розкритий, його ознаки із зазначенням тих з них, що збігаються з суттєвими ознаками винаходу (корисної моделі), що заявляється, та зазначають відомі заявнику причини, що перешкоджають одержанню очікуваного технічного результату.

Для виявлення та обґрунтування причин, що перешкоджають при використанні найближчого аналога одержанню очікуваного технічного результату, необхідно проаналізувати технічні властивості аналога, обумовлені сукупністю притаманних йому ознак, характер виявлення цих властивостей при його використанні і показати їх недостатність для досягнення очікуваного технічного результату.

7.6.5.3. При описуванні групи винаходів відомості про аналоги наводять для кожного винаходу.

7.6.6. Суть винаходу (корисної моделі)

7.6.6.1. Суть винаходу (корисної моделі) виражається сукупністю суттєвих ознак, достатніх для досягнення технічного результату, який забезпечує винахід (корисна модель).

Ознаки належать до суттєвих, якщо вони впливають на технічний результат, якого можна досягти, тобто перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із зазначеним результатом.

7.6.6.2. У цьому розділі детально розкривають технічну задачу, на вирішення якої направлений винахід (корисна модель) та технічний результат, якого можна досягти при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Технічна задача, як правило, полягає у створенні об'єкта, характеристики якого відповідають заданим вимогам. Цим об'єктом може бути пристрій, спосіб тощо.

7.6.6.3. Під технічним результатом розуміють виявлення нових властивостей або покращання характеристик відомих властивостей об'єкта винаходу (корисної моделі), що можуть бути одержані при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Технічний результат може бути виражений, наприклад у зменшенні чи збільшенні крутного моменту, у зниженні чи підвищенні коефіцієнта тертя, зменшенні чи збільшенні частоти або амплітуди коливань, у зменшенні спотворювань сигналу, у структурному перетворенні в процесі кристалізації, у поліпшенні контакту робочого органу із середовищем тощо.

Технічним результатом може бути розширення асортименту технічних засобів певного призначення або одержання таких засобів уперше.

Рекомендується навести також й інші відомі заявнику види технічного результату, одержання яких забезпечує винахід (корисна модель), у тому числі і в конкретних формах його використання.

Для групи винаходів зазначені відомості, у тому числі і стосовно технічного результату, наводяться для кожного винаходу.

У цьому розділі, якщо це можливо, обґрунтовують причинно-наслідковий зв'язок між ознаками винаходу й очікуваним технічним результатом.

7.6.7. Перелік фігур креслення

У цьому розділі опису, крім переліку фігур, наводять стислі пояснення того, що зображено на кожній з них.

Якщо суть винаходу пояснюють інші ілюстративні матеріали (наприклад, фотографії), то наводять стисле пояснення їх змісту.

Таблиці нумерують окремо.

7.6.8. Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі)

7.6.8.1. У цьому розділі розкривають можливість одержання зазначеного в розділі «Суть винаходу (корисної моделі)» технічного результату при здійсненні винаходу (корисної моделі).

7.6.8.2. Можливість здійснення винаходу, суть якого характеризують з використанням ознаки, яку подано загальним поняттям, зокрема, на рівні функціонального узагальнення, підтверджують або описом засобу для реалізації цієї ознаки безпосередньо в матеріалах заявки, або посиланням на відомість такого засобу чи методів його одержання.

7.6.8.3. Якщо для характеристики винаходу використовують виражені у вигляді інтервалу значень кількісні ознаки, то у прикладах здійснення винаходу мають бути наведені відомості, що підтверджують можливість одержання технічного результату у межах зазначеного інтервалу.

7.6.9. Підпис

Опис винаходу (корисної моделі) підписує заявник у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту (деклараційного патенту).

7.7. Формула винаходу (корисної моделі)

7.7.1. Призначення формули винаходу (корисної моделі) і вимоги до формули.

7.7.1.1. Формула винаходу (корисної моделі) призначена для визначення обсягу правової охорони, яка надається патентом (деклараційним патентом).

7.7.1.2. Формула винаходу (корисної моделі) повинна стисло і ясно відображати суть винаходу (корисної моделі).

7.7.1.3. Формула винаходу (корисної моделі) визнається такою, що відображає суть винаходу (корисної моделі), якщо вона містить сукупність його (її) суттєвих ознак, достатню для досягнення зазначеного заявником технічного результату.

7.7.1.4. Формула винаходу (корисної моделі) повинна базуватися на описі й характеризувати винахід (корисну модель) тими самими поняттями, що містить опис винаходу (корисної моделі).

7.7.1.5. Ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) викладають таким чином, щоб забезпечити можливість їх ідентифікації, тобто однозначного розуміння їх змісту фахівцем на основі відомого рівня техніки.

7.7.1.6. Якщо заявка містить креслення, то для кращого розуміння ознак, зазначених у формулі винаходу (корисної моделі), у їх взаємозв'язку з відповідними позиціями на кресленнях допускається після зазначення ознаки у формулі винаходу (корисної моделі) проставляти відповідні позиції в дужках.

При цьому, зазначення позиції не обмежує обсяг правової охорони, що визначається формулою.

7.7.1.7. Характеристика ознаки винаходу (корисної моделі) у формулі винаходу (корисної моделі) не може бути замінена посиланням на опис чи креслення. Заміна допускається у виняткових випадках, коли неможливо виразити ознаку інакше. Заявник повинен показати, що така необхідність існує.

7.7.1.8. Ознаку винаходу (корисної моделі) доцільно характеризувати загальним поняттям (що виражає функцію, властивість тощо), яке охоплює різні окремі форми його реалізації, якщо саме ці характеристики, які містяться в загальному понятті, забезпечують у сукупності з іншими ознаками досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Якщо таке поняття відсутнє або узагальнення неправомірне, то ознака винаходу (корисної моделі) може бути виражена як альтернатива.

Ознака винаходу (корисної моделі) може бути виражена як альтернатива за умови, що така ознака при будь-якому зазначеному в альтернативі виборі у сукупності з іншими ознаками забезпечує досягнення одного і того самого технічного результату.

7.7.2. Структура формули винаходу (корисної моделі)

Формула винаходу (корисної моделі) може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів.

7.7.2.1. Одноланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення щодо окремих випадків його виконання або використання.

7.7.2.2. Багатоланкову формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики одного винаходу (корисної моделі) з розвитком і(або) уточненням сукупності його (її) ознак стосовно деяких випадків виконання і використання винаходу (корисної моделі) або для характеристики групи винаходів.

7.7.2.3. Багатоланкова формула, що характеризує один винахід (корисну модель), має один незалежний пункт і наступний (наступні) за ним залежний (залежні) пункт (пункти).

7.7.2.4. Багатоланкова формула, що характеризує групу винаходів, має декілька незалежних пунктів, кожний з яких характеризує один з винаходів групи. При цьому кожний з винаходів групи може бути охарактеризований із залученням залежних пунктів, підпорядкованих відповідному незалежному пункту.

7.7.2.5. При складанні багатоланкової формули дотримуються таких правил:

- незалежні пункти, як правило, не повинні містити посилань на інші пункти формули, однак такі посилання допускаються, якщо вони дають змогу

викласти даний незалежний пункт без повторення в ньому повністю змісту інших пунктів;

- залежні пункти формули групуються разом з тим незалежним пунктом, якому вони підпорядковані, у тому числі, коли для характеристики різних винаходів групи залучаються залежні пункти однакового змісту;

- пункти багатоланкової формули винаходу (корисної моделі) нумеруються арабськими цифрами, починаючи з 1 (у порядку їх викладення).

7.7.3. Складання формули винаходу (корисної моделі)

7.7.3.1. Пункт формули винаходу (корисної моделі) складається, як правило, з обмежувальної частини, яка включає ознаки винаходу, які збігаються з ознаками найближчого аналога, у тому числі родове поняття, що характеризує призначення об'єкта, та відмітної частини, яка включає ознаки, що відрізняють винахід від найближчого аналога.

Обмежувальна й відмітна частини пункту формули відокремлюються одна від одної виразом “який (яка, яке) відрізняється тим, що...”.

Без поділу на обмежувальну й відмітну частини, зокрема, складають формулу винаходу, яка характеризує:

- індивідуальну сполуку;
- штам мікроорганізму, культуру клітин рослин і тварин;
- застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням;
- винахід, що не має аналогів.

Формулу (або кожний пункт багатоланкової формули) викладають одним реченням.

7.7.3.2. Незалежний пункт формули винаходу (корисної моделі) повинен стосуватися лише одного винаходу (однієї корисної моделі).

У незалежний пункт формули винаходу чи корисної моделі (або в кожний незалежний пункт формули, що характеризує групу винаходів) включають сукупність ознак, достатніх для досягнення технічного результату. Зазначена сукупність ознак визначає обсяг правової охорони.

7.7.3.3. При складанні незалежного пункту формули слід урахувати, що сукупність ознак, достатніх для досягнення технічного результату, повинна бути передана певним набором ознак, властивих цьому об'єкту.

7.7.3.4. Незалежний пункт формули винаходу не визнається таким, що стосується одного винаходу, якщо він містить:

- викладені як альтернатива ознаки, які не забезпечують одержання того самого технічного результату, або викладені як альтернатива групи ознак, причому кожна з альтернативних груп включає кілька функціонально самостійних ознак (вузол або деталь пристрою; операція способу, речовина, матеріал або прилад, застосовані в способі; інгредієнт композиції і т. ін.), у тому

числі, коли вибір однієї з таких альтернативних ознак залежить від вибору, який зроблено щодо іншої (інших) ознаки (ознак);

– характеристику винаходів, які стосуються об'єктів різного виду чи сукупності засобів, кожний з яких має своє власне призначення, а в цілому зазначена сукупність не реалізує спільного призначення.

7.7.3.5. До залежного пункту формули винаходу (корисної моделі) включають ознаки, що розвивають чи уточнюють сукупність ознак, зазначену в незалежному пункті формули, у тому числі шляхом розвитку чи уточнення окремих ознак цієї сукупності, та необхідні лише в окремих випадках виконання винаходу (корисної моделі) або його (її) використання.

7.7.3.6. Обмежувальна частина залежного пункту формули включає родові поняття, що відображає призначення винаходу (корисної моделі), викладене, як правило, скорочено в порівнянні з наведеним у незалежному пункті, і містить посилання на незалежний пункт і/або залежний (залежні) пункт (пункти), якого (яких) він стосується.

7.7.3.7. Підпорядкованість залежних пунктів незалежному може бути безпосередньою і опосередкованою, тобто з посиланням на один або декілька залежних пунктів.

7.7.3.8. Безпосередню підпорядкованість залежного пункту застосовують тоді, коли для характеристики винаходу в окремому випадку його виконання чи використання поряд із ознаками цього пункту необхідні лише ознаки, зазначені в незалежному пункті формули.

7.7.3.9. Опосередковану підпорядкованість залежного пункту незалежному застосовують, якщо для зазначеної характеристики, окрім ознак незалежного пункту формули, необхідні ще й ознаки одного чи кількох інших залежних пунктів формули.

7.7.3.10. При підпорядкованості залежного пункту декільком пунктам формули посилання на них зазначають з використанням альтернативи.

7.7.3.11. У залежному пункті формули, що характеризує один об'єкт, в усіх випадках під поняттям “Пристрій за п.1” розуміють повний зміст першого пункту формули, а саме сукупність усіх без винятку ознак, наведених у його обмежувальній та відмітній частинах.

7.7.3.12. Якщо залежний пункт сформульовано таким чином, що має місце заміна або вилучення ознаки незалежного пункту формули, якому він підпорядкований, то залежний пункт не може бути визнаний таким, що разом із зазначеним незалежним пунктом характеризує один винахід.

7.7.4. Підпис

Формулу винаходу (корисної моделі) підписує заявник у тому самому порядку, що й заяву про видачу патенту.

7.8. Креслення

7.8.1. Графічні зображення (власне креслення, схеми, діаграми тощо) оформлюють на окремому аркуші (окремих аркушах). У правому верхньому куті кожного аркуша зазначають назву винаходу (корисної моделі).

7.8.2. Для пояснення суті винаходу (корисної моделі) як додаток до інших графічних матеріалів можуть бути подані фотографії. У виняткових випадках фотографії можуть бути подані як основний вид ілюстративних матеріалів, наприклад для ілюстрації етапів виконання хірургічних операцій.

Формат фотографій повинен бути таким, щоб не виходив за розміри полів аркушів документів заявки. Фотографії малого формату слід наклеювати на аркуші встановленого формату з дотриманням вимог до якості аркуша.

7.9. Реферат

7.9.1. Реферат є скороченим викладом змісту опису винаходу (корисної моделі), який включає назву винаходу (корисної моделі), характеристику галузі техніки, якої стосується винахід (корисна модель), і (або) галузь його (її) застосування, якщо це не зрозуміло з назви, характеристику суті винаходу (корисної моделі) із зазначенням технічного результату, якого мають досягти. Суть винаходу (корисної моделі) в рефераті характеризують шляхом вільного викладу формули, переважно такого, при якому зберігаються всі суттєві ознаки кожного незалежного пункту.

7.9.2. Реферат складають лише з інформаційною метою. Він не може братися до уваги з іншою метою, зокрема для тлумачення формули винаходу (корисної моделі) і визначення рівня техніки.

Реферат складають таким чином, щоб він міг служити ефективним засобом пошуку у відповідній галузі техніки.

7.9.3. Рекомендований обсяг тексту реферату становить до 1000 знаків.

Текст реферату слід викладати окремими короткими реченнями і уникати складних у стилістичному плані зворотів.

Математичні та хімічні формули, а також креслення можуть бути включені до реферату, якщо без них скласти реферат неможливо. Креслення, наведені в рефераті, мають бути виконані на окремому аркуші і додаватися до реферату. Креслень має бути стільки примірників, скільки примірників містить реферат.

7.9.4. Реферат може містити також деякі додаткові відомості, зокрема посилання на кількість незалежних і залежних пунктів формули винаходу (корисної моделі), графічних зображень, таблиць.

7.10. Особливості змісту заявки щодо пристрою

7.10.1. Для характеристики об'єкта винаходу (корисної моделі) «пристрій» використовують, зокрема, такі ознаки:

- наявність конструктивного (конструктивних) елемента (елементів);
- наявність зв'язків між елементами;
- взаємне розташування елементів;
- форму виконання елемента (елементів) або пристрою в цілому;
- форму виконання зв'язків між елементами;
- параметри та інші характеристики елемента (елементів) та їх взаємозв'язок;
- матеріал, з якого виготовлено елемент (елементи) або пристрій в цілому, середовище, що виконує функцію елемента, та інші характеристики.

7.10.2. Особливості викладення опису винаходу

7.10.2.1. У розділі опису «Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу» наводять опис пристрою в статичному стані. При описуванні конструктивних елементів пристрою дають посилання на фігури креслень. Цифрові позначення конструктивних елементів в описі повинні відповідати цифровим позначенням на кресленнях.

7.10.2.2. Після описування пристрою в статичному стані описують дію (роботу) пристрою або спосіб його використання з посиланням на цифрові позначення елементів конструкції, які зображені на кресленнях і, за потреби, на інші ілюстративні матеріали (епюри, часові діаграми тощо).

У деяких випадках для кращого розуміння винаходу та стислості викладення опису допускається інша послідовність викладення цього розділу.

7.10.2.3. Якщо пристрій містить елемент, охарактеризований на функціональному рівні, і форма його реалізації передбачає використання багатофункціонального засобу, що програмується (настроюється), то наводять відомості, які підтверджують можливість здійснення таким засобом конкретної, призначеної йому в складі даного пристрою функції. Якщо, крім таких відомостей, наводять алгоритм, наприклад обчислювальний, то його переважно подають у вигляді блок-схеми або, якщо це можливо, у вигляді відповідного математичного виразу.

7.10.3. Особливості формули винаходу

7.10.3.1. Пристрій у формулі характеризують у статичному стані.

У формулі можна зазначити про можливість реалізації елементом пристрою певної функції, про виконання елемента рухомим, наприклад з можливістю повертання або обертання тощо.

7.10.3.2. Для усунення невизначеності при характеристиці пристрою сукупність його ознак повинна вказувати не лише на наявність елементів, а й на зв'язки між ними і/або їхнє взаємне розташування.

Посилання на елемент, який не включено до формули, допускається, якщо це посилання не призводить до невизначеності в характеристиці пристрою.

7.11. Особливості змісту заявки щодо речовини

7.11.1. Для характеристики об'єкта винаходу (корисної моделі) «речовина» використовують такі ознаки:

7.11.1.1. Для характеристики індивідуальних хімічних сполук, зокрема, використовують:

- для низькомолекулярних сполук – якісний склад (атоми певних елементів), кількісний склад (число атомів кожного елемента); зв'язок між атомами, взаємне розташування їх у молекулі, виражене хімічною структурною формулою, чи в кристалічній решітці;

- для високомолекулярних сполук – хімічний склад і структуру однієї ланки макромолекули, структуру макромолекули в цілому (лінійну, розгалужену), періодичність ланок, молекулярну масу, молекулярно-масовий розподіл, геометрію і стереометрію макромолекули, її кінцеві та бокові групи;

- для індивідуальних сполук з невизначеною структурою – фізико-хімічні та інші характеристики, у тому числі ознаки способу одержання, що дають змогу їх ідентифікувати;

- для індивідуальних сполук, що належать до об'єктів генетичної інженерії, – послідовність нуклеотидів (для фрагментів нуклеїнових кислот) або фізичну карту (для рекомбінантних нуклеїнових кислот і векторів), а також послідовність амінокислот, фізико-хімічні та інші характеристики, що дають змогу їх ідентифікувати.

7.11.1. 2. Для характеристики композицій, зокрема, використовують:

- якісний (інгредієнти) склад;
- кількісний (вміст інгредієнтів) склад;
- структуру композиції;
- структуру інгредієнтів.

7.11.1.3. Для характеристики речовин, одержаних шляхом ядерного перетворення, зокрема, використовують:

- якісний (ізотопний) склад елемента, кількісний склад (число протонів та нейтронів);

- основні ядерні характеристики: період напіврозпаду, тип та енергію випромінювання (для радіоактивних ізотопів).

7.11.1.4. Для характеристики композицій невизначеного складу, зокрема, використовують фізико-хімічні, фізичні та утилітарні показники та ознаки способу одержання.

7.11.2. Особливості викладення опису винаходу

7.11.2.1. До назви винаходу, що є індивідуальною сполукою, включають її найменування за однією з прийнятих у хімії номенклатур (переважно міжнародної номенклатури хімічних сполук IUPAC); також може бути включене зазначення її конкретного призначення, а для біологічно активних сполук – вид біологічної активності.

7.11.2.2. При викладенні розділу «Відомості, які підтверджують можливість реалізації винаходу» для винаходу, що є новою індивідуальною сполукою з визначеною структурою, наводять визначену відомими методами структурну формулу, фізико-хімічні константи, описують спосіб, яким вона вперше була одержана, і показують можливість застосування цієї сполуки за певним призначенням.

7.11.2.3. Для індивідуальної сполуки, що є об'єктом генетичної інженерії, наводять послідовність нуклеотидів (для фрагментів нуклеїнових кислот) або фізичну карту (для рекомбінантних нуклеїнових кислот і векторів), а також послідовність амінокислот, фізико-хімічні та інші характеристики, що дають змогу їх ідентифікувати. Описують спосіб, яким нова індивідуальна сполука була вперше одержана, і показують можливість застосування цієї сполуки за певним призначенням.

7.11.2.4. Для біологічно активної сполуки наводять показники кількісних характеристик активності та токсичності і, за необхідності, вибірність дії та інші показники.

7.11.2.5. Якщо винаходом є група (ряд) нових індивідуальних сполук з визначеною структурою, що описується загальною структурною формулою, то слід підтвердити можливість одержання усіх сполук групи шляхом наведення загальної схеми способу одержання, а також, принаймні, одного прикладу одержання конкретної сполуки групи (ряду). Якщо група (ряд) містить сполуки з різними за хімічною природою радикалами, то кількість прикладів повинна бути достатньою для підтвердження можливості одержання сполук із цими різними радикалами. Для одержаних сполук також наводять їх підтверджені відомими методами структурні формули, фізико-хімічні константи, а також докази можливості реалізації зазначеного призначення із підтвердженням такої можливості щодо деяких сполук з різними за хімічною природою радикалами.

7.11.2.6. Якщо нова сполука одержана з використанням штаму мікроорганізму, культури клітин рослин чи тварин, то слід навести відомості про спосіб біосинтезу за участю цього штаму мікроорганізму, культури клітин рослин чи тварин, дані про нього, а, за необхідності, і про його депонування.

7.11.2.7. Якщо нові сполуки є біологічно активними, то наводять показники їх активності і токсичності і, за потреби, вибірність дії та інші показники.

7.11.2.8. Якщо винахід є проміжною сполукою, то слід показати можливість одержання з неї нового кінцевого продукту з конкретним призначенням чи з біологічно активними властивостями або можливість переробки її у відомий кінцевий продукт.

7.11.2.9. Якщо винахід є засобом для лікування, профілактики або діагностики певного захворювання, то наводять достовірні дані, що підтверджують його придатність для лікування, профілактики або діагностики зазначе-

ного захворювання. За можливості, наводять відомості, які пояснюють вплив використання цього засобу на етіопатогенез захворювання. Бажано наводити відомості про клінічні випробування із зазначенням способу і дози приймання засобу, результати його випробування на гостру токсичність та спосіб складання рецептури.

7.11.2.10. Якщо винахід є композицією (сумішшю, розчином, сплавом тощо), то в наведених прикладах зазначають інгредієнти, що входять до складу композиції, їх характеристику і кількісне співвідношення. Якщо композиція містить нову сполуку, то описують спосіб одержання композиції і цієї сполуки.

7.11.2.11. В усіх прикладах уміст кожного інгредієнта зазначають у такому одиничному значенні, яке відповідає зазначеному у формулі винаходу інтервалу значень (при вираженні кількісного співвідношення інгредієнтів у формулі винаходу у відсотках за масою або за об'ємом сумарний вміст усіх інгредієнтів, що зазначені в прикладі, має дорівнювати 100 %).

7.11.3. Особливості формули винаходу

7.11.3.1. У формулу, яка характеризує індивідуальну хімічну сполуку будь-якого походження, включають її назву або позначення. У формулу може бути включене призначення або вид біологічної активності. Для сполуки з визначеною структурою включають структурну формулу, а для сполуки із невизначеною структурою – фізико-хімічні та інші характеристики, що дають змогу її ідентифікувати, зокрема:

- для антибіотиків та інших низькомолекулярних речовин – джерело виділення (штам мікроорганізму або культуру клітин рослин чи тварин), елементний склад, молекулярну масу, оптичну активність речовини, дані спектрального аналізу, колір і фізичний стан речовини, її розчинність та реакції забарвлювання;

- для нативних ферментів – джерело виділення (штам мікроорганізму або культуру клітин рослин чи тварин), субстратну специфічність, молекулярну масу, рН-оптимум, термо- та рН-стабільність, ізоелектричну точку, константу Міхаеліса, інгібітор ферменту;

- для моноклональних антитіл – джерело одержання (штам мікроорганізму або культуру клітин рослин чи тварин), клас (підклас) імуноглобуліну і тип легких ланцюгів, специфічність, характеристику антигену - мішені, константу сполучення, молекулярну масу, ізоелектричну точку і, у залежності від природи антигену, – комплемент – сполучну або нейтралізуючу, або літичну, або аглютинуючу, або преципітувальну активність, або цитотоксичність (у кількісному вираженні);

- для протективних антигенів – штам – джерело виділення, локалізацію і природу антигену в структурах штаму, метод виділення, біохімічний склад (для антигенів полісахаридної природи – склад моносахаридів, для антигенів

білкової природи – амінокислотний склад та інше), молекулярну масу, ізоелектричну точку і(або) ізоелектричну рухливість.

7.11.3.2. Для об'єктів генетичної інженерії до формули винаходу включають послідовність нуклеотидів (для фрагментів нуклеїнових кислот) і опис фізичної карти (для рекомбінантних нуклеїнових кислот), а також послідовність амінокислот, фізико-хімічні та інші характеристики, що дають змогу її ідентифікувати, зокрема, походження (складові частини), фізичну карту із зазначенням генетичних маркерів і регуляторної ділянки, кон'югативність (для плазмід), ємкість вектора, спектр хазяїв (для векторів), послідовність нуклеотидів стороннього фрагмента нуклеїнової кислоти (структури гена) і назву речовини, що кодується (для рекомбінантних нуклеїнових кислот і фрагментів нуклеїнових кислот).

7.11.3.3. У формулу винаходу, що характеризує композицію, включають якісний (інгредієнти) склад та, за необхідності, кількісний (вміст інгредієнтів) склад композиції, її структуру та структуру інгредієнтів.

7.11.3.4. Відмітні ознаки винаходу, що є композицією, уводяться у формулу за допомогою дієслова «містить» з поясненням «додатково», якщо це необхідно для підкреслення введення інгредієнта в композицію.

Кількісний уміст інгредієнтів композиції слід виражати в будь-яких одностанних одиницях, як правило, двома значеннями, які характеризують мінімальну (нижню) і максимальну (верхню) межі вмісту, при цьому вміст одного з інгредієнтів можна характеризувати словом «решта».

Зазначення кількісного вмісту антибіотиків, ферментів, анатоксинів тощо можна характеризувати в інших одиницях, ніж одиниці решти компонентів у композиції, наприклад, у тис. од. відносно масової кількості решти інгредієнтів композиції.

7.11.3.5. Для композицій, призначення яких визначається лише активним початком, а інші компоненти є нейтральними носіями із кола тих, що традиційно застосовуються у композиціях цього призначення, допускається зазначення у формулі лише цього активного початку і, за необхідності, його кількісного вмісту у складі композиції, у тому числі виразом «ефективна кількість».

Іншим варіантом характеристики такої композиції може бути додаткове зазначення у формулі винаходу інших компонентів (нейтральних носіїв) у формі загального поняття, наприклад, «цільова добавка». У цьому випадку, за потреби, зазначається кількісне співвідношення «активного початку» і «цільової добавки».

7.11.3.6. Якщо як ознака винаходу зазначена складна відома речовина, то допускається використання її специфічної назви з обов'язковим зазначенням функції або властивостей цієї речовини та її основи. У цьому випадку в описі

винаходу має бути наведене джерело інформації, у якому ця речовина описана, і за необхідності, наведений повний склад і спосіб одержання цієї речовини

7.12. Особливості змісту заявки щодо способу

7.12.1. Для характеристики об'єкта винаходу (корисної моделі) «спосіб» використовують, зокрема, такі ознаки:

- наявність дії або сукупності дій;
- порядок виконання таких дій у часі (послідовно, одночасно, у різних сполученнях тощо);
- умови виконання дій: режим, використання речовин (вихідної сировини, реагентів, каталізаторів тощо), пристроїв (пристосувань, інструментів, обладнання тощо), штамів мікроорганізмів, культур клітин рослин чи тварин.

7.12.2. Особливості викладення опису винаходу

7.12.2.1. До назви винаходу, що є способом одержання високомолекулярної сполуки невизначеного складу, уключають назву цієї сполуки і, за потреби, її призначення.

До назви винаходу, що є способом одержання речовини (суміші невизначеного складу), уключають призначення чи біологічно активні властивості цієї речовини.

7.12.2.2. У розділі «Рівень техніки» для винаходу, що є способом одержання нової індивідуальної сполуки, у тому числі високомолекулярної сполуки або об'єкта генетичної інженерії, наводять відомості про спосіб одержання її відомого структурного аналога.

Якщо винахід є способом одержання суміші невизначеного складу з конкретним призначенням або біологічно активними властивостями, то аналогом може бути спосіб одержання суміші з тим самим призначенням або тими самими біологічно активними властивостями.

7.12.2.3. У розділі опису «Відомості, які підтверджують можливість реалізації винаходу» наводять посилання на послідовність дій (заходів, операцій) щодо матеріальних об'єктів, а також на умови проведення цих дій, конкретні режими (температура, тиск тощо) і, якщо це необхідно, на пристрої, речовини, штами мікроорганізмів, культури клітин рослин чи тварин, які при цьому використовують.

7.12.2.4. При використанні в способі нових речовин розкривають спосіб їх одержання.

При описуванні способу, що характеризується використанням відомих засобів (пристроїв, речовин і штамів мікроорганізмів, культур клітин рослин чи тварин), достатньо посилання на ці засоби. При використанні невідомих засобів наводять їх характеристику. При використанні штаму мікроорганізму, культури клітин рослин чи тварин наводять посилання на те, де або як може

бути одержаний відповідний штам мікроорганізму або культура клітин рослин чи тварин.

7.12.2.5. Можливість одержання штаму мікроорганізму підтверджують шляхом опису способу його одержання таким чином, щоб фахівець у відповідній галузі міг реалізувати винахід за описом, або наданням відомостей про його депонування в офіційній колекції – депозитарії. При цьому дата депонування має передувати даті подання заявки, а якщо заявлено пріоритет, то даті її пріоритету.

7.12.2.6. Для винаходу, що є способом одержання індивідуальної хімічної сполуки невизначеної структури, зазначають потрібні для її ідентифікації дані про вихідні реагенти для одержання цієї сполуки, а також відомості, які підтверджують можливість реалізації зазначеного заявником призначення, у тому числі бажано навести відомості про властивості, що обумовлюють її призначення.

7.12.2.7. Для винаходу, що є способом одержання суміші невизначеного складу та(або) структури, крім даних про вихідні реагенти для одержання цієї суміші, зазначають дані, необхідні для її ідентифікації, та відомості, які підтверджують можливість реалізації вказаного заявником призначення, у тому числі бажано навести дані про властивості, що обумовлюють призначення цієї суміші.

7.12.2.8. Для винаходу, що є способом одержання нової групи (ряду) сполук, яку можна описати загальною структурною формулою, наводять, принаймні, один приклад одержання конкретної сполуки групи (ряду). Якщо група (ряд) містить сполуки з різними за хімічною природою радикалами, то кількість прикладів повинна бути достатньою для підтвердження можливості одержання сполук з цими різними радикалами. Для сполук, що входять до групи (ряду), наводять підтверджені відомими методами структурні формули і їх фізико-хімічні характеристики. В описі слід також дати відомості про призначення або біологічно активні властивості нових сполук.

7.12.2.9. Якщо винахід є способом лікування, профілактики або діагностики певного захворювання, то наводять достовірні дані, що підтверджують його придатність для лікування, профілактики або діагностики зазначеного захворювання. За можливості, наводять відомості, які пояснюють вплив на етіопатогенез захворювання або зв'язок між етіопатогенезом і діагностичними показниками, що використовуються.

7.12.2.10. Для винаходу, що є способом одержання виробу, деякі елементи якого чи сам виріб виготовлені з матеріалу невизначеного складу і структури, наводять дані про властивості використовуваного матеріалу та експлуатаційні характеристики цих елементів і(або) виробу в цілому.

7.12.3. Особливості формули винаходу

7.12.3.1. Для усунення невизначеності при характеристиці способу сукупність його ознак повинна вказувати не лише на наявність дій з матеріаль-

ними об'єктами, а і на порядок (послідовність) їх виконання в часі.

7.12.3.2. Для характеристики дії (заходу, операції тощо) як ознаки способу треба використовувати дієслова активного стану, дійсного способу, теперішнього часу, третьої особи множини, наприклад, «нагрівають», «зволожують», «загартовують» тощо.

7.13. Особливості змісту заявки щодо застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням

7.13.1. Для характеристики об'єкта винаходу (корисної моделі) «застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням» використовують такі ознаки:

- коротка характеристика об'єкта, що застосовується, достатня для його ідентифікації;

- зазначення нового призначення цього об'єкта.

7.13.2. Особливості викладення опису винаходу

7.13.2.1. Назва винаходу щодо застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням складається за правилами, прийнятими, відповідно, для продукту чи способу, і характеризує нове призначення відомого об'єкта.

7.13.2.2. При описуванні рівня техніки, якщо об'єктом винаходу є застосування відомого раніше продукту чи способу за новим призначенням, його аналогами мають бути, відповідно, відомі продукти чи способи цього самого призначення.

Якщо об'єктом винаходу є застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням, то при описуванні винаходу наводять характеристику відомого об'єкта (із зазначенням бібліографічних даних джерела інформації, у якому він описаний), а також відомості щодо його відомого і нового призначення і, якщо це можливо, відомості щодо виявлення властивостей, що обумовлюють можливість його застосування за новим призначенням.

7.13.2.3. У розділі опису «Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу» для винаходу, об'єктом якого є застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням, уключають відомості, що підтверджують можливість реалізації зазначеним продуктом чи способом цього призначення.

7.13.3. Особливості формули винаходу

Якщо об'єктом винаходу є застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням, то формула має таку структуру: «Застосування ... (дають назву чи характеристику продукту чи способу) як ... (зазначають нове призначення зазначеного продукту чи способу)».

7.14. Подання заявки

7.14.1. Заявку на видачу патенту (деклараційного патенту) України на винахід чи деклараційного патенту України на корисну модель відповідно до статті 12 Закону подає до Установи особа, яка бажає одержати патент і має на це право. Заявку безпосередньо подають або надсилають на адресу Укрпатенту.

Відповідно до статті 13 Закону датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів, що містять принаймні:

- заяву у довільній формі про видачу патенту (деклараційного патенту), викладену українською мовою;
- відомості про заявника та його адресу, викладені українською мовою;
- матеріал, що справляє враження опису винаходу (корисної моделі), і частину матеріалу, яку можна прийняти за формулу винаходу (корисної моделі), викладені українською або іншою мовою. Якщо опис і формулу винаходу (корисної моделі) викладено іншою мовою, то для збереження дати подання заявки їх переклад українською мовою повинен надійти до Установи протягом двох місяців від дати подання заявки.

7.14.2. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника або іншу довірену особу.

Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, у відносинах з Установою реалізують свої права через представника, якщо інше не передбачено міжнародними угодами.

Якщо до складу заявників входить фізична особа, яка проживає, чи юридична особа, яка має постійне місцезнаходження на території України, то заявку може бути подано без залучення представника за умови зазначення адреси для листування в Україні.

Якщо в заяві зазначено два або декілька заявників, то один з них може бути призначений іншими заявниками як спільна довірена особа (спільний представник).

7.14.3. Будь-яка дія представника, іншої довіреної особи або будь-яка дія щодо цих осіб має наслідки дії, що здійснена відповідним заявником або заявниками або щодо них.

Якщо є два або декілька представників, інших довірених осіб, які представляють одного й того самого заявника або заявників, то будь-яка дія будь-якої з цих осіб або будь-яка дія щодо будь-якої з цих осіб має наслідки дії, що здійснена зазначеним заявником або зазначеними заявниками або щодо них.

7.14.4. Якщо заявку подають через представника або іншу довірену особу, то до заявки слід додати видану заявником довіреність, що засвідчує його (її) повноваження, або її копію.

Якщо довіреність викладена мовою оригіналу, то до неї додають переклад українською мовою.

Довіреність має бути подана разом з документами заявки.

Довіреність може стосуватися однієї або декількох заявок, зазначених у ній.

Якщо довіреність видано на ведення справ за декількома заявками, то до кожної заявки додається копія довіреності.

У довіреності зазначається:

- повне ім'я особи, якій вона видана;
- обсяг повноважень, які надаються особі, на ім'я якої видано довіреність;
- дата її вчинення, без якої довіреність вважається недійсною.

Довіреність підписується особою, яка її видала. Якщо довіреність видається юридичною особою України, то підпис особи, що має на це повноваження, засвідчується печаткою.

Строк дії довіреності не може перевищувати трьох років. Якщо в довіреності зазначено більший строк, то довіреність дійсна три роки від дати її вчинення. Якщо строк дії довіреності не зазначений, то вона вважається дійсною протягом одного року від дати її вчинення.

Форма і строк дії довіреності, виданої поза межами України, визначаються за законом країни, де була видана довіреність.

Довіреність представнику, зареєстрованому в Установі, для представництва особи, що проживає за межами України, може бути видана як самим заявником, так і представником заявника, що має відповідну довіреність, видану заявником. У цьому разі до Установи необхідно подати обидві довіреності.

7.14.5. Будь-яке призначення представника або іншої довіреної особи може бути скасоване особами, які здійснили це призначення, або їх правонаступниками.

Представник або інша довірена особа може відмовитись від свого призначення шляхом надання підписаного ним повідомлення.

7.15. Документи, що додаються до заявки

7.15.1. До заявки додають документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки або клопотання про продовження строку сплати.

Якщо заявник має пільги щодо сплати збору за подання заявки або звільнення від такої сплати, то до заявки, крім документа про сплату збору за подання заявки, додаються клопотання про надання пільги з копією документа, що підтверджує право на звільнення чи часткове звільнення від сплати зазначеного збору.

Документом про сплату збору є копія платіжного доручення на перерахування збору з відміткою установи банку або квитанція установленної форми.

7.15.2. Довіреність, якщо заявка подається через довірену особу заявника, має бути оформлена відповідно до пункту 16.4 Правил.

7.15.3. Якщо заявник бажає скористатись правом пріоритету, то він повинен відповідно до частини 2 статті 15 Закону протягом трьох місяців від дати подання заявки до Установи подати заяву про пріоритет з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та копію попередньої заявки, якщо ця заявка була подана в іноземній державі – учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності. Якщо попередніх заявок декілька, то додають копії всіх попередніх заявок. За потреби, Установа може зажадати переклад попередньої заявки (попередніх заявок) українською мовою.

7.15.4. Якщо заява про пріоритет та копія попередньої заявки надійшли до Установи пізніше встановленого строку, то строк, пропущений заявником через непередбачені і незалежні від нього обставини, може бути продовжений на 2 місяці з дати закінчення зазначеного строку (якщо до заяви про встановлення пріоритету та копії попередньої заявки буде додано документ про сплату збору за продовження строку).

7.16. Особливості подання заявки на секретний винахід (корисну модель)

7.16.1. Заявку на секретний винахід або секретну корисну модель подає до Укрпатенту безпосередньо заявник.

Якщо винахід (корисну модель) створено з використанням інформації, зареєстрованої у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю України, чи згідно із Законом України «Про державну таємницю», то заявка подається до Укрпатенту через режимно-секретний орган заявника або через компетентний орган місцевої державної адміністрації за місцезнаходженням (для юридичних осіб) чи за місце проживання (для фізичних осіб) заявника (частина 3 статті 12 Закону).

7.16.2. Заявка на секретний винахід(корисну модель) повинна містити:

- заяву про видачу патенту (деклараційного патенту) України на секретний винахід чи деклараційного патенту України на секретну корисну модель;
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі).

Документи, що додаються до заявки:

- документ про сплату збору за подання заявки та(або) клопотання про надання пільги і копію документа, що підтверджує право на звільнення чи часткове звільнення від сплати зазначеного збору.

Заяву про видачу патенту (деклараційного патенту) України на секретний винахід чи деклараційного патенту України на секретну корисну модель слід подавати українською мовою за формою, яка наведена в додатку 3 до Правил.

Вимоги до змісту документів заявки викладені у пунктах 5–8 Правил.

7.16.3. Документи заявки на видачу патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід (корисну модель), а саме: заяву про видачу патенту (деклараційного патенту), опис і формулу секретного винаходу (корисної моделі), креслення, якщо такі є, подають у двох примірниках. Документи, які потребують подальшого перекладу, можуть бути подані мовою оригіналу в одному примірнику, а їх переклад – у двох примірниках.

Документи, що додаються до заявки, подають в одному примірнику.

7.16.4. Згідно із Законом України «Про державну таємницю» патентування секретного винаходу або секретної корисної моделі в іноземних державах не дозволяється.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ПРИКЛАДИ ДОГОВОРІВ НА ПЕРЕДАЧУ ПРАВ НА ТВІР

АВТОРСЬКИЙ ЛІЦЕНЗІЙНИЙ ДОГОВІР № 1/2015

на використання твору образотворчого мистецтва

м. Київ

« 16 » жовтня 2015 року

Володар виключного авторського права Мікульонюк Ігор Олегович, іменований надалі «Ліцензіар», з однієї сторони, і Фізична особа – підприємець Крижовець Денис Юрійович, з другої сторони, разом іменовані «Сторони», уклали цей Договір про таке:

1. Предмет Договору

- 1.1. Ліцензіар передає Ліцензіату на умовах цього Договору невиключне майнове право на використання фотографічних творів у вигляді комп'ютерних файлів, один з яких, декілька з яких або всі разом надалі іменованих «Твір», перелік зображень яких наведено в додатку до цього Договору.
- 1.2. Під використанням Твору в цьому Договорі розуміється виготовлення та/або введення в цивільний обіг продукції, що містить зображення Твору.
- 1.3. Ліцензіар гарантує наявність у нього наданих за цим Договором виключних майнових і немайнових авторських прав на Твір, виражений у формі комп'ютерних файлів у форматі JPG.

2. Умови передачі прав

- 2.1. Невиключні майнові права, зазначені в п. 1.1 цього Договору, передаються Ліцензіаром Ліцензіату строком на п'ять років з моменту набуття цим Договором чинності.
- 2.2. Вид продукції з використанням Твору, її наклад, а також територія використання Ліцензіатом зазначених прав при цьому не обмежуються.
- 2.3. Ліцензіар зберігає за собою в повному обсязі виключні майнові й немайнові права на Твір, а також право надавати права на використання Твору третім особам.

3. Винагорода за передачу невиключного майнового права на використання Твору

- 3.1. За передачу невиключного майнового права, зазначеного в п. 1.1 Договору, Ліцензіат зобов'язаний сплатити Ліцензіару винагороду в сумі 1 грн (одна грн 00 коп.).
- 3.2. Ліцензіат може сплатити винагороду Ліцензіару у вигляді продукції з використанням Твору з розрахунку вартості продукції в сумі, зазначеній у п. 3.1.
- 3.3. Оплата за Договором проводиться одноразово, на підставі акту прийому–передачі.

4. Передача та використання Твору

- 4.1. Сторони підтверджують, що до моменту підписання цього Договору Ліцензіар передав Ліцензіату Твір у цифровому вигляді у вигляді комп'ютерних файлів у форматі JPG, перелік зображень яких наведено в додатку до цього Договору.
- 4.2. Ліцензіат має право використовувати передане за цим Договором невиключне майнове право відповідно до умов п. 2.1.
- 4.3. Ліцензіат має право без письмової згоди Ліцензіара використовувати Твір повністю або фрагментарно, у тому числі в поєднанні з будь-яким текстом, зображеннями (іншими фото-

графічними творами або малюнками), крім поєднання з текстами, фотографічними творами або малюнками, що суперечать суспільним інтересам, принципам гуманності й моралі.

- 4.4. Ліцензіат під час використання Твору зобов'язується забезпечити охорону особистих немайнових прав Ліцензіара, зокрема зазначенням на екземплярах продукції з використанням Твору імені Ліцензіара в такому написанні «Фото Ігоря Мікульонка» або «Фото І. Мікульонка», або «Автор фото Ігор Мікульонко» тощо, яке би однозначно ідентифікувало Ліцензіара як автора (якщо це технічно можливо та/або не шкодить естетичному вигляду продукції).

5. Права та обов'язки Сторін

- 5.1. Ліцензіар зобов'язаний не чинити дій, що суперечать умовам цього Договору і завдають збитків Ліцензіату.
- 5.2. Ліцензіар має право брати участь у виготовленні продукції з використанням Твору.
- 5.3. Ліцензіат зобов'язаний розмішувати на кожному екземплярі продукції відомості щодо імені Ліцензіара відповідно до п. 4.4 (якщо це технічно можливо та/або не шкодить естетичному вигляду продукції).
- 5.4. Ліцензіат має право на повторне отримання в Ліцензіара одного чи декількох файлів Твору в разі їх втрати з незалежних від Ліцензіата причин (форс-мажорні обставини).

6. Порядок розірвання Договору

- 6.1. Цей Договір може бути достроково розірваний з таких підстав:
- 6.1.1. за взаємною згодою Сторін;
  - 6.1.2. на вимогу однієї із Сторін в разі порушення умов цього Договору іншою Стороною;
  - 6.1.3. в інших випадках, передбачених чинним законодавством України.

7. Прикінцеві положення

- 7.1. Цей Договір набуває чинності з моменту його підписання Сторонами.
- 7.2. Питання, що виникають з тлумачення і застосування цього Договору і не врегульовані ним, регулюються на підставі чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про авторське право і суміжні права».
- 7.3. У разі зміни найменування, місцезнаходження, банківських реквізитів або реорганізації кожна із Сторін зобов'язана у триденний строк в письмовій формі повідомити іншу Сторону про зміни, що відбулися. Ризик негативних наслідків, пов'язаних з невиконанням зазначеного в цьому пункті зобов'язань, несе Сторона, яка не здійснила відповідного повідомлення.
- 7.4. Будь-які зміни або доповнення до цього Договору вважаються дійсними, якщо вони здійснені в письмовій формі та підписані повноважними представниками Сторін.
- 7.5. Після підписання Договору вся переписка, всі переговори і угоди втрачають свою юридичну силу, якщо на них відсутнє посилання в цьому Договорі.
- 7.6. Договір складений у 2-х примірниках, кожний з яких має однакову юридичну силу.

8. Юридичні адреси та реквізити Сторін.

Ліцензіат:

Фізична особа – підприємець
Крижовець Денис Юрійович

Ліцензіар:

Мікульонко Ігор Олегович

Адреса: 03056, м. Київ, вул. Політехнічна, 37.   Адреса: 02218, м. Київ, вул. Райдужна, 10, кв. 137.

_____ Д. Ю. Крижовець

_____ І.О. Мікульонко

Додаток до авторського ліцензійного договору № 1/2015

Зображення Твору

Ліцензіат:

Фізична особа – підприємець
Крижовець Денис Юрійович

Ліцензіар:

Мікульонік Ігор Олегович

Адреса: 03056, м. Київ, вул. Політехнічна, 37. Адреса: 02218, м. Київ, вул. Райдужна, 10, кв. 137.

_____ Д. Ю. Крижовець

_____ І.О. Мікульонік

Видавничий договір № _____

м. Київ

« 01 » _____ грудня 2016 року

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського (КПІ ім. Ігоря Сікорського), в особі ректора, _____ (ВПІ Видавничо-поліграфічний комплекс «Політехніка», в особі _____), що надалі називається «Видавництво», що діє на підставі Статуту, з одного боку, і автора (авторів) _____, що надалі називаються «Автори», з другого боку, а разом – «Сторони», уклали цей договір (далі – Договір) про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

- 1.1. Автори відповідно до ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передають Видавництву виключне право на видання, перевидання і розповсюдження твору (далі – Твір), під назвою _____.
- 1.2. Згаданий твір має задовольняти таким параметрам друкованого видання:
  - а) орієнтовний обсяг _____ стор.;
  - б) формат _____;
  - в) тип брошурування _____;
  - г) тираж _____;
  - д) спосіб друку _____.

2. УМОВИ ПІДПИСАННЯ, ПОДАННЯ ТА ПРИЙОМУ ТВОРУ

- 2.1. Автори мають передати Видавництву Твір у повному обсязі набраним на комп'ютері у відповідному форматі й роздрукованим на папері у вигляді, готовому для публікації.
- 2.2. Зміни у зазначеній назві Твору можуть бути внесені тільки за згодою Авторів та Видавництва.
- 2.3. Автори гарантують, що тільки вони розпоряджаються авторським правом на Твір і що до цього часу вони не зробили і не зроблять ніяких розпоряджень щодо Твору, які суперечать правовим обмеженням і зобов'язанням, що містить цей Договір. Це стосується також ілюстративного матеріалу, поданого Авторами, права на використання якого належать також їм. Якщо Автори пропонують Видавництву ілюстративний матеріал, що їм не належить або щодо належності якого нема точних даних, вони мають повідомити про це Видавництво, як і про всі відомі їм чи доступні для з'ясування факти, важливі з погляду закону.
- 2.4. Автори зобов'язані у письмовій формі вказати Видавництву всі наявні у Творі критичні чи дискусійні матеріали, зображення осіб і подій, з якими пов'язаний ризик звинувачення Видавництва чи Авторів у порушенні прав особи, розголошенні комерційної, державної або військової таємниці, прав авторів інших праць

3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ АВТОРІВ

- 3.1. Автори передають Видавництву на визначений законом час дії (мінімальний термін 3 (три) роки, продовження фіксується додатковою угодою) авторського права виключне, без територіальних обмежень, право на тиражування й розповсюдження (видавниче право) Твору для всіх видань і тиражів, без обмеження кількості виданих примірників та будь-якою мовою.

- 3.2. Автори передають Видавництву на час дії основного права згідно з пунктом 1 цього Договору додаткові права:
- право попередніх публікацій та повторного передрукування повністю або частково (зокрема у газетах, журналах або мікрокопіями, фотокопіями тощо);
  - право перекладу на інші мови або діалекти і видання цими мовами;
  - право на інші форми розмноження, особливо фотомеханічним чи подібним до нього способом (наприклад, фотокопіюванням);
- Право передачі додаткових прав закінчується із закінченням терміну основного права.
- 3.3. Автори уникають видання в інших видавництвах творів, що за назвою та/або текстом повторюють (повністю або частково) Твір. Автори можуть без погодження з Видавництвом видавати не більше 10 % обсягу тексту Твору в нових виданнях.
- 3.4. Орієнтуючись на довгострокове співробітництво у майбутньому, Сторони домовляються, що свої наступні твори Автори пропонуватимуть Видавництву раніше, ніж будь-кому, хто хотів би видати їх.
- 3.5. Автори мають право на отримання винагороди за видання і збут Твору, яка становить 10 відсотків від фактично виданого тиражу. Автори мають право отримати винагороду продукцією Видавництва одразу після виходу Твору друком.

4. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ВИДАВНИЦТВА

- 4.1. Видавництво зобов'язане забезпечити тиражування Твору та його розповсюдження.
- 4.2. Оформлення та дизайн видання, термін випуску та заходи щодо його розповсюдження визначаються Видавництвом згідно з обов'язковими для таких дій вимогами, з урахуванням інтересів Видавництва, чинних норм витрат у книговидавничій справі та узгоджуються з Авторами.
- Право Видавництва на визначення відпускної ціни передбачає також можливість її подальшого підвищення або зниження. У разі зниження або підвищення відпускної ціни Видавництво обов'язково повідомляє Авторів про це.
- 4.3. Видавництво планує видати Твір протягом одного року від дня передачі рукопису Авторами Видавництву.
- 4.4. Якщо Видавництво має намір перевидати Твір, то доводить це до відома Авторів. У цьому разі Автор зобов'язаний не пізніше 2 тижнів повідомити Видавництво про зміни, які він вважає за потрібне внести до наступного видання Твору.
- Якщо Видавництво не отримало від Авторів відповіді в зазначений строк, то це дає право Видавництву видати Твір без змін.

5. ВЗАЄМОДІЯ ВИДАВНИЦТВА Й АВТОРА У ПРОЦЕСІ ВИДАННЯ ТВОРУ

- 5.1. Через три місяці після завершення реалізації всього тиражу Твору Автори мають право звернутися (письмово) до Видавництва з пропозицією, щоб воно взяло на себе зобов'язання не пізніше 9 місяців (від дня звернення) випустити додатковий тираж Твору. Якщо Видавництво не виконає цю вимогу протягом 9 місяців, то Автори мають право (у письмовій формі) розірвати цю угоду.
- Разом з тим Видавництво має право не видавати Твір, якщо Автори не вносять до нього необхідних змін.
- 5.2. Автори мають право переробити (доопрацювати) Твір для подальших видань.
- 5.3. У разі смерті Автора:

- а) зобов'язання Видавництва згідно з чинним законодавством України залишаються чинними щодо спадкоємців. Якщо спадкоємців кілька, то вони повинні письмово назвати спільного вповноваженого;
- б) у разі перевидання Твору Видавництво залишає за собою право доручити третім особам доопрацювати Твір.

6. ТЕРМІН ДІЇ ДОГОВОРУ ТА ІНШІ УМОВИ

- 6.1. Договір набуває чинності від дня його підписання Сторонами і діє до повного виконання Сторонами взятих за цим Договором зобов'язань.
- 6.2. Цей Договір складено у трьох оригінальних примірниках, по одному для кожної зі Сторін.
- 6.3. У випадках, не передбачених цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством.

7. ПІДПИСИ СТОРІН:

Видавництво:

КПІ ім. Ігоря Сікорського ВПІ ВПК «Політехніка»
03056, м. Київ–56, пр. Перемоги, 37
Р/р № _____
Ректор НТУУ «КПІ» _____
Директор ВПІ _____

Автор(и):

_____
(підпис)

ДОДАТОК Б

МІЖНАРОДНІ КЛАСИФІКАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ

ВЛАСНОСТІ

Додаток Б.1

МІЖНАРОДНА ПАТЕНТНА КЛАСИФІКАЦІЯ

(МПК 2019.01, витяг*)

РОЗДІЛ А – ЖИТТЕВІ ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

- A01 СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО; ЛІСІВНИЦТВО; ТВАРИННИЦТВО; МИСЛИВСТВО;
ВІЛОВЛЮВАННЯ ТВАРИН; РИБНИЦТВО

ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ; ТЮТЮН

- A21 ВИПІКАННЯ; ТЕХНОЛОГІЧНЕ УСТАТКОВАННЯ ДЛЯ ПРИГОТУВАННЯ ЧИ ОБРОБЛАННЯ
ТІСТА; ТІСТО ДЛЯ ВИПІКАННЯ
A22 ЗАБІЙ ХУДОБИ; ПЕРЕРОБЛАННЯ М'ЯСА; СВІЙСЬКІ ПТИЦІ АБО РИБИ
A23 ЇЖА АБО ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ; ЇХ ОБРОБЛАННЯ, НЕ ОХОПЛЕНЕ
ІНШИМИ КЛАСАМИ
A24 ТЮТЮН; СИГАРИ; СИГАРЕТИ; ЦИГАРКИ, ПРИЛАДДА ДЛЯ КУРЦІВ

ПРЕДМЕТИ ОСОБИСТОГО АБО ДОМАШНЬОГО ВЖИТКУ

- A41 ОДЯГ
A42 ГОЛОВНІ УБОРИ
A43 ВЗУТТЯ
A44 ГАЛАНТЕРЕЙНІ ТОВАРИ; ЮВЕЛІРНІ ВИРОБИ
A45 ПРЕДМЕТИ ДЛЯ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ АБО ДЛЯ ПОДОРОЖІ
A46 ІЦТКОВІ ВИРОБИ
A47 МЕБЛІ; ПРЕДМЕТИ ДОМАШНЬОГО ВЖИТКУ АБО ПОБУТОВІ ПРИЛАДИ;
КАВОМОЛКИ; МЛИНКИ ДЛЯ СПЕЦІЙ; ПИЛОСОСИ ВЗАГАЛІ

ЗДОРОВ'Я; РЯТУВАННЯ ЖИТТЯ; ДОЗВІЛЛЯ

- A61 МЕДИЦИНА АБО ВЕТЕРИНАРІЯ; ГІГІЄНА
A62 РЯТУВАЛЬНА СЛУЖБА; ПРОТИПОЖЕЖНІ ЗАСОБИ
A63 СПОРТ; ІГРИ; РОЗВАГИ
A99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ РУБРИКАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ В – ВИКОНУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ. ТРАНСПОРТУВАННЯ

РОЗДІЛАННЯ; ЗМІШУВАННЯ

- B01 ФІЗИЧНІ ЧИ ХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ АБО УСТАТКОВАННЯ ВЗАГАЛІ
B02 ДРОБЛЕННЯ, РОЗМЕЛЮВАННЯ АБО ПОДРІБНЮВАННЯ; ПІДГОТОВЧЕ ОБРОБЛАННЯ ЗЕРНА
ДЛЯ ПОМЕЛУ
B03 РОЗДІЛАННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ЗА ДОПОМОГОЮ РІДИН АБО ПНЕВМАТИЧНИХ
СТОЛІВ, АБО ВІДСАДЖУВАЛЬНИХ МАШИН; МАГНІТНЕ АБО ЕЛЕКТРОСТАТИЧНЕ
ВІДОКРЕМЛЮВАННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ВІД ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ АБО ВІД
ТЕКУЧОГО СЕРЕДОВИЩА; РОЗДІЛАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРИЧНИХ ПОЛІВ СТРУМУ
ВИСОКОЇ НАПРУГИ
B04 ЦЕНТРИФУГИ АБО МАШИНИ ДЛЯ ЗДІЙСНЮВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЧИ ХІМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

---

* Міжнародна патентна класифікація. Повний текст (2019.01). Довідник. URL:
<http://base.uipv.org/mpk2009/index.html?level=c&version=2> (дата звернення: 06.05.2019).

- B05 РОЗБРИЗКУВАННЯ АБО РОЗПИЛЮВАННЯ ВЗАГАЛІ; НАНЕСЕННЯ РІДИН АБО ІНШИХ ТЕКУЧИХ РЕЧОВИН НА ПОВЕРХНІ ВЗАГАЛІ
- B06 ГЕНЕРУВАННЯ ЧИ ПЕРЕДАВАННЯ МЕХАНІЧНИХ КОЛИВАНЬ ВЗАГАЛІ
- B07 ВІДОКРЕМЛЮВАННЯ ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ ВІД ТВЕРДИХ МАТЕРІАЛІВ; СОРТУВАННЯ
- B08 ОЧИЩАННЯ
- B09 УТИЛІЗУВАННЯ ТВЕРДИХ ВІДХОДІВ; ВІДНОВЛЮВАННЯ ЗАБРУДНЕНОГО ҐРУНТУ

ФОРМУВАННЯ

- B21 МЕХАНІЧНЕ ОБРОБЛАННЯ МЕТАЛІВ БЕЗ ІСТОТНОГО ЗНЯТТЯ МАТЕРІАЛУ; ПРОБИВАННЯ ОТВОРІВ
- B22 ЛИВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО; ПОРОШКОВА МЕТАЛУРГІЯ
- B23 МЕТАЛОРІЗАЛЬНІ ВЕРСТАТИ; ОБРОБЛАННЯ МЕТАЛІВ, НЕ ОХОПЛЕНЕ ІНШИМИ КЛАСАМИ
- B24 ШЛІФУВАННЯ; ПОЛІРУВАННЯ
- B25 РУЧНІ ІНСТРУМЕНТИ; ПЕРЕНОСНІ ІНСТРУМЕНТИ З СИЛОВИМ ПРИВОДОМ; РУКОЯТКИ ДЛЯ РУЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ; ОСНАЩЕННЯ МАЙСТЕРЕНЬ; МАНІПУЛЯТОРИ
- B26 РУЧНІ РІЗАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ; РІЗАННЯ; РОЗДІЛАННЯ
- B27 ОБРОБЛАННЯ АБО КОНСЕРВУВАННЯ ДЕРЕВИНИ ТОЩО; МАШИНИ ДЛЯ СКРІПЛЮВАННЯ ЦВЯХАМИ ЧИ СКОБАМИ ВЗАГАЛІ
- B28 ОБРОБЛАННЯ ЦЕМЕНТУ, ГЛИНИ ТА КАМЕНЮ
- B29 ОБРОБЛАННЯ ПЛАСТИКІВ; ОБРОБЛАННЯ РЕЧОВИН У ПЛАСТИЧНОМУ СТАНІ ВЗАГАЛІ
- B30 ПРЕСИ
- B31 ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З ПАПЕРУ, КАРТОНУ АБО МАТЕРІАЛУ, ЯКИЙ ОБРОБЛЯЄТЬСЯ У СПОСІБ, АНАЛОГІЧНИЙ ДО СПОСОБУ ОБРОБЛАННЯ ПАПЕРУ; ОБРОБЛЕННЯ ПАПЕРУ, КАРТОНУ АБО МАТЕРІАЛУ, ЯКИЙ ОБРОБЛЯЄТЬСЯ У СПОСІБ, АНАЛОГІЧНИЙ ДО СПОСОБУ ОБРОБЛАННЯ ПАПЕРУ
- B32 ШАРУВАТІ ВИРОБИ
- B33 ТЕХНОЛОГІЯ АДИТИВНОГО ВИГОТОВЛЕННЯ

ДРУКУВАННЯ

- B41 ДРУКУВАННЯ; ЛІНІЮВАЛЬНІ МАШИНИ; ДРУКАРСЬКІ МАШИНИ; ШТЕМПЕЛІ
- B42 ПАЛІТУРНА СПРАВА; АЛЬБОМИ; ПАПКИ; СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ
- B43 ЗАСОБИ ДЛЯ ПИСЬМА АБО КРЕСЛЕННЯ; КАНЦЕЛЯРСЬКЕ ПРИЛАДДЯ
- B44 ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО

ТРАНСПОРТУВАННЯ

- B60 ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ ВЗАГАЛІ
- B61 ЗАЛІЗНИЦІ
- B62 БЕЗРЕЙКОВІ НАЗЕМНІ ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ
- B63 СУДНА ТА ІНШІ ПЛАВНІ ЗАСОБИ; ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ НИХ
- B64 ПОВІТРОПЛАВАННЯ; АВІАЦІЯ; КОСМОНАВТИКА
- B65 ТРАНСПОРТУВАННЯ, ПАКУВАННЯ; ЗБЕРІГАННЯ; ОБРОБЛАННЯ ТОНКИХ АБО НИТКОПОДІБНИХ МАТЕРІАЛІВ
- B66 ПІДЙМАННЯ; ТАКЕЛАЖНІ РОБОТИ; БУКСИРУВАННЯ
- B67 ВІДКРИВАННЯ АБО ЗАКУПОРЮВАННЯ ПЛЯШОК, БАНОК ТОЩО; ОПЕРАЦІЇ, ВИКОНУВАНІ З РІДИНАМИ
- B68 ШОРНО-СІДЕЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО; ОББИВАННЯ МЕБЛІВ
- B81 МІКРОСТРУКТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ
- B82 НАНОТЕХНОЛОГІЇ
- B99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ РУБРИКАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

МІКРОСТРУКТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ; НАНОТЕХНОЛОГІЇ

- B81 МІКРОСТРУКТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ
- B82 НАНОТЕХНОЛОГІЇ
- B99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ РУБРИКАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ С – ХІМІЯ. МЕТАЛУРГІЯ

ХІМІЯ

- C01 НЕОРГАНІЧНА ХІМІЯ
- C02 ОБРОБЛЯННЯ ВОДИ, ПРОМИСЛОВИХ ТА ПОБУТОВИХ СТІЧНИХ ВОД АБО ВІДСТОЮ СТІЧНИХ ВОД
- C03 СКЛО; МІНЕРАЛЬНА АБО ШЛАКОВА БАТА
- C04 ЦЕМЕНТИ; БЕТОН; ШТУЧНИЙ КАМІНЬ; КЕРАМІКА; ВОГНЕТРИВИ
- C05 ДОБРИВА; ЇХ ВИРОБЛЯННЯ
- C06 ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ; СІРНИКИ
- C07 ОРГАНІЧНА ХІМІЯ
- C08 ОРГАНІЧНІ ВИСОКОМОЛЕКУЛЯРНІ СПОЛУКИ; ЇХ ОДЕРЖУВАННЯ АБО ХІМІЧНЕ ОБРОБЛЯННЯ; КОМПОЗИЦІЇ НА ОСНОВІ ЦИХ СПОЛУК
- C09 БАРВНИКИ; ФАРБИ; ПОЛІРУВАЛЬНІ КОМПОЗИЦІЇ; ПРИРОДНІ СМОЛИ; АДГЕЗИВИ; КОМПОЗИЦІЇ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ; ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕРІАЛІВ, НЕ ОХОПЛЕНЕ ІНШИМИ КЛАСАМИ
- C10 НАФТОВА, ГАЗОВА ТА КОКСОВА ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОСТІ; ТЕХНІЧНІ ГАЗИ, ЩО МІСТЯТЬ МОНООКСИД ВУГЛЕЦЮ; ПАЛИВО; МАСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ; ТОРФ
- C11 ТВАРИННІ АБО РОСЛИННІ ОЛІЇ, ЖИРИ, ЖИРОВІ РЕЧОВИНИ ТА ВОСКИ; ЖИРНІ КИСЛОТИ З НИХ; МИЙНІ ЗАСОБИ; СВІЧКИ
- C12 БІОХІМІЯ; ПИВО; АЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ; ВИНО; ОЦЕТ; МІКРОБІОЛОГІЯ; ЕНЗИМОЛОГІЯ; МУТАЦІЇ АБО ГЕНЕТИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ
- C13 ВИРОБЛЯННЯ ЦУКРУ
- C14 ШКУРИ; ГОЛИНА; ШКУРКИ; ШКІРА

МЕТАЛУРГІЯ

- C21 МЕТАЛУРГІЯ ЗАЛІЗА
- C22 МЕТАЛУРГІЯ; СПЛАВИ ЧОРНИХ АБО КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ; ОБРОБЛЯННЯ СПЛАВІВ АБО КОЛЬОРОВИХ МЕТАЛІВ
- C23 ПОКРИВАННЯ МЕТАЛЕВИХ МАТЕРІАЛІВ; ПОКРИВАННЯ ІНШИХ МАТЕРІАЛІВ МЕТАЛЕВИМ МАТЕРІАЛОМ; ХІМІЧНЕ ОБРОБЛЯННЯ ПОВЕРХНІ; ДИФУЗІЙНЕ ОБРОБЛЯННЯ МЕТАЛЕВОГО МАТЕРІАЛУ; СПОСОБИ ПОКРИВАННЯ ВАКУУМНИМ ВИПАРОВУВАННЯМ, РОЗПИЛЮВАННЯМ, ІОННОЮ ІМПЛАНТАЦІЄЮ АБО ХІМІЧНИМ ОСАДЖЕННЯМ ПАРІВ ВЗАГАЛІ; СПОСОБИ ЗАПОБІГАННЯ КОРОЗІЇ МЕТАЛЕВОГО МАТЕРІАЛУ АБО УТВОРЮВАННЮ НАКИПУ ВЗАГАЛІ
- C25 ЕЛЕКТРОЛІТИЧНІ АБО ЕЛЕКТРОФОРЕТИЧНІ СПОСОБИ; УСТАТКОВАННЯ ДЛЯ НИХ
- C30 ВИРОЩУВАННЯ КРИСТАЛІВ

КОМБІНАТОРНА ТЕХНОЛОГІЯ

- C40 КОМБІНАТОРНА ТЕХНОЛОГІЯ
- C99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ ПІДКЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ D – ТЕКСТИЛЬ. ПАПІР

ТЕКСТИЛЬНІ АБО ЕЛАСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ РОЗДІЛАМИ

- D01 НАТУРАЛЬНІ АБО ХІМІЧНІ НИТКИ АБО ВОЛОКНА; ПРЯДІННЯ
- D02 ПРЯЖА; МЕХАНІЧНЕ ОБРОБЛЯННЯ ПРЯЖІ АБО КАНАТІВ; СНУВАННЯ АБО ФОРМУВАННЯ ПУЧКА
- D03 ТКАЦТВО
- D04 ПЛЕТІННЯ; ВИГОТОВЛЯННЯ МЕРЕЖИВА; ТРИКОТАЖНО-В'ЯЗАЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО; БАСОННІ ВИРОБИ; НЕТКАНІ МАТЕРІАЛИ
- D05 ШИТТЯ; ВИШИВАННЯ; ВИРОБНИЦТВО ПРОШИВНИХ ВИРОБІВ
- D06 ОБРОБЛЯННЯ ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ТОЩО; ПРАННЯ; ЕЛАСТИЧНІ МАТЕРІАЛИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ
- D07 КАНАТИ; КАБЕЛІ, ВІДМІННІ ВІД ЕЛЕКТРИЧНИХ

ПАПІР

- D21 ВИРОБНИЦТВО ПАПЕРУ; ВИРОБНИЦТВО ЦЕЛЮЛОЗИ
- D99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ ПІДКЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ Е – БУДІВНИЦТВО

БУДІВНИЦТВО

- E01 БУДІВНИЦТВО ДОРОГ, ЗАЛІЗНИЦЬ АБО МОСТІВ
- E02 ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ; ФУНДАМЕНТИ; ПЕРЕМІЩУВАННЯ ҐРУНТУ
- E03 ВОДОПОСТАЧАННЯ; КАНАЛІЗАЦІЯ
- E04 НАЗЕМНЕ БУДІВНИЦТВО
- E05 ЗАМКИ; КЛЮЧІ; ГАРНІТУРА ДО ВІКОН АБО ДВЕРЕЙ; СЕЙФИ
- E06 ДВЕРІ, ВІКНА, ВІКОННИЦІ ЧИ ЖАЛЮЗИ ВЗАГАЛІ; ДРАБИНИ

БУРІННЯ ҐРУНТУ ТА ГІРСЬКИХ ПОРІД; ГІРНИЧА СПРАВА

- E21 БУРІННЯ ҐРУНТУ ТА ГІРСЬКИХ ПОРІД; ГІРНИЧА СПРАВА
- E99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ F – МАШИНОБУДУВАННЯ. ОСВІТЛЮВАННЯ. ОПАЛЮВАННЯ. ЗБРОЯ. ПІДРИВНІ РОБОТИ

ДВИГУНИ ТА НАСОСИ

- F01 МАШИНИ АБО ДВИГУНИ ВЗАГАЛІ; СИЛОВІ УСТАНОВКИ ВЗАГАЛІ; ПАРОВІ ДВИГУНИ
- F02 ДВИГУНИ ВНУТРІШНЬОГО ЗГОРЯННЯ; СИЛОВІ УСТАНОВКИ З ДВИГУНАМИ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА ГАРЯЧИХ ГАЗАХ АБО ПРОДУКТАХ ЗГОРЯННЯ
- F03 ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ АБО ДВИГУНИ; ВІТРОВІ, ПРУЖИННІ, ГІРЬОВІ ДВИГУНИ; ВИРОБЛЕННЯ МЕХАНІЧНОЇ ЕНЕРГІЇ АБО СТВОРЕННЯ РЕАКТИВНОЇ ТЯГИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ
- F04 ГІДРАВЛІЧНІ МАШИНИ ОБ'ЄМНОЇ ДІЇ; НАСОСИ ДЛЯ РІДИН АБО ПРУЖНИХ ТЕКУЧИХ СЕРЕДОВИЩ

ЗАГАЛЬНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ

- F15 ГІДРАВЛІЧНІ ТА ПНЕВМАТИЧНІ ВИКОНАВЧІ МЕХАНІЗМИ; ПНЕВМОГІДРАВЛІЧНІ СИСТЕМИ ВЗАГАЛІ
- F16 ВУЗЛИ ТА ДЕТАЛІ МАШИН; ЗАГАЛЬНІ СПОСОБИ ТА ПРИСТРОЇ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ТА ПІДТРИМУЮТЬ НОРМАЛЬНУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ МАШИН АБО УСТАНОВОК; ТЕПЛОІЗОЛЯЦІЯ ВЗАГАЛІ
- F17 ЗБЕРІГАННЯ АБО РОЗПОДІЛЕННЯ ГАЗІВ АБО РІДИН

ОСВІТЛЮВАННЯ; ОПАЛЮВАННЯ

- F21 ОСВІТЛЮВАННЯ
- F22 ГЕНЕРУВАННЯ ПАРИ
- F23 ПРИСТРОЇ ДЛЯ СПАЛЮВАННЯ; СПОСОБИ СПАЛЮВАННЯ
- F24 ОПАЛЮВАННЯ; ПЕЧІ ТА ПЛИТИ; ВЕНТИЛЯЦІЯ
- F25 ХОЛОДИЛЬНА ТА МОРОЗИЛЬНА ТЕХНІКА; КОМБІНОВАНІ СИСТЕМИ ДЛЯ НАГРІВАННЯ Й ОХОЛОДЖУВАННЯ; ТЕПЛОНАСОСНІ УСТАНОВКИ; ВИРОБНИЦТВО АБО ЗБЕРІГАННЯ ЛЬОДУ; ЗРІДЖУВАННЯ АБО ЗАТВЕРДІВАННЯ ГАЗІВ
- F26 СУШІННЯ
- F27 НАГРІВАЛЬНІ, ВИПАЛЮВАЛЬНІ, ПЛАВИЛЬНІ, РЕТОРТНІ ПЕЧІ
- F28 ТЕПЛООБМІН ВЗАГАЛІ

ЗБРОЯ; ПІДРИВНІ РОБОТИ

- F41 ЗБРОЯ
- F42 БОЄПРИПАСИ; ПІДРИВНІ РОБОТИ
- F99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ G – ФІЗИКА

ПРИЛАДИ

- G01 ВИМІРЮВАННЯ; ВИПРОБОВУВАННЯ
- G02 ОПТИКА
- G03 ФОТОГРАФІЯ; КІНЕМАТОГРАФІЯ; АНАЛОГІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ТА СПОСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬ ХВИЛІ, ВІДМІННІ ВІД ОПТИЧНИХ; ЕЛЕКТРОГРАФІЯ; ГОЛОГРАФІЯ
- G04 ВИМІРЮВАННЯ ЧАСУ
- G05 КЕРУВАННЯ; РЕГУЛЮВАННЯ
- G06 ОБЧИСЛЮВАННЯ; РОЗРАХУНОК; РАХУВАННЯ
- G07 КОНТРОЛЬНІ ПРИСТРОЇ
- G08 СИГНАЛІЗАЦІЯ
- G09 НАВЧАННЯ; КРИПТОГРАФІЯ; ВІДОБРАЖАННЯ; РЕКЛАМА; ПЕЧАТКИ
- G10 МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ; АКУСТИКА
- G11 ЗБЕРІГАННЯ ІНФОРМАЦІЇ
- G12 ЕЛЕМЕНТИ КОНСТРУКЦІЇ ПРИЛАДІВ
- G16 ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ [ІКТ], СПЕЦІАЛЬНО ПРИСТОСОВАНІ ДЛЯ ПЕВНИХ СФЕР ЗАСТОСУВАННЯ

ЯДЕРНА ТЕХНІКА

- G21 ЯДЕРНА ФІЗИКА; ЯДЕРНА ТЕХНІКА
- G99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

РОЗДІЛ H – ЕЛЕКТРИКА

- H01 ОСНОВНІ ЕЛЕКТРИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ
- H02 ГЕНЕРУВАННЯ, ПЕРЕТВОРЮВАННЯ АБО РОЗПОДІЛЯННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ
- H03 ЕЛЕКТРОННІ СХЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
- H04 ТЕХНІКА ЕЛЕКТРИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ
- H05 ЗАСОБИ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ
- H99 ОБ'ЄКТИ, НЕ ОХОПЛЕНІ ІНШИМИ КЛАСАМИ ЦЬОГО РОЗДІЛУ

Додаток Б.2

МІЖНАРОДНА КЛАСИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ (одинадцята редакція, МКТП 11–2019*)

Товари

- Клас 1** Хімікати, призначені для використання в промисловості, науці та фотографії, а також у сільському господарстві, плідівництві та лісівництві; штучні смоли необроблені, пластмаси необроблені; суміші для гасіння вогню та для запобігання займанню; препарати для термооброблення і паяння металів; речовини для дублення шкір тварин; клеючі препарати для використання у промисловості; замазки для заповнювання порожнин та інші пастоподібні заповнювачі порожнин; компост, добрива, у тому числі тваринного походження; біологічні препарати для використання в промисловості та науці.
- Клас 2** Фарби, лаки, політури; захисні препарати проти іржавіння та псування деревини; забарвлювальні речовини, барвники; фарби для друкування, маркування та гравірування; природні смоли необроблені; метали у формі фольги або порошку для фарбування, декорування, друкування та художніх робіт.
- Клас 3** Нелікувальна косметика та нелікувальні парфумерно-косметичні препарати; нелікувальні зубні порошки і пасти; парфумерні вироби, ефірні олії; вибілювальні препарати та інші речовини для прання; чистильні, полірувальні, очищальні та абразивні препарати.
- Клас 4** Технічні масла і мастила, віск; мастильні матеріали; суміші для вбирання, змочування і зв'язування пилу; паливо та світільні речовини; свічки та гноти для освітлювання.
- Клас 5** Фармацевтичні, медичні та ветеринарні препарати; гігієнічні препарати на медичні потреби; дієтичні харчові продукти і речовини, призначені для медичного чи ветеринарного використання, продукти для дитячого харчування; дієтичні добавки для людей і для тварин; пластири, перев'язувальні матеріали; матеріали для пломбування зубів, стоматологічний віск; дезінфікувальні засоби; препарати для знищування шкідників; фунгіциди, гербіциди.
- Клас 6** Звичайні метали та їхні сплави, руди; металеві матеріали для будівель і конструкцій; перемісні будівельні конструкції металеві; троси і дроти із звичайних металів неелектричні; дрібні металеві вироби; металеві контейнери для зберігання або перевезення; сейфи.
- Клас 7** Машини, верстати, інструменти з механічним приводом; двигуни, крім призначених для наземних транспортних засобів; зчеплення та трансмісії, крім призначених для наземних транспортних засобів; сільськогосподарське знаряддя, крім ручного знаряддя з ручним приводом; інкубатори для яєць; торговельні автомати.
- Клас 8** Ручні інструменти і знаряддя, інструменти з ручним приводом; ножові вироби; особиста зброя, крім вогнепальної; бритви.

---

* Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццька класифікація). МКТП (11-2019). Заголовки класів, URL: <http://nice.uipv.org/class/headers> (дата звернення: 06.05.2019).

- Клас 9** Наукові, дослідницькі, морські, геодезичні, фотографічні, кінематографічні, аудіовізуальні, оптичні, зважувальні, вимірювальні, сигналізаційні, детектувальні, аналізувальні, оглядові, рятувальні і навчальні апарати та інструменти; апарати та інструменти для передавання, перемикання, перетворювання, акумулювання, регулювання або контролювання розподілення чи використання електрики; апарати та інструменти для записування, передавання, відтворювання або оброблення звуку, зображень чи даних; записувані та завантажні медіа-файли, комп'ютерне програмне забезпечення, незаписані цифрові або аналогові носії інформації для записування та зберігання даних; механізми для приймання оплати для апаратів, що приводяться в дію монетами; касові апарати, рахувальні пристрої; комп'ютери та комп'ютерні периферійні пристрої; водолазні костюми, водолазні маски, вушні затички для водолазів, носові затискачі для водолазів та плавців, рукавиці для водолазів, дихальні апарати для підводного плавання; пристрої для гасіння вогню.
- Клас 10** Хірургічні, медичні, стоматологічні та ветеринарні апарати та інструменти; протези кінцівок, очей і зубів; ортопедичні вироби; матеріали для накладання швів; терапевтичні та допоміжні пристрої, пристосовані для людей з обмеженими можливостями; апарати для масажу; апарати, пристрої та вироби для догляду за немовлятами; апарати, пристрої та вироби для сексуальної активності.
- Клас 11** Апарати та устаткування для освітлювання, нагрівання, охолодження, вироблення пари, куховарення, сушіння, вентилування, водопостачання та на санітарно-технічні потреби.
- Клас 12** Транспортні засоби; апарати, що переміщуються по землі, повітрям або по воді.
- Клас 13** Вогнепальна зброя; боєприпаси і снаряди; вибухові речовини; феєрверки.
- Клас 14** Дорогоцінні метали та їхні сплави; ювелірні вироби, дорогоцінне та напівдорогоцінне каміння; годинники та хронометричні прилади.
- Клас 15** Музичні інструменти; пюпітри для нот та підставки під музичні інструменти; диригентські палички.
- Клас 16** Папір та картон; друкована продукція; матеріали для книжкових оправ; фотографії; канцелярські товари та офісне приладдя, крім меблів; клеї на канцелярські або побутові потреби; креслярські матеріали та приладдя для художників; пензлі для малювання; навчальні матеріали; пластмасові листи, плівки та пакети для обгортання і пакування; друкарські шрифти, друкарські кліше.
- Клас 17** Необроблені та напівоброблені каучук, гутаперча, гума, азбест, слюда і заміниники всіх цих матеріалів; формовані матеріали з пластмаси та смоли на виробничі потреби; матеріали для конопачення, ущільнювання та ізолювання; гнучкі труби та шланги неметалеві.
- Клас 18** Вичинена шкіра і штучна шкіра; шкури тварин; багажні валізи і сумки; парасолки від дощу і сонця; тростини; батоги, упряж та лимарні вироби; нашійники, повідки, повідки та одяг для тварин.
- Клас 19** Будівельні та конструкційні матеріали неметалеві; труби жорсткі будівельні неметалеві; асфальт, смола, просмолювальні матеріали будівельні і бітум; перемісні будівельні конструкції неметалеві; пам'ятники неметалеві.
- Клас 20** Меблі, дзеркала, картинні рами; контейнери неметалеві для зберігання або перевезення; необроблені або напівоброблені кістка, ріг, китовий вус або перламутр; панцири черепах, мушлі; морська пінка; бурштин.

- Клас 21** Домашнє або кухонне начиння і вмістини; посуд для приготування їжі та столові прибори, крім виделок, ножів та ложок; гребені і губки; щітки, крім пензлів для малювання; щіткові матеріали; знаряддя для чищення та прибирання; необроблене або напівоброблене скло, крім будівельного; скляний, порцеляновий та глиняний посуд.
- Клас 22** Троси та мотузки; сітки; намети та брезент; навіси текстильні або з синтетичних матеріалів; вітрила; мішки для перевезення та зберігання неспакowanego матеріалу; прокладкові, перекладкові та набивкові матеріали, крім паперових, картонних, гумових або пластмасових; волокно текстильне необроблене та його заміники.
- Клас 23** Пряжа і нитки для текстильного використання.
- Клас 24** Тканини та замітники тканин; білизна для домашнього господарства; занавіски текстильні або пластмасові.
- Клас 25** Одяг, взуття, наголовні убори.
- Клас 26** Мереживо, тасьма і вишиті вироби, та стрічки і банти галантерейні; гудзики, гачки і петельки, шпильки і голки; штучні квіти; прикраси для волосся; штучне волосся.
- Клас 27** Килими, рогожі, мати, лінолеум та інші покриття на підлогу; покриття настінні нетекстильні.
- Клас 28** Ігри, іграшки та забавки; відеоігрові апарати; гімнастичні та спортивні товари; прикраси для новорічних ялинок.
- Клас 29** М'ясо, риба, птиця та дичина; м'ясні екстракти; законсервовані, заморожені, сухі та скуховарені фрукти, овочі та плоди; желе, джеми, варення; яйця; молоко, сир, масло, йогурт та інші молочні продукти; харчові олії та жири.
- Клас 30** Кава, чай, какао та замітники кави; рис, макаронні вироби та локшина; тапіока і саго; борошно та зернові продукти; хліб, хлібобулочні та кондитерські вироби; шоколад; морозиво, сорбети та інші харчові льоди; цукор, мед, меляса; дріжджі, пекарські порошки; сіль, присмаки, прянощі, трави законсервовані; оцет, соуси та інші приправи; лід (заморожена вода).
- Клас 31** Сирі та необроблені продукти сільського господарства, аквакультури, плодівництва та лісівництва; сире та необроблене зерно і насіння; свіжі фрукти та овочі, свіжі трави; живі рослини і квіти; цибулини, розсада, сіянці та насіння для сівби; живі тварини; корми та напої для тварин; солод.
- Клас 32** Пиво; безалкогольні напої; мінеральні та газовані води; фруктові напої та фруктові соки; сиропи та інші безалкогольні складники для виготовлення напоїв.
- Клас 33** Алкогольні напої, крім пива; алкогольні складники для виготовлення напоїв.
- Клас 34** Тютюн та замітники тютюну; сигарети та сигари; сигарети електронні та вапоризатори для курців; курильне приладдя; сірники.

Послуги

- Клас 35** Рекламування; керування підприємницькою діяльністю; адміністрування у сфері підприємницької діяльності; офісні роботи.
- Клас 36** Страхування; фінансові операції; кредитно-грошові операції; операції з нерухомим майном.

- Клас 37** Споруджування будівель; ремонтування; послуги з встановлювання устаткування.
- Клас 38** Телекомунікаційні послуги.
- Клас 39** Перевезення; пакування і зберігання товарів; влаштування подорожей.
- Клас 40** Обробляння матеріалів.
- Клас 41** Освіта; забезпечування навчання; розважальні послуги; влаштування спортивних і культурних заходів.
- Клас 42** Наукові і технологічні послуги та досліджування і розробки, що їх стосуються; послуги з промислового аналізування та промислового досліджування; проектування та розробляння комп'ютерного апаратного і програмного забезпечення.
- Клас 43** Послуги із забезпечування їжею та напоями; забезпечування тимчасовим житлом.
- Клас 44** Медичні послуги; ветеринарні послуги; гігієнічне та косметичне обслуговування людей або тварин; послуги в сільському господарстві, плідівництві та лісівництві.
- Клас 45** Юридичні послуги; послуги з безпеки щодо фізичної охорони матеріального майна і фізичних осіб; персональні та соціальні послуги для задоволення потреб людини, що надаються іншими особами, що надаються іншими особами.

Додаток Б.3

МІЖНАРОДНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ЗРАЗКІВ

(МКПЗ–12*)

Клас 01: Харчі.

Клас 02: Предмети одягу та галантерейні вироби.

Клас 03: Дорожні речі, футляри, парасольки та особисте приладдя, що не належать до інших класів.

Клас 04: Щіткові вироби.

Клас 05: Текстильні мірні вироби, штучні та натуральні листові матеріали.

Клас 06: Меблювання.

Клас 07: Побутові речі, що не належать до інших класів.

Клас 08: Робочі інструменти та залізні вироби.

Клас 09: Опакування та вмістини для перевозіння чи переносіння товарів.

Клас 10: Годинники та інші вимірювальні, перевіряльні та сигнальні прилади.

Клас 11: Прикраси.

Клас 12: Транспортні або підіймальні засоби.

Клас 13: Устаткування для вироблення, розподілення або перетворювання електроенергії.

Клас 14: Устаткування для записування, зв'язку чи передавання інформації.

Клас 15: Машини, що не належать до інших класів.

Клас 16: Фото- та кіноапаратура, оптичні прилади.

Клас 17: Музичні інструменти.

Клас 18: Друкарські та канцелярські машини.

Клас 19: Канцелярське знаряддя та приладдя, мистецькі та навчальні знадоби.

Клас 20: Торговельне та рекламне устаткування, вивіски.

Клас 21: Ігри, іграшки, намети та спортивні товари.

Клас 22: Зброя, піротехнічні вироби, вироби для полювання, рибалення та нищення шкідників.

Клас 23: Устаткування для розподілення рідин та газів, санітарне, опалювальне, вентиляційне та повітрокондиціонувальне устаткування, тверде паливо.

Клас 24: Лікарське та лабораторне устаткування.

Клас 25: Будівельні блоки та елементи споруд.

Клас 26: Світильні прилади.

Клас 27: Тютюнові вироби та курильне приладдя.

Клас 28: Фармацевтичні та косметичні вироби, туалетні речі та приладдя.

Клас 29: Пристрої та устаткування протипожежні, для техніки безпеки та для рятування.

Клас 30: Предмети для доглядання та утримування тварин.

Клас 31: Машини та пристрої для готування їжі чи напоїв, що не належать до інших класів.

Клас 32: Графічні символи і логотипи, фактурні візерунки, оздоблення.

---

* Міжнародна класифікація промислових зразків (Локарнська класифікація). Перелік класів. URL: <http://base.uipv.org/locarno/> (дата звернення: 06.05.2019).

ДОДАТОК В

ЗРАЗОК РОЗМІЩЕННЯ МАТЕРІАЛУ В МПК

Раздел С - Химия; Металлургия

Примечание

Определения групп химических элементов, применяемые в этом данном разделе:

Щелочные металлы: Li, Na, K, Rb, Cs, Fr.

Щелочноземельные металлы: Ca, Sr, Ba, Ra.

Лантаноиды: элементы с атомными номерами 57 - 71.

Редкоземельные металлы: Sc, Y, лантаноиды.

Актиноиды: элементы с атомными номерами 89 - 103.

Тугоплавкие металлы: Ti, V, Cr, Zr, Nb, Mo, Hf, Ta, W.

Галогены: F, Cl, Br, I, At.

Инертные газы: He, Ne, Ar, Kr, Xe, Rn.

Группа платины: Os, Ir, Pt, Ru, Rh, Pd.

Легкие металлы, щелочные металлы, щелочноземельные металлы, Be, Al, Mg.

Тяжелые металлы: прочие металлы, кроме легких.

Группа железа: Fe, Co, Ni.

Неметаллы: H, B, C, Si, N, P, O, S, Se, Te, инертные газы, галогены.

Металлы: прочие элементы, кроме неметаллов.

Переходные элементы: элементы с атомными номерами 21 - 30, 39 - 48, 57 - 80, 89 и выше.

Примечания

Это примечание разъясняет область применения данной части системы классификации.

(1) К разделу С отнесены:

- (а) чистая химия, которая охватывает неорганические соединения, органические соединения, высокомолекулярные соединения и способы их получения;
- (б) прикладная химия, которая охватывает составы, содержащие вышеуказанные соединения, такие как стекло, керамика, удобрения, пластмассы, краски, продукты нефтяной промышленности. Она охватывает также некоторые вещества и смеси специального назначения за счет особых свойств, например взрывчатые вещества, красители, клеящие вещества, смазочные и моющие средства;
- (в) некоторые виды перерабатывающей промышленности, например: производство кокса и твердого или газообразного топлива, производство или очистка масел, жиров и восков, бродильная промышленность (например пивоварение и виноделие), производство сахара;
- (г) некоторые виды обработки: либо полностью механические, как например, механическая обработка кожи, либо частично механические, как например, обработка воды или предотвращение коррозии вообще;
- (д) металлургия, сплавы черных или цветных металлов.

(2) (а) Химическая часть любого процесса, способа обработки продукта или изделия, имеющих также и нехимическую часть, отнесена, как правило, к разделу С.

(б) В некоторых случаях химическая часть тесно связана с нехимической, например чисто механической частью, зависящей от способа или процесса; поэтому логически их не следует отрывать друг от друга, как например в случае прикладной химии или в случае видов промышленности и обработки, упомянутых в прим.1в,г и д. Например печи для изготовления стекла относятся к классу С 03, а не к классу F 27.

(в) Однако есть некоторые исключения, когда химическая часть отнесена к классу или подклассу, охватывающему механическую (или немеханическую) часть, например:

- некоторые экстрактивные способы отнесены к подклассу А 61 К;
  - химическая очистка воздуха к подклассу А 61 L, А 62 D;
  - химические способы борьбы с огнем - химические способы и аппараты к классу В 01;
  - пропитка древесины к подклассу В 27 К;
  - химические способы анализа и испытания к подклассу G 01 N;
  - фотографические материалы и процессы к классу G 03, и химическая обработка тканей и производство целлюлозы или бумаги, вообще, к разделу D.
- (г) В ряде других случаев, чисто химическая часть отнесена к разделу С, а часть прикладной химии к другому разделу, такому как А, В или F, например применение вещества или смеси для:
- обработки растений или животных к подклассу А 01 N;
  - пищевых продуктов к классу А 23;
  - боеприпасов или взрывных зарядов к классу F 42
- (д) В тех случаях, когда химическая и механическая части неразрывно связаны: так, что четкое и точное разделение их невозможно, или когда некоторые механические процессы являются продолжением химической обработки, к разделу С может быть частично отнесена и механическая часть, например последующая обработка искусственного камня отнесена к классу С 04. В этих случаях дается обычно разъяснительное примечание или ссылка.

ХИМИЯ ← **Заголовок перед классом**

Индекс классу → **Заголовок классу**

С 01 НЕОРГАНИЧЕСКАЯ ХИМИЯ (обработка порошков неорганических соединений для производства керамики С 04 В 35/00; неорганических соединений, кроме диоксида углерода, бродильные или ферментативные способы синтеза элементов или С 12 Р 3/00; получение соединений металлов из смесей, например из руд, в качестве промежуточных соединений в металлургическом процессе при получении свободных металлов С 21 В, С 22 В; производство неметаллических элементов или неорганических соединений электролитическими способами или электрофорезом С 25 В) **Відсилка в заголовку класу**

Примечания

- (1) В данном классе при отсутствии особого указания соединения всегда классифицируются по последней подходящей рубрике [3].
- (2) Процессы с использованием ферментов или микроорганизмов для:
  - i) выделения, разделения или очистки предварительно полученных соединений или составов, или
  - ii) обработки текстиля или очистки твердых поверхностей материалов
 классифицируются также в подклассе С 12 S [5].

Индекс підкласу → **Заголовок підкласу**

С 01 В НЕМЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ; ИХ СОЕДИНЕНИЯ

Примечания

- (1) В данном подклассе для определения точного объема групп используются чисто применяемые в научной и патентной литературе торговые наименования [6].
- (2) Следует обращать внимание на определения групп химических элементов, следующие после заголовка раздела С [3].

Показчик змісту підкласу

Содержание подкласса

ВОДОРОД; ИЗОТОПЫ ВОДОРОДА; ВОДА;	
ГИДРИДЫ	3/00, 4/00, 5/00, 6/00
СИНТЕЗ-ГАЗ	3/00
ГАЛОГЕНЫ ИЛИ ИХ СОЕДИНЕНИЯ	7/00, 9/00, 11/00
КИСЛОРОД; ОКСИДЫ ИЛИ ГИДРОКСИДЫ ВООБЩЕ, ПЕРОКСИДЫ	13/00, 15/00
СЕРА; ЕЕ СОЕДИНЕНИЯ	17/00
АЗОТ; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	21/00
ФОСФОР; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	25/00
УГЛЕРОД; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	31/00
КРЕМНИЙ; ЕГО СОЕДИНЕНИЯ	33/00
СЕЛЕН ИЛИ ТЕЛЛУР; БОР	19/00, 35/00
ИНЕРТНЫЕ ГАЗЫ	23/00
СОЕДИНЕНИЯ СО СВОЙСТВАМИ МОЛЕКУЛЯРНЫХ СИТ, НО НЕ ИМЕЮЩИЕ	
КАТИОН-ОБМЕННЫХ СВОЙСТВ	37/00
СОЕДИНЕНИЯ СО СВОЙСТВАМИ МОЛЕКУЛЯРНЫХ СИТ, ИМЕЮЩИЕ	
КАТИОН-ОБМЕННЫЕ СВОЙСТВА	39/00

Индекс основної групи

Водород; гидриды; вода; получение синтез-газа из углеродов

Заголовок перед группой

Текст основной группы

3/00

Водород; газовые смеси, содержащие водород; выделение водорода из смесей, содержащих его (разделение газов физическими средствами В 01 D); очистка водорода (производство водяного газа или синтез-газа из твердых углеродсодержащих веществ С 10 J; очистка или модификация химического состава горючих газов, содержащих оксид углерода С 10 K) [3]

3/02

... получение водорода или газовых смесей, содержащих водород [3]

3/04

... разложением неорганических соединений, например аммиака [3]

3/06

... реакцией неорганических соединений, содержащих положительный ион водорода, например воды, кислот, оснований, аммиака, с неорганическими восстановителями (электролизом воды С 25 В 1/04) [3]

3/08

... с металлами [3]

3/10

... реакцией водяного пара с металлами [3]

3/12

... реакцией водяного пара с оксидом углерода [3]

3/14

... использование нагревания и пара [3]

Відсилка в основній групі

Текст підгрупи

Вказівка на номер редакції МПК

ДОДАТОК Г ЗРАЗКИ ДЖЕРЕЛ ПАТЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Зразок титульної сторінки опису винаходу до авторського свідоцтва СРСР

СОЮЗ СОВЕТСКИХ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ
РЕСПУБЛИК

(19) SU (11) 1722852 A1

(51)5 B 29 C 35/16, B 29 B 13/04

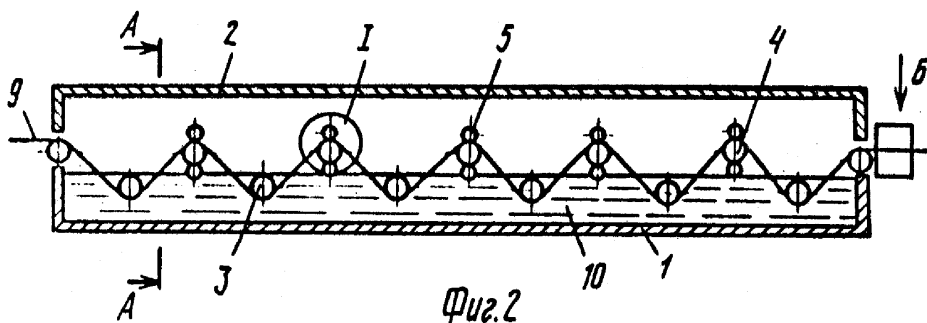
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ
ПО ИЗОБРЕТЕНИЯМ И ОТКРЫТИЯМ
ПРИ ГКНТ СССР

ОПИСАНИЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ

К АВТОРСКОМУ СВИДЕТЕЛЬСТВУ

(21) 4838843/05
(22) 12.06.90
(46) 30.03.92. Бюл. № 12
(71) Киевский политехнический институт им. 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции
(72) С.А.Рощупкин, Ю.Е.Лукач, И.О.Микуленок, Л.И.Ружинская, В.Д.Биденко и Л.Р.Зейгермахер
(53) 678.025.3 (088.8)
(56) Авторское свидетельство СССР № 622507, кл. В 05 С 3/12, 1974.
Авторское свидетельство СССР № 338575, кл. В 05 С 3/12, 1970.

(54) УСТРОЙСТВО ДЛЯ ОХЛАЖДЕНИЯ ДЛИННОМЕРНЫХ ИЗДЕЛИЙ
(57) Использование: высокопроизводительное интенсивное охлаждение длинномерных изделий, например полимерных листов и пленок. Сущность изобретения: устройство содержит ванну 1 с жидким хладагентом 10, в которой установлены направляющие ролики 3 и 4, снабженные механизмами для их вертикального перемещения. Ролики 4 расположены над поверхностью жидкого хладагента и снабжены средствами 5 для подачи газообразного хладагента. 1 з.п.ф-лы, 6 ил.

(19) SU (11) 1722852 A1

Зразок титульної сторінки опису винаходу до патенту Російської Федерації

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ

ФЕДЕРАЛЬНАЯ СЛУЖБА
ПО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ,
ПАТЕНТАМ И ТОВАРНЫМ ЗНАКАМ

(19) **RU** (11) **2 420 624** (13) **C2**
(51) МПК
B01B 500 (2006.01)

(12) ОПИСАНИЕ ИЗОБРЕТЕНИЯ К ПАТЕНТУ

(21)(22) Заявка: 2008106300/11, 18.02.2008

(24) Дата начала отсчета срока действия патента:
18.02.2008

Приоритет(ы):

(22) Дата подачи заявки: 18.02.2008

(43) Дата публикации заявки: 27.08.2009 Бюл. № 24

(45) Опубликовано: 10.06.2011 Бюл. № 16

(56) Список документов, цитированных в отчете о
поиске: RU 2291929 C2, 20.01.2007. Плотицын В.Г.

Наладка фрезерных станков. - Л.:
Машиностроение, Ленинградское
отделение, 1976, с.44-51. Ансеров М.А.
Справочное руководство фрезеровщика,
Лениздат, 1964, с.24-29. Альбрехт В.Г.
Профильная обработка рельсов
шлифовальными поездками с активными
рабочими органами. - М.: Техинформ, 1999,
с.51, 55-67.

Адрес для переписки:

305040, г.Курск, ул. 50 лет Октября, 94,
КГТУ, ОИС

(72) Автор(ы):

Емельянов Сергей Геннадьевич (RU),
Чевычелов Сергей Александрович (RU)

(73) Патентообладатель(и):

Государственное образовательное
учреждение высшего профессионального
образования Курский государственный
технический университет (RU)

(54) ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ РЕЛЬС, СПОСОБ ОБРАБОТКИ ГИПЕРБОЛИЧЕСКИХ РЕЛЬСОВ И ФРЕЗА ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ СПОСОБА

(57) Реферат:

Изобретение относится к области
металлообрабатывающей промышленности
для формирования профиля головки рельсов
профильными фрезами, оснащенными
сменными многогранными пластинами (СМП)
с прямолинейной режущей кромкой.
Железнодорожный рельс содержит головку,
шейку и подошву. Профиль головки рельса
образован либо двумя (правой и левой)
гиперболическими кривыми, либо тремя
гиперболическими кривыми, которые
описывают соответственно правую, левую и
среднюю часть профиля. Каждая из кривых
имеет одну прямолинейную образующую,

расположенную под углом $\frac{\pi}{2} \pm \lambda$ к ее

мнимой оси. Способ обработки
гиперболических рельсов профильными
фрезами, оснащенными сменными
многогранными пластинами (СМП) только с
прямолинейной режущей кромкой.
Формообразование данного профиля
осуществляют вогнутыми производящими
линиями. Каждая линия формирует заданный
профиль и образуется при вращении СМП с
прямолинейной режущей кромкой,
расположенными на корпусе инструмента
вдоль следов одной прямолинейной
образующей производящей поверхности,

Стр.: 1

RU 2 420 624 C2

RU 2 420 624 C2

**Зразок титульної сторінки міжнародної заявки,
опублікованої відповідно до Договору про патентну кооперацію (РСТ)**

(12) INTERNATIONAL APPLICATION PUBLISHED UNDER THE PATENT COOPERATION TREATY (PCT)

(19) World Intellectual Property
Organization
International Bureau

(10) International Publication Number
WO 2016/082036 A1

(43) International Publication Date
2 June 2016 (02.06.2016)

(51) International Patent Classification:

B29C 67/00 (2006.01) *B33Y 40/00* (2015.01)
B29C 67/02 (2006.01) *B41J 2/01* (2006.01)
B33Y 30/00 (2015.01) *B41J 29/38* (2006.01)

(21) International Application Number:

PCT/CA2015/051228

(22) International Filing Date:

24 November 2015 (24.11.2015)

(25) Filing Language:

English

(26) Publication Language:

English

(30) Priority Data:

62/083,311 24 November 2014 (24.11.2014) US

(72) Inventor; and

(71) Applicant : LADANYI, Robert [CA/CA]; 39 Russet
Way, Woodbridge, Ontario L4L 5B7 (CA).

(74) Agent: MILLMAN IP INC.; 401 Bay Street, Suite 1220,
Box 60, Toronto, Ontario M5H 2Y4 (CA).

AO, AT, AU, AZ, BA, BB, BG, BH, BN, BR, BW, BY,
BZ, CA, CH, CL, CN, CO, CR, CU, CZ, DE, DK, DM,
DO, DZ, EC, EE, EG, ES, FI, GB, GD, GE, GH, GM, GT,
HN, HR, HU, ID, IL, IN, IR, IS, JP, KE, KG, KN, KP, KR,
KZ, LA, LC, LK, LR, LS, LU, LY, MA, MD, ME, MG,
MK, MN, MW, MX, MY, MZ, NA, NG, NI, NO, NZ, OM,
PA, PE, PG, PH, PL, PT, QA, RO, RS, RU, RW, SA, SC,
SD, SE, SG, SK, SL, SM, ST, SV, SY, TH, TJ, TM, TN,
TR, TT, TZ, UA, UG, US, UZ, VC, VN, ZA, ZM, ZW.

(84) Designated States (unless otherwise indicated, for every
kind of regional protection available): ARIPO (BW, GH,
GM, KE, LR, LS, MW, MZ, NA, RW, SD, SL, ST, SZ,
TZ, UG, ZM, ZW), Eurasian (AM, AZ, BY, KG, KZ, RU,
TJ, TM), European (AL, AT, BE, BG, CH, CY, CZ, DE,
DK, EE, ES, FI, FR, GB, GR, HR, HU, IE, IS, IT, LT, LU,
LV, MC, MK, MT, NL, NO, PL, PT, RO, RS, SE, SI, SK,
SM, TR), OAPI (BF, BJ, CF, CG, CI, CM, GA, GN, GQ,
GW, KM, ML, MR, NE, SN, TD, TG).

Published:

— with international search report (Art. 21(3))

(81) Designated States (unless otherwise indicated, for every
kind of national protection available): AE, AG, AL, AM,

(54) Title: METHOD AND SYSTEM FOR 3D PRINTER WITH IMPROVED PERFORMANCE AND 3D PRINTER EMPLOY-
ING SAME

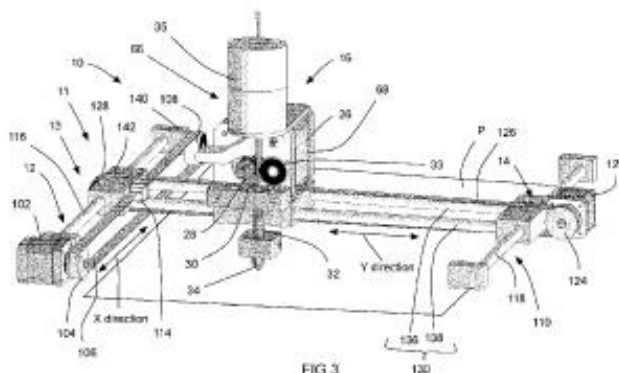

FIG 3

(57) Abstract: A 3D printer is provided that includes a print head having an extruder (stepper) motor positioned to feed a filament into a heater, a X and Y print head positioning system configured to move the print head relative to a print surface, and a stepper driver operable to control the operation of the extruder motor. In one aspect, the 3D printer further includes a sensor module having a feed rate sensor positioned to detect a feed rate of the filament, and a control system programmed to: receive signals from the sensor module that are indicative of the feed rate of the filament, and control the operation of the stepper driver based on the signals from the sensor module. In a further aspect, the X and Y positioning system includes X and Y positioning motors and X and Y encoders positioned to sense the rotation of said positioning motors. The 3D printer further including a control system programmed to: send low level commands to the positioning motors to move the print head to a target position, and receive signals from the X and Y encoders indicative of the actual position of the print head and compensate for any detected errors.

WO 2016/082036 A1

Зразок титульної сторінки опису до патенту України на корисну модель

УКРАЇНА

(19) **UA**

(11) **110928**

(13) **U**

(51) МПК

B01J 19/30 (2006.01)

B01D 3/16 (2006.01)

B01D 53/18 (2006.01)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: **u 2016 04120**

(22) Дата подання заявки: **15.04.2016**

(24) Дата, з якої є чинними
права на корисну
модель: **25.10.2016**

(46) Публікація відомостей
про видачу патенту: **25.10.2016, Бюл. № 20**

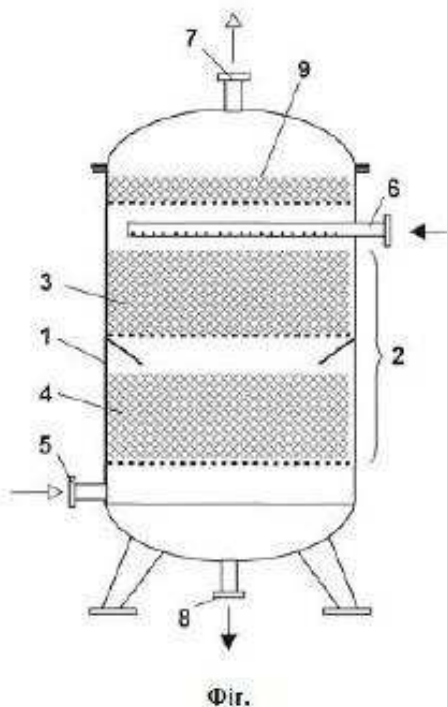
(72) Винахідник(и):
Мікульонок Ігор Олегович (UA)

(73) Власник(и):
**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ "КИЇВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ",
пр. Перемоги, 37, м. Київ-56, 03056 (UA)**

(54) НАСАДКОВИЙ МАСООБМІННИЙ АПАРАТ

(57) Реферат:

Насадковий масообмінний апарат містить вертикальний корпус з контактною частиною, утвореною щонайменше одним ярусом насадкових елементів, а також пристрій для підведення легкої й важкої фаз у контактну частину вертикального корпусу й відведення їх з неї, причому пристрій для підведення важкої фази в контактну частину вертикального корпусу розташовано під додатковим ярусом насадкових елементів, а пристрій для відведення легкої фази - над ним.

UA 110928 U

Зразок титульної сторінки опису до патенту України на винахід

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **99512** (13) **C2**
 (51) МПК (2012.01)
 C22C 38/12 (2006.01)
 E01B 5/00

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
 ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
 ВЛАСНОСТІ
 УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА ВІНАХІД

<p>(21) Номер заявки: а 2010 11144</p> <p>(22) Дата подання заявки: 23.02.2009</p> <p>(24) Дата, з якої є чинними права на винахід: 27.08.2012</p> <p>(31) Номер попередньої заявки відповідно до Паризької конвенції: 08101917.6</p> <p>(32) Дата подання попередньої заявки відповідно до Паризької конвенції: 22.02.2008</p> <p>(33) Код держави-учасниці Паризької конвенції, до якої подано попередню заяву: ЕР</p> <p>(41) Публікація відомостей про заявку: 25.10.2010, Бюл.№ 20</p> <p>(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 27.08.2012, Бюл.№ 16</p> <p>(86) Номер та дата подання міжнародної заявки, поданої відповідно до Договору РСТ: РСТ/ЕР2009/001276, 23.02.2009</p>	<p>(72) Винахідник(и): Карролл Роберт (GB), Сміт Говард Мартін (GB), Джейсвал Шрікант (GB)</p> <p>(73) Власник(и): ТАТА СТІЛ ЮК ЛІМІТЕД, 30 Millbank, London SW1P 4WY, United Kingdom (GB)</p> <p>(74) Представник: Михайлюк Валентин Іванович, реєстр. №1</p> <p>(56) Перелік документів, взятих до уваги експертизою: UA 28750 A, 18.10.2000 JP 200034296 A, 12.12.2000 JP 2005171326 A, 30.08.2005 JP 09111352 A, 28.04.1997 US 2008011393 A1, 17.01.2008 CARROLL, R. I. ET AL: "Rolling contact fatigue of white etching layer: Part 1. Crack morphology" WEAR , 262(9-10), 1253-1266 CODEN: WEARAH; ISSN: 0043-1648, 2007</p>
--	--

(54) ВИСОКОМІЦНА РЕЙКА З ПЕРЛІТОВОЇ СТАЛІ З ВІДМІННИМ ПОЄДНАННЯМ ЗНОСОСТІЙКОСТІ І ОПІРНОСТІ ПОВЕРХНЕВІЙ УТОМІ ПРИ РОЗКОЧУВАННІ

(57) Реферат:

Винахід стосується високоміцної рейки з перлітової сталі з відмінним поєднанням зносостійкості і опірності поверхневій утомі при розкочуванні, при цьому сталь складається з, мас. %: 0,88-0,95 вуглецю, 0,75-0,95 кремнію, 0,80-0,95 марганцю, 0,05-0,14 ванадію, до 0,008 азоту, до 0,030 фосфору, 0,008-0,030 сірки, не більше 2,5 ррт водню, не більше 0,10 мас. % хрому, не більше 0,010 мас. % алюмінію, не більше 20 ррт кисню, при цьому залишком є залізо і неминучі домішки.

UA 99512 C2

Зразок розташування матеріалу в офіційному бюлетені Укрпатенту «Промислова власність»

Промислова власність. Офіційний бюлетень №1, 1999

Розділ В:

Різноманітні технологічні процеси

B01

(11) 25822 (51) 5 B01D39/12

(10) A1 1607888

(24) 26.02.99

(21) 4492496/SU

(22) 30.08.88

(72) Білий Юрій Петрович, Козача Ігор Михайлович, Козловський Юрій Костянтинович, Заброцький Анатолій Петрович

(73) Білий Юрій Петрович, Козача Ігор Михайлович, Козловський Юрій Костянтинович, Заброцький Анатолій Петрович

(54) ФІЛЬТРУВАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ

(57) Фильтрующий элемент, выполненный из пористого материала в виде полого тела вращения, отличающийся тем, что с целью увеличения площади и снижения его материалоемкости, он выполнен из пористого алюминия, а его наружная фильтрующая поверхность выполнена с равномерно расположенными углублениями на площади не менее 2/3 наружной поверхности.

(11) 25860 (51) 6 B01D45/08, F23C11/02, F23J3/04

(24) 26.02.99

(21) 94095847

(22) 26.09.94

(31) 08/127 865

(32) 28.09.93

(33) US

(72) Даум, Едвард Д. (US), Роуль, Даниел Р. (US)

(73) Дзе Бебкок енд Компані (US)

(54) ПРИСТРІЙ ДЛЯ ВІДДІЛЕННЯ ТВЕРДИХ ЧАСТОК ВІД ПОТОКУ ГАЗА З ЧАСТКАМИ В ТОПЦІ З СИСТЕМОЮ ЦИРКУЛЯЦІЇ ТЕКУЧОГО СЕРЕДОВИЩА

(57) 1. Устройство для отделения твердых частиц от потока газа с частицами в топке с системой циркуляции текучей среды, содержащее набор отбойных элементов, расположенных смежно и со смещением один от другого по горизонтали и образованных вертикальными трубами, предназначенными для сообщения с системой циркуляции текучей среды и пропускания текучей среды через каждый отбойный элемент, и мембранами, соединенными с вертикальными трубами и образующими вогнутые поверхности, отличающееся тем, что каждый из отбойных элементов содержит первую переднюю вертикальную трубу, вторую переднюю вертикальную трубу, смещенную по горизонтали от первой передней вертикальной трубы, первую заднюю вертикальную трубу,

смещенную по горизонтали от первой передней вертикальной трубы, и вторую заднюю вертикальную трубу, смещенную по горизонтали от второй передней вертикальной трубы, и в каждом отбойном элементе мембраны соединены с первой передней и первой задней вертикальными трубами, с первой и второй задними вертикальными трубами и со второй задней и второй передней вертикальными трубами.

2. Устройство по п. 1, отличающееся тем, что каждый отбойный элемент содержит переходник, соединяющий первую переднюю и первую заднюю вертикальные трубы, переходник, соединяющий первую заднюю и вторую заднюю вертикальные трубы, переходник, соединяющий вторую заднюю и вторую переднюю вертикальные трубы, при этом вторая передняя вертикальная труба каждого отбойного элемента соединена переходником с первой передней вертикальной трубой соседнего отбойного элемента, а для соединения с системой циркуляции текучей среды предназначены первая передняя вертикальная труба первого отбойного элемента и вторая передняя вертикальная труба последнего отбойного элемента.

3. Устройство по п. 2, отличающееся тем, что оно содержит хотя бы один дополнительный ряд отбойных элементов, причем каждый дополнительный ряд смещен от предыдущего ряда по горизонтали.

4. Устройство по п. 3, отличающееся тем, что отбойные элементы каждого ряда расположены позади переходников, соединяющих отбойные элементы предыдущего ряда.

5. Устройство по п. 2, отличающееся тем, что оно снабжено коллекторами для соединения с системой циркуляции текучей среды.

6. Устройство по п. 5, отличающееся тем, что оно снабжено впускным патрубком, расположенным между первым коллектором и первой передней вертикальной трубой первого отбойного элемента, и впускным патрубком, расположенным между второй передней вертикальной трубой последнего отбойного элемента и вторым коллектором.

7. Устройство по п. 2, отличающееся тем, что первые и вторые передние вертикальные трубы снабжены противозерозионными щитами, расположенными на их внешней поверхности.

8. Устройство по п. 7, отличающееся тем, что противозерозионные щиты выполнены из огнеупорного материала.

9. Устройство по п. 7, отличающееся тем, что противозерозионные щиты выполнены из керамического материала.

10. Устройство по п. 7, отличающееся тем, что противозерозионные щиты выполнены из стали.

11. Устройство по п. 2, отличающееся тем, что переходники, соединяющие передние вертикальные трубы с задними вертикальными трубами, расположены в нижней части труб.

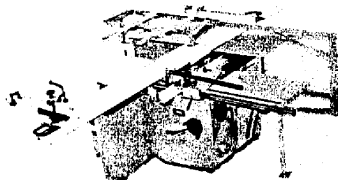
3.1.15

ВІДОМОСТІ ПРО ВИДАЧУ ПАТЕНТІВ УКРАЇНИ НА ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ

(51) МКПЗ 15-09

(11) 5460 (21) 2000070556
(24) 17.12.2001 (22) 05.07.2000
(30) BY
(32) 22.03.2000
(33) BY

(54) СТАНОК КРУГЛОПІЛОВИЙ РОЗКРОЙНИЙ
ДЕРЕВООБРОБНИЙ

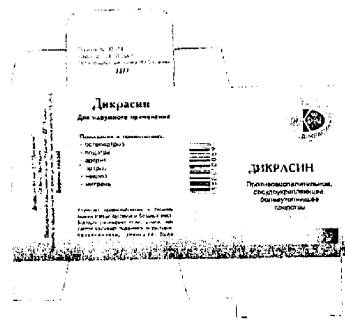
(72) Сасін Юрій Андреевич
Лукша Олександр Михайлович
Міхайлов Ніколай Вікторович
Шоріков Віктор Іванович
Коновалов Олег Олексеевич
Прокофьева Джанета Тимофеевна
(73) Открытое акционерное общество
«Техноприбор»;
ул. Грішніна, 96, г. Могілів, 212030; BY

(73) Открытое акционерное общество
«Техноприбор»;
ул. Грішніна, 96, г. Могілів, 212030; BY

(51) МКПЗ 05-06; 19-08

(11) 5462 (21) 2000070574
(24) 17.12.2001 (22) 12.07.2000

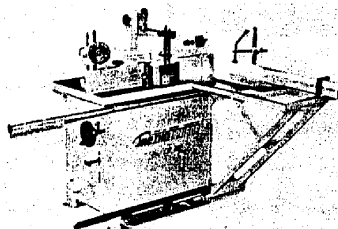
(54) МАТЕРІАЛ ДЛЯ ПАКУВАННЯ
(28) два варіанти

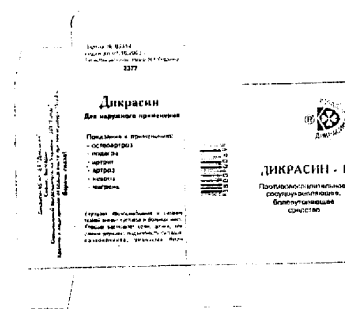
(51) МКПЗ 15-09

(11) 5461 (21) 2000070557
(24) 17.12.2001 (22) 05.07.2000
(30) BY
(32) 09.02.2000
(33) BY

(54) ВЕРСТАТ ФРЕЗЕРНИЙ ДЕРЕВООБРОБНИЙ

(72) Лукша Александр Михайлович
Шоріков Віктор Іванович
Макаренко Олег Борисович
Міхайлов Ніколай Вікторович
Казачкова Фаїна Анатольевна

(72) Ковальчук Марія Василівна
Йонкова Тетяна Анатоліївна
(73) Ковальчук Марія Василівна;
вул. Котовського, 1, кв. 67, м. Бориспіль,
08300; UA
Йонкова Тетяна Анатоліївна;
пр. Радянської України, 32-в, кв. 63, м. Київ,
04215; UA

ВІДОМОСТІ ПРО ВИДАЧУ СВІДОЦТВ УКРАЇНИ НА ЗНАКИ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

(111) **21894** (210) 97041043
(151) 17.12.2001 (220) 15.04.1997
(181) 15.04.2007
(732) Акціонерне товариство "Одеса";
3-й Водопроводний провулок, 9, м. Одеса,
65046; UA

(540) **МЕТЕОРИТ**

(511)
Кл. 30: Кондитерские изделия на основе арахиса;
вафли; галеты; кондитерские изделия; кон-
дитерские изделия мучные; лакричные па-
лочки (кондитерские изделия); миндальное
печенье; пастилки (кондитерские изделия);
петифуры (печенье); печенье; печенье сухое;
пирожные; помадки (кондитерские изделия);
пряники; торты; шоколад.

(111) **21895** (210) 97041044
(151) 17.12.2001 (220) 15.04.1997
(181) 15.04.2007
(732) Акціонерне товариство "Одеса";
3-й Водопроводний провулок, 9, м. Одеса,
65046; UA

(540) **АРКАДІЯ**

(511)
Кл. 30: Кондитерские изделия на основе арахиса;
вафли; галеты; кондитерские изделия; кон-
дитерские изделия мучные; лакричные па-
лочки (кондитерские изделия); миндальное
печенье; пастилки (кондитерские изделия);
петифуры (печенье); печенье; печенье сухое;
пирожные; помадки (кондитерские изделия);
пряники; торты; шоколад.

(111) **21896** (210) 97061570
(151) 17.12.2001 (220) 03.06.1997
(181) 03.06.2007
(732) Вальмет Корпорейшн;
Панунтіс 6, 00620 Гельсінкі, Фінляндія; FI

(540) **VALMET**

(511)

Кл. 7: Машины и станки для производства и пере-
работки бумаги, картона, пиломатериалов,
целлюлозы, технической целлюлозы, дре-
весной массы, переплетные, текстильные
машины, составляющие для этих машин, от-
носящиеся к 7 классу; машины и оборудова-
ние для подготовки сырья, целлюлозной
массы; ситовые, грохотовые, разбивающие,
дефлакерные, концентраторные, перемеши-
вающие, давящие и конвекционные мель-
ницы, дробилки, дефиберы; машины для на-
несения покрытий, облицовки, мелования,
каландрирования, намотки бумаги и картона;
паковочные машины (роликового типа) и ма-
нипуляционные машины; оборудование для
подготовки и управления цветами покрытий,
пропиточных жидкостей, отбеливающих хи-
микатов и химикатов для переработки бума-
ги; машины для переработки бумаги; печат-
ные прессы, ламинаторы, линии силикониза-
ции бумаги, машины для продольного реза-
ния; машины для лесопильной промышлен-
ности; гидравлические моторы и оборудова-
ние механических приводов (за исключением
предназначенных для наземных транспорт-
ных средств); приводы, зубчатые передачи
машин, соединения, сцепки, приводные рем-
ни, муфты, грузовые захваты и компоненты
передач (за исключением предназначенных
для наземных транспортных средств); маши-
ны для обрабатывающей промышленности;
ситы и барабанные сита; детали и узлы для
всех вышеуказанных товаров, относящиеся к
7 классу.

Кл. 9: Приборы и инструменты для научных целей,
съемки, изыскательских работ, геодезиче-
ские, электрические, оптические, для взве-
шивания, измерения, сигнализации, контроля
(проверки); оборудование для обработки ин-
формации; компьютеры; компьютерные тер-
миналы; компьютерные программные сред-
ства; электрические, гидравлические и пнев-
матические измерительные инструменты и
контроллеры для измерения, регистрации,
записи и управления давлением, влажно-
стью, влагоемкостью и температурой; инст-
рументы для измерения плотности жидко-
стей и суспензий; дозаторы; измерители кон-
систенции пульпы, сырья технической цел-
люлозы; инструменты для измерения содер-
жания сухого вещества в суспензии целлю-
лозной массы бумажного производства;
электронные счетчики количества тепла; из-
мерители потока для жидкостей и газов; оп-

Зразок розташування матеріалу в Українському реферативному журналі «Джерело»

Хімічна технологія. Хімічні та харчові виробництва

(реферати 3.Л.791 — 3.Л.941)

Хімічна технологія. Хімічні виробництва

3.Л.791. Розроблення інгібітора корозії маловуглецевих сталей на основі відходів жиролійного виробництва: автореф. дис... канд. техн. наук: 05.17.14 / О. О. Корольов; НАН України. Фіз.-мех. ін-т ім. Г. В. Карпенка. — Л., 2008. — 23 с. — укр.

Із застосуванням екологічно-безпечної технології переробки відходів жиролійного виробництва України розроблено ефективний інгібітор. Установлено механізм дії і закономірності захисту маловуглецевих сталей у нейтральному та кислому агресивних середовищах. З використанням методів аналітичної хімії, ПМР- і Оже-спектроскопії визначено склад активних компонентів інгібітора, серед яких найбільшу ефективність мають фосфоліпіди. Установлено, що інгібітор ФЕС має дифільні властивості, у кислому середовищі проявляє властивості катіоноактивної речовини, а у 3 %-му розчині NaCl — молекулярної нейтральної поверхнево активної речовини. Застосування ФЕС усуває прояви локальної корозії у разі обтікання потоком рідини деталей циліндричної форми. Проаналізовано склад і товщину захисних шарів на підставі мікротопографії поверхні сталі: спочатку хемоадсорбуються молекули з найменшими стеричними ускладненнями, а потім формуються полімолекулярні структури за принципами фізичної адсорбції. На підставі проведених досліджень розроблено інгібітор ФЕС, ефективний за статичних і динамічних умов в агресивних кислих і нейтральних середовищах ($Z = 94 - 99 \%$).

Шифр НБУВ: RA359652

3.Л.792. Основи наукових досліджень та наукова інформація: навч. посіб. / О. В. Суворін, С. М. Ганжа, В. І. Суворіна, А. Д. Доценко; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Технол. ін-т (Северодонецьк). — Луганськ, 2008. — 129 с. — Бібліогр.: с. 127-128. — укр.

Розглянуто питання пошуку наукової інформації й її творчої переробки, основних принципів і техніки вивчення міжфазових рівноваг, кінетики масообміну у гетерогенних системах (ГС). Увагу приділено дослідженню кінетики гетерогенно-каталітичних реакцій. Наведено напрямки науково-технічного прогресу та наукових досліджень у хімічній промисловості. Висвітлено особливості підготовки та планування науково-дослідної роботи, пошуку й аналізу наявної інформації, проведення експериментального дослідження. Описано методи рівноваги у ГС.

Шифр НБУВ: BA702657

3.Л.793. Шибанов Володимир Вікторович: біобібліограф. покаж. / уклад.: О. М. Василюшин; О. В. Мельников. — Л.: Укр. акад. друкарства, 2008. — 103 с. — (Вчені Укр. акад. друкарства). — укр.

Висвітлено матеріали про життя та діяльність відомого українського ученого, доктора хімічних наук В. В. Шибанова. Наведено бібліографічний опис підручників і посібників, публікацій у періодичних і продовжуваних виданнях, авторських свідоцтв і патентів на винаходи, навчально-методичних видань В. В. Шибанова, а також авторефератів дисертацій, виконаних під його керівництвом.

Шифр НБУВ: BA703517

Основні процеси та апарати хімічної технології

3.Л.794. Влияние неравномерности скорости движения потока на эффективность газоочистного аппарата / В. А. Татарчук, А. Е. Денисова // Экотехнологии и ресурсосбережение. — 2008. — № 1. — С. 66-68. — Библиогр.: 4 назв. — рус.

Согласно известным законам распределения скоростей по сечению газоочистного аппарата и зависимости качества очистки от степени неравномерности потока установлена функциональная зависимость эффективности аппарата от степени неравномерности потока, уменьшение которой не только повысит производительность электрофильтра, но и уменьшит затраты на очистку газа.

Шифр НБУВ: Ж28350

3.Л.795. Вплив температури на кінетику розчинення лангбейнітового концентрату у розчині хлоридної кислоти / Т. В. Перекупко, М. Ф. Кошлай, І. Є. Максимович, К. І. Блажівський // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». — 2007. — № 590: Хімія, технологія речовин та їх застосув. — С. 24-27. — Бібліогр.: 7 назв. — укр.

Досліджено процес розчинення лангбейнітового концентрату у 15 %-му водному розчині хлоридної кислоти в температурних межах 293–323 К. Підтверджено, що процес у середовищі хлоридної кислоти відбувається в дифузійній області. Визначено основні кінетичні показники цього процесу, а саме: константи швидкості, температурний коефіцієнт, енергію активації процесу.

Шифр НБУВ: Ж29409/А

3.Л.796. Влияние умов термообработки на властивості мембран на основі сумішей ПА-6/ПВП / Н. М. Баран, Ю. Я. Мельник // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». — 2007. — № 590: Хімія, технологія речовин та їх застосув. — С. 363-366. — Бібліогр.: 3 назв. — укр.

Встановлено ефективність впливу додаткової термічної обробки мембран на основі сумішей поліаміду-6 і полівінілпіролідону на стабілізацію їх механічних властивостей та виявлено можливість спрямованого регулювання дифузійної проникності.

Шифр НБУВ: Ж29409/А

3.Л.797. Дослідження гідродинаміки під час сушіння пиритних недогарків у нерухомому шарі / Д. М. Симак, Я. М. Ханік, О. В. Шуст // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». — 2007. — № 590: Хімія, технологія речовин та їх застосув. — С. 286-290. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.

Розглянуто необхідність пошуку методів сушіння пиритних недогарків, що дають можливість інтенсивно збезводнювати матеріал за низьких питомих енергозатрат. На підставі результатів проведених досліджень наведено залежності, які дають змогу прогнозувати зміну перепаду тисків від зміни швидкості теплоносія.

Шифр НБУВ: Ж29409/А

3.Л.798. Математическая модель течения двухфазного теплоносителя через капиллярно-пористую структуру испарителя контурной тепловой трубы / В. А. Тарасова // Авиацион.-косм. техника и технология. — 2008. — № 4. — С. 39-42. — Библиогр.: 4 назв. — рус.

Предложена математическая модель процесса теплообмена в капиллярно-пористой структуре (КПС) испарителя контурной тепловой трубы (КТТ), позволяющая определять: необходимое время для установления стационарного режима работы объекта; наиболее эффективные структурные, теплофизические, геометрические характеристики КПС; предельно-допустимые условия работы КТТ. Она позволяет более просто решить ряд некоторых важных задач, таких как: одномерные течения с фазовым переходом, совместные одно- и двухфазные течения в одной области. Значительным преимуществом предложенной модели является то, что ее использование позволяет выделить роль отдельных фаз, не смотря на то, что дифференциальные уравнения рассматриваемой модели предполагают только общее поведение смеси двух фаз и твердого каркаса. Путем задания начальных и граничных условий, в соответствии с поставленной задачей исследования, возможно расширять диапазон применения представленной модели для описания процессов, происходящих при сушке строительных материалов, пищевых продуктов.

Шифр НБУВ: Ж24839

ДОДАТОК Д
ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ РОЗДІЛУ
«ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ» ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ
КУРСОВОГО АБО ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ (РОБОТИ)

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Найменування суб'єкта господарської діяльності

Кафедра хімічного, полімерного та силікатного машинобудування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проекту І.О. Мікульонок

Посада, особистий підпис, розшифрування підпису

25.10.2013

Дата

ЗВІТ
про патентні дослідження

10.10.2013 № _____

Дата

Мембранний апарат, ЛД-31м.13ПД

(найменування, шифр теми)

Етап Проектування апарата та його складових частин

Студент гр. _____ розшифрування підпису

Особистий підпис

23.10.2013

Дата

2013

У проекті розробляється конструкція мембранного апарата для розділення рідких систем випаровуванням крізь розділювальну мембрану (первапорційного мембранного апарата).

Проектований апарат містить вертикальний корпус з охолодною оболонкою, верхню й нижню кришки зі штуцерами, дві трубні решітки й закріплені в останніх за допомогою розпірних втулок трубчасті мембранні елементи (рис. Д.1).

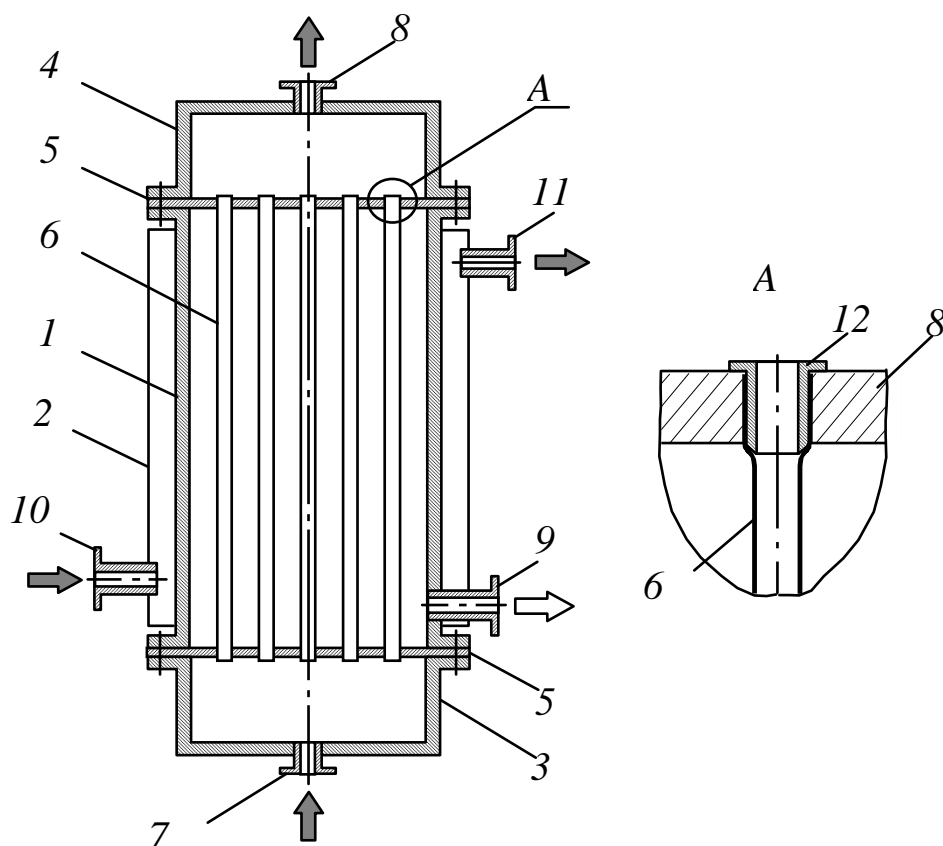

Рис. Д.1. Схема мембранного апарата:

1 – корпус; 2 – охолодна оболонка; 3, 4 – нижня й верхня кришки; 5 – трубна решітка; 6 – трубчасті мембранні елементи; 7 – штуцер підведення вихідної суміші; 8 – штуцер відведення обробленої суміші (ретанту); 9 – штуцер відведення пермеату; 10, 11 – штуцери підведення й відведення холодоагенту; 12 – розпірна втулка

В охолодну оболонку 2 корпуса 1 апарата крізь штуцер 10 надходить холодоагент і, після охолодження обичайки корпуса з її зовнішнього боку, крізь штуцер 11 видаляється з оболонки.

Рідка система, що підлягає розділенню, подається в штуцер 7 нижньої кришки 3 апарата, заповнює її порожнину й розподіляється по трубчастих мембранних елементах 6. Внаслідок селективних властивостей матеріалу мембранних елементів один або декілька компонентів рідкої системи прохо-

дять крізь стінки вказаних елементів і випаровуються з їхньої зовнішньої поверхні. Утворена пара конденсується на охолоджуваному корпусі апарата, після чого конденсат (пермеат) крізь штуцер 9 видаляється за межі апарата. Рідина, що не пройшла крізь мембранні елементи (ретант), виходить з останніх і, після проходження порожнини верхньої кришки 4, крізь штуцер 8 також видаляється з апарата.

Розділенню піддаються стічні води виробництва полікарбонату з вмістом, % за масою: метиленхлорид – 2, ацетон – 1, триетиламін – 0,01, вода – решта.

Матеріал мембранних елементів – гума на основі силіконового каучуку.

Предметом пошуку є: 1) первапораційний мембранний апарат з трубчастими мембранними елементами; 2) конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів; 3) вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті (об'єктом пошуку є винаходи й корисні моделі).

Суттєвими ознаками апарата є: вертикальний корпус з охолодною оболонкою; верхня й нижня кришки; верхня й нижня трубні решітки; трубчасті мембранні елементи; рознімне закріплення мембранних елементів у трубних решітках за допомогою розпірних втулок.

Суттєвими ознаками трубчастих мембранних елементів є: розміри (зовнішній діаметр і товщина стінки) – $8 \times 1,5$ мм; відсутність пор; відсутність підкладки. Матеріал мембранних елементів – гума на основі силіконового каучуку.

Суттєвими ознаками вузла кріплення трубчастих мембранних елементів у трубних решітках є наявність циліндроконічних втулок, розміщених всередині вказаних елементів, розташованих у циліндроконічних отворах трубних решіток.

РЕГЛАМЕНТ ПОШУКУ № ЛМ71.13РП

Найменування теми. *Мембранний апарат.*

Шифр теми. *ЛП11.131361.000*

Етап. *Проектування апарата та його складових частин.*

Номер, дата завдання на проведення патентних досліджень. *ЛП11.13, 10.09.2013.*

Обґрунтування регламенту пошуку:

Визначення предмету пошуку. *1) Первапораційний мембранний апарат з трубчастими мембранними елементами; 2) конструкція й матеріал трубчастих мембранних елементів; 3) вузол кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті.*

Об'єктом пошуку є винаходи й корисні моделі.

Визначення мети пошуку інформації. *Визначення патентної ситуації щодо мембранного апарата (визначення патентоздатності проєктованого апарата й визначення тенденцій розвитку даного напрямку в техніці).*

Визначення держав пошуку інформації. *Встановлюємо такі держави пошуку: Україна, Російська Федерація, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія.*

Визначення ретроспективності пошуку. *Термін дії патенту на винахід в Україні – 20 років, тому регламент пошуку встановлюємо такий: 1994–2013 рр.*

Визначення класифікаційних індексів. *Міжнародна патентна класифікація: B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04, B01D 71/00–71/84.*

Уніфікована десятикова класифікація УДК 66.081.6.

Визначення джерел інформації. *1) Патентна інформація: описи до винаходів, офіційні патентні бюлетені Укрпатенту, Роспатенту, інтернет-сайти Укрпатенту, Роспатенту, Європейського патентного відомства, патентних відомств США і Німеччини; 2) Науково-технічна інформація: монографії з мембранної технології, підручники й навчальні посібники з процесів та апаратів хімічної технології, фірмові каталоги з мембранного обладнання й мембранної технології.*

Початок пошуку: *25.09.2013.* Закінчення пошуку: *25.10.2013.*

Таблиця Д.1. Регламент пошуку

Предмет пошуку (ОГД, його складові частини)	Мета пошуку інформації	Держава пошуку	Класифікаційні індекси: МПК, НПК, МКПЗ, МКТП, УДК	Ретроспективність пошуку	Джерела інформації
1	2	3	4	5	6
Мембранний апарат	Визначення патентоздатності проектованого апарата й визначення тенденцій розвитку цього напрямку в техніці	Україна, Російська Федерація, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія	B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04, B01D 71/00–71/84 УДК 66.081.6	1994–2013	Національні й зарубіжні офіційні бюлетені, описи винаходів і корисних моделей. УРЖ «Джерело», РЖ ВІНІТІ: «Химическое, нефтеперерабатывающее и полимерное машиностроение», «Тепломассообмен». Брык М.Т., Цапюк Е.А., Твердый А.А. Мембранная технология в промышленности. – К.: Техника, 1990. – 247 с. Дытнерский Ю.И. Баромембранные процессы. – М.: Химия, 1986. – 272 с. Дытнерский Ю.И. Процессы и аппараты химической технологии. Часть 2. Массообменные процессы и аппараты. – М.: Химия, 1992. – 384 с. Плановский А.Н., Николаев П.И. Процессы и аппараты химической и нефтехимической технологии. – М.: Химия, 1987. – 496 с. Журнали «Хімічна промисловість України», «Химическая промышленность». Фірмові каталоги з мембранного обладнання й мембранної технології
Мембранний елемент			B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04, B01D 71/00–71/84 УДК 66.081.6		
Вузол кріплення мембранного елемента			B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04 УДК 66.081.6		

ДОВІДКА ПРО ПОШУК № ЛМ71.13ДП

Завдання на проведення патентних досліджень ЛП11.13, 10.09.2013

(номер, дата)

Етап Проектування апарата та його складових частин

Номер, дата завдання на проведення патентних досліджень ЛП11.13, 10.09.2013

Номер, дата регламенту пошуку ЛП11.13РП, 10.09.2013

Початок пошуку 25.09.2013 Закінчення пошуку 25.10.2013

Таблиця Д.2. Джерела інформації, використані під час проведення пошуку

Предмет пошуку (ОГД, його складові частини)	Держава пошуку	Класифікаційні індекси	Інформаційна база, використана під час пошуку	Бібліографічні дані першого та останнього за хронологією джерела інформації	
				патентна інформація	інша науково-технічна інформація
1	2	3	4	5	6
Мембранний апарат	Україна, Російська Федерація, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія	B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04, B01D 71/00–71/84 УДК 66.081.6	Фонд НТУУ «КПІ»; патентні фонди Укрпатенту; Роспатенту, Європейського патентного відомства, патентних відомств США і Німеччини	Описи до патентів на винаходи України №№ 3771–103562. Описи до патентів на корисні моделі України №№ 173–80010. Описи винаходів до патентів Російської Федерації №№ 2016639 –2492918. Описи корисних моделей допатентів Російської Федерації №№ 38119–132360. Офіційний бюлетень «Промислова власність» 1994–2013 рр.	Реферативні журнали: УРЖ «Джерело», «Химическое, нефтеперерабатывающее и полимерное машиностроение», «Тепломассообмен». Брык М.Т., Цапюк Е.А., Твердый А.А. Мембранная технология в промышленности. – К.: Техника, 1990. – 247 с. Дытнерский Ю.И. Баромембранные процессы. – М.: Химия, 1986. – 272 с. Дытнерский Ю.И. Процессы и аппараты химической технологии: Часть 2. Массообменные процессы и аппараты. – М.: Химия, 1992. – 384 с. Плановский А.Н., Николаев П.И. Процессы и аппараты химической и нефтехимической технологии. – М.: Химия, 1987. – 496 с.

Закінчення табл. Д.2

1	2	3	4	5	6
Мембранний елемент	Україна, Російська Федерація, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія, СРСР	B01D 61/36, B01D 63/06, B01D 69/04, B01D 71/00–71/84 УДК 66.081.6	Фонд НТУУ «КПІ»; патентні фонди Укрпатенту; Роспатенту, Європейського патентного відомства, патентних відомств США і Німеччини	Офіційний бюлетень «Изобретения. Полезные модели». Реферативне видання «Изобретения стран мира». Інтернет-сайти Укрпатенту; Роспатенту, Європейського патентного відомства, патентних відомств США і Німеччини	Журнали «Хімічна промисловість України», «Химическая промышленность». Фірмові каталоги з мембранного обладнання й мембранної технології.

Таблиця Д.3. Патентна документація, відібрана для подальшого аналізу

ОГД, його складові частини	Документи на об'єкти промислової власності	
	бібліографічні дані	відомості щодо їх дії
1	2	3
Вузол кріплення мембранного елемента	Пат. № 21480 А Україна, МПК6 B01D 63/06. Трубний пучок мембранного апарата / І. О. Мікульонок, М. В. Шафаренко, Ю. Ю. Лукач (UA) ; заявник і патентовласник Київ. політехн. ін-т. — № 95031172, заявл. 14.03.1995 ; опубл. 30.04.1998, Бюл. № 2	Не чинний
Мембранний апарат	Пат. №23455 А Україна, МПК6 B01D 61/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев, Т. М. Жилова (UA) ; заявники і патентовласники І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев, Т. М. Жилова. — № 96124973, заявл. 30.12.1996 ; опубл. 31.08.1998, Бюл. № 4	Не чинний

1	2	3
Мембранний апарат	Пат. № 33762 А Україна, МПК6 B01D 63/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок (UA) ; заявник і патентовласник Нац. техніч. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». — № 99031787, заявл. 30.03.1999 ; опубл. 15.02.2001, Бюл.№ 1	Не чинний
Мембранний апарат	Пат. № 102 U Україна, МПК6 B01D 63/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявники і патентовласники – вони же. — № 97031457, заявл. 28.03.1997 ; опубл. 25.12.1997, Бюл. № 6	Не чинний
Вузол кріплення мембранного елемента	Пат. № 107 U Україна, МПК6 B01D 63/06. Вузол кріплення трубчастих мембранних елементів у масообмінному апараті / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявники і патентовласники – вони же. — № 97041874, заявл. 19.04.1997 ; опубл. 25.12.1997, Бюл. № 6	Не чинний
Мембранний апарат	Пат. № 240 U Україна, МПК6 B01D 63/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявники і патентовласники – вони же. — № 97084107, заявл. 05.08.1997 ; опубл. 30.10.1998, Бюл. № 5	Не чинний
Мембранний апарат	Пат. № 293 U Україна, МПК6 B01D 63/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявники і патентовласники – вони же. — № 97115524, заявл. 18.11.1997 ; опубл. 26.02.1999, Бюл. № 1	Не чинний
Мембранний елемент	Пат. № 36995 U Україна, МПК(2006) B01D 63/06. Мембранний трубчастий елемент / І. В. Квасюк, І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявник і патентовласник Нац. техніч. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». — № u200807983, заявл. 12.06.2008 ; опубл.10.11.2008, Бюл. № 21	Не чинний
Мембранний елемент	Пат. № 40831 U Україна, МПК(2006) B01D 63/06. Мембранний трубчастий елемент / І. В. Квасюк, В. В. Лобач, І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявник і патентовласник Нац. техніч. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». — № u200813843, заявл. 01.12.2008 ; опубл.27.04.2009, Бюл. № 8	Не чинний
Мембранний апарат	Пат. № 80010 U Україна, МПК(2006.01) B01D 61/36. Мембранний апарат / І. О. Мікульонок, Г. Л. Рябцев, С. В. Кукоба (UA) ; заявники і патентовласники – вони же. — № u201213245, заявл. 20.11.2012 ; опубл.13.05.2013, Бюл. № 9	Не чинний

Закінчення табл. Д.3

1	2	3
Вузол кріплення мембранного елемента	Пат. № 2016639 С1 Российская Федерация, МПК5 В01Д 63/06. Узел крепления трубчатого мембранного элемента в трубной решетке / Ю. И. Трохин, Н. В. Шафаренко, Ю. С. Шемяц, И. О. Микулёнок, В. Ю. Трач, А. В. Сердюк (UA) ; заявители и патентообладатели – они же. — № 5008076/26, заявл 06.11.1991 ; опубл. 30.07.1994, Бюл. № 14	Не чинний
Мембранный аппарат	Пат. № 2023490 С1 Российская Федерация, МПК5 В01Д 63/06. Мембранный аппарат / Ю. В. Тахистов, А. В. Маркевич, Ю. П. Чижик (RU); заявитель и патентообладатель НПО «Государств. ин-т прикладной химии» (RU). — № 4826711/26, заявл. 21.05.1990 ; опубл. 30.11.1994, Бюл. № 22	Не чинний
Мембранный элемент	Пат. № 2492918 С2 Российская Федерация, МПК(2006.01) В01Д 69/14. Тонкие пермеационные мембраны / ВАНДЕЗАНДЕ Питер (BE), КЛАС Стан Вик Валери (BE), МЮЛЛЕНС Стивен Ханс Рик Ваутер (BE); заявитель и патентообладатель ВИТО Н.В. (BE). — № 2011148076/05, заявл. 18.05.2010 ; опубл. 27.06.2013, Бюл. № 18	Чинний

193

Таблица Д.4. Інша науково-технічна документація, відібрана для подальшого аналізу

ОГД, його складові частини	Джерела інформації	Бібліографічні дані
1	2	3
Мембранный аппарат	Брык М. Т., Цапюк Е. А., Твердый А. А. Мембранная технология в промышленности	К.: Тэхніка, 1990. – С.113, рис. 36
	Дытнерский Ю. И. Процессы и аппараты химической технологии: Часть 2. Массообменные процессы и аппараты	М.: Химия, 1992. – С.352, рис. 24–20
Мембранный элемент	Брык М. Т., Цапюк Е. А., Твердый А. А. Мембранная технология в промышленности	К.: Тэхніка, 1990. – С.107, рис. 34

Таблиця Д.5. Аналіз новизни, винахідницького рівня та промислової придатності проектного об'єкта

ОГД, його складові частини		Найближчий аналог		Очікуваний результат	Можливості використання у промисловості або іншій сфері діяльності	Номер поданої заявки, дата подачі заявки*
назва	сукупність ознак	бібліографічні дані	сукупність ознак			
1	2	3	4	5	6	7
Мембранний апарат	А) Вертикальний корпус; Б) верхня й нижня кришки; В) верхня й нижня трубні решітки; Г) трубчасті мембранні елементи (ТМЕ); Д) розпірні циліндроконічні втулки для кріплення ТМЕ в трубних решітках	Пат. № 102 U Україна, МПК6 B01D 63/06. Мембранний апарат / І. О. Мікульон, Г. Л. Рябцев (UA) ; заявники і патенто-власники – вони же. – № 97031457, заявл. 28.03.1997 ; опубл. 25.12.1997, Бюл. № 6	А) Вертикальний корпус; Б) верхня й нижня кришки; В) верхня й нижня трубні решітки; Г) трубчасті мембранні елементи (ТМЕ); Д) розпірні циліндроконічні втулки для кріплення ТМЕ в трубних решітках; Е) проміжна трубна решітка; Ж) охолодні труби, розташовані зовні ТМЕ й закріплені у верхній і проміжній трубних решітках	Спрощення конструкції, проте зниження продуктивності внаслідок зменшення градієнта температури в міжтрубному просторі (порівняно з найближчим аналогом)	Можливе використання в хімічній нафтохімічній, нафтопереробній, харчовій, мікробіологічній та інших галузях промисловості, де є необхідність розділення рідких систем з органічними речовинами	—

*Графа заповнюється у випадку подання заявки (заявок) щодо проектного об'єкта до Укрпатенту.

1	2	3	4	5	6	7
Мембранний елемент	Трубка круглого поперечного перерізу 8×1,5 мм; матеріал – гума на основі силіконового каучуку	— " —	Трубка круглого поперечного перерізу 8×1,5 мм; матеріал – гума на основі силіконового каучуку	Відсутній	Можливе використання в хімічній нафтохімічній, нафтопереробній, харчовій, мікробіологічній та	—
Вузол кріплення мембранного елемента	Циліндроконічна втулка, розміщена всередині кінцевої ділянки ТМЕ, розташованої в циліндроконічному отворі трубної решітки	А.с. № 1768255 СРСР, МПК4 B01D 63/06. Узел крепления трубчатых мембранных элементов в трубной решетке / Ю. И. Трохин, Н. В. Шафаренко, А. И. Сумский, Ю. С. Шемяц (SU) ; заявитель Киевский политехнический ин-т (SU). – № 4770698/26, заявл. 04.11.1989; опубл. 15.10.1992, Бюл. № 38	Циліндроконічна втулка, розміщена всередині кінцевої ділянки ТМЕ, розташованої в циліндроконічному отворі трубної решітки	Те саме	інших галузях промисловості, де є необхідність розділення рідких систем з органічними речовинами	—

Таблиця Д.6. Динаміка патентування

ОГД, його складові частини	Держава заявника	Документи на об'єкти промислової власності за роками подання (за винятком документів-аналогів)																				Разом
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Мембранний апарат; мембранний елемент; вузол кріплення мембранного елемента	Україна	0	0	0	0	1	2	4	3	5	6	5	4	3	5	2	5	4	2	2	2	55
	Російська Федерація	0	3	4	4	5	3	2	6	5	2	2	1	4	3	3	2	3	2	3	3	60
	США	1	0	3	3	2	4	5	1	2	0	0	3	5	4	3	1	2	1	3	2	45
	Велика Британія,	0	0	0	1	0	0	2	1	1	0	0	1	1	1	2	0	3	2	1	0	16
	Німеччина	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	1	2	2	1	0	0	2	0	13
	Франція	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	2	0	0	0	0	1	0	7
	Японія	2	3	2	1	2	3	4	0	1	4	5	4	4	3	2	5	2	2	0	1	50
	Швейцарія	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	6
Всього		4	7	9	10	10	12	18	12	17	14	13	15	18	21	15	14	14	9	12	8	252

На рис. Д.2 і Д.3 наведено результати аналізу динаміки патентування технічних рішень стосовно проектного мембранного апарата.

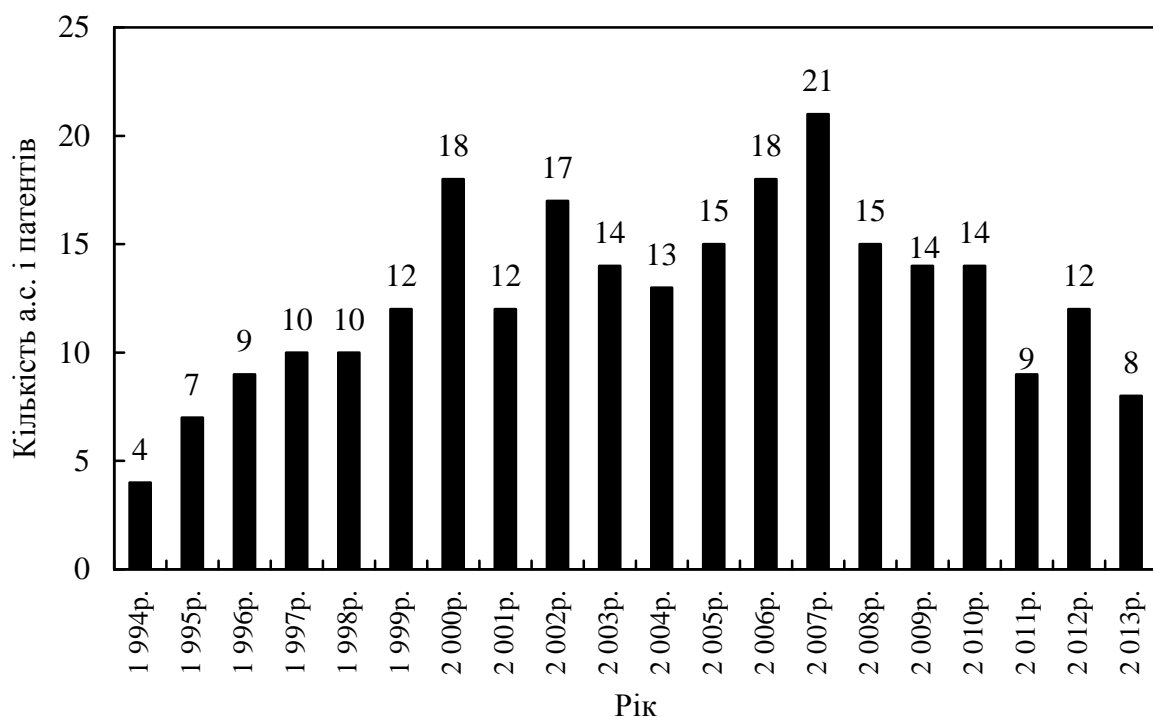

Рис. Д.2. Динаміка патентування

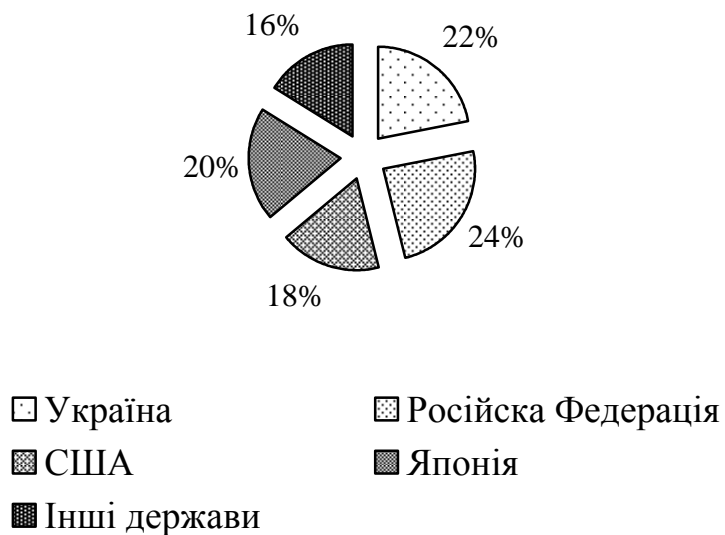

Рис. Д.3. Розподіл винахідницької активності стосовно проектного ОГД по державах

Висновок

У результаті проведених патентних досліджень встановлено.

1) Пропонований апарат і його складові частини не відповідають умовам патентоздатності винаходу (корисної моделі) через те, що:

а) усі суттєві ознаки найближчого аналога (за винятком декількох) використано в проектованому апараті, що спростило конструкцію останнього, проте знизило його технологічні можливості;

згідно із законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» конструкція проектованого мембранного апарата не відповідає критерію «винахідницький рівень»;

б) усі суттєві ознаки трубчастого мембранного елемента (ТМЕ) проектованого апарата є ідентичними суттєвим ознакам ТМЕ найближчого аналога;

згідно із законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» ТМЕ проектованого мембранного апарата не відповідає критерію «новизна»;

в) усі суттєві ознаки вузла кріплення ТМЕ проектованого апарата є ідентичними суттєвим ознакам вузла кріплення ТМЕ найближчого аналога;

згідно із законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» вузол кріплення ТМЕ проектованого мембранного апарата не відповідає критерію «новизна»;

2) Пропонований апарат і його складові частини не порушують права жодних осіб через те, що:

а) усі суттєві ознаки найближчого аналога відповідно до патенту № 102 U (UA) використано в проектованому апараті, проте зазначений патент втратив свою чинність через закінчення строку дії деклараційного патенту на корисну модель;

б) розміри й матеріал використовуваних в проектованому апараті трубчастих мембранних елементів ідентичні розмірам і матеріалу мембран відповідно до патенту № 102 U (UA), проте зазначені ознаки відсутні у формулі зазначеного патенту, яка визначає обсяг правової охорони відповідного винаходу;

в) вузол кріплення мембранних елементів у трубних решітках апарата ідентичний вузлу відповідно до авторського свідоцтва № 1768255 (SU), проте зазначений охоронний документ втратив свою чинність через закінчення строку його дії.

3) Динаміка патентування показує, що винахідницька діяльність держав у галузі розділення рідких систем за допомогою мембранної технології (зокрема випаровуванням крізь розділювальну мембрану) протягом останніх 20 років залишається стабільною (з певним зниженням в останні роки), що свідчить про перспективність розробки ОГД. Провідними державами в галузі

розробки апаратів для мембранного розділення рідких сумішей є Україна, Російська Федерація, США та Японія.

4) Аналіз патентів показав, що патентовані технічні рішення стосуються як апарата в цілому, так і його складових частин: мембранних елементів (конструкції й матеріалу), вузлів кріплення трубчастих мембранних елементів в апараті тощо.

Переважно патентуються технічні рішення, що стосуються мембранних елементів та їх ефективного застосування в масообмінному обладнанні. Зокрема, в галузі розділення рідких систем за допомогою мембранної технології (зокрема випаровуванням крізь розділювальну мембрану) основні розробки спрямовані на патентування нових матеріалів для виготовлення мембран, при цьому найчастіше не універсального, а спеціального призначення (для розділення рідких сумішей певного якісного й кількісного складу).

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

Найменування суб'єкта господарської діяльності

Кафедра хімічного, полімерного та силікатного машинобудування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проекту І.О. Мікульонок

Посада, особистий підпис, розшифрування підпису

25.10.2013

Дата

ПАТЕНТНИЙ ФОРМУЛЯР

на Мембранний апарат
найменування та позначення об'єкта господарської діяльності

на 3-х аркушах

Складений на основі звіту про патентні дослідження

від 10.10.2013 № ЛД-31м.13ПД
Дата

Студент гр. _____ розшифрування підпису
Особистий підпис

23.10.2013

Дата

2013

Форма Б.1 (ДСТУ 3574–97). Загальні відомості

Призначення та галузь використання об'єкта господарської діяльності	Мембранний апарат призначено для розділення рідких систем випаровуванням крізь розділювальну мембрану. Призначений для використання в хімічній і нафтопереробній галузях промисловості
Дата закінчення розробки	15.12.2013
Дата освоєння об'єкта господарської діяльності у виробництві	не передбачено
Перелік провідних держав щодо об'єкта господарської діяльності	Україна, Російська Федерація, США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія, Швейцарія

Форма Б.2 (ДСТУ 3574–97). Результати перевірки порушення прав власників чинних охоронних документів на об'єкти промислової власності

Держава перевірки	Результати перевірки				Зміни та доповнення до звіту про патентні дослідження (номер, дата, виконавець)
	Порушені («так») / не порушені («ні») права із зазначенням останнього за хронологією джерела інформації				
	Винахід	Корисна модель	Промисловий зразок	Знак для товарів і послуг	
1	2	3	4	5	6
Україна	ні	ні	ні	ні	
Російська Федерація	ні	ні	ні	ні	
США	ні	ні	ні	ні	
Велика Британія	ні	ні	ні	ні	
Німеччина	ні	ні	ні	ні	
Франція	ні	ні	ні	ні	
Японія	ні	ні	ні	ні	
Швейцарія	ні	ні	ні	ні	

Форма Б.3 (ДСТУ 3574–97). Відомості про чинні охоронні документи, під дію яких підпадає об'єкт господарської діяльності, та опубліковані заявки на об'єкти промислової власності

Найменування та позначення об'єкта господарської діяльності, його складових частин	Держава, вид, номер, початок строку дії документа	Власник патенту, свідоцтва або заявник	Значимість складової частини у відсотках від вартості об'єкта господарської діяльності	Зміни та доповнення до звіту про патентні дослідження (номер, дата, виконавець)
1	2	3	4	5
Мембранний апарат (креслення ЛДЗ1м.130101-000СБ)	—	—	—	
Мембранний елемент (креслення ЛДЗ1м.130101-010СБ)	—	—	—	
Вузол кріплення мембранного елемента (креслення ЛДЗ1м.130101-010СБ)	—	—	—	

Форма Б.4 (ДСТУ 3574–97). Правова охорона об'єкта господарської діяльності

Найменування та позначення об'єкта господарської діяльності, його складових частин	Назва об'єкта промислової власності	Стан правової охорони об'єкта промислової власності (держава, вид, номер, початок строку дії документа; власник або заявник)	Зміни та доповнення до звіту про патентні дослідження (номер, дата, виконавець)
1	2	3	4
Мембранний апарат (креслення ЛДЗ1м.130101-000СБ)	пат. України № 102 U	не чинний	
Мембранний елемент (креслення ЛДЗ1м.130101-010СБ)	пат. України № 102 U	не чинний	
Вузол кріплення мембранного елемента (креслення ЛДЗ1м.130101-010СБ)	—	—	

Висновок

У результаті аналізу складеного патентного формуляру можна зробити висновок, що об'єкт господарської діяльності – мембранний апарат для розділення рідких систем випаровуванням крізь розділювальну мембрану – не порушує прав жодного власника чинних охоронних документів і заявників на об'єкти промислової власності та може бути використаний шляхом продажу, видачі ліцензій, показу на виставках і ярмарках.

ДОДАТОК Е

ПРИКЛАДИ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ОДЕРЖАННЯ ПАТЕНТУ НА СЛУЖБОВИЙ ВІНАХІД

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ об'єкта права інтелектуальної власності

1. Вид і назва ОПІВ Корисна модель
«Рейка»

2. Автори:

Прізвище, ініціали авторів	Місце роботи або навчання	Частка внеску у ство- рення ОПІВ
Мікульонук І.О.	КПІ ім. Ігоря Сікорського, ІХФ, д.т.н., проф., проф. каф. ХПСМ	100 %

3. ОПІВ розроблено за власною ініціативою
(за держбюджетною тематикою (в тому числі: окремо по фундаментальним і прикладним), господарським договором,
власною ініціативою або як навчальна заявка)

4. Можливі користувачі: підприємства залізничного транспорту

5. Перше оприлюднення інформації: 10 січня 2018 р.

6. Опис, формула, реферат та креслення ОПІВ додаються на 6 арк.

7. Я(Ми) заявляю(ємо), що інформація, наведена в цій формі є повною та правильною

ПІБ (повністю) Мікульонук Ігор Олегович
Адреса: 03056, м. Київ-56, пр-кт Перемоги, 37, корп. 19, кафедра ХПСМ
Телефон/факс 044-204-84-30 e-mail
i.mikulionok@kpi.ua

Підпис _____ Дата _____

ДОГОВІР

про передання майнових прав інтелектуальної власності на ОПІВ

м. Київ

«___»_____20__ р.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (далі – Роботодавець), в особі проректора з наукової роботи Ільченка Михайла Юхимовича, який діє на підставі доручення ректора № 2/1 від 22.11.2016 р., виданого відповідно до Статуту КПІ ім. Ігоря Сікорського, та Мікульонок Ігор Олегович, (далі – Автор(и), які разом іменуються Сторони, домовилися про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. Автор(и) передає(ють) усі майнові права інтелектуальної власності (в тому числі право на подання заявки для отримання відповідного охоронного документа) на об'єкт права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), створений у зв'язку з виконанням трудового договору, Роботодавцю, а останній приймає права і зобов'язується сплачувати Автору(ам) винагороду за використання ОПІВ, передбачену цим Договором.

1.2. ОПІВ за цим Договором є: корисна модель «Рейка».

2. ПРАВА І ОBOB'ЯЗКИ СТОРІН

2.1. Роботодавець має право:

2.1.1. Залучати Автора(ів) до підготовки матеріалів заявки для одержання охоронних документів на ОПІВ.

2.1.2. Передавати право на ОПІВ іншій особі.

2.2. Роботодавець зобов'язаний:

2.2.1. Вживати всіх заходів, необхідних для одержання відповідного охоронного документа та підтримання чинності цього документа протягом визначеного Роботодавцем строку.

2.2.2. Здійснити всі необхідні заходи для подальшої комерціалізації ОПІВ.

2.2.3. Зберігати конфіденційність одержаної інформації до офіційного опублікування матеріалів заявки.

2.2.4. У разі прийняття рішення про припинення дій, пов'язаних з одержанням патенту, завчасно запропонувати Автору(ам) укласти договір про передання Авторам права на його одержання.

2.2.5. У разі прийняття рішення про недоцільність підтримання чинності патенту на ОПІВ, завчасно, але не пізніше ніж за 4 місяці до завершення поточного року його чинності, повідомити про це Автора(ів) і запропонувати їм укласти договір про передання Автору(ам) права власності на патент.

2.2.6. У разі прийняття рішення про передання права на ОПІВ іншій особі: повідомити про це Автора(ів), забезпечити у договорі про передання прав на ОПІВ передачу обов'язків Роботодавцю по відношенню до Автора(ів).

2.2.7. У разі використання ОПІВ і отримання на рахунок Роботодавця коштів сплатити протягом 30 днів Автору(ам) винагороду у такому співвідношенні

20% – Автору(ам), 80% – Роботодавцю.

2.2.8. Здійснювати всі необхідні дії для захисту прав на ОПІВ та притягнення до відповідальності осіб, що порушують права на ОПІВ і вимагати компенсації збитків, нанесених незаконним його використанням.

2.3. Автор(и) мають право:

2.3.1. Передати своє право на винагороду іншій особі.

2.3.2. У разі прийняття Роботодавцем рішення про припинення дій, пов'язаних з отриманням патенту на ОПІВ або підтриманням його чинності, укласти з Роботодавцем договір про передання Автору(ам) прав на ОПІВ на умовах, прийнятних для Сторін;

2.4. Автор(и) зобов'язані:

2.4.1. Зберігати конфіденційність інформації до офіційної публікації відомостей про ОПІВ;

2.4.2. Брати участь у підготовці матеріалів заявки для одержання патенту на ОПІВ.

2.4.3. Сприяти Роботодавцю в доведенні ОПІВ до стану, придатного для його промислового використання.

2.4.4. На вимогу Роботодавця надавати інформацію для комерціалізації ОПІВ.

3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

3.1. Сторона, що не виконує або неналежним чином виконує свої зобов'язання за цим Договором, несе відповідальність, передбачену чинним законодавством України.

4. ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

4.1. У випадку виникнення спорів з питань, передбачених Договором або у зв'язку з ним, вони вирішуватимуться в порядку, встановленому чинним законодавством України.

5. СТРОК ДОГОВОРУ

5.1. Договір набирає чинності з моменту його підписання Сторонами.

5.2. Умови Договору щодо майнових прав інтелектуальної власності зберігають чинність протягом всього строку чинності цих прав.

5.3. У випадку реорганізації Роботодавця, його права та обов'язки за цим Договором переходять до його правонаступника.

6. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Договір укладено на двох сторінках у двох автентичних примірниках, які мають однакову юридичну силу.

6.2. У випадках, не передбачених Договором, Сторони керуються законодавством України.

6.3. Усі зміни та доповнення до Договору є його невід'ємною частиною і мають юридичну силу в разі, якщо вони викладені у письмовій формі та підписані Сторонами.

6.4. Договір не може бути розірваний або змінений в односторонньому порядку.

7. ПІДПИСИ СТОРІН:

РОБОТОДАВЕЦЬ:

Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Адреса: 03056, м. Київ, пр-т Перемоги, 37

ПІН: 020709226587

Р/р 35220206013853

Код банку: 820172

в ДКСУ м. Києва

Проректор з наукової роботи

_____ М.Ю. Ільченко

М.П.

АВТОР(И):

Мікульонок Ігор Олегович

паспорт: АБ № 123456, виданий 27.06.1996
Дніпровським РУГУ МВС України в м. Києві.

Ідентифікаційний код: 1234567890

Адреса: 02218, м. Київ, вул. Райдужна, 10, кв. 137.
т. роб. 204–84–30

_____ І. О. Мікульонок

ДОДАТОК Ж

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ЗАЯВКИ НА ВІНАХІД
(КОРИСНУ МОДЕЛЬ)

ДОДАТОК Ж.1

Приклад заявки на пристрій

МПК(2018.01) B29C 47/60

B30B 11/00

Змішувальна секція черв'яка екструдера

Корисна модель належить до екструзійного обладнання, зокрема до робочих органів черв'ячних екструдерів для перероблення термопластичних матеріалів.

Одними з найбільш розповсюджених екструдерів є черв'ячні, основним робочим органом яких є черв'як, який з метою підвищення змішувальної здатності в зоні гомогенізації споряджають однією або декількома змішувальними секціями. Так, відома змішувальна секція черв'яка екструдера, що виконана як елемент черв'яка і містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів, при цьому сусідні змішувальні елементи зміщено по куту один відносно одного [а.с. 1359147 СРСР, МПК4 B29C 47/38; заявл. 27.02.1986; опубл. 15.12.1987]. Ця змішувальна секція черв'яка, на відміну від класичного черв'яка, спорядженого лише гвинтовою нарізкою, забезпечує ефективне перероблення певного класу матеріалів, проте вона має низьку диспергувальну здатність.

Найбільш близьким за технічною сутністю до пропонованого технічного рішення є змішувальна секція черв'яка екструдера, що містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів з центральним шліцьовим отвором, при цьому сусідні змішувальні елементи зміщено по куту один відносно одного і виконано суцільними [Раувендааль К. Экструзия полимеров; пер. с англ. под ред. А. Я. Малкина. СПб.: Профессия, 2006. С. 577, рис. 10.2].

Завдяки виконанню зазначеної секції у вигляді окремої деталі і можливості її заміни, порівняно з аналогом, що розглянуто, технологічні можливості відповідного черв'яка розширюються. Проте, ця секція має той самий недолік, що і аналог, який розглянуто, а саме – низьку диспергувальну здатність.

В основу корисної моделі покладено задачу вдосконалення змішувальної секції черв'яка екструдера, в якій нове конструктивне виконання її змішувальних елементів забезпечує поділ потоку перероблюваного матеріалу на численні мікростуминки, що підвищує змішувальну й диспергувальну здатність секції в цілому, а отже і більш ефективне перероблення широкого класу матеріалів.

Поставлена задача вирішується тим, що в змішувальній секції черв'яка екструдера, яка містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів з центральним шліцьовим отвором, при цьому сусідні змішувальні елементи зміщено по куту один відносно одного, згідно з пропонованою корисною моделлю новим є те, що щонайменше в одному змішувальному елементі крізь його бокову поверхню виконано наскрізні отвори. У найприйнятнішому прикладі виконання змішувальної секції наскрізні отвори в змішувальному елементі розміщено під кутом відносно його поздовжньої осі, відмінним від прямого кута.

Виконання пропонованої змішувальної секції із зазначеними відмітними ознаками забезпечує частковий прохід перероблюваного матеріалу крізь наскрізні отвори, виконані в боковій поверхні одного чи декількох змішувальних елементів. Це сприяє поділу потоку перероблюваного матеріалу на численні мікростуминки. Крім того, в разі розміщення наскрізних отворів у змішувальному елементі під кутом відносно його поздовжньої осі, відмінним від прямого кута, здійснюється перерозподіл потоку перероблюваного матеріалу по радіусу змішувальної секції. Усе це підвищує змішувальну й диспергувальну здатність відповідних кулачків і секції в цілому, а отже і більш ефективне перероблення широкого класу матеріалів.

Сутність корисної моделі пояснюється кресленнями, на яких зображено: на Фіг. 1 – змішувальна секція, поздовжній розтин; на Фіг. 2 – розріз за А–А на Фіг. 1; на Фіг. 3 і Фіг. 4 – переріз за А–А на Фіг. 1, приклади виконання наскрізних отворів у змішувальному елементі.

Змішувальна секція черв'яка екструдера містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів 1 з центральним шліцьовим отвором 2, при цьому сусідні змішувальні елементи 1 зміщено по куту α один відносно одного, при цьому щонайменше в одному змішувальному елементі 1 крізь його бокову поверхню 3 виконано наскрізні отвори 4 (Фіг. 1, 2). Зазначені наскрізні отвори 4 у змішувальному елементі 1 можуть бути розміщено під кутом β відносно його поздовжньої осі 5, відмінним від прямого кута (Фіг. 3, 4).

Змішувальна секція в такий спосіб.

Під час руху перероблюваного матеріалу в проміжках між змішувальними елементами 1 и внутрішньою порожниною циліндра екструдера (не показано) зазначений матеріал інтенсивно деформується, при цьому частина матеріалу проходить крізь наскрізні отвори 4 одного чи декількох змішувальних елементів 1. Це сприяє поділу потоку перероблюваного матеріалу на мікроструминки й перерозподілу потоку перероблюваного матеріалу по радіусу змішувальної секції, що підвищує змішувальну й диспергувальну здатність відповідних кулачків і секції в цілому.

Пропонована змішувальна секція істотно підвищує ефективність черв'яка та екструдера в цілому.

Заявник: Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Проректор з наукової роботи

М.Ю. Ільченко

Формула корисної моделі

1. Змішувальна секція черв'яка екструдера, що містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів з центральним шліцьовим отвором, при цьому сусідні змішувальні елементи зміщено по куту один відносно одного, яка **відрізняється** тим, що щонайменше в одному змішувальному елементі крізь його бокову поверхню виконано наскрізні отвори.

2. Секція за п. 1, яка **відрізняється** тим, що наскрізні отвори в змішувальному елементі розміщено під кутом відносно його поздовжньої осі, відмінним від прямого кута.

Заявник: Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Проректор з наукової роботи

М.Ю. Ільченко

Реферат

Змішувальна секція черв'яка екструдера

Корисна модель належить до екструзійного обладнання, зокрема до робочих органів черв'ячних екструдерів для перероблення термопластичних матеріалів.

Змішувальна секція містить сукупність послідовно розміщених змішувальних елементів з центральним шліцьовим отвором, при цьому сусідні змішувальні елементи зміщено по куту один відносно одного, при цьому щонайменше в одному змішувальному елементі крізь його бокову поверхню виконано наскрізні отвори. У найприйнятнішому прикладі виконання секції наскрізні отвори в змішувальному елементі розміщено під кутом відносно його поздовжньої осі, відмінним від прямого кута.

Забезпечується поділ потоку перероблюваного матеріалу на численні мікрострумінки, що підвищує змішувальну й диспергувальну здатність секції в цілому, а отже і більш ефективно перероблення широкого класу матеріалів.

1 з.п.ф-ли; 4 іл.

Змішувальна секція черв'яка екструдера

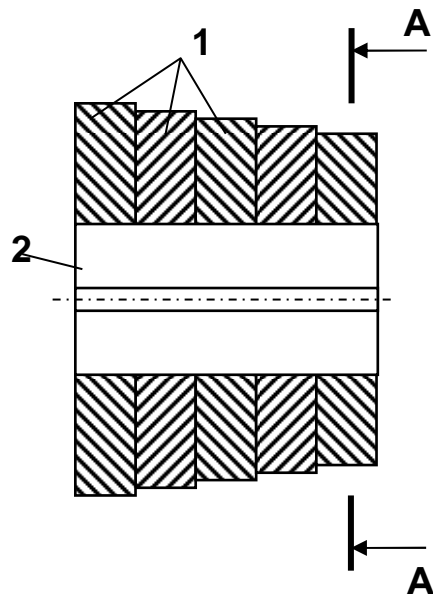

Fig. 1

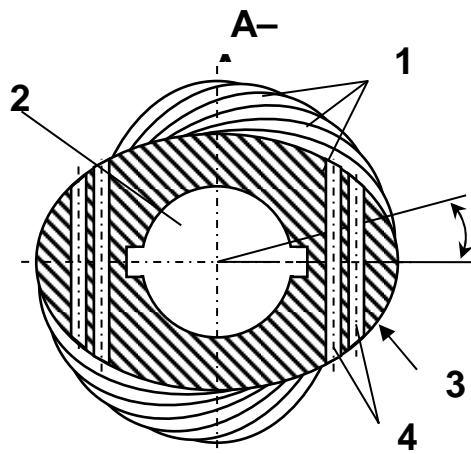

Fig. 2

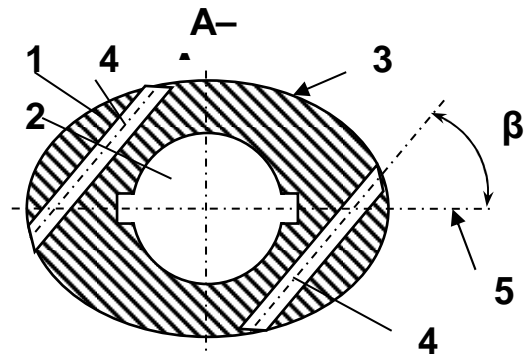

Fig. 3

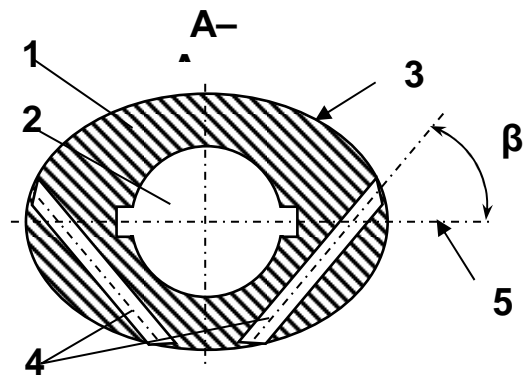

Fig. 4

(22) Дата подання заявки	Пріоритет	(51) МПК	ЕВ	(21) Номер заявки
(86)	Реєстраційний номер і дата подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем			
(87)	Номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки			
З А Я В А про видачу патенту України		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) вул. Глазунова, 1, м.Київ-42, МСП 01601, Україна		
Подаючи нижчезазначені документи, прошу (просимо) видати ☐ патент України на винахід ☒ деклараційний патент України на корисну модель				
(71) Заявник(и)			Код за ЄДРПОУ (для українських заявників)	
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» просп. Перемоги, 37, м.Київ-56, 03056			02070921	
(зазначається повне ім'я або найменування заявника(ів), його (їх) місце проживання або місцезнаходження та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3. Дані про місце проживання винахідників-заявників наводяться під кодом 72)				
Прошу (просимо) встановити пріоритет ☐ заявки ☐ пунктів формули винаходу за заявкою №_____ за датою: ☐ подання попередньої заявки в державі-учасниці Паризької конвенції (навести дані під кодами 31, 32, 33)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку (навести дані за кодом 62)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки (навести дані за кодом 66))				
(31) Номер попередньої заявки	(32) Дата подання попередньої заявки	(33) Код держави подання попередньої заявки згідно із стандартом ВОІВ СТ.3.	(62) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку	(66) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки
(54) Назва винаходу (корисної моделі) Змішувальна секція черв'яка екструдера				
(98) Адреса для листування 03056, Київ-56, просп. Перемоги, 37, КПІ ім. Ігоря Сікорського Відділ з питань інтелектуальної власності та комерціалізації наукових розробок Телефон 236-40-56, 204-96-37 Телеграф Факс				
(74) Повне ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або повне ім'я іншої довіреної особи				

☐ Прошу (просимо) прискорити публікацію заявки			
Перелік документів, що додаються	Кількість арк.	Кількість прим.	Підстави щодо виникнення права на подання заявки й одержання патенту (без подання документів), якщо винахідник(и) не є заявником(ами): ☒ є документ про передачу прав винахідником(ами) або роботодавцем(ями) правонаступнику(ам) ☐ є документ про право спадкування
☒ опис винаходу (корисної моделі) ☒ формула винаходу (корисної моделі) ☒ креслення та інші ілюстративні матеріали ☒ реферат ☐ документ про сплату збору за подання заявки ☐ документ, який підтверджує наявність підстав для зменшення збору або звільнення від сплати збору ☐ документ про депонування штаму ☐ копія попередньої заявки, яка підтверджує право на пріоритет ☐ переклад заявки українською мовою ☐ документ, який підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність) ☐ інші документи: ☐ міжнародний звіт про пошук	3	3	
(72) Винахідник(и) Винахідник(и)-заявник(и) (повне ім'я)	Місце проживання та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3 (для іноземних осіб – тільки код держави)		Підпис(и) винахідника(ів)-заявника(ів)
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович	кв. 137, буд. 10, вул. Райдужна, м. Київ, 02218		
Я (ми), _____ (повне ім'я)			
прошу (просимо) не згадувати мене (нас) як винахідника(ів) при публікації відомостей стосовно заявки на видачу патенту Підпис(и) винахідника(ів)			
Підпис(и) заявника(ів) Проректор КПІ ім. Ігоря Сікорського М.Ю. Ільченко			
Дата підпису М.П.	Якщо заявником є юридична особа, то підпис, що має на це повноваження, із зазначенням посади скріплюється печаткою. Якщо всі винахідники виступають заявниками, то їхні підписи наводяться за кодом (72)		

ДОДАТОК Ж.2

Приклад заявки на спосіб

МПК(2018.01) B29C 47/88

B29C 35/00

Спосіб охолодження екструдованого матеріалу

Корисна модель належить до полімерпереробного обладнання, зокрема до способів охолодження суцільних і порожнистих безперервних і погонних матеріалів, одержуваних екструзією, наприклад, полімерних труб, стренг і профілів різного поперечного перерізу.

Під час виробництва екструдованих полімерних матеріалів обмежною стадією технологічного процесу є процес їх охолодження від температури формування до температури в зоні приймального пристрою. Так, відомий спосіб охолодження екструдованого матеріалу, що включає пропускання матеріалу крізь шар рідкого холодоагенту під час його руху у ванні охолодження [Лукач Ю.Е., Доброногова С.И., Ружинская Л.И. Алгоритм расчета устройств для термообработки изделий из термопластов: учеб. пособ. – К.: КПИ, 1984. – С. 8, рис. 2]. Зазначений спосіб дає змогу охолоджувати матеріали довільного поперечного перерізу й форми, оскільки забезпечує надійний контакт холодоагенту із зовнішньою поверхнею матеріалу. У той же час цей спосіб має невисоку ефективність охолодження через захоплення екструдованим матеріалом шару холодоагенту, який у результаті охолодження поступово прогрівається і, рухаючись разом з оброблюваним матеріалом, сповільнює процес його охолодження.

Найбільш близьким за технічною сутністю до технічного рішення, що заявляється, є спосіб охолодження екструдованого матеріалу, що включає пропускання матеріалу крізь шар рідкого холодоагенту під час його руху у ванні охолодження, а також руйнування щонайменше на одній ділянці по довжині ванни шару нагрітого рідкого холодоагенту, що утворюється біля пове-

рхні екструдованого матеріалу, при цьому руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту здійснюють за допомогою поперечних перегородок, кожен з яких виконують з отвором для проходу екструдованого матеріалу [патент України № 18744 U, МПК В29С 35/00, заявл. 31.05.2006, опубл. 15.11.2006].

Порівняно з аналогом, що розглянуто, цей спосіб достатньо ефективно руйнує нагрітий шар рідкого холодоагенту, проте основний недолік зазначеного способу – потреба в індивідуальному наборі перегородок для охолодження матеріалів різного типорозміру.

В основу корисної моделі покладено задачу вдосконалити спосіб охолодження екструдованого матеріалу, у якому забезпечується ефективне руйнування нагрітого шару рідкого холодоагенту незалежно від форми й розмірів поперечного перерізу екструдованого матеріалу, а отже, і істотне розширення технологічних можливостей способу.

Поставлена задача вирішується тим, що в способі охолодження екструдованого матеріалу, що включає пропускання матеріалу крізь шар рідкого холодоагенту під час його руху у ванні охолодження, а також руйнування щонайменше на одній ділянці по довжині ванни шару нагрітого рідкого холодоагенту, що утворюється біля поверхні екструдованого матеріалу, згідно з пропонованою корисною моделлю новим є те, що руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту забезпечують за допомогою бульбашок або струминок газу, що пропускають крізь шар рідкого холодоагенту.

У найприйнятнішому прикладі реалізації способу як газ застосовують повітря.

Під час руху бульбашок або струминок газу крізь шар холодоагенту і подальшого їх потрапляння на поверхню екструдованого матеріалу приводить до ефективного руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту поблизу поверхні матеріалу незалежно від форми й розмірів його поперечного перерізу. Як газ доцільно застосовують повітря, а в разі небезпеки окиснення нагрітого

матеріалу труби киснем повітря можна застосовувати азот. Таким чином, спосіб стає придатним для охолодження матеріалів широкої номенклатури й не потребує складних пристроїв для його реалізації.

Спосіб реалізується за допомогою пристрою, сутність якого пояснюється креслениками, на яких зображено: на Фіг. 1 – поздовжній розтин ванни охолодження; на Фіг. 2 – розтин за А–А на Фіг. 1.

Спосіб реалізується таким чином.

Екструдований матеріал, наприклад, полімерну трубу 1 пропускають крізь ванну охолодження 2 з торцевими карманами 3 і 4, які унеможливають витікання рідкого холодоагенту 5 за межі ванни охолодження 2. По довжині ванни охолодження 2 розміщено барботери (перфоровані трубки) 6, крізь отвори яких у шар рідкого холодоагенту 5 залежно від тиску і об'ємної втрати виходять бульбашки або струминки газу 7, наприклад, повітря (Фіг. 1, 2).

Бульбашки або струминки газу 7 крізь шар холодоагенту 5, потрапляючи на поверхню екструдованого матеріалу 1 приводить до ефективного руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту поблизу поверхні матеріалу 1 незалежно від форми й розмірів його поперечного перерізу.

Як показують експериментальні дослідження, час охолодження різних матеріалів у результаті застосування пропонованого способу порівняно зі способом–найближчим аналогом, скорочується до 25 %. Таким чином, на зазначену величину може бути скорочено або витрату рідкого холодоагенту, або довжину ванни охолодження.

Заявник: Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Проректор з наукової роботи

М.Ю. Ільченко

Формула корисної моделі

1. Спосіб охолодження екструдованого матеріалу, що включає пропускання матеріалу крізь шар рідкого холодоагенту під час його руху у ванні охолодження, а також руйнування щонайменше на одній ділянці по довжині ванни шару нагрітого рідкого холодоагенту, що утворюється біля поверхні екструдованого матеріалу, який **відрізняється** тим, що руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту забезпечують за допомогою бульбашок або струминок газу, що пропускають крізь шар рідкого холодоагенту.

2. Спосіб за п. 1, який **відрізняється** тим, що як газ застосовують повітря.

Заявник: Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Проректор з наукової роботи

М.Ю. Ільченко

Реферат

Спосіб охолодження екструдованого матеріалу

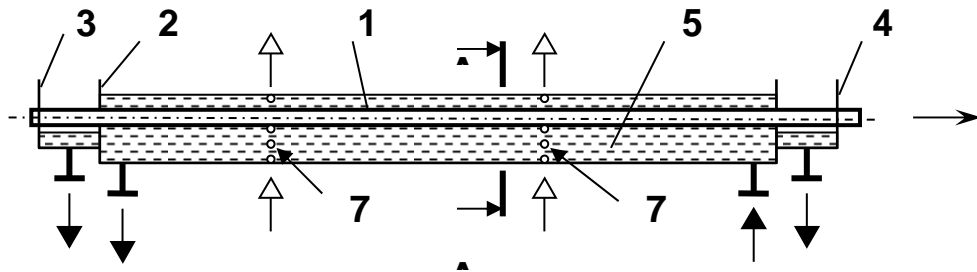
Корисна модель належить до полімерпереробного обладнання, зокрема до способів охолодження суцільних і порожнистих безперервних і погонних матеріалів, одержуваних екструзією, наприклад, полімерних труб, стренг і профілів різного поперечного перерізу.

Спосіб включає пропускання матеріалу крізь шар рідкого холодоагенту під час його руху у ванні охолодження, а також руйнування щонайменше на одній ділянці по довжині ванни шару нагрітого рідкого холодоагенту, що утворюється біля поверхні екструдованого матеріалу, при цьому руйнування шару нагрітого рідкого холодоагенту забезпечують за допомогою бульбашок або струминок газу (наприклад, повітря), що пропускають крізь шар рідкого холодоагенту.

Забезпечується ефективне руйнування нагрітого шару рідкого холодоагенту незалежно від форми й розмірів поперечного перерізу екструдованого матеріалу, а отже, і істотне розширення технологічних можливостей способу.

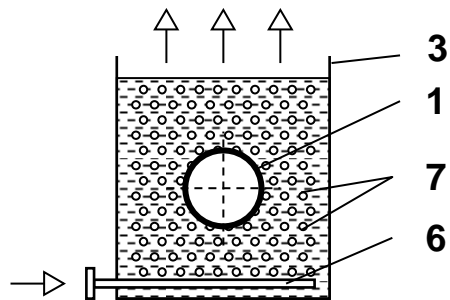
1 з. п. ф-ли; 2 іл.

Спосіб охолодження екструдованого матеріалу

Фіг.

A-A

Фіг.

(22) Дата подання заявки		Пріоритет	(51) МПК	ЕВ	(21) Номер заявки
(86)	Реєстраційний номер і дата подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем				
(87)	Номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки				
З А Я В А про видачу патенту України		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) вул. Глазунова, 1, м.Київ-42, МСП 01601, Україна			
Подаючи нижчезазначені документи, прошу (просимо) видати ☐ патент України на винахід ☒ деклараційний патент України на корисну модель					
(71) Заявник(и)				Код за ЄДРПОУ (для українських заявників)	
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» просп. Перемоги, 37, м.Київ-56, 03056				02070921	
(зазначається повне ім'я або найменування заявника(ів), його (їх) місце проживання або місцезнаходження та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3. Дані про місце проживання винахідників-заявників наводяться під кодом 72)					
Прошу (просимо) встановити пріоритет ☐ заявки ☐ пунктів формули винаходу за заявкою №_____ за датою: ☐ подання попередньої заявки в державі-учасниці Паризької конвенції (навести дані під кодами 31, 32, 33)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку (навести дані за кодом 62)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки (навести дані за кодом 66))					
(31) Номер попередньої заявки	(32) Дата подання попередньої заявки	(33) Код держави подання попередньої заявки згідно із стандартом ВОІВ СТ.3.	(62) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку	(66) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки	
(54) Назва винаходу (корисної моделі)					
Спосіб охолодження екструдованого матеріалу					
(98) Адреса для листування					
03056, Київ-56, просп. Перемоги, 37, КПІ ім. Ігоря Сікорського Відділ з питань інтелектуальної власності та комерціалізації наукових розробок					
Телефон 236-40-56, 204-96-37		Телеграф		Факс	
(74) Повне ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або повне ім'я іншої довіреної особи					

☐ Прошу (просимо) прискорити публікацію заявки			
Перелік документів, що додаються	Кількість арк.	Кількість прим.	Підстави щодо виникнення права на подання заявки й одержання патенту (без подання документів), якщо винахідник(и) не є заявником(ами): ☒ є документ про передачу прав винахідником(ами) або роботодавцем(ями) правонаступнику(ам) ☐ є документ про право спадкування
☒ опис винаходу (корисної моделі) ☒ формула винаходу (корисної моделі) ☒ креслення та інші ілюстративні матеріали ☒ реферат ☐ документ про сплату збору за подання заявки ☐ документ, який підтверджує наявність підстав для зменшення збору або звільнення від сплати збору ☐ документ про депонування штаму ☐ копія попередньої заявки, яка підтверджує право на пріоритет ☐ переклад заявки українською мовою ☐ документ, який підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність) ☐ інші документи: ☐ міжнародний звіт про пошук	3 1 1 1	3 3 3 3	
(72) Винахідник(и) Винахідник(и)-заявник(и) (повне ім'я)	Місце проживання та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3 (для іноземних осіб – тільки код держави)		Підпис(и) винахідника(ів)-заявника(ів)
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович ВОЗНЮК В'ячеслав Тарасович	кв. 137, буд. 10, вул. Райдужна, м. Київ, 02218 кв.45, буд. 20, вул. Райдужна, Київ–218, 02218		
Я (ми), _____ (повне ім'я)			
прошу (просимо) не згадувати мене (нас) як винахідника(ів) при публікації відомостей стосовно заявки на видачу патенту Підпис(и) винахідника(ів)			
Підпис(и) заявника(ів) Проректор КПІ ім. Ігоря Сікорського М.Ю. Ільченко			
Дата підпису М.П.	Якщо заявником є юридична особа, то підпис, що має на це повноваження, із зазначенням посади скріплюється печаткою. Якщо всі винахідники виступають заявниками, то їхні підписи наводяться за кодом (72)		

ДОДАТОК Ж.3

Приклад заявки на речовину

МПК(2018.01) F41J 1/10

Матеріал для виготовлення мішеневих щитів

Корисна модель належить до матеріалів для виготовлення мішеневих щитів, які використовуються під час тренувань і змагань стрільців з ручної вогнепальної зброї (пістолетів, револьверів, гвинтівок, пістолетів-кулеметів, автоматів, кулеметів тощо) як на відкритих майданчиках (стрільбищах), так і в приміщеннях (тирах).

У всіх країнах з власними збройними силами й широким розповсюдженням стрілецького спорту досить гострою є проблема раціонального використання мішеневих щитів, для виготовлення яких витрачається значна кількість високоякісних виробів з деревини, найчастіше фанери.

Відомий матеріал для виготовлення мішеневих щитів, що містить кілька листів лушеного деревного шпону, які склеєні між собою (ГОСТ 3916.1–89. Фанера общего назначения с наружными слоями из шпона лиственных пород. Технические условия). Цей матеріал, незважаючи на його широке використання, відрізняється незначним терміном служби, легко розтріскується й має водовбирання до 32 % (за добу), що робить його дуже незручним для виготовлення мішеневих щитів на відкритих стрільбищах. Крім того, він має значну вартість і майже не піддається утилізації.

Найбільш близьким за технічною суттю до даного технічного рішення є матеріал для виготовлення мішеневих щитів, що містить термопластичний полімер та органічний наповнювач у вигляді деревних частинок [пат. України № 35881 А, МПК6 F41J 1/10, заявл. 02.02.1999, опубл. 16.04.2001, бюл. 3].

Застосування матеріалу для виготовлення мішеневих щитів із зазначеними відмітними ознаками дозволяє виготовляти мішеневі щити на більш простому та компактному обладнанні (валковому, екструзійному) і за рахунок цього зменшити собівартість матеріалу, зробити виготовлені з нього мішеневі щити відновлюваними (ремонтпридатними) з наданням можливості їх подальшої утилізації. Основний недолік цього матеріалу – практична неможливість утилізації частинок матеріалу, відділених від мішеневих щитів у результаті потрапляння в них куль, а отже і забруднення навколишнього середовища внаслідок значного терміну розкладання матеріалу в природних умовах.

В основу корисної моделі покладено задачу вдосконалити матеріал для виготовлення мішеневих щитів, новий склад якого забезпечує розкладання частинок, відокремлених від щитів у результаті стрільби, у природних умовах під дією світла, вологи, повітря і мікроорганізмів до небезпечних речовин, а отже – надійний захист довкілля.

Поставлена задача вирішується тим, що в матеріалі для виготовлення мішеневих щитів, що містить термопластичний полімер та органічний наповнювач, згідно з корисною моделлю, що пропонується, новим є те, що як термопластичний полімер він містить вторинний поліолефін, а як органічний наповнювач – крохмаль при такому співвідношенні компонентів, мас. %: крохмаль – 20–40, вторинний поліолефін – решта.

Застосування матеріалу для виготовлення мішеневих щитів із зазначеними відмітними ознаками забезпечує його розкладання в природних умовах на безпечні для живої й неживої природи речовини. Використання для виготовлення матеріалу вторинного поліолефіну (поліетилену високого й низького тиску, поліпропілену) з додаванням крохмалю (з кукурудзи, картоплі, пшениці, рису) забезпечує не лише можливість утилізації відходів найбільш поширених термопластичних полімерів, а і суттєво знижує вартість матеріалу

(крохмаль – полісахарид, широко розповсюджений у харчовій, папероробній та інших галузях промисловості). Крім того, вторинний полімер порівняно з первинним має підвищену термічну, хімічну і механічну чутливість, що сприяє більш швидкому його розкладанню в природних умовах.

Поступове руйнування відокремлених від мішеневих щитів частинок матеріалу в природних умовах з подальшим їх розкладанням відбувається протягом не більше одного–двох років. При цьому в природних умовах під дією крохмалю в частинках, відділених від мішеневого щита, утворюються мікротріщини, після чого зазначені частинки поступово руйнуються на фрагменти. Утворені фрагменти у ґрунті піддаються інтенсивній дії мікроорганізмів, під дією яких у полімері починають проходити гідролітичні та окислювально-відновлювальні реакції, у результаті яких макромолекули полімеру інтенсивно руйнуються. Далі фрагменти полімеру зі зниженою молекулярною масою засвоюються певними мікроорганізмами з виділенням вуглекислоти, води та інших сполук, які у свою чергу стають поживним середовищем для мікрофлори ґрунту.

При вмісті крохмалю менше 20 % (мас.) суттєво знижується його здатність руйнувати вторинні поліолефіни у природних умовах, а при його вмісті понад 40 % (мас.) – значно погіршуються технологічні властивості матеріалу, зокрема його здатність піддаватися формуванню в листові вироби.

Матеріал можна одержати в такий спосіб.

Вторинний поліолефін у вигляді гранул, порошку або безформених подрібнених частинок подається в розплавлювач полімеру (наприклад, у черв'ячний або дисковий екструдер). У розплавлювачі полімер за рахунок теплоти нагрівачів та енергії дисипації внаслідок в'язкого тертя плавиться. Далі одержаний розплав і крохмаль подають до екструдера-змішувача, виконаного, наприклад, у вигляді двочерв'ячного екструдера, після чого одержувана ком-

позиція транспортуються до плоскощільної екструзійної головки. Сформований у зазначеній головці лист може бути відкалібрований на гладильному каландрі, після чого він охолоджується в охолоджувальному пристрої, ріжеться на мірні куски на різальному пристрої та вкладається в стопи.

Випробування мішеневих щитів, виготовлених з пропонованого матеріалу (сумішей вторинних поліетилену високого тиску, поліетилену низького тиску, поліпропілену з кукурудзяним крохмалем), показали задовільні результати під час стрільби: цільовими набоями кільцевого запалювання калібру 5,6 мм зі спортивного стандартного пістолета ИЖ-35М на дистанції 25 м і з цільового пістолета ТОЗ-35М на дистанції 50 м, спортивної довільної малокаліберної гвинтівки Урал-6-1 на дистанції 50 м, а також патронами калібру 7,62 мм зі спортивного револьвера ТОЗ-36. Фрагменти мішеневих щитів, які після стрільби зазначеними набоями потрапили у відкритий ґрунт, після перебування в ньому протягом 18 місяців не були виявлені, що свідчить про їх повне розкладання у природних умовах.

Таким чином, пропонований матеріал може замінити в тирах і особливо на відкритих стрільбищах широко використовувану фанеру.

Заявник

Мікульонок Ігор Олегович

Формула корисної моделі

Матеріал для виготовлення мішеневих щитів, що містить термопластичний полімер та органічний наповнювач, який **відрізняється** тим, що як термопластичний полімер він містить вторинний поліолефін, а як органічний наповнювач – крохмаль при такому співвідношенні компонентів, мас. %:

крохмаль	20–40
вторинний поліолефін	решта.

Заявник

Мікульонок Ігор Олегович

Реферат

Матеріал для виготовлення мішеневих щитів

Корисна модель належить до матеріалів для виготовлення мішеневих щитів, які використовуються під час тренувань і змагань стрільців з ручної вогнепальної зброї (пістолетів, револьверів, гвинтівок, пістолетів-кулеметів, автоматів, кулеметів тощо) як на відкритих майданчиках (стрільбищах), так і в приміщеннях (тирах).

Матеріал містить термопластичний полімер та органічний наповнювач, при цьому як термопластичний полімер він містить вторинний поліолефін, а як органічний наповнювач – крохмаль при такому співвідношенні компонентів, мас. %: крохмаль – 20–40, вторинний поліолефін – решта.

Забезпечується розкладання частинок, відокремлених від щитів у результаті стрільби, у природних умовах під дією світла, вологи, повітря і мікроорганізмів до небезпечних речовин, а отже – надійний захист довкілля.

(22) Дата подання заявки	Пріоритет	(51) МПК	ЕВ	(21) Номер заявки
(86)	Реєстраційний номер і дата подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем			
(87)	Номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки			
З А Я В А про видачу патенту України		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) вул. Глазунова, 1, м.Київ-42, МСП 01601, Україна		
Подаючи нижчезазначені документи, прошу (просимо) видати ☐ патент України на винахід ☒ деклараційний патент України на корисну модель				
(71) Заявник(и)			Код за ЄДРПОУ (для українських заявників)	
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович				
(зазначається повне ім'я або найменування заявника(ів), його (їх) місце проживання або місцезнаходження та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3. Дані про місце проживання винахідників-заявників наводяться під кодом 72)				
Прошу (просимо) встановити пріоритет ☐ заявки ☐ пунктів формули винаходу за заявкою №_____ за датою: ☐ подання попередньої заявки в державі-учасниці Паризької конвенції (навести дані під кодами 31, 32, 33)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку (навести дані за кодом 62)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки (навести дані за кодом 66))				
(31) Номер попередньої заявки	(32) Дата подання попередньої заявки	(33) Код держави подання попередньої заявки згідно із стандартом ВОІВ СТ.3.	(62) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку	(66) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки
(54) Назва винаходу (корисної моделі)				
Матеріал для виготовлення мішеневих щитів				
(98) Адреса для листування				
вул. Райдужна, буд. 10, кв.137, м. Київ, 02218 МІКУЛЬОНКУ Ігорю Олеговичу				
Телефон (066) 748-65-65		Телеграф	Факс	
(74) Повне ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або повне ім'я іншої довіреної особи				

☐ Прошу (просимо) прискорити публікацію заявки			
Перелік документів, що додаються	Кількість арк.	Кількість прим.	Підстави щодо виникнення права на подання заявки й одержання патенту (без подання документів), якщо винахідник(и) не є заявником(ами): ☒ є документ про передачу прав винахідником(ами) або роботодавцем(ями) правонаступнику(ам) ☐ є документ про право спадкування
☒ опис винаходу (корисної моделі) ☒ формула винаходу (корисної моделі) ☐ креслення та інші ілюстративні матеріали ☒ реферат ☐ документ про сплату збору за подання заявки ☐ документ, який підтверджує наявність підстав для зменшення збору або звільнення від сплати збору ☐ документ про депонування штаму ☐ копія попередньої заявки, яка підтверджує право на пріоритет ☐ переклад заявки українською мовою ☐ документ, який підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність) ☐ інші документи: ☐ міжнародний звіт про пошук	3	3	
		1	3
(72) Винахідник(и) Винахідник(и)-заявник(и) (повне ім'я)	Місце проживання та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3 (для іноземних осіб – тільки код держави)		Підпис(и) винахідника(ів)-заявника(ів)
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович	кв. 137, буд. 10, вул. Райдужна, м. Київ, 02218		
Я (ми), _____ (повне ім'я)			
прошу (просимо) не згадувати мене (нас) як винахідника(ів) при публікації відомостей стосовно заявки на видачу патенту Підпис(и) винахідника(ів)			
Підпис(и) заявника(ів)			
Дата підпису М.П.	Якщо заявником є юридична особа, то підпис, що має на це повноваження, із зазначенням посади скріплюється печаткою. Якщо всі винахідники виступають заявниками, то їхні підписи наводяться за кодом (72)		

ДОДАТОК Ж.4

Приклад заявки на нове застосування відомого продукту чи процесу

МПК(2018.01) B01D 39/02

Застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких
або газових неоднорідних систем

Пропонована корисна модель належить до матеріалів для розділення рідких і газових неоднорідних систем (суспензій, пилу, туману) і може бути використана у фільтрах для очищення води й повітря від твердої дисперсної фази.

Відомий фільтрувальний матеріал для розділення рідких або газових неоднорідних систем, виконаний у вигляді насадки для тепломасообмінного апарата з одержаних екструзією неметалевих ниток трикутного профілю [патент РФ № 2096068, МПК B01D 39/10, опубл. 20.11.1997]. Недоліком цього фільтрувального матеріалу є висока вартість через достатньо затратну екструзійну технологію його виготовлення. Крім того, волокнистий фільтрувальний матеріал схильний до забруднення й важко піддається регенерації.

Найбільш близьким до пропонованого технічного рішення є фільтрувальний матеріал для розділення рідких або газових неоднорідних систем, виконаний, утворений сукупністю природного сипкого матеріалу – гравію, піску, кам'яного вугілля тощо [Мікульонок І.О. Механічні, гідромеханічні і масообмінні процеси та обладнання хімічної технології: підруч. – К.: НТУУ «КПІ», 2014. – С. 121].

На відміну від аналога, що розглянуто, зазначений фільтрувальний матеріал має достатньо низьку вартість. Проте цей матеріал передбачає недостатньо ефективне використання природних ресурсів.

В основу корисної моделі покладено задачу вдосконалення фільтрувального матеріалу, який забезпечує ефективну утилізація скляних відходів, а також зниження вартості фільтрів для розділення рідких або газових неоднорідних систем.

Поставлена задача досягається тим, що пропонується застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких або газових неоднорідних систем. У найприйнятнішому прикладі виконання технічного рішення застосовують пляшковий або банковий склобій.

Застосування пропонованого технічного рішення дає змогу утилізувати промислові й побутові відходи скла і передусім скляну тару, що втратила споживчі властивості (пляшки, флакони, банки тощо). Шматочки або уламки скла не лише ефективно затримують дисперсні частинки рідких або газових неоднорідних систем, але й легко піддаються регенерації від виділених частинок. Крім того, скло є хімічно інертним матеріалом, тому пропонований фільтрувальний матеріал можна успішно застосовувати для оброблення багатьох рідин і газів, зокрема води й повітря.

Застосування же пляшкового або банкового склобою забезпечує одержання опукло-увігнутих уламків скла, які утворюють в місцях взаємного контакту гарантовані канали для проходження дисперсійного середовища (рідкого, газового, парового, парогазового), що збільшує швидкість фільтрування, а отже й продуктивність відповідного фільтра.

Використання пропонованого технічного рішення робить процес фільтрування не лише ефективним, але й достатньо дешевим.

Заявник

Мікульонок Ігор Олегович

Формула корисної моделі

- 1.Застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких або газових неоднорідних систем.
2. Застосування за п. 1, яке **відрізняється** тим, що застосовують пляшковий або банковий скlobій.

Заявник

Мікульонок Ігор Олегович

Реферат

Застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких або газових неоднорідних систем

Пропонована корисна модель належить до матеріалів для розділення рідких і газових неоднорідних систем (суспензій, пилу, туману) і може бути використана у фільтрах для очищення води й повітря від твердої дисперсної фази.

Пропонується застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких або газових неоднорідних систем. У найприйнятнішому прикладі виконання технічного рішення застосовують пляшковий або банковий скlobій.

Забезпечується ефективна утилізація скляних відходів, а також зниження вартості фільтрів для розділення рідких або газових неоднорідних систем.

1 н. і 1 з. п. ф-ли.

(22) Дата подання заявки	Пріоритет	(51) МПК	ЕВ	(21) Номер заявки
(86)	Реєстраційний номер і дата подання міжнародної заявки, установлені відомством-одержувачем			
(87)	Номер і дата міжнародної публікації міжнародної заявки			
З А Я В А про видачу патенту України		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) вул. Глазунова, 1, м.Київ-42, МСП 01601, Україна		
Подаючи нижчезазначені документи, прошу (просимо) видати ☐ патент України на винахід ☒ деклараційний патент України на корисну модель				
(71) Заявник(и)			Код за ЄДРПОУ (для українських заявників)	
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович				
(зазначається повне ім'я або найменування заявника(ів), його (їх) місце проживання або місцезнаходження та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3. Дані про місце проживання винахідників-заявників наводяться під кодом 72)				
Прошу (просимо) встановити пріоритет ☐ заявки ☐ пунктів формули винаходу за заявкою №_____ за датою: ☐ подання попередньої заявки в державі-учасниці Паризької конвенції (навести дані під кодами 31, 32, 33)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку (навести дані за кодом 62)) ☐ надходження до Установи попередньої заявки (навести дані за кодом 66))				
(31) Номер попередньої заявки	(32) Дата подання попередньої заявки	(33) Код держави подання попередньої заявки згідно із стандартом ВОІВ СТ.3.	(62) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки, з якої виділено цю заявку	(66) Номер і дата подання до Установи попередньої заявки
(54) Назва винаходу (корисної моделі)				
Застосування склобою як фільтрувального матеріалу для розділення рідких або газових неоднорідних систем				
(98) Адреса для листування				
вул. Райдужна, буд. 10, кв.137, м. Київ, 02218 МІКУЛЬОНКУ Ігорю Олеговичу				
Телефон (066) 748-65-65		Телеграф	Факс	
(74) Повне ім'я та реєстраційний номер представника у справах інтелектуальної власності або повне ім'я іншої довіреної особи				

☐ Прошу (просимо) прискорити публікацію заявки			
Перелік документів, що додаються	Кількість арк.	Кількість прим.	Підстави щодо виникнення права на подання заявки й одержання патенту (без подання документів), якщо винахідник(и) не є заявником(ами): ☒ є документ про передачу прав винахідником(ами) або роботодавцем(ями) правонаступнику(ам) ☐ є документ про право спадкування
☒ опис винаходу (корисної моделі) ☒ формула винаходу (корисної моделі) ☐ креслення та інші ілюстративні матеріали ☒ реферат ☐ документ про сплату збору за подання заявки ☐ документ, який підтверджує наявність підстав для зменшення збору або звільнення від сплати збору ☐ документ про депонування штаму ☐ копія попередньої заявки, яка підтверджує право на пріоритет ☐ переклад заявки українською мовою ☐ документ, який підтверджує повноваження довіреної особи (довіреність) ☐ інші документи: ☐ міжнародний звіт про пошук	2	3	
		1	3
(72) Винахідник(и) Винахідник(и)-заявник(и) (повне ім'я)	Місце проживання та код держави згідно із стандартом ВОІВ СТ.3 (для іноземних осіб – тільки код держави)		Підпис(и) винахідника(ів)-заявника(ів)
МІКУЛЬОНОК Ігор Олегович	кв. 137, буд. 10, вул. Райдужна, м. Київ, 02218		
Я (ми), _____ (повне ім'я)			
прошу (просимо) не згадувати мене (нас) як винахідника(ів) при публікації відомостей стосовно заявки на видачу патенту Підпис(и) винахідника(ів)			
Підпис(и) заявника(ів)			
Дата підпису М.П.	Якщо заявником є юридична особа, то підпис, що має на це повноваження, із зазначенням посади скріплюється печаткою. Якщо всі винахідники виступають заявниками, то їхні підписи наводяться за кодом (72)		

ДОДАТОК И ПЕРЕЛІК КОРИСНИХ ВЕБ-САЙТІВ

Найменування органу з питань інтелектуальної власності	Адреса в Інтернеті
World Intellectual Property Organization (WIPO) Всесвітня організація інтелектуальної власності	https://www.wipo.int/portal/en/index.html
Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент). Спеціалізована база даних «Винаходи (корисні моделі) в Україні»	https://ukrpatent.org/uk (новий сайт) http://www.uipv.org/ (старий сайт) http://base.ukrpatent.org/searchINV/
Федеральний інститут промислової власності (Роспатент): – відкриті реєстри – бази даних для пошуку	http://www1.fips.ru/register-web/ http://www1.fips.ru/iiss/
Пошукова система Європейського патентного відомства	http://worldwide.espacenet.com/advancedSearch?locale=en_EP
Євразійська патентна організація (ЄАПО): – реєстр євразійських патентів	https://www.eapo.org/ru/?patents=reestr
Пошукова система Google Patents	https://patents.google.com/advanced

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Запитання для самоконтролю до глави 1

1. Обґрунтуйте роль інтелектуальної власності.
2. Назвіть основні інститути інтелектуальної власності.
3. Проаналізуйте основні принципи авторського права й суміжних прав.
4. Проаналізуйте основні принципи патентного права.

Запитання для самоконтролю до глави 2

1. Наведіть приклади об'єктів авторського права.
2. Наведіть приклади об'єктів, які не можуть бути об'єктами авторського права.
3. Назвіть основні види творів з точки зору внеску авторів у його створення.
4. Назвіть основні суб'єкти авторського права.
5. Охарактеризуйте строк дії авторських прав.
6. Наведіть приклади об'єктів суміжних прав.
7. Охарактеризуйте поняття «фонограма» і «відеограма».
8. Назвіть основні суб'єкти суміжних права.
9. Наведіть приклади основних видів порушень авторського права й суміжних прав.
10. Наведіть приклади об'єктів права промислової власності.
11. Охарактеризуйте винахід як об'єкт права промислової власності.
12. Охарактеризуйте корисну модуль як об'єкт права промислової власності.
13. Охарактеризуйте промисловий зразок як об'єкт права промислової власності.
14. Охарактеризуйте знак для товарів і послуг (товарний знак, торговельна марка) як об'єкт права промислової власності.
15. Наведіть приклади основних видів знаків для товарів і послуг.
16. Охарактеризуйте фірмове найменування як об'єкт права промислової власності.
17. Охарактеризуйте зазначення походження товарів як об'єкт права промислової власності.
18. Охарактеризуйте недобросовісну конкуренцію як об'єкт права промислової власності.
19. Охарактеризуйте топографію (компонування) інтегральної мікросхеми як об'єкт права промислової власності.
20. Охарактеризуйте комерційну таємницю як об'єкт права промислової власності.
21. Охарактеризуйте раціоналізаторську пропозицію як об'єкт права промислової власності.
22. Назвіть основні суб'єкти права промислової власності.
23. Проаналізуйте проблему інтелектуальної власності в мережі Інтернет.
24. Відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Запитання для самоконтролю до глави 3

1. Обґрунтуйте необхідність міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності.
2. Надайте класифікацію міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності.
3. Перелічіть основні програмні міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності.
4. Охарактеризуйте основні положення Паризької конвенції про охорону промислової власності.
5. Перелічіть основні класифікаційні міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності.
6. Перелічіть основні реєстраційні міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності та основні положення Договору про патентну кооперацію.
7. Проаналізуйте основні етапи п патентування винаходів і корисних моделей в іноземних державах.

Запитання для самоконтролю до глави 4

1. Охарактеризуйте основні форми передачі й придбання технології на комерційній основі.
2. Поясніть процес передачі права власності на об'єкт інтелектуальної власності означає зміну власника цього об'єкта.
3. Поясніть сутність ліцензійного договору.
4. Охарактеризуйте основні види ліцензійних договорів.
5. Поясніть сутність ноу-хау.
6. Поясніть сутність інжинірингу, промислової кооперації, франчайзингу.
7. Проаналізуйте структуру авторського договору.

Запитання для самоконтролю до глави 5

1. Охарактеризуйте поняття науково-технічної інформації.
2. Назвіть основні міжнародні класифікації об'єктів промислової власності та поясніть їх основну задачу.
3. Проаналізуйте приклад ієрархічної структури основної групи міжнародної патентної класифікації.
4. Охарактеризуйте два основні підходи до оцінки класифікованого об'єкта в міжнародній патентній класифікації (функціонально-орієнтований і галузевий).
5. Охарактеризуйте поняття патентної інформації, первинних і вторинних джерел патентної інформації.
6. Ідентифікація бібліографічних даних, що використовують у патентних документах.
7. Бібліографічна інформація патентного документа на винахід або корисну модель.

8. Технічна інформація патентного документа на винахід або корисну модель.
9. Охарактеризуйте поняття «патентні дослідження» та обґрунтуйте мету їх проведення.
10. Проаналізуйте основні види робіт під час проведення патентних досліджень.
11. Перелічіть основні види патентного пошуку.
12. Яка основна мета тематичного, іменного, нумераційного та інших видів патентного пошуку?
13. основні етапи регламенту патентного пошуку.
14. Обґрунтуйте можливі приклади предмету пошуку у випадку, якщо темою патентних досліджень є пристрій, речовина та технологічний процес.

Запитання для самоконтролю до глави 6

1. Охарактеризуйте патент на винахід і патент корисну модель як охоронні документи.
2. Проаналізуйте умови патентоздатності винаходу й корисної моделі.
3. Проаналізуйте основні принципи патентного права.
4. Хто має право на одержання патенту?
5. Наведіть порядок одержання патенту.
6. Охарактеризуйте права та обов'язки, що впливають з патенту.
7. Проаналізуйте можливі умови припинення дії патенту та визнання його недійсним.

Запитання для самоконтролю до глави 7

1. Поясніть поняття «єдиність винаходу (корисної моделі)».
2. Проаналізуйте загальні вимоги до змісту документів заявки.
3. Проаналізуйте вимоги до заяви про видачу патенту.
4. Проаналізуйте вимоги опису винаходу (корисної моделі).
5. Проаналізуйте вимоги формули винаходу (корисної моделі).
6. Проаналізуйте вимоги до креслень.
7. Проаналізуйте вимоги до реферату.
8. Охарактеризуйте порядок подання заявки.
9. Охарактеризуйте особливості подання заявки на секретний винахід (корисну модель).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність : підручник. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 248 с.
2. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. Вид 3-тє, переробл. і допов. Київ : Кондор-Видавництво, 2014. 242 с.
3. Кузнєцов Ю. М., Мікульонок І. О., Самойленко О. В. Практикум з дисципліни «Патентознавство та авторське право» : навч.-метод. посіб. Київ: НТУУ «КПІ», 2014. 246 с.
4. Складання і подання заявки на винахід і корисну модель : метод. вказівки до виконання домашньої контрольної роботи з навчальної дисципліни «Патентознавство та авторське право»; для студ. інженерно-хімічного факультету денної форми навчання [Електронний ресурс] / уклад. І. О. Мікульонок. Київ : НТУУ «КПІ»; 2011. 64 с. URL: <http://cpsm.kpi.ua/metodichni-rozrobki/6-kurs/patentoznavstvo-ta-avtorske-pravo.html> (дата звернення: 03.01.2017).

Додаткові

5. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. С. В. Чікіна. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 262 с.
6. Виявлення порушення прав власників чинних охоронних документів та заявників на об'єкти промислової власності. Порядок та оформлення патентного формуляра : методичні рекомендації / за ред. В. Л. Петрова. Київ : Нора-прінт, 2000. 127 с.
7. Войтко С. В., Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність для економістів : навч. посіб. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 192 с.
8. ДСТУ 3574–97. Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення. Київ : Держстандарт України, 1997. 7 с.
9. ДСТУ 3575–97. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. Київ : Держстандарт України, 1997. 16 с.
10. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / за ред. П. М. Цибульова. Київ : УкрІНТЕІ, 2006. 276 с.
11. Інтелектуальна власність : словник-довідник / за заг. ред. О. Д. Святоцького. У 2-х т. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000.
12. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. У 4-х т. / за заг. ред. О. Д. Святоцького. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре». 1999.
13. Кузнєцов Ю. М. Дипломне проектування з інтелектуальної власності : монографія-довідник. Київ : ТОВ «ЗМОК» – ПП «ГНОЗИС», 2007. 364 с.

14. *Методические рекомендации для разработчиков товарных знаков* / сост.: Е. А. Ариевич, В. Ф. Асламова, А. Н. Григорьев, Б. В. Трифонов. Москва : ВНИИПИ, 1991. 50 с.
15. *Основи інтелектуальної власності*. Київ : Юридичне видавництво «Ін Юре», 1999. 578 с.
16. *Охорона промислової власності в Україні* / за ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. 400 с.
17. *Патентування винаходів в іноземних державах* / Л. І. Ніколаєнко, І. Ю. Кожарська, В. С. Радомський, С. Й. Полачек. Київ : Держпатент України, 1999. 123 с.
18. *Ромашко А. С., Верба І. І., Пригода В. В.* Міжнародні договори та угоди у сфері інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : НТУУ «КПІ», 2013. 160 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ПРАВО НА РЕЗУЛЬТАТ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	4
1.1. Загальні положення	4
1.2. Основні інституції права інтелектуальної власності.....	7
2. СИСТЕМА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	10
2.1. Авторське право й суміжні права.....	10
2.1.1. Авторське право	10
2.1.2. Суміжні права	16
2.1.3. Захист авторського права і суміжних прав	18
2.1.4. Етичні норми поведінки суб'єктів авторського й суміжних прав.....	22
2.2. Право промислової власності	28
2.2.1. Винаходи	28
2.2.2. Корисні моделі.....	30
2.2.3. Промислові зразки.....	30
2.2.4. Знаки для товарів і послуг	35
2.2.5. Фірмові найменування	49
2.2.6. Зазначення походження товарів	49
2.2.7. Недобросовісна конкуренція.....	51
2.2.8. Топографія інтегральної мікросхеми	55
2.2.9. Сорти рослин	56
2.2.10. Комерційна таємниця.....	57
2.2.11. Наукові відкриття	58
2.2.12. Раціоналізаторські пропозиції	59
2.2.13. Суб'єкти права промислової власності	59
2.3. Інтелектуальна власність і мережа Інтернет	65
2.4. Відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності	66
2.5. Основні особливості права інтелектуальної власності	69
3. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	71
3.1. Загальні положення	71
3.2. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності	72
3.3. Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності.....	81
3.4. Патентування винаходів і корисних моделей в іноземних державах.....	82
4. ЛІЦЕНЗУВАННЯ І ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ. АВТОРСЬКІ ДОГОВОРИ	85
4.1. Загальні положення	85
4.2. Передача права власності на об'єкти інтелектуальної власності.....	85
4.3. Ліцензійні договори.....	86
4.4. Передача ноу-хау	88
4.5. Інші форми передачі й придбання технологій на комерційній основі.....	89
4.6. Авторські договори.....	92
5. ПАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЯ Й ДОКУМЕНТАЦІЯ. ПАТЕНТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	94
5.1. Загальні відомості про патентну інформацію й документацію.....	94
5.2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності.....	94

5.3. Джерела патентної інформації	99
5.4. Патентні дослідження	105
5.4.1. Загальні відомості про патентні дослідження	105
5.4.2. Особливості формули винаходу (корисної моделі)	113
5.4.3. Аналіз умов патентоздатності технічного рішення	115
6. ПРАВОВА ОХОРОНА ВИНАХОДІВ І КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ.....	118
6.1. Загальні положення	118
6.2. Умови патентоздатності.....	119
6.3. Право на одержання патенту	120
6.4. Порядок одержання патенту	121
6.5. Права та обов'язки, що випливають з патенту	125
6.6. Припинення дії патенту та визнання його недійсним.....	128
6.7. Захист прав власника патенту	129
7. СКЛАДАННЯ І ПОДАННЯ ЗАЯВКИ НА ВИНАХІД (КОРИСНУ МОДЕЛЬ).....	130
7.1. Загальні положення	130
7.2. Вимога єдиності винаходу (корисної моделі).....	131
7.3. Оформлення документів	132
7.4. Загальні вимоги до змісту документів заявки.....	135
7.5. Заява про видачу патенту	136
7.6. Опис винаходу (корисної моделі)	138
7.7. Формула винаходу (корисної моделі).....	141
7.8. Креслення	145
7.9. Реферат.....	145
7.10. Особливості змісту заявки щодо пристрою	145
7.11. Особливості змісту заявки щодо речовини	147
7.12. Особливості змісту заявки щодо способу.....	151
7.13. Особливості змісту заявки щодо застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням	153
7.14. Подання заявки	154
7.15. Документи, що додаються до заявки	155
7.16. Особливості подання заявки на секретний винахід (корисну модель)	156
ДОДАТКИ.....	158
ДОДАТОК А. Приклади договорів на передачу прав на твір.....	158
ДОДАТОК Б. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності.....	164
ДОДАТОК В. Зразок розміщення матеріалу в МПК.....	174
ДОДАТОК Г. Зразки джерел патентної інформації	176
ДОДАТОК Д. Приклад виконання розділу «Патентні дослідження» пояснювальної записки курсового або дипломного проекту (роботи)	185
ДОДАТОК Е. Приклади документів для одержання патенту на службовий винахід.....	203
ДОДАТОК Ж. Приклади оформлення заявки на винахід (корисну модель)	206
Додаток Ж.1. Приклад заявки на пристрій.....	206
Додаток Ж.2. Приклад заявки на спосіб	214
Додаток Ж.3. Приклад заявки на речовину.....	222
Додаток Ж.4. Приклад заявки на нове застосування відомого продукту чи процесу.....	230
ДОДАТОК И. Перелік корисних веб-сайтів.....	236
ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	237
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	240

Навчальне видання

Мікульонок Ігор Олегович

**Інтелектуальна власність
та патентознавство**

Підручник

В авторській редакції

Мікульонок Ігор Олегович

Народився 29 січня 1963 року в селищі Цементний Брянської області (Росія) у родині військовослужбовця. Після закінчення із золотою медаллю середньої школи 1980 року вступив до Київського політехнічного інституту на факультет хімічного машинобудування, який закінчив з відзнакою 1986 року, здобувши кваліфікацію інженера-механіка. З 1983 року працював на кафедрі машин та апаратів хімічних і нафтопереробних виробництв на посадах лаборанта, інженера, молодшого наукового співробітника, асистента, доцента, професора, а з 2011 року працює на кафедрі хімічного, полімерного та силікатного машинобудування Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» на посаді професора. У 1995 році здобув другу вищу освіту (патентознавець-маркетолог).

Доктор технічних наук (2010), професор (2011), старший науковий співробітник (2015), заслужений винахідник України (2009), відмінник освіти (2015).

У 2006 році присвоєно почесне звання Заслужений винахідник НТУУ «КПІ», а в 2016 році нагороджений Медаллю Всесвітньої організації інтелектуальної власності «За винахідництво».

Автор і співавтор півсотні підручників, навчальних посібників, словників і монографій, понад семисот наукових і науково-популярних статей, а також понад тисячі винаходів і корисних моделей.

Наукові інтереси: процеси та обладнання хімічної технології та перероблення термопластичних матеріалів, історія науки, техніки й технології.

Хобі: фалеристика, ремонт механічних годинників, фотографія, велосипед.